ओ३म्

यजुर्वेदसंहिता

प्रधान-सम्पादकः

डॉ० धर्मेन्द्रकुमारः

सह-सम्पादकः

प्रद्युम्नचन्द्रः

दिल्ली संस्कृत अकादमी
(राष्ट्रिय राजधानी क्षेत्रम्, दिल्ली सर्वकारः)
(२०१३-२०१४)

प्रकाशकः : सचिवः, **दिल्ली-संस्कृत-अकादमी**
(राष्ट्रिय-राजधानी-क्षेत्रम्, दिल्लीसर्वकारः)

ISBN : 978-81-925829-9-3

प्रथम-संस्करणम् : ईस्वी सन् २०१३ (१००० प्रतयः)

मूल्यम् : २५० रूप्यकाणि

प्राप्तिस्थानम् : प्रकाशन-विभागः
दिल्ली-संस्कृत-अकादमी
(राष्ट्रिय-राजधानी-क्षेत्रम्, दिल्लीसर्वकारः)
प्लॉट सं०-५, झण्डेवालानम्, करोलबागोपनगरम्,
नवदेहली-११०००५
दूरभाष : ०११-२३६३५५९२, २३६८१८३५,
२३५५५६७६
अनुप्रेस : delhisanskritacademy@gmail.com

मुद्रकः : **डॉलफिनप्रिंटोग्राफिक्सः**
४ई/७, पाबला बिल्डिंगः, झण्डेवालानविस्तारः,
नवदेहली-११००५५
दूरभाष : ०११-२३५९३५४१

elibrary.theaaryasamaj.org

सम्पादकीयम्

मनुजानां कर्त्तव्याकर्त्तव्यविबोधनपुरस्सरं शरीर–मन–आत्मोन्नतिसाधनेन प्रेयश्श्रेयस्साधकं ज्ञानं खलु वेदो नाम। मानवानां परमश्रद्धाभाजनं वेदः सर्गारम्भादद्यावधि ज्ञानदीपेन जगद् दीपयन् किमप्यनिर्वचनीयतयोपकरोतीति नात्र संशयः। उक्तञ्चात्र—

प्रत्यक्षेणानुमित्या वा यस्तूपायो न विद्यते। एतं विदन्ति वेदेन तस्माद् वेदस्य वेदता॥

अनादि–निधनो नित्यो ह्ययम्—ज्ञानस्यानादिनिधनत्वादीश्वरप्रभवत्वाच्च। न हि ज्ञानमिदम्प्रथमतया कदाचिदपि समुत्पद्यते। निमित्तमादाय हि प्राकट्यं प्राप्नोति तत्। यन्नोत्पद्यते न तद् विनश्यति। अत उत्पादविनाशरहितत्वाज्ज्ञानस्य नित्यत्वं सिद्धमेव। वेदस्य ज्ञानस्वरूपत्वादयमपि नित्य एव।

अपरतश्च—ईश्वरप्रभवः खल्वयम्। ईश्वरो हि नित्यः। नित्यस्य सामर्थ्यमपि नित्यमेव भवति। वेदस्य चेश्वरसामर्थ्यादुत्पन्नत्वाद् वेदोऽपि नित्यः। उक्तं चात्र—

अनादिनिधना नित्या वागुत्सृष्टा स्वयम्भुवा। आदौ वेदमयी दिव्या यतः सर्वाः प्रवृत्तयः॥

जैमिनिरप्यत्र—**नित्यस्तु स्याद् दर्शनस्य परार्थत्वात्** —पूर्वमीमांसा १.१.१८

अस्यार्थं दर्शयन् महर्षिदयानन्द आह—

''विनाशरहितत्वाच्छब्दो नित्योऽस्ति, कस्माद्–दर्शनस्य परार्थत्वात्। दर्शनस्योच्चारणस्य परस्यार्थस्य ज्ञापनार्थत्वात्, शब्दस्यानित्यत्वं नैव भवति। अन्यथाऽयं गो–शब्दार्थोऽस्तीत्यभिज्ञाऽनित्येन शब्देन भवितुमयोग्योऽस्ति। नित्यत्वे सति ज्ञाप्य–ज्ञापकयोर्विद्यमानत्वात् सर्वमेतत् सङ्गतं स्यात्।''

—ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका वेदनित्यत्वविषयः

वैशेषिककारः कणादोऽप्यत्र—''**तद्वचनादाम्नायस्य प्रामाण्यम्**'' —१.१.३

अर्थात्—तयोर्धर्मेश्वरयोर्वचनाद् धर्मस्यैव करणीयत्वेन प्रतिपादनादीश्वरेणैवोक्तत्वाच्चाम्नायस्य प्रामाण्यं नित्यत्वेन स्वीकार्यम्।

सोऽयं संसारसारो वेदो नामेश्वरानुग्रहविग्रहः प्रतिसर्गं रजस्तमसी पराभूय सत्वैकनिष्ठतया विराजिते निर्मले प्रथमर्षिस्वान्तःपटले किल भगवता ब्रह्मणा प्रदीयते। अस्मिन्त्सर्गेऽग्नि–वायु–आदित्य–अङ्गिरसां–महर्षीणां विमलेऽन्तःकरणे स प्रादायि। उवाचात्र मनुः—

अग्निवायुरविभ्यस्तु त्रयं ब्रह्म सनातनम्। दुदोह यज्ञसिद्ध्यर्थमृग्यजुः सामलक्षणम्॥ —१.१३

''**अध्यापयामास पितॄन् शिशुराङ्गिरसः कविः॥**'' —मनु० २.२.१५१

निजगादात्र सांख्यकारः कपिलः—''**निजशक्त्यभिव्यक्तेः स्वतः प्रामाण्यम्।**''

अर्थात् वेदानामीश्वरस्य विद्याख्यायाः स्वाभाविकशक्तेः प्रकटत्वात् स्वतः प्रामाण्यं नित्यत्वञ्च स्वीकार्यं।

उत्तरमीमांसायां वादरायणोऽप्येतदेव द्रढयन्नुवाद—''**शास्त्रयोनित्वात्**'' १.१३।

आद्यशङ्कराचार्योऽस्यार्थमेवं व्याचख्यौ—''**ऋग्वेदादेः शास्त्रस्यानेकविद्यास्थानोपबृंहितस्य प्रदीपवत् सर्वार्थावद्योतिनः सर्वज्ञकल्पस्य योनिः कारणं ब्रह्म।**''

वेदाः खल्वृषिमुखनिस्सृतत्वादृषिसृष्टा एव ऋषीणाञ्च मनुष्यत्वाद् वेदा अपि मनुष्यप्रणीता–एवेति

elibrary.theaaryasamaj.org

न शङ्कनीयम्। उक्तं हि वेदा वै ज्ञानमयाः। मनुष्याणां ज्ञानग्रहणवृत्तिः नैमित्तिक्येव। सामान्यव्यवहारेऽपि ते ज्ञाननिमित्तमन्तरेण न ज्ञानाग्रगतिं लभन्ते, किं पुनर्वेदनिभगभीरतत्त्वज्ञानविषये। अतो ज्ञाननिमित्तत्वेन किञ्चिन्निमित्तमवश्यं स्वीकरणीयम्। तत्तु परमेश्वर एव भवितुं क्षमते तस्यैव सर्वज्ञानमयत्वात् सकलज्ञानैकशरणत्वाच्च।

कोऽयं वेदो नामेत्यस्मिन् विषये सन्ति वै भूरीणि संशयस्खलितानि। केचन तत्र कात्यायनोक्तेः प्रामाण्यान्मन्त्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयमामनन्ति, अपरे च तदितरर्षिवचनप्रामाण्यबलान्मन्त्रभागसंहितामेव वेदत्वेनातिष्ठन्ते। द्वितीयं मतं प्रमाणयन्नाह महर्षिदयानन्दः—''**न ब्राह्मणानां वेदसंज्ञा भवितुमर्हति। कुतः? पुराणेतिहाससंज्ञकत्वाद् वेदव्याख्यानत्वादृषिभिरुक्तत्वादनीश्वरोक्तत्वात् कात्यायन-भिन्नैर्ऋषिभिर्वेदसंज्ञायामस्वीकृतत्वान्मनुष्यबुद्धिरचितत्वाच्चेति।**''

—ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका-वेदसंज्ञाविचारः

न ब्राह्मणादिग्रन्थेष्विव वेदेष्वपि नामसादृश्यदर्शनाद् एतेषां समानत्वं सिद्ध्यति। तत्र यानि ब्राह्मणग्रन्थेषु नामानि तानि लौकिकानि रूढानि, यानि च वेदेषु तानि खलु यौगिकानि, ब्राह्मणग्रन्थैरेवैवं स्वीकरणान्नात्र स्वमतपक्षपातदोषः। यथा हि—

त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषम्।
यद्देवेषु त्र्यायुषं तन्नोऽअस्तु त्र्यायुषम्॥ —यजु० ३.६२

इत्यादिमन्त्रेषु जमदग्न्यादिनामानि न लौकिकनामसमानान्यैतिहासिकानि सन्ति, अपि तु यौगिकान्येव।

उच्यते चात्र ब्राह्मणेन—

''**चक्षुर्वै जमदग्निर्ऋषिर्यदेनेन जगत् पश्यत्यथो मनुते तस्माच्चक्षुर्जमदग्निर्ऋषिः।**''

—शतपथे काण्डम् ८। अध्यायः १। ब्राह्मणम् २। कण्डिका ३

''**कश्यपो वै कूर्मः, प्राणो वै कूर्मः।**''

—शतपथे कां० ७। अ० ५। ब्रा० १। कं० ५,७

एवमत्र दृश्यते यच्चक्षुरत्र जमदग्निसंज्ञकं प्राणश्च कश्यपाख्यः।

भगवान् पतञ्जलिरपि महाभाष्ये लौकिकवैदिकशब्दान् प्रस्तुवन् वैदिकशब्दत्वेन मन्त्रभागस्थानेव शब्दानुपस्थापयति। तद्यथा—''**केषां शब्दानाम्? लौकिकानां वैदिकानाञ्च। तत्र लौकिकास्तावद् गौरश्वः पुरुषो हस्ती शकुनिर्मृगो ब्राह्मण इति, वैदिकाः खल्वपि**'' **शन्नो देवी, इषे त्वोर्जे त्वा०, अग्निमीडे पुरोहितम्०, अग्न आयाहिवीतये०-इति।**

अतस्तर्कप्रमाणैरिदं निश्चीयते यन्मन्त्रभाग एव वेदसंज्ञक इति।

बहुकालतो वेदानां सङ्ख्यामाश्रित्य वरीवर्त्ति भूयो मतवैमत्यम्। तत्र केचन त्रित्वम्, अपरे च चतुष्ट्वं सङ्गिरन्ते। त्रिपक्षश्रिताः खलु—''**अग्निवायुरविभ्यस्तु त्रयं ब्रह्म सनातनम्०**''॥

—मनु० १.२३

''**त्रयो वेदा अजायन्त। अग्नेर्ऋग्वेदः, वायोर्यजुर्वेदः, सूर्यात् सामवेदः।**''—श० ११.५.८.३

''**नानृग्वेदविनीतस्य नायजुर्वेदधारिणः। नासामवेदविदुषः शक्यमेवं प्रभाषितुम्॥**''

—रामायणे ४.३.२९

elibrary.thearyasamaj.org

इत्यादिग्रन्थवचनप्रामाण्येन स्वमतं द्रढयन्ति। इतरे च—"**चतुर्वेदविद्भिर्ब्रह्मभिर्ब्राह्मणैर्महर्षिभिः प्रोक्तानि यानि वेदव्याख्यानानि तानि ब्राह्मणानीति**"॥ —व्याकरण महाभाष्ये ५.१.१

"**ऋग्यजुः सामाथर्वण्येषा व्याहृतिश्चतुर्णां वेदानामानुपूर्व्येणोम् भूर्भुवः स्वरिति व्याहृतयः।**"

—गो०ब्रा० १.१७

"**तत्रापरा ऋग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्ववेदः।**" —मु०उ० १.५

"**ऋग्वेदः सामवेदश्च यजुर्वेदश्च पाण्डवः, अथर्ववेदश्च तथा सर्वशास्त्राणि चैव हि॥**"

—महाभारते सभापर्वणि ११.३२

इत्येवम्प्रकारकाणि प्रमाणग्रन्थवचनानि स्वमतपोषणायोपस्थापयन्ति।

आपाततोऽत्र सङ्ख्याभेदवैमत्यदर्शनेऽपि न तत्त्वविदोऽत्र विमुह्यन्ति। वस्तुतो रचनाशैलीभेदेन वेदास्त्रयः, विषयभेदेन च चत्वारः। उक्तं ह्यत्र जैमिनिना—

"**तेषामृग् यत्रार्थवशेन पादव्यवस्था।**" —मी० २.१.३५

"**गीतिषु सामाख्या।**" —मी० २.१.३६

"**शेषे यजुः।**" —मी० २.१.३७

अर्थात् यत्र अर्थानुविधायिनी पादव्यवस्था तत्र ऋक्, यत्र गायनशैल्या मन्त्रप्रस्तुतिस्तत्र साम, यत्र च—ताभ्यां भिन्नत्वं तत्र यजुरिति ज्ञेयम्। सर्वेष्वपि वेदेषु अन्योऽन्यमन्त्रसमावेशो दृश्यते। एतस्यैतदेव कारणमस्ति यत्—यो यो मन्त्रो यया यया शैल्या प्रस्तूयते स स मन्त्रस्तस्यास्तस्याः शैल्याः स्वकीयसंज्ञया अभिधीयते।

वेदानां चतुष्ट्वपक्षे विषयभेद एवाश्रीयते। ऋग्यजुः सामाथर्वाणो ज्ञानकर्मोपासनविज्ञानभेदाच्चत्वारः सन्तीति विदुषामास्थितिः।

तेऽमी चत्वारो वेदा मूलतोऽपरिवर्त्तिता अपि व्याख्यातृशाखाभेदेन बहुशाखाः समजायन्त। उक्तं च पतञ्जलिना—

"**एकशतमध्वर्युशाखाः, सहस्रवर्त्मा सामवेदः, एकविंशतिधा बाह्वृच्यम्, नवधाथर्वणो वेदः।**" —(व्या०म०भा० पस्पशाह्निके)

वेदानां शाखासङ्ख्याविषये विदुषां मध्ये सुबहुतरं वैमत्यं नितरां परिलक्ष्यते। वयमत्र प्रमाण-शिरोभूषणतां गतं दयानन्दवचनं प्रमाणत्वेनोद्धरिष्यामः—"**ग्यारह सौ सत्ताईस वेदों की शाखा, जो वेदों की व्याख्यान है, परतः प्रमाण मानता हूँ।**" —स्वमन्तव्यामन्तव्यप्रकाशे

अत्र दयानन्देनोक्तं सप्तविंशत्यधिकैकादशशतसंख्यामिता वेदशाखास्तद्व्याख्यानानि। एतैः सह मूलानि चतुरो वेदान् संयुज्य एकत्रिंशदधिकैकादशशतमिता जायन्ते सशाखा वेदाः। संवदतीदं मतं पतञ्जलिमतेन। भवत्वियं सङ्ख्या पतञ्जलिकाले सुलभा, परं नेदानीं लभ्यते। एतच्चापि नानिवार्यं यत् पतञ्जलेः प्रागपि इयत्येवासीत् सङ्ख्या वेदशाखानाम्। व्याख्यानानां मनुष्यकृतत्वान्नैकस्थिति-स्तेषामित्यास्थितिरेवाशङ्क्यस्थितिरिति नो मतिः। शाखानामेतेन भेदेन न मूलस्य वेदचतुष्टयस्य स्वरूपप्रच्युतिराशङ्कनीया। शाखाप्रभेदस्तु प्रस्तुतिप्रकारविशेषजभेदमेव प्रस्तौति।

वेदेषूपलभ्यमानान्यृषिनामानि कमपि निगूढार्थभावमुद्भावयन्ति। ऋषिशब्दः "**ऋषी गतौ**" इत्यस्मात् तौदादिकाद् धातोः "**इगुपधात् कित्**"—(उणा० ४.१२०) इति सूत्रेण 'इन्' प्रत्यये कृते

library.thearyasamaj.org

सिद्ध्यति। गतेस्त्रयोऽर्था भवन्ति—ज्ञानं गमनं प्राप्तिश्चेति। एतेन ऋषिशब्दस्य व्युत्पत्तिलभ्योऽर्थ इत्थं प्रस्फुटति—ऋषति जानाति गच्छति प्राप्नोति स ऋषिः, मन्त्रार्थद्रष्टा।

राधाकान्तदेवोऽत्र—''**ऋषिः पुंल्लिंगः ऋषति प्राप्नोति सर्वान् मन्त्रान् ज्ञानेन पश्यति संसारपारं वा इति।**'' —शब्दकल्पद्रुमे

महर्षियास्कोऽत्राह—

''**ऋषिर्दर्शनात्, स्तोमान् ददर्शेत्यौपमन्यवः। तद् यद् एनांस्तपस्यमानान् ब्रह्म स्वायम्भ्वभ्यानर्षत् त ऋषयोऽभवंस्तद् ऋषीणाम् ऋषित्वम्।**'' —निरुक्ते २.११

''**साक्षात्कृतधर्माण ऋषयो बभूवुः**'' —निरुक्ते १.१०

इत्येवं विविधप्रमाणैर्ज्ञायते यद् ऋषिशब्दो मन्त्रद्रष्टरि प्रयुज्यते, न पुनः मन्त्रकर्त्तरि। वेदेषूपलभ्यमाना ऋषिशब्दास्तत्तन्मन्त्रार्थद्रष्टॄणामेव ज्ञातव्याः। केचन विद्वांसोऽत्र विद्यमानानि ऋषिवाचकपदान्यपि यौगिकान्येव मन्यन्ते। प्रतिमन्त्रं तत्र दृष्टर्षिपदेन तन्मन्त्रस्य देवताया अस्ति कश्चिदान्तरः सम्बन्धः। मन्त्रस्य योंऽशोऽन्यापेक्षयाधिकमहत्त्वशाली भवति, स खल्वस्य प्रतिपाद्यो विषयो देवतात्वेन ज्ञायते। प्रतिमन्त्रं नियतर्षिपदेन ज्ञातुं शक्यते यत् कतमो भागो मन्त्रस्य अधिकतरबलभागिति। यथा हि—

बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा।
भरद्वाजे समिधानो यविष्ठ्य रेवत् पावक दीदिहि॥ —साम०आ०प० ४.३

अस्य मन्त्रस्य ऋषिः तृणपाणिः, देवता चाग्निः, अग्नेः समिन्धनमत्र वर्ण्यते। को नु खलु तृणपाणेरपरः शक्नुयाद् अग्निं सम्यग् दीपयितुम्? ऋषि-देवतयोरस्त्यत्र कश्चिदन्योऽन्यापेक्षः सहजः सम्बन्धः। तथा च—

समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः संमातरा चिन्न समं दुहाते।
यमयोश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित्सन्तौ न समं पृणीतः॥

—ऋ० १०.११७.९

अत्र ऋषिर्भिक्षुः देवता च धनान्नदानप्रशंसा। अपूर्वं खल्वत्र साङ्गत्यम्। यथा हि कश्चिद् भिक्षुः धनान्नदानमहिमानं सम्यक्तया अवगच्छति न तथान्यः कश्चित्। इत्थं सुव्यक्तमेवैतद् यद् वेदस्थ-देवतर्षिपदानां मिथोऽस्ति कश्चिद् गूढतरोऽपि सुसङ्गतः सम्बन्धविशेषो येन वेदाशयोऽधिगन्तुं सुशकः।

सन्ति वै वेदेषु आ तृणाद् ब्रह्म पर्यन्तं भूरयो विषयाः सूत्रत्वेन सुग्रथिताः। न ह्यल्पमेधसः प्रभवो वेदार्थस्वारस्यमास्वदितुम्। नियतेन्द्रियाः श्रमशीला योगप्रज्ञा एव बुधवरा निगमरत्नाकरस्य गभीरतलदेशाद् विविधानि ज्ञानरत्नानि समुद्धरन्ति। एतस्मिन् प्रसङ्गे युगद्रष्टा महर्षिदयानन्दः सङ्क्षिप्य वेदविद्याविषयान् ब्रवीति—

''**वेदेषु द्वे विद्ये वर्त्तेते, अपरा परा चेति। तत्र यया पृथिवीतृणमारभ्य प्रकृतिपर्यन्तानां पदार्थानां ज्ञानेन यथावदुपकारग्रहणं क्रियते सा अपरोच्यते। यया चादृश्यादिविशेषणयुक्तं सर्वशक्तिमद् ब्रह्म विज्ञायते सा परा।**'' —ऋग्वेदादिभाष्यभूमिकावेदविषयविचारः

अपराशब्देन सर्वापि भौतिकविद्या—विज्ञानकलाकौशलादिरूपा सङ्गृह्यते। पराशब्देन च आध्यात्मिकी विद्या गृह्यते। उभयोरेतयोर्विद्ययोः सम्यग् ज्ञानादेव मनुजजनिसाफल्यम्। तदुक्तं यजुषि—

विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयंꣳसह।
अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतमश्नुते॥ —यजुर्वेदः ४०.१४

विद्या खल्वत्र आध्यात्मिकी विद्या, अविद्या च भौतिकी विद्या। भगवान् वेदो निर्दिशति यद् यो हि केवलां भौतिकीमेव विद्यामुपास्ते नूनं सोऽध्यात्मविद्यामन्तरेण विवेकमूढोऽलब्धशान्ति-कश्चेखिद्यमानोऽन्धन्तमः प्रविशति। यश्चासौ केवलाम् अध्यात्ममेव विद्यामुपास्ते स तु विवेकहतस्ततोऽपि महान्धतमः प्रविशति। उक्तं हि तत्—

अन्धन्तमः प्र विशन्ति येऽसम्भूतिमुपासते।
ततो भूयऽइव ते तमो यऽउ सम्भूत्याꣳ रताः॥ —यजुर्वेदः ४०.९

वेदस्य ज्ञानमयत्वाद् ईश्वरोद्भवत्वाच्च वेदाध्ययनं मनुजैरनिवार्यतया करणीयमिति शास्त्रविदः। सत्स्वपि सर्वेषु ज्ञानेषु न ह्येकस्मिन्नेव काले सर्वाणि ज्ञानानि युगपत् प्रादुर्भवन्ति—मनुष्याणां तथाकर्त्तुं माध्यमत्वेनासामर्थ्यात्, सर्वज्ञानानां सर्वदा प्रासङ्गिकत्वाभावात् सर्वदा समुचितप्रकटनसामग्र्यभावाच्च। अतो यद् यज्ज्ञानं प्रादुर्भूय व्यवहृतिमागतं भवेत्, तत् तज्ज्ञानं जगद्धितायाग्रे सरणीयम्। अत इदमुक्तं-सर्वैः अवश्यं वेदोऽध्येय इति। पतञ्जलिरत्र भणति—

''ब्राह्मणेन निष्कारणो धर्मः षडङ्गो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्च॥''

मनुरप्यत्राह—

''वेदोऽखिलो धर्ममूलं स्मृतिशीले च तद्विदाम्। आचारश्चैव साधूनामात्मनस्तुष्टिरेव च॥''

—मनु० २.६

तथा चेदमपि—

वेदानधीत्य वेदौ वा वेदं वापि यथाक्रमम्। अविप्लुतब्रह्मचर्यो गृहस्थाश्रममाविशेत्॥

—मनु० ३.२

वेदेषु यजुराख्यो वेदश्चत्वारिंशदध्यायसमन्वितो विलसति। शुक्लकृष्णभेदेनास्य प्रथमतः शाखाद्वितयमुपलभ्यते। शुक्लशाखा याज्ञवल्क्यवाजसनेयीत्यप्युच्यते स्वप्रयोक्तुर्याज्ञवल्क्य वाजसनेयस्य संज्ञया लब्धसंज्ञत्वात्। शुक्लकृष्णेत्ययं संज्ञाभेदस्तत्र ब्राह्मणांशस्य सदभावभावत्वात् क्रियते। एते अपि शाखे नैकशाखासु विभक्ताः सन्ति।

तासु केनच्छिुक्लशाखाध्यायिना मध्यन्दिनाख्येनाचार्येण अध्याप्यमाना शाखा माध्यन्दिनीत्युच्यते। प्रस्तुतोऽयं प्रकाश्यमानो यजुर्वेदोऽस्य एव शाखाया वर्त्तते।

यजुषो विषयः कर्मप्रधानः। आश्रमचतुष्टयस्य, चातुर्वर्ण्यस्य, राज्ञः, अधिकारिणाम्, कर्मचारिणाम्, प्रजायाः, पारिवारिकसदस्यानां चेत्यादीनां कर्त्तव्याकर्त्तव्यनिर्देशनमत्र स्पष्टतया क्रियते। सत्यपि चतुर्णामपि वेदानां ज्ञानकर्मोपासनविज्ञानमयत्वे 'प्राधान्येन व्यपदेशः' इत्यभिधानकरणन्यायमार्गेण चतुर्ष्वेषु विषयेषु यस्य यत्र वेदे प्राधान्यं तेन स वेदः संज्ञायते। यजुरपि विहिताविहितकार्याणां विधायकत्वात् कर्मप्रधान-मित्युच्यते।

यजुर्वेदोऽयं यज्ञयागादिक्रियाकलापानुरोधेन मन्त्रघटितत्वात् अन्वर्थनामा, देवपूजासंगतिकरण-दानाद्यर्थकाद्यजतेर्निष्पन्नः। ऋग्भिः स्तुवन्ति यजुभिर्यजन्तीति तद्व्युत्पत्तेः।

सोऽयं यजुर्वेदः चत्वारिंशद(४०)ध्यायघटितः त्रिशतोत्तरत्रि(३०३)भिरनुवाकैर्निबद्धः

library.thearyasamaj.org

पञ्चसप्तत्युत्तरैकोनविंशतिशत(१९७५) मितकण्डिकाभिर्मण्डितः २९६२५ शब्दैरलंकृतः, ८८८७५ मिताक्षरैः संवलितश्च।

वस्तुतो यजुर्वेदे मानवसमाजकल्याणार्थं वर्णाश्रमव्यवस्थानिर्देशकातिरिक्तं अन्यान्यान्यपि इतिकर्त्तव्यतोपदेशपराणि आध्यात्मिकोन्नतिविषयाणि वचनानि उपलभ्यन्ते। मनुष्येण तावत् बलवता ओजस्विना तेजस्विना च भवितव्यं सर्वतः प्रागिति मौलिको सर्वसम्मतः कल्पः। शक्तिशाली पुरुषः एव प्रेयः श्रेयश्च साधयितुं शक्नोति नाशक्तः, इति प्रार्थनारूपेणोपदिशति—

तेजोऽसि तेजोऽमयि धेहि......(यजु० १९.९) प्रत्येकस्मिन् राष्ट्रेऽस्मिन् तिस्रो देव्यो नितरां वर्धनीयाः संरक्षणीयाश्च तत्र प्रथमा सरस्वती शिक्षा, विद्या, द्वितीया इळा भूमिः राष्ट्रमित्यर्थः तृतीया भारती संस्कृतिश्चेति तिस्रः शक्तयो राष्ट्रं सुसमृद्धं कुर्वन्ति इति—

तिस्रो देवीर्हविषा वर्द्धमानाऽइन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः।
अच्छिन्नं तन्तुं पयसा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्त्तिः॥ —यजु० २०.४३

अपि च—

पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती। यज्ञं वष्टु धियावसुः॥—यजु० २०.८४

यजुर्वेदेऽस्मिन् सर्वेषां मनुजानां मनुष्यमात्रकृते ज्ञानोपदेशः वर्तते—

यथेमां वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः। ब्रह्मराजन्याभ्याꣳशूद्राय चार्य्याय च स्वाय चारणाय च। प्रियो देवानां दक्षिणायै दातुरिहभूयासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमतु॥ —यजु० २६.२

सर्वैः परस्परं कथं व्यवहर्त्तव्यम् इत्यपि उपदिष्टम् अस्ति—

दृते दृꣳह मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम्।
मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे। मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे॥
—यजु० ३६.१८

सर्वे जनाः दीर्घजीविनो भवेयुरिति प्रार्थ्यते वेदे—

तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत्। पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतꣳ शृणुयाम शरदः शतं प्र ब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूयश्च शरदः शतात्॥२४॥ —यजु० ३६.२४

एवमन्यान्यपि सामाजिकराजनीतिकार्थतन्त्रतत्वानि आम्नातानि वेदेऽस्मिन् तानि तु विद्वद्भिस्तत्र तत्रैव यथाप्रकरणमनुसन्धेयानि इति।

अस्मिन् सांस्कृतिकह्रासमानमुपगच्छति काले संस्कृतमुद्रणव्यवस्था सुदुर्लभेति कथनं नातिशयितम्। तत्रापि उदात्तादिस्वरव्यवस्थापुरस्सरं वेदप्रकाशनं नूनं किञ्चिदनितरसाधारणश्रमम् अपेक्षते। पुनरपि अभूदस्मन्मनसि निगमैकनिष्ठनिष्ठैकशरणो नः सङ्कल्पो वेदं प्रकाशयितुम्। तीर्णोऽयमद्यास्माभिः दुस्तरतारः सङ्कल्पसागरः। एतदर्थं करुणावरुणालयदेवस्त्रैलोक्याधिपतिर्नम्नम्यते विनतशिरोभिः।

—डॉ० धर्मेन्द्रकुमारः
सचिवः, दिल्ली–संस्कृत–अकादमी

ओ३म्

यजुर्वेद–संहिता

अथ प्रथमोऽध्यायः

–:०:–

॥ ओ३म् ॥ [क] इषे त्वोर्जे त्वा वायवः स्थ देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणऽआप्यायध्वमघ्न्याऽइन्द्राय भागं [ग]प्रजावतीरनमीवाऽअयक्ष्मा मा व स्तेनऽईशत माघशंसो ध्रुवाऽअस्मिन् गोपतौ स्यात बह्वीर्यजमानस्य पशून् पाहि॥ १॥

वसोः पवित्रमसि द्यौरसि पृथिव्यसि मातरिश्वनो घर्मोऽसि विश्वधाऽअसि। परमेण धाम्ना दृꣳहस्व मा ह्वार्मा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत्॥ २॥

वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम्।
देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण सुप्वा कामधुक्षः॥ ३॥

सा विश्वायुः सा विश्वकर्मा सा विश्वधायाः।
इन्द्रस्य त्वा भागꣳसोमेनातनच्मि विष्णो हव्यꣳरक्ष॥ ४॥

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम्।
इदमहमनृतात् सत्यमुपैमि॥ ५॥

कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्मै त्वा युनक्ति तस्मै त्वा युनक्ति।
कर्मणे वां वेषाय वाम्॥ ६॥

प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टाऽअरातयो निष्टप्तꣳरक्षो निष्टप्ताऽअरातयः।
उर्वन्तरिक्षमन्वेमि॥ ७॥

धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान् धूर्वति तं धूर्व यं वयं धूर्वामः।
देवानामसि वह्नितमꣳसस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं देवहूतमम्॥ ८॥

library.aryasamaj.org

अह्रुतमसि हविर्धानं दृꣳहस्व मा ह्वार्मा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत्।
विष्णुस्त्वा क्रमतामुरु वातायापहतꣳरक्षो यच्छन्तां पञ्च॥ ९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्।
अग्नये जुष्टं गृह्णाम्यग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि॥ १०॥

भूताय त्वा नारातये स्वरभिविख्येषं दृꣳहन्तां दुर्याः पृथिव्या-मुर्वन्तरिक्षमन्वेमि पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्याऽउपस्थेऽग्ने हव्यꣳरक्ष॥ ११॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः। देवीरापोऽअग्रेगुवोऽअग्रेपुवोऽग्रऽइममद्य यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिꣳ सुधातुं यज्ञपतिं देवयुवम्॥ १२॥

[उ]युष्माऽइन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्ये प्रोक्षिता स्थ। [क]अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि। [र]दैव्याय कर्मणे शुन्धध्वं देवयज्यायै यद्वोऽशुद्धाः पराजघ्नुरिदं वस्तच्छुन्धामि॥ १३॥

शर्मास्यवधूतꣳरक्षोऽवधूताऽअरातयोऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वादितिर्वेत्तु। अद्रिरसि वानस्पत्यो ग्रावासि पृथुबुध्नः प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु॥ १४॥

[क]अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामि बृहद् ग्रावासि वानस्पत्यः सऽइदं देवेभ्यो हविः शमीष्व सुशमि शमीष्व। [र]हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि॥ १५॥

[क]कुक्कुटोऽसि मधुजिह्वऽइषमूर्जमावद त्वया वयꣳसङ्घातꣳसङ्घातं जेष्म वर्षवृद्धमसि प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु परापूतꣳरक्षः परापूता अरातयोऽपहतꣳरक्षो वायुर्वो विविनक्तु [र]देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिना॥ १६॥

धृष्टिरस्यपाऽग्नेऽअग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादꣳसेधा देवयजं वह। ध्रुवमसि पृथिवीं दृꣳह ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय॥ १७॥

[उ] अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व धरुणमस्यन्तरिक्षं दृꣳह ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय। [क] धर्त्रमसि दिवं दृꣳह ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय। [र]विश्वाभ्य-स्त्वाशाभ्यऽउपदधामि चित स्थोर्ध्वचितो भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वम्॥ १८॥

शर्मास्यवधूतꣳ रक्षोऽवधूताऽअरातयोऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वादितिर्वेत्तु। धिषणासि पर्वती प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु दिव स्कम्भनीरसि धिषणासि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वती वेत्तु॥ १९॥

धान्यमसि धिनुहि देवान् प्राणाय त्वोदानाय त्वा व्यानाय त्वा। दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रति-गृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिना चक्षुषे त्वा महीनां पयोऽसि॥ २०॥

[क]देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। सं वपामि [र]समापऽओषधीभिः समोषधयो रसेन। सꣳरेवतीर्जगतीभिः पृच्यन्ताꣳ सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम्॥ २१॥

[क] जनयत्यै त्वा सँयौमीदमग्नेरिदमग्नीषोमयोरिषे त्वा घर्मोऽसि विश्वायुरुरुप्रथाऽउरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथताम[र]ग्निष्टे त्वचं मा हिꣳसीद्देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठेऽधि नाके॥ २२॥

मा भेर्मा संविक्थाऽअतमेरुर्यज्ञोऽतमेरुर्यजमानस्य प्रजा भूयात् त्रिताय त्वा द्विताय त्वैकताय त्वा॥ २३॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। आददेऽध्वरकृतं देवेभ्यऽइन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजा वायुरसि तिग्मतेजा द्विषतो वधः॥ २४॥

पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं मा हिꣳसिषं व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याꣳ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्॥ २५॥

[क]अपाररुं पृथिव्यै देवयजनाद्वध्यासं व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याꣳ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्। [ख]अररो दिवं मा पप्तो द्रप्सस्ते द्यां मा स्कन् व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याꣳ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्॥ २६॥

गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि जागतेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि। सुक्ष्मा चासि शिवा चासि स्योना चासि सुषदा चास्यूर्जस्वती चासि पयस्वती च॥ २७॥

पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नुदादाय पृथिवीं जीवदानुम्। यामैरयँश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तामु धीरासोऽअनुदिश्य यजन्ते। प्रोक्षणीरासादय द्विषतो वधोऽसि॥ २८॥

[क] प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टाऽअरातयो निष्टप्तꣳरक्षो निष्टप्ताऽअरातयः। अनिशितोऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्ज्मि। [ख] प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टाऽअरातयो निष्टप्तꣳरक्षो निष्टप्ताऽअरातयः। अनिशिताऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्ज्मि॥ २९॥

अदित्यै रास्नासि विष्णोर्वेष्पोस्यूर्जे त्वाऽदब्धेन त्वा चक्षुषावपश्यामि। अग्नेर्जिह्वासि सुहूर्देवेभ्यो धाम्नेधाम्ने मे भव यजुषेयजुषे॥ ३०॥

[क] सवितुस्त्वा प्रसवऽउत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः। सवितुर्वः प्रसवऽउत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः। [ख]तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि प्रियं देवानामनाधृष्टं देवयजनमसि॥ ३१॥

इति प्रथमोऽध्यायः ॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः

–:०:–

कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वेदिरसि बर्हिषे त्वा जुष्टां प्रोक्षामि बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि॥ १॥

अदित्यै व्युन्दनमसि विष्णो स्तुपोऽस्यूर्णम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थां देवेभ्यो भुवपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा॥ २॥

[उ]गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिडऽईडितः। [क]इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिडऽईडितः। [र]मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिडऽईडितः॥ ३॥

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तꣳसमिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे॥ ४॥

समिदसि सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदभिशस्त्यै। सवितुर्बाहू स्थऽऊर्णम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यऽआ त्वा वसवो रुद्राऽआदित्याः सदन्तु॥ ५॥

[क]घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियꣳ सदऽआसीद घृताच्यस्युपभृन्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियꣳ सदऽआसीद घृताच्यसि ध्रुवा नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियꣳ सदऽआसीद [र]प्रियेण धाम्ना प्रियꣳ सदऽआसीद। ध्रुवाऽअसदन्नृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यम्॥ ६॥

अग्ने वाजजिद् वाजं त्वा सरिष्यन्तं वाजजितꣳ सम्मार्ज्मि। नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः सुयमे मे भूयास्तम्॥ ७॥

अस्कन्नमद्य देवेभ्यऽआज्यꣳ संभ्रियासमङ्घ्रिणा विष्णो मा त्वावक्रमिषं वसुमतीमग्ने ते च्छायामुपस्थेषं विष्णो स्थानमसीतऽइन्द्रो वीर्यमकृणोदूर्ध्वोऽध्वरऽआस्थात्॥ ८॥

elibrary.thearyasamaj.org

अग्ने वेर्होत्रं वेर्दूत्यमवतां त्वां द्यावापृथिवीऽअव त्वं द्यावापृथिवी स्विष्टकृद्देवेभ्यऽइन्द्रऽआज्येन हविषा भूत्स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः॥ ९॥

मयीदमिन्द्रऽइन्द्रियं दधात्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम्। अस्माकꣳ सन्त्वाशिषः सत्या नः सन्त्वाशिषऽउपहूता पृथिवी मातोप मां पृथिवी माता ह्वयतामग्निराग्नीध्रात् स्वाहा॥ १०॥

उपहूतो द्यौष्पितोप मां द्यौष्पिता ह्वयतामग्निराग्नीध्रात् स्वाहा । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । प्रतिगृह्णाम्यग्नेष्ट्वास्येन प्राश्नामि॥ ११॥

एतं ते देव सवितर्यज्ञं प्राहुर्बृहस्पतये ब्रह्मणे।
तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिं तेन मामव॥ १२॥

मनो जूतिर्जुषतामाज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोत्वरिष्टं यज्ञꣳसमिमं दधातु। विश्वे देवासऽइह मादयन्तामो३म्प्रतिष्ठ॥ १३॥

क एषा तेऽअग्ने समित्तया वर्धस्व चा च प्यायस्व। वर्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि। र अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा ससृवाꣳसं वाजजितꣳ-सम्मार्ज्मि॥ १४॥

क अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि। अग्नीषोमौ तमपनुदतां योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि । र इन्द्राग्न्योरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि । इन्द्राग्नी तमपनुदतां योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि॥ १५॥

क वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वा संजानाथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्यावताम् । र व्यन्तु वयोक्तꣳरिहाणा मरुतां पृषतीर्गच्छ वशा पृश्निर्भूत्वा दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह । चक्षुष्पाऽअग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहि॥ १६॥

यं परिधिं पर्यधत्थाऽअग्ने देवपणिभिर्गुह्यमानः । तं तऽएतमनु जोषं भराम्येष नेत्त्वदपचेतयाताऽअग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम्॥ १७॥

library.thearyasamaj.org

सꣳस्रवभागा स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधेयाश्च देवाः। इमां वाचमभि विश्वे गृणन्तऽआसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वꣳस्वाहा वाट्॥ १८॥

घृताची स्थो धुर्यौ पातꣳ सुम्ने स्थः सुम्ने मा धत्तम्। यज्ञ नमश्च तऽउप च यज्ञस्य शिवे सन्तिष्ठस्व स्विष्टे मे सन्तिष्ठस्व॥ १९॥

अग्नेऽदब्धायोऽशीतम पाहि मा दिद्योः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्मन्याऽअविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनौ स्वाहा वाडग्नये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोभगिन्यै स्वाहा॥ २०॥

वेदोऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवस्तेन मह्यं वेदो भूयाः। देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित। मनसस्पतऽइमं देव यज्ञꣳस्वाहा वाते धाः॥ २१॥

सं बर्हिरङ्क्ताꣳहविषा घृतेन समादित्यैर्वसुभिः सम्मरुद्भिः।

समिन्द्रो विश्वदेवेभिरङ्क्तां दिव्यं नभो गच्छतु यत् स्वाहा ॥ २२॥

कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति। पोषाय रक्षसां भागोऽसि॥ २३॥

सं वर्चसा पयसा सन्तनूभिरगन्महि मनसा सꣳशिवेन।

त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम्॥ २४॥

[उ]दिवि विष्णुर्व्यक्रꣳस्त जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो[क]ऽन्तरिक्षे विष्णुर्व्यक्रꣳस्त त्रैष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः [ग]पृथिव्यां विष्णुर्व्यक्रꣳस्त गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मोऽस्मादन्नादस्यै प्रतिष्ठायाऽअगन्म स्वः सं ज्योतिषाभूम॥ २५॥

स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्वर्चोदाऽअसि वर्चो मे देहि।

सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते॥ २६॥

[क]अग्ने गृहपते सुगृहपतिस्त्वयाऽग्नेऽहं गृहपतिना भूयासꣳसुगृहपतिस्त्वं मयाऽग्ने गृहपतिना भूयाः। [र]अस्थूरि णौ गार्हपत्यानि सन्तु शतꣳहिमाः सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते॥ २७॥

अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषं तदशकं तन्मेऽराधीदमहं यऽएवाऽस्मि सोऽस्मि॥ २८॥

अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा।
अपहताऽअसुरा रक्षाꣳसि वेदिषदः॥ २९॥

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमानाऽअसुराः सन्तः स्वधया चरन्ति।
परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकात् प्रणुदात्यस्मात्॥ ३०॥

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम्।
अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत॥ ३१॥

[क]नमो वः पितरो रसाय नमो वः पितरः शोषाय नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः स्वधायै नमो वः पितरो घोराय नमो वः पितरो मन्यवे [र]नमो वः पितरः पितरो नमो वो गृहान्नः पितरो दत्त सतो वः पितरो देष्मैतद्वः पितरो वासः॥ ३२॥

आधत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम्। यथेह पुरुषोऽसत्॥ ३३॥

ऊर्जं वहन्तीरमृतं घृतं पयः कीलालं परिस्रुतम्।
स्वधा स्थ तर्पयत मे पितॄन्॥ ३४॥

इति द्वितीयोऽध्यायः॥

aryasamaj.org

अथ तृतीयोऽध्यायः

—:०:—

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम्। आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥
सुसमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन। अग्नये जातवेदसे॥२॥
तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो घृतेन वर्द्धयामसि। बृहच्छोचा यविष्ठ्य॥३॥
उप त्वाग्ने हविष्मतीर्घृताचीर्यन्तु हर्यत। जुषस्व समिधो मम॥४॥
[क]भूर्भुवः स्वः [ख]द्यौरिव भूम्ना पृथिवीव वरिम्णा।
तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेऽग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे॥५॥
आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन् मातरं पुरः। पितरं च प्रयन्त्स्वः॥६॥
अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती। व्यख्यन् महिषो दिवम्॥७॥
त्रिंशद्धाम विराजति वाक् पतङ्गाय धीयते। प्रति वस्तोरह द्युभिः॥८॥
[क]अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा।
अग्निर्वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा सूर्यो वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा।
[ख]ज्योतिः सूर्यः सूर्यो ज्योतिः स्वाहा॥९॥
[क]सजूर्देवेन सवित्रा सजू रात्र्येन्द्रवत्या। जुषाणोऽअग्निर्वेतु स्वाहा।
[ख]सजूर्देवेन सवित्रा सजूरुषसेन्द्रवत्या। जुषाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥१०॥
उपप्रयन्तोऽअध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये। आरेऽअस्मे च शृण्वते ॥११॥
अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्याऽअयम्।
अपाᳬरेताᳬसि जिन्वति ॥१२॥
उभा वामिन्द्राग्नीऽआहुवध्याऽउभा राधसः सह मादयध्यै।
उभा दातारविषाᳬरयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम्॥१३॥
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातोऽअरोचथाः।
तं जानन्नग्नऽआरोहाथा नो वर्द्धया रयिम्॥१४॥

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे॥१५॥
अस्य प्रत्नामनु द्युतꣳशुक्रं दुदुह्रेऽअह्रयः । पयः सहस्त्रसामृषिम् ॥१६॥
तनूपाऽअग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यायुर्दाऽअग्नेऽस्यायुर्मे देहि
वर्चोदाऽअग्नेऽसि वर्चो मे देहि । अग्ने यन्मे तन्वाऽऊनं तन्मऽआपृण ॥१७॥
इन्धानास्त्वा शतꣳहिमा द्युमन्तꣳसमिधीमहि । वयस्वन्तो वयस्कृतꣳ-
सहस्वन्तः सहस्कृतम् । अग्ने सपत्नदम्भनमदब्धासोऽअदाभ्यम् । चित्रावसो
स्वस्ति ते पारमशीय॥१८॥
सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः समृषीणाꣳस्तुतेन । सं प्रियेण
धाम्ना समहमायुषा सं वर्चसा सं प्रजया सꣳरायस्पोषेण ग्मिषीय ॥१९॥
अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय मह स्थ महो वो भक्षीयोर्ज स्थोर्जं वो
भक्षीय रायस्पोष स्थ रायस्पोषं वो भक्षीय॥२०॥
रेवती रमध्वमस्मिन्योनावस्मिन् गोष्ठेऽस्मिँल्लोकेऽस्मिन् क्षये।
इहैव स्त मापगात॥२१॥
[क]सꣳहितासि विश्वरूप्यूर्जा माविश गौपत्येन। [ग]उप त्वाग्ने दिवेदिवे
दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्तऽएमसि ॥२२॥
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्द्धमानꣳस्वे दमे ॥२३॥
स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥२४॥
अग्ने त्वं नोऽअन्तमऽउत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः।
वसुरग्निर्वसुश्रवाऽअच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳरयिं दाः॥२५॥
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः।
स नो बोधि श्रुधी हवमुरुष्या णोऽअघायतः समस्मात्॥२६॥
इडऽएह्यदितऽएहि काम्याऽएत । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥२७॥
सोमानꣳस्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं यऽऔशिजः ॥२८॥

योरेवान् योऽअमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्द्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥२९॥
मा नः शꣳसोऽअररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य ।
रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥३०॥
महि त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य ॥३१॥
नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशꣳसः॥३२॥
ते हि पुत्रासोऽअदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ॥३३॥
कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे।
उपोपेन्नु मघवन् भूयऽइन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते॥३४॥
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥३५॥
परि ते दूडभो रथोऽस्माँ२॥ऽअश्नोतु विश्वतः ।
येन रक्षसि दाशुषः ॥३६॥
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याꣳसुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ।
नर्य प्रजां मे पाहि शꣳस्य पशून् मे पाह्यथर्य पितुं मे पाहि॥३७॥
आगन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम्।
अग्ने सम्राडभि द्युम्नमभि सहऽआयच्छस्व॥३८॥
अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यः प्रजाया वसुवित्तमः।
अग्ने गृहपतेऽभि द्युम्नमभि सहऽआयच्छस्व॥३९॥
अयमग्निः पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिवर्धनः।
अग्ने पुरीष्याभि द्युम्नमभि सहऽआयच्छस्व॥४०॥
गृहा मा बिभीत मा वेपध्वमूर्जं बिभ्रतऽएमसि।
ऊर्जं बिभ्रद्वः सुमनाः सुमेधा गृहानैमि मनसा मोदमानः॥४१॥
येषामध्येति प्रवसन् येषु सौमनसो बहुः।
गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः॥४२॥

elibrary.thearyasamaj.org

उपहूताऽइह गावऽउपहूताऽअजावयः। अथोऽअन्नस्य कीलालऽउपहूतो गृहेषु नः। क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये शिवꣳशग्मꣳशंयोःशंयोः॥४३॥

प्रघासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः। करम्भेण सजोषसः॥४४॥

यद् ग्रामे यदरण्ये यत् सभायां यदिन्द्रिये।
यदेनश्चकृमा वयमिदं तदवयजामहे स्वाहा॥४५॥

मो षू णऽइन्द्रात्र पृत्सु देवैरस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवयाः।
महश्चिद्यस्य मीढुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः॥४६॥

अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा।
देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेत सचाभुवः॥४७॥

अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः। अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि॥४८॥

पूर्णा दर्वि परा पत सुपूर्णा पुनरापत।
वस्नेव विक्रीणावहाऽइषमूर्जꣳशतक्रतो॥४९॥

देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे।
निहारं च हरासि मे निहारं निहराणि ते स्वाहा॥५०॥

अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रियाऽअधूषत।
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी॥५१॥

सुसन्दृशं त्वा वयं मघवन् वन्दिषीमहि।
प्र नूनं पूर्णबन्धुर स्तुतो यासि वशाँ२॥ऽअनु योजा न्विन्द्र ते हरी॥५२॥

मनो न्वाह्वामहे नाराशꣳसेन स्तोमेन। पितृणां च मन्मभिः॥५३॥

आ नऽएतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे।
ज्योक् च सूर्यं दृशे॥५४॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः। जीवं व्रातꣳसचेमहि॥५५॥

वयꣳसोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ॥५६॥

एष ते रुद्र भागः सह स्वस्राम्बिकया तं जुषस्व स्वाहैष ते रुद्र भागऽआखुस्ते पशुः॥५७॥

अव रुद्रमदीमह्यव देवं त्र्यम्बकम्।

यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययात् ॥५८॥

भेषजमसि भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजम् । सुखं मेषाय मेष्यै ॥५९॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्। उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात्। त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम्। उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामुतः॥६०॥

एतत्ते रुद्रावसं तेन परो मूजवतोऽतीहि।

अवततधन्वा पिनाकावसः कृत्तिवासाऽअहिꣳसन्नः शिवोऽतीहि॥६१॥

त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषम्।

यद्देवेषु त्र्यायुषं तन्नोऽअस्तु त्र्यायुषम्॥६२॥

शिवो नामासि स्वधितिस्ते पिता नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः । निर्वर्त्तयाम्यायुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥६३॥

इति तृतीयोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ चतुर्थोऽध्यायः

—:०:—

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासोऽअजुषन्त विश्वे। ऋक्सामाभ्याᳬसन्तरन्तो यजुर्भी रायस्पोषेण समिषा मदेम। इमाऽआपः शमु मे सन्तु देवीरोषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳहिꣳसीः ॥१॥

आपोऽअस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु। विश्वꣳहि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूतऽएमि। दीक्षातपसोस्तनूरसि तां त्वा शिवाᳬशग्मां परिदधे भद्रं वर्णं पुष्यन् ॥२॥

महीनां पयोऽसि वर्चोदाऽअसि वर्चो मे देहि।

वृत्रस्यासि कनीनकश्चक्षुर्दाऽअसि चक्षुर्मे देहि॥३॥

चित्पतिर्मा पुनातु वाक्पतिर्मा पुनातु देवो मा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः। तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छकेयम्॥४॥

आ वो देवासऽईमहे वामं प्रयत्यध्वरे।

आ वो देवासऽआशिषो यज्ञियासो हवामहे॥५॥

स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात् स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याᳬस्वाहा वातादारभे स्वाहा॥६॥

[क]आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा । [ख]आपो देवीर्बृहती-र्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवीऽउरोऽअन्तरिक्ष । बृहस्पतये हविषा विधेम स्वाहा॥७॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम्।

विश्वो रायऽइषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा॥८॥

library.theaaryasamaj.org

ऋ॒क्सा॒मयो॒ः शिल्पे॑ स्थ॒स्ते वा॒मार॑भे॒ ते मा॑ पात॒मास्य य॒ज्ञस्यो॒दृच॑ः ।

शर्मा॑सि॒ शर्म॑ मे यच्छ॒ नम॑स्तेऽअस्तु॒ मा मा॑ हिꣳसीः॥९॥

[क]ऊर्ग॑स्याङ्गि॒रस्यू॑र्ण॒म्रदा॒ऽऊर्जं॒ मयि॑ धेहि । सोम॑स्य नी॒विर॑सि॒ विष्णो॒ः शर्मा॑सि॒ शर्म॒ यज॑मान॒स्येन्द्र॑स्य॒ योनि॑रसि सु॒सस्याः कृषीस्कृ॑धि । [र]उच्छ्र॑यस्व वनस्पतऽऊर्ध्वो मा॑ पा॒ह्यꣳह॑स॒ऽआस्य य॒ज्ञस्यो॒दृच॑ः॥१०॥

[क]व्र॒तं कृ॑णुत व्र॒तं कृ॑णुता॒ग्निर्ब्रह्मा॒ग्निर्य॒ज्ञो वन॒स्पति॑र्य॒ज्ञिय॑ः। दैवीं॒ धियं॑ मनामहे सुमृडी॒काम॒भिष्ट॑ये वर्चो॒धां य॒ज्ञवा॑हसꣳसुती॒र्था नो॑ऽअस॒द्वशे॑ । [र]ये दे॒वा मनो॑जाता मनो॒युजो॒ दक्ष॑क्रतव॒स्ते नो॑ऽवन्तु॒ ते नः॑ पान्तु॒ तेभ्य॒ः स्वाहा॑॥११॥

श्वा॒त्राः पी॒ता भ॑वत यू॒यमा॑पोऽअ॒स्माक॑म॒न्तरु॒दरे॑ सु॒शेवा॑ः। ताऽअ॒स्मभ्य॑मय॒क्ष्माऽअ॑नमी॒वाऽअना॑गस॒ः स्वद॑न्तु दे॒वीर॒मृता॑ऽऋता॒वृध॑ः॥१२॥

इ॒यं ते॑ य॒ज्ञिया॑ त॒नूर॒पो मु॑ञ्चामि॒ न प्र॒जाम्।

अ॒ꣳहो॒मुच॒ः स्वाहा॑कृताः पृथि॒वीमावि॑शत पृथि॒व्या सम्भ॑व॥१३॥

अग्ने॒ त्वꣳ सु जा॑गृहि व॒यꣳ सु म॑न्दिषीमहि।

रक्षा॑ णो॒ऽअप्र॑युच्छन् प्र॒बुधे॑ न॒ः पुन॑स्कृधि॥१४॥

पु॒नर्मन॒ः पु॒नरायु॒र्म॒ऽआग॒न्पुन॑ः प्रा॒णः पुन॑रा॒त्मा म॒ऽआग॒न्पु॒नश्चक्षु॑ः पु॒नः श्रोत्रं॑ म॒ऽआग॑न्। वै॒श्वा॒न॒रोऽअद॑ब्धस्तनू॒पाऽअ॒ग्निर्न॑ः पातु दु॒रि॒ताद॑व॒द्यात्॥१५॥

त्वम॑ग्ने व्र॒तपाऽअ॑सि दे॒वऽआ मर्त्ये॒ष्वा । त्वं य॒ज्ञेष्वीड्य॑ः।

रास्वेय॑त्सो॒मा भूयो॑ भर दे॒वो नः॑ सवि॒ता वसो॑र्दा॒ता वस्व॑दात्॥१६॥

ए॒षा ते॑ शुक्र त॒नूरे॒तद्वर्च॒स्तया॒ सम्भ॑व॒ भ्राज॑ङ्गच्छ।

जूर॑सि धृ॒ता मन॑सा॒ जुष्टा॒ विष्ण॑वे॥१७॥

तस्या॑स्ते स॒त्यस॑वसः प्रस॒वे त॒न्वो॒ य॒न्त्रम॑शीय॒ स्वाहा॑।

शु॒क्रम॑सि च॒न्द्रम॑स्य॒मृत॑मसि वैश्वदे॒वम॑सि॥१८॥

libraryaryasamaj.com

चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञियास्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी। सा नः सुप्राची सुप्रतीच्येधि मित्रस्त्वा पदि बध्नीतां पूषाऽध्वनस्पात्विन्द्रायाध्यक्षाय ॥१९॥

[क]अनु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः। [र]सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमꣳरुद्रस्त्वावर्त्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि॥२०॥

वस्व्यस्यदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि।
बृहस्पतिष्ट्वा सुम्ने रम्णातु रुद्रो वसुभिराचके॥२१॥

अदित्यास्त्वा मूर्द्धन्नाजिघर्मि देवयजने पृथिव्याऽइडायास्पदमसि घृतवत् स्वाहा। अस्मे रमस्वास्मे ते बन्धुस्त्वे रायो मे रायो मा वयꣳ रायस्पोषेण वियौष्म तोतो रायः॥२२॥

समख्ये देव्या धिया सं दक्षिणयोरुचक्षसा।
मा मऽआयुः प्रमोषीर्मोऽअहं तव वीरं विदेय तव देवि सन्दृशि ॥२३॥

[क]एष ते गायत्रो भागऽइति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भागऽइति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भागऽइति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोनामानाꣳसाम्राज्यङ्गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादास्माकोऽसि शुक्रस्ते [र]ग्रह्यो विचितस्त्वा विचिन्वन्तु॥२४॥

[क]अभि त्यं देवꣳसवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसवꣳरत्नधामभि प्रियं मतिं कविम्। ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भाऽअदिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत [र]सुक्रतुः कृपा स्वः। प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्त्वाऽनुप्राणन्तु प्रजास्त्वमनुप्राणिहि॥२५॥

शुक्रं त्वा शुक्रेण क्रीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन। सग्मे ते गोरस्मे ते चन्द्राणि तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णः परमेण पशुना क्रीयसे सहस्रपोषं पुषेयम्॥२६॥

मित्रो नऽएहि सुमित्रधऽइन्द्रस्योरुमाविश दक्षिणमुशन्नुशन्तꣳस्योनः
स्योनम्। स्वान भ्राजाङ्घारे बम्भारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः
सोमक्रयणास्तान्रक्षध्वं मा वो दभन्॥२७॥

कपरि माग्ने दुश्चरिताद् बाधस्वा मा सुचरिते भज।

खउदायुषा स्वायुषोदस्थाममृताँ२॥ऽअनु॥२८॥

प्रति पन्थामपद्महि स्वस्तिगामनेहसम्।

येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु॥२९॥

कअदित्यास्त्वगस्यदित्यै सदऽआसीद। खअस्तभ्नाद् द्यां वृषभोऽ-
अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणम्पृथिव्याः। आसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड्
विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि॥३०॥

वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पयऽउस्रियासु।

हृत्सु क्रतुं वरुणो विक्ष्वग्निं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ॥३१॥

सूर्यस्य चक्षुरारोहाग्नेरक्ष्णः कनीनकम्।

यत्रैतशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता॥३२॥

कउस्रावेतं धूर्षाहौ युज्येथामनश्रूऽअवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ।

खस्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम्॥३३॥

कभद्रो मेऽसि प्रच्यवस्व भुवस्पते विश्वान्यभि धामानि। खमा त्वा
परिपरिणो विदन्मा त्वा परिपन्थिनो विदन्मा त्वा वृकाऽअघायवो
विदन्। उश्येनो भूत्वा परापत यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नौ सँस्कृतम्॥३४॥

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतꣳसपर्यत।

दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शꣳसत॥३५॥

वरुणस्योत्तम्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थो वरुणस्यऽऋतसद-
न्यसि वरुणस्यऽऋतसदनमसि वरुणस्यऽऋतसदनमासीद॥३६॥

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम्।
गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्रचरा सोम दुर्यान्॥३७॥

इति चतुर्थोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ पञ्चमोऽध्यायः

—:o:—

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वाऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वाऽग्नये त्वा रायस्पोषदे विष्णवे त्वा॥१॥

[क] अग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थऽउर्वश्यस्यायुरसि पुरूरवाऽअसि। [ख] गायत्रेण त्वा छन्दसा मन्थामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि जागतेन त्वा छन्दसा मन्थामि॥२॥

भवतं नः समनसौ सचेतसावरेपसौ। मा यज्ञꣳहिꣳसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः॥३॥

अग्नावग्निश्चरति प्रविष्टऽऋषीणां पुत्रोऽअभिशस्तिपावा।
स नः स्योनः सुयजा यजेह देवेभ्यो हव्यꣳसदमप्रयुच्छन्त्स्वाहा॥४॥

[क] आपतये त्वा परिपतये गृह्णामि तनूनप्त्रे शाक्वराय शक्वनऽओजिष्ठाय। [ख] अनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽनभिशस्त्यभिशस्तिपाऽअनभिशस्तेन्यमञ्जसा सत्यमुपगेषꣳस्विते मा धाः॥५॥

अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा या तव तनूरियꣳसा मयि यो मम तनूरेषा सा त्वयि। सह नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिः॥६॥

[क] अꣳशुरꣳशुष्टे देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविदे। आ तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व। [ख] आप्याययास्मान्त्सखीन्त्सन्न्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामशीय। एष्टा रायः प्रेषे भगायऽऋतमृतवादिभ्यो नमो द्यावापृथिवीभ्याम्॥७॥

[क] या तेऽअग्नेऽयःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा। उग्रं वचोऽअपावधीत्त्वेषं वचोऽअपावधीत् स्वाहा। [ख] या तेऽअग्ने रजःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा। उग्रं वचोऽअपावधीत्त्वेषं वचोऽअपावधीत् स्वाहा। [ग] या तेऽअग्ने हरिशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा। उग्रं वचोऽअपावधीत्त्वेषं वचोऽअपावधीत् स्वाहा॥८॥

[1]तप्तायनी मेऽसि वित्तायनी मेऽस्यवतान्मा नाथितादवतान्मा व्यथितात्। [2]विदेदग्निर्नभो नामाग्नेऽअङ्गिरऽआयुना नाम्नेहि योऽस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे विदेदग्निर्नभो नामाग्नेऽअङ्गिरऽ- आयुना [3]नाम्नेहि यो द्वितीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे विदेदग्निर्नभो नामाग्नेऽअङ्गिरऽआयुना नाम्नेहि यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे। [4]अनु त्वा देव- वीतये॥९॥

सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेभ्यः कल्पस्व सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेभ्यः शुन्धस्व सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेभ्यः शुम्भस्व॥१०॥

इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पातु प्रचेतास्त्वा रुद्रैः पश्चात्पातु मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः पातु विश्वकर्मा त्वादित्यैरुत्तरतः पात्विदमहं तप्तं वार्बहिर्धा यज्ञान्निःसृजामि॥११॥

सिꣳह्यसि स्वाहा सिꣳह्यस्यादित्यवनिः स्वाहा सिꣳह्यसि ब्रह्मवनिः क्षत्रवनिः स्वाहा सिꣳह्यसि सुप्रजावनी रायस्पोषवनिः स्वाहा सिꣳह्यस्यावह देवान्यजमानाय स्वाहा भूतेभ्यस्त्वा॥१२॥

ध्रुवोऽसि पृथिवीं दृꣳह ध्रुवक्षिदस्यन्तरिक्षं दृꣳहाच्युतक्षिदसि दिवं दृꣳहाग्नेः पुरीषमसि॥१३॥

युञ्जते मनऽउत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः। वि होत्रा दधे वयुनाविदेकऽइन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः स्वाहा॥१४॥

इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम्।

समूढमस्य पाꣳसुरे स्वाहा॥१५॥

इरावती धेनुमती हि भूतꣳसूयवसिनी मनवे दशस्या। व्यस्कभ्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः स्वाहा॥१६॥

देवश्रुतौ देवेष्वाघोषतं प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्तीऽऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जिह्वरतम्। स्वं गोष्ठमावदतं देवी दुर्येऽआयुर्मा निर्वादिष्टं प्रजां मा निर्वादिष्टमत्र रमेथां वर्ष्मन् पृथिव्याः॥१७॥

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांꣳसि।
योऽअस्कभायदुत्तरꣳसधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णवे त्वा ॥१८॥

दिवो वा विष्णऽउत वा पृथिव्या महो वा विष्णऽउरोरन्तरिक्षात्।
उभा हि हस्ता वसुना पृणस्वा प्रयच्छ दक्षिणादोत सव्याद्विष्णवे त्वा ॥१९॥

प्र तद्विष्णु स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा॥२०॥

विष्णो रराटमसि विष्णोः श्नप्त्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि।
वैष्णवमसि विष्णवे त्वा॥२१॥

[क]देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। [ख]आददे नार्यसीदमहꣳरक्षसां ग्रीवाऽअपि कृन्तामि। बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वद॥२२॥

[उ]रक्षोहणं वलगहनं [क]वैष्णवीमिदमहं तं वलगमुत्किरामि [ख]यं मे निष्ट्यो यममात्यो निचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे समानो यमसमानो निचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि [ग]यं मे सबन्धुर्यमसबन्धुर्नि-चखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे सजातो यमसजातो निचखानोत्कृत्या-ङ्किरामि ॥२३॥

स्वराडसि सपत्नहा सत्रराडस्यभिमातिहा जनराडसि रक्षोहा सर्वराडस्य-मित्रहा॥२४॥

[क]रक्षोहणो वो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान्रक्षोहणो वो वलगहनोऽ-वनयामि वैष्णवान्रक्षोहणो वो वलगहनोऽवस्तृणामि वैष्णवान्रक्षोहणौ [ग]वां वलगहनाऽउपदधामि वैष्णवी रक्षोहणौ वां वलगहनौ पर्यूहामि वैष्णवी वैष्णवमसि वैष्णवा स्थ॥२५॥

[क]देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। आददे नार्यसीदमहꣳरक्षसां ग्रीवाऽअपि कृन्तामि। [ग]यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीर्दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि॥२६॥

library.aryasamaj.org

उद्दिवꣳस्तभानान्तरिक्षं पृण दृꣳहस्व पृथिव्यां द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण धर्मणा। ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि रायस्पोषवनि पर्यूहामि । ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳहायुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह॥२७॥

ध्रुवासि ध्रुवोऽयं यजमानोऽस्मिन्नायतने प्रजया पशुभिर्भूयात्। घृतेन द्यावापृथिवी पूर्येथामिन्द्रस्य छदिरसि विश्वजनस्य छाया ॥२८॥

परि त्वा गिर्वणो गिरऽइमा भवन्तु विश्वतः।
वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः॥२९॥

इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवोऽसि। ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि॥३०॥

विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः।
श्वात्रोऽसि प्रचेतास्तुथोऽसि विश्ववेदाः॥३१॥

उशिगसि कविरङ्घारिरसि बम्भारिरवस्यूरसि दुवस्वाञ्छुन्ध्यूरसि मार्जालीयः सम्राडसि कृशानुः परिषद्योऽसि पवमानो नभोऽसि प्रतक्वा मृष्टोऽसि हव्यसूदनऽऋतधामासि स्वर्ज्योतिः॥३२॥

समुद्रोऽसि विश्वव्यचाऽअजोऽस्येकपादहिरसि बुध्न्यो वागस्यैन्द्रमसि सदोऽस्यृतस्य द्वारौ मा मा सन्ताप्तमध्वनामध्वपते प्र मा तिर स्वस्ति मेऽस्मिन् पथि देवयाने भूयात्॥३३॥

मित्रस्य मा चक्षुषेक्षध्वमग्नयः सगराः सगरा स्थ सगरेण नाम्ना रौद्रेणानीकेन पात माग्नयः पिपृत माग्नयो गोपायत मा नमो वोऽस्तु मा मा हिꣳसिष्ट॥३४॥

ज्योतिरसि विश्वरूपं विश्वेषां देवानाꣳसमित् । त्वꣳसोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यऽउरु यन्तासि वरूथꣳस्वाहा जुषाणोऽअप्तुराज्यस्य वेतु स्वाहा॥३५॥

अग्ने नय सुपथा रायेऽअस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमऽउक्तिं विधेम ॥३६॥

अयं नोऽअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुरऽएतु प्रभिन्दन्।
अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयꣳशत्रूञ्जयतु जर्हृषाणः स्वाहा ॥३७॥
उरु विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि।
घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा॥३८॥

[क]देव सवितरेष ते सोमस्तꣳरक्षस्व मा त्वा दभन्। [र]एतत्त्वं देव सोम देवो देवाँ२॥ऽउपागाऽइदमहं मनुष्यान्त्सह रायस्पोषेण स्वाहा निर्वरुणस्य पाशान्मुच्ये॥३९॥

अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा या तव तनूर्मय्यभूदेषा सा त्वयि यो मम तनूस्त्वय्यभूदियꣳसा मयि। यथायथं नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षापतिरमꣳस्तानु तपस्तपस्पतिः॥४०॥

उरु विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि।
घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा॥४१॥

अत्यन्याँ२॥ऽअगां नान्याँ२॥ऽउपागामर्वाक् त्वा परेभ्योऽविदं परोऽवरेभ्यः। तं त्वा जुषामहे देव वनस्पते देवयज्यायै देवास्त्वा देवयज्यायै जुषन्तां विष्णवे त्वा। ओषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳहिꣳसीः॥४२॥

द्यां मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिꣳसीः पृथिव्या सम्भव। अयꣳहि त्वा स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनाय महते सौभगाय। अतस्त्वं देव वनस्पते शतवल्शो विरोह सहस्रवल्शा वि वयꣳरुहेम॥४३॥

इति पञ्चमोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ षष्ठोऽध्यायः

—:०:—

[उ]देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। आददे नार्यसीदमहꣳ रक्षसां ग्रीवाऽअपि कृन्तामि। [क]यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीर् [र]दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि॥१॥

[क]अग्रेणीरसि स्वावेशऽउन्नेतॄणामेतस्य वित्तादधि त्वा स्थास्यति [र]देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः। द्यामग्रेणा-स्पृक्षऽआन्तरिक्षं मध्येनाप्राः पृथिवीमुपरेणादृꣳहीः॥२॥

[उ]या ते धामान्युश्मसि गमध्यै यत्र गावो भूरिशृङ्गाऽअयासः। [क]अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमवभारि भूरि। [र]ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि रायस्पोषवनि पर्यूहामि। ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳहायुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह॥३॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥४॥

तद्विष्णोः परमं पदꣳसदा पश्यन्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततम्॥५॥

[क]परिवीरसि परि त्वा दैवीर्विशो व्ययन्तां परीमं यजमानꣳरायो मनुष्याणाम्। [र]दिवः सूनुरस्येष ते पृथिव्याँल्लोकऽआरण्यस्ते पशुः॥६॥

उपावीरस्युप देवान्दैवीर्विशः प्रागुरुशिजो वह्नितमान्।

देव त्वष्टर्वसु रम हव्या ते स्वदन्ताम्॥७॥

[क]रेवती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि।

[र]ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेन प्रतिमुञ्चामि धर्षा मानुषः॥८॥

[क]देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। [र]अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नियुनज्मि। अद्भ्यस्त्वौषधीभ्योऽनु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः। अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि॥९॥

[क]अपां पेरुरस्यापो देवीः स्वदन्तु स्वात्तं चित्सद्देवहविः।

[ख]सं ते प्राणो वातेन गच्छताᳬ समङ्गानि यजत्रैः सं यज्ञपतिराशिषा॥१०॥

[क]घृतेनाक्तौ पशूँस्त्रायेथाᳬ रेवति यजमाने प्रियं धाऽआविश।
[ख]उरोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेन वातेनास्य हविषस्त्मना यज समस्य तन्वा भव।
[ग]वर्षो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥११॥

माहिर्भूर्मा पृदाकुर्नमस्तऽआतानानर्वा प्रेहि।

[ख]घृतस्य कुल्याऽउपऽऋतस्य पथ्याऽअनु॥१२॥

देवीरापः शुद्धा वोड्ढ्वᳬ सुपरिविष्टा देवेषु सुपरिविष्टा वयं परिवेष्टारो भूयास्म॥१३॥

वाचं ते शुन्धामि प्राणं ते शुन्धामि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रं ते शुन्धामि नाभिं ते शुन्धामि मेढ्रं ते शुन्धामि पायुं ते शुन्धामि चरित्राँस्ते शुन्धामि॥१४॥

[क]मनस्तऽआप्यायतां वाक् तऽआप्यायतां प्राणस्तऽआप्यायतां चक्षुस्तऽआप्यायताᳬ श्रोत्रं तऽआप्यायताम्। [ख]यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्तऽआप्यायतां निष्ट्यायतां तत्ते शुध्यतु शमहोभ्यः। ओषधे त्रायस्व स्वधिते मैनᳬहिᳬसीः॥१५॥

[क]रक्षसां भागोऽसि निरस्तᳬरक्षऽइदमहᳬरक्षोऽभितिष्ठामीदमहᳬ रक्षोऽवबाधऽइदमहᳬ रक्षोऽधमं तमो नयामि। [ख]घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्णुवाथां वायो वे स्तोकानामग्निराज्यस्य वेतु स्वाहा स्वाहाकृतेऽऊर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम्॥१६॥

इदमापः प्रवहतावद्यं च मलं च यत्। यच्चाभिदुद्रोहानृतं यच्च शेपेऽअभीरुणम्। आपो मा तस्मादेनसः पवमानश्च मुञ्चतु॥१७॥

[क]सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छताम्। [ख]रेडस्यग्निष्ट्वा श्रीणात्वापस्त्वा समरिणन्वातस्य त्वा ध्राज्यै पूष्णो रᳬह्याऽऊष्मणो व्यथिषत्प्रयुतं द्वेषः॥१८॥

घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा । दिशः प्रदिशऽआदिशो विदिशऽउद्दिशो दिग्भ्यः स्वाहा॥१९॥

ऐन्द्रः प्राणोऽअङ्गेऽअङ्गे निदीध्यदैन्द्रऽउदानोऽअङ्गेऽअङ्गे निधीतः। देव त्वष्टर्भूरि ते सꣳसमेतु सलक्ष्मा यद्विषुरूपं भवाति। देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु॥२०॥

[क]समुद्रं गच्छ स्वाहाऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा [ख]देवꣳसवितारं गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहाऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा छन्दाꣳसि गच्छ स्वाहा द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा [ग]यज्ञं गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा दिव्यं नभो गच्छ स्वाहाग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहा [उ]मनो मे हार्दि यच्छ दिवं ते धूमो गच्छतु स्वर्ज्योतिः पृथिवीं भस्मनापृण स्वाहा॥२१॥

[क]मापो मौषधीर्हिꣳसीर्धाम्नोधाम्नो राजँस्ततो वरुण नो मुञ्च। यदाहुरघ्न्याऽइति वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च। [ग]सुमित्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः॥२२॥

हविष्मतीरिमाऽआपो हविष्माँ२॥ऽआविवासति।

हविष्मान्देवोऽअध्वरो हविष्माँ२॥ऽअस्तु सूर्यः॥२३॥

[क]अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामीन्द्राग्न्योर्भागधेयी स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयी स्थ विश्वेषां देवानां भागधेयी स्थ। [ग]अमूर्याऽउप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् ॥२४॥

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा।

ऊर्ध्वमिममध्वरं दिवि देवेषु होत्रा यच्छ॥२५॥

[क]सोम राजन्विश्वास्त्वं प्रजाऽउपावरोह विश्वास्त्वां प्रजाऽउपावरोहन्तु । [ग]शृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीः । श्रोता ग्रावाणो विदुषो न यज्ञꣳशृणोतु देवः सविता हवं मे स्वाहा ॥२६॥

देवीरापोऽअपान्नपाद्यो वऽ ऊर्मिर्हविष्यऽइन्द्रियावान् मदिन्तमः।
तं देवेभ्यो देवत्रा दत्त शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थ स्वाहा॥२७॥
कार्षिरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्याऽउन्नयामि।
समापोऽअद्भिरग्मत समोषधीभिरोषधीः॥२८॥
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः।
स यन्ता शश्वतीरिषः स्वाहा॥२९॥

[क]देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। आददे
रावासि गभीरमिममध्वरं कृधीन्द्राय सुषूतमम्। [र]उत्तमेन पविनोर्जस्वन्तं
मधुमन्तं पयस्वन्तं निग्राभ्या स्थ देवश्रुतस्तर्पयत मा॥३०॥

[क]मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुर्मे मे तर्पयत
श्रोत्रं मे तर्पयतात्मानं मे तर्पयत [र]प्रजां मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गणान्मे
तर्पयत गणा मे मा वितृषन्॥३१॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवतऽइन्द्राय त्वादित्यवतऽइन्द्राय त्वाभिमातिघ्ने।
श्येनाय त्वा सोमभृतेऽग्नये त्वा रायस्पोषदे॥३२॥
यत्ते सोम दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरावन्तरिक्षे।
तेनास्मै यजमानायोरु राये कृध्यधि दात्रे वोचः॥३३॥
श्वात्रा स्थ वृत्रतुरो राधोगूर्त्ताऽअमृतस्य पत्नीः।
ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं नयतोपहूताः सोमस्य पिबत॥३४॥

मा भेर्मा संविक्थाऽऊर्जं धत्स्व धिषणे वीड्वी सती वीडयेथामूर्जं
दधाथाम्। पाप्मा हतो न सोमः॥३५॥

प्रागपागुदगधराक्सर्वतस्त्वा दिशऽआधावन्तु।
अम्ब निष्पर समरीर्विदाम्॥३६॥
त्वमङ्ग प्रशꣳसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम्।
न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः॥३७॥

इति षष्ठोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ सप्तमोऽध्यायः

—:o:—

वाचस्पतये पवस्व वृष्णोऽअꣳशुभ्यां गभस्तिपूतः।

देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि॥१॥

मधुमतीर्नऽइषस्कृधि यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्वेमि॥२॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्यऽइन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा सुभव सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो देवाꣳशो यस्मै त्वेडे तत्सत्यमुपरिप्रुता भङ्गेन हतोऽसौ फट् प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा॥३॥

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोमम्।

उरुष्य रायऽएषो यजस्व॥४॥

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम्।

सजूर्देवेभिरवरैः परैश्चान्तर्यामे मघवन् मादयस्व॥५॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्यऽइन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा सुभव सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यऽउदानाय त्वा॥६॥

आ वायो भूष शुचिपाऽउप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार।

उपो तेऽअन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयं वायवे त्वा॥७॥

[क]इन्द्रवायूऽइमे सुताऽउप प्रयोभिरागतम्। इन्दवो वामुशन्ति हि। उपयामगृहीतोऽसि वायवऽइन्द्रवायुभ्यां त्वैष ते योनिः सजोषोभ्यां त्वा॥८॥

[क]अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोमऽऋतावृधा।

ममेदिह श्रुतꣳहवम्। [र]उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वा॥९॥

elibrary.thearyasamaj.org

राया वयꣳससवाꣳसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः। तां धेनुं मित्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीमेष ते योनिर्ऋतायुभ्यां त्वा॥१०॥

या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती। तया यज्ञं मिमिक्षतम्। उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा॥११॥

[क]तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदꣳस्वर्विदम्। प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे। [र]उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वैष ते योनिर्वीरतां पाह्यपमृष्टः शण्डो देवास्त्वा शुक्रपाः प्रणयन्त्वनाधृष्टासि॥१२॥

[क]सुवीरो वीरान् प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम्। संजग्मानो दिवा पृथिव्या शुक्रःशुक्रशोचिषा निरस्तः शण्डः [र]शुक्रस्याधिष्ठान-मसि॥१३॥

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम।
सा प्रथमा सँस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रोऽअग्निः॥१४॥

स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाँस्तस्माऽइन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा। तृम्पन्तु होत्रा मध्वो याः स्विष्टा याः सुप्रीताः सुहुता यत्स्वाहायाडग्नीत्॥१५॥

[क]अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने। इममपाꣳसङ्गमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति। [र]उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वा॥१६॥

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता। आ यः शर्याभिस्तुविनृम्णोऽअस्याश्रीणीतादिशं गभस्तावेष ते योनिः प्रजाः पाह्यपमृष्टो मर्को देवास्त्वा मन्थिपाः प्रणयन्त्वनाधृष्टासि॥१७॥

[क]सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम्। संजग्मानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशोचिषा निरस्तो मर्को [र]मन्थिनोऽधिष्ठान-मसि॥१८॥

www.thearyasamaj.org

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ।
अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम्॥१९॥
उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणः। पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं
विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्यभि सवनानि पाहि॥२०॥
[क]सोमः पवते सोमः पवतेऽस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्रायास्मै सुन्वते यजमानाय
पवतऽइषऽऊर्जे पवतेऽद्भ्यऽओषधीभ्यः पवते द्यावापृथिवीभ्यां पवते
सुभूताय पवते विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यऽ [र]एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा
देवेभ्यः॥२१॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वतऽउक्थाव्यं गृह्णामि।
यत्तऽइन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वैष ते योनिरुक्थेभ्यस्त्वा देवेभ्यस्त्वा
देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामि॥२२॥
[१]मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्राय त्वा देवाव्यं
यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्राग्निभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्रावरुणाभ्यां
त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्राबृहस्पतिभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे
गृह्णामीन्द्राविष्णुभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामि॥२३॥
मूर्द्धानं दिवोऽअरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृतऽआजातमग्निम्।
कविꣳसम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः॥२४॥
[क]उपयामगृहीतोऽसि [र]ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्यु-
तक्षित्तमऽएष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा। [उ]ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा
सोममवनयामि। अथा नऽइन्द्रऽइद्विशोऽसपत्नाः समनसस्करत्॥२५॥
यस्ते द्रप्स स्कन्दति यस्तेऽअꣳशुर्ग्रावच्युतो धिषणयोरुपस्थात्। अध्वर्योर्वा
परि वा यः पवित्रात्तं ते जुहोमि मनसा वषट्कृतꣳ स्वाहा देवानामुत्क्रमण-
मसि॥२६॥
[१]प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व [२]व्यानाय मे वर्चोदा वर्चसे
पवस्वोदानाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व [४]वाचे मे वर्चोदा वर्चसे
पवस्व [५]क्रतूदक्षाभ्यां मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व [६]श्रोत्राय मे वर्चोदा
वर्चसे पवस्व [७]चक्षुर्भ्यां मे वर्चोदसौ वर्चसे पवेथाम्॥२७॥

elibrary.thearyasamaj.org

आत्मने मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वौजसे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वायुषे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व विश्वाभ्यो मे प्रजाभ्यो वर्चोदसौ वर्चसे पवेथाम्॥२८॥

[क]कोऽसि कतमोऽसि कस्यासि को नामासि। यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनातीतृपाम। [ख]भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याᳩसुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ॥२९॥

[१]उपयामगृहीतोऽसि मधवे त्वो[२]पयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वो[३]पयाम-गृहीतोऽसि शुक्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि शुचये त्वोपयामगृहीतोऽसि नभसे त्वोपयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वोपयामगृहीतोऽसीषे त्वोपयाम-गृहीतोऽस्यूर्जे त्वोपयामगृहीतोऽसि सहसे त्वोपयामगृहीतोऽसि सहस्याय त्वोपयामगृहीतोऽसि तपसे त्वोपयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वोपयाम-गृहीतोऽस्यᳫंहसस्पतये त्वा॥३०॥

इन्द्राग्नीऽआगतᳫंसुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम्। अस्य पातं धियेषिता।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वैष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा ॥३१॥

[क]आ घा येऽअग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक्। येषामिन्द्रो युवा सखा। [ख]उपयामगृहीतोऽस्यग्नीन्द्राभ्यां त्वैष ते योनिरग्नीन्द्राभ्यां त्वा ॥३२॥

[क]ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवासऽआगत। दाश्वाᳩसो दाशुषः सुतम्। [ख]उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यऽएष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥३३॥

[क]विश्वे देवासऽआगत शृणुता मऽइमᳫंहवम्। एदं बर्हिर्निषीदत। [ख]उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यऽएष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥३४॥

[क]इन्द्र मरुत्वऽइह पाहि सोमं यथा शार्यातेऽअपिबः सुतस्य। तव प्रणीती तव शूर शर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः। [ख]उपयामगृहीतोऽ-सीन्द्राय त्वा मरुत्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३५॥

[१]मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यꣳशासमिन्द्रम्। विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रꣳसहोदामिह तꣳहुवेम। [२]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते। [३]उपयामगृहीतोऽसि मरुतां त्वौजसे॥३६॥

[क]सजोषाऽइन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान्। जहि शत्रूँ१॥ऽरप मृधो नुदस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः। [ग]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते॥३७॥

[क]मरुत्वाँ२॥ऽइन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय। आसिञ्चस्व जठरे मध्वऽऊर्मिं त्वꣳराजासि प्रतिपत्सुतानाम्। [ग]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते॥३८॥

[क]महाँ२॥ऽइन्द्रो नृवदाचर्षणिप्राऽउत द्विबर्हाऽअमिनः सहोभिः। अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत्। [ग]उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥३९॥

[क]महाँ२॥ऽइन्द्रो यऽओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ२॥ऽइव। स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे। [ग]उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥४०॥

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः।
दृशे विश्वाय सूर्यꣳस्वाहा॥४१॥

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आप्रा द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षꣳसूर्यऽआत्मा जगतस्तस्थुषश्च स्वाहा॥४२॥

अग्ने नय सुपथा रायेऽअस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमऽउक्तिं विधेम स्वाहा॥४३॥

अयं नोऽअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुरऽएतु प्रभिन्दन्।
अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयꣳशत्रूञ्जयतु जर्हृषाणः स्वाहा॥४४॥

रूपेण वो रूपमभ्यागां तुथो वो विश्ववेदा विभजतु। ऋतस्य पथा प्रेत चन्द्रदक्षिणा वि स्वः पश्य व्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैः॥४५॥

ब्राह्मणमद्य विदेयं पितृमन्तं पैतृमत्यमृषिमार्षेयꣳसुधातुदक्षिणम्।
अस्मद्राता देवत्रा गच्छत प्रदातारमाविशत॥४६॥

[1]अग्नये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीयायुर्दात्रऽएधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे [2]रुद्राय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय प्राणो दात्रऽएधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे [3]बृहस्पतये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय त्वग्दात्रऽएधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे [4]यमाय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय हयो दात्रऽएधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे॥४७॥

कोऽदात्कस्माऽअदात्कामोऽदात्कामायादात्।
कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते॥४८॥

इति सप्तमोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथाष्टमोऽध्यायः

—:o:—

उपयामगृहीतोऽस्यादित्येभ्यस्त्वा।
विष्णऽउरुगायैष ते सोमस्तꣳरक्षस्व मा त्वा दभन्॥१॥

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे।
उपोपेन्नु मघवन्भूयऽइन्नु ते दानं देवस्य पृच्यतऽआदित्येभ्यस्त्वा॥२॥

कदा चन प्रयुच्छस्युभे निपासि जन्मनी।
तुरीयादित्य सवनं तऽइन्द्रियमातस्थावमृतं दिव्यादित्येभ्यस्त्वा॥३॥

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः। आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदादित्येभ्यस्त्वा॥४॥

[क]विवस्वन्नादित्यैष ते सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्व। [र]श्रदस्मै नरो वचसे दधातन यदाशीर्दा दम्पती वाममश्नुतः। पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारपऽएधते गृहे॥५॥

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यꣳसावीः।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम॥६॥

उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनोधाऽअसि चनो मयि धेहि। जिन्व यज्ञं जिन्व यज्ञपतिं भगाय देवाय त्वा सवित्रे॥७॥

[क]उपयामगृहीतोऽसि [र]सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यऽएष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥८॥

[उ]उपयामगृहीतोऽसि [क]बृहस्पतिसुतस्य देव सोम तऽइन्दोरिन्द्रियावतः पत्नीवतो ग्रहाँ२॥ऽऋध्यासम्। [र]अहं परस्तादहमवस्ताद्यदन्तरिक्षं तदु मे पिताभूत्। अहꣳसूर्यमुभयतो ददर्शाहं देवानां परमं गुहा यत्॥९॥

अग्ना३॥ऽइ पत्नीवन्त्सजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमं पिब स्वाहा। प्रजापतिर्वृषासि रेतोधा रेतो मयि धेहि प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोधसो रेतोधामशीय॥१०॥

उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजनो हरिभ्यां त्वा।
हर्योर्धाना स्थ सहसोमाऽइन्द्राय॥११॥

यस्तेऽअश्वसनिर्भक्षो यो गोसनिस्तस्य तऽइष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य
शस्तोक्थस्योपहूतस्योपहूतो भक्षयामि॥१२॥

[१]देवकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि [२]मनुष्यकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि
[३]पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमस्यात्मकृतस्यैनसो ऽवयजनमस्येनस ऽएनसो ऽ-
वयजनमसि । [६]यच्चाहमेनो विद्वाँश्चकार यच्चाविद्वाँस्तस्य सर्वस्यैनसो ऽ-
वयजनमसि॥१३॥

सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सꣳशिवेन।
त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम्॥१४॥

समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सꣳसूरिभिर्मघवन्त्सꣳस्वस्त्या । सं
ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानाꣳसुमतौ यज्ञियानाꣳस्वाहा ॥१५॥

सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सꣳशिवेन।
त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम्॥१६॥

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपा देवोऽअग्निः ।
त्वष्टा विष्णुः प्रजया सꣳरराणा यजमानाय द्रविणं दधात स्वाहा ॥१७॥

सुगा वो देवाः सदनाऽअकर्म यऽआजग्मेदꣳसवनं जुषाणाः ।
भरमाणा वहमाना हवीꣳष्यस्मे धत्त वसवो वसूनि स्वाहा ॥१८॥

याँ२॥ऽआवहऽउशतो देव देवाँस्तान् प्रेरय स्वेऽअग्ने सधस्थे ।
जक्षिवाꣳसः पपिवाꣳसश्च विश्वेऽसुं घर्मꣳस्वरातिष्ठतानु स्वाहा ॥१९॥

वयꣳहि त्वा प्रयति यज्ञेऽअस्मिन्नग्ने होतारमवृणीमहीह। ऋधगयाऽ-
ऋधगुताशमिष्ठाः प्रजानन् यज्ञमुपयाहि विद्वान्त्स्वाहा॥२०॥

देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित।
मनसस्पतऽइमं देव यज्ञꣳस्वाहा वाते धाः॥२१॥

[क]यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा।
[ग]एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सर्ववीरस्तं जुषस्व स्वाहा॥२२॥

[उ]माहिर्भूर्मा पृदाकुः । [क]उरुꣳहि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्था-
मन्वेतवा ऽउ । अपदे पादा प्रतिधातवे ऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित्।
[र]नमो वरुणायाभिष्ठितो वरुणस्य पाशः॥२३॥

अग्नेरनीकमप ऽआविवेशापान्नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यम्।
दमेदमे समिधं यक्ष्यग्ने प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्यत् स्वाहा॥२४॥

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः।
यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा ॥२५॥

देवीराप ऽएष वो गर्भस्तꣳसुप्रीतꣳसुभृतं बिभृत।
देव सोमैष ते लोकस्तस्मिञ्छञ्च वक्ष्व परि च वक्ष्व॥२६॥

[क]अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः। [र]अव देवैर्देवकृतमेनो ऽ-
यासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि देवानाꣳसमिदसि॥२७॥

[उ]एजतु दशमास्यो गर्भो जरायुणा सह। [क]यथायं वायुरेजति यथा
समुद्र ऽएजति। [र]एवायं दशमास्यो ऽअस्रज्जरायुणा सह॥२८॥

यस्यै ते यज्ञियो गर्भो यस्यै योनिर्हिरण्ययी।
अङ्गान्यह्रुता यस्य तं मात्रा समजीगमꣳस्वाहा॥२९॥

पुरुदस्मो विषुरूप ऽइन्दुरन्तर्महिमानमानञ्ज धीरः। एकपदीं द्विपदीं
त्रिपदीं चतुष्पदीमष्टापदीं भुवनानु प्रथन्ताꣳस्वाहा ॥३०॥

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥३१॥

मही द्यौः पृथिवी च न ऽइमं यज्ञं मिमिक्षताम् ।
पिपृतां नो भरीमभिः ॥३२॥

[क]आतिष्ठ वृत्रहन्रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी। अर्वाचीनꣳसु ते मनो
ग्रावा कृणोतु वग्नुना । [र]उपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय त्वा षोडशिने ऽएष ते
योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने॥३३॥

[क]युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा। अथा न ऽइन्द्र सोमपा
गिरामुपश्रुतिं चर। [र]उपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय त्वा षोडशिने ऽएष ते
योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने॥३४॥

[क]इन्द्रमिद्धरी वहतोऽप्रतिधृष्टशवसम्। ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम् । [र]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने॥ ३५॥

यस्मान्न जातः परोऽअन्योऽअस्ति यऽआविवेश भुवनानि विश्वा । प्रजापतिः प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्योतीꣳषि सचते स षोडशी॥ ३६॥

[क]इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्रऽएतम् । [र]तयोरहमनु भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्यतु सह प्राणेन स्वाहा॥ ३७॥

[उ]अग्ने पवस्व स्वपाऽअस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयिं मयि पोषम् । [क]उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा वर्चसऽएष ते योनिरग्नये त्वा वर्चसे । [र]अग्ने वर्चस्विन्वर्चस्वाँस्त्वं देवेष्वसि वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३८॥

[उ]उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रेऽअवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् । [क]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजसऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वौजसे । [र]इन्द्रौजिष्ठौजिष्ठस्त्वं देवेष्वस्योजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम्॥ ३९॥

[उ]अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनाँ२ऽअनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा । [क]उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजायैष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजाय । [र]सूर्य भ्राजिष्ठ भ्राजिष्ठस्त्वं देवेष्वसि भ्राजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम्॥ ४०॥

[क]उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् । [र]उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजायैष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजाय ॥ ४१॥

आजिघ्र कलशं मह्या त्वा विशन्त्विन्दवः । पुनरूर्जा निवर्त्तस्व सा नः सहस्रं धुक्ष्वोरुधारा पयस्वती पुनर्माविशताद्रयिः॥ ४२॥

इडे रन्ते हव्ये काम्ये चन्द्रे ज्योतेऽदिते सरस्वति महि विश्रुति ।
एता तेऽअघ्न्ये नामानि देवेभ्यो मां सुकृतं ब्रूतात्॥ ४३॥

[क]वि नऽइन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः। योऽअस्माँ२॥ऽ-अभिदासत्यधरं गमया तमः। [र]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विमृधऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे ॥ ४४॥

[क]वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजेऽअद्या हुवेम। स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा। [ख]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मणऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे॥४५॥

[क]विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम्। तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीरयमुग्रो विहव्यो यथासत्। [ख]उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मणऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे॥४६॥

उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा गायत्रच्छन्दसं गृह्णामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छन्दसं गृह्णामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृह्णाम्यनुष्टुप्तेऽभिगरः॥४७॥

[१]व्रेशीनां त्वा पत्मन्नाधूनोमि [२]कुकूननानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि। [३]भन्दनानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि [४]मदिन्तमानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि। [५]मधुन्तमानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि [६]शुक्रं त्वा शुक्रऽआधूनोम्यह्नो रूपे सूर्यस्य रश्मिषु॥४८॥

[क]ककुभꣳरूपं वृषभस्य रोचते बृहच्छुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः सोमः सोमस्य पुरोगाः। [ख]यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा॥४९॥

उशिक् त्वं देव सोमाग्नेः प्रियं पाथोऽपीहि वशी त्वं देव सोमेन्द्रस्य प्रियं पाथोऽपीह्यस्मत्सखा त्वं देव सोम विश्वेषां देवानां प्रियं पाथोऽपीहि॥५०॥

इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा। उपसृजन्धरुणं मात्रे धरुणो मातरं धयन्। रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा॥५१॥

सत्रस्यऽऋद्धिरस्यगन्म ज्योतिरमृताऽअभूम।
दिवं पृथिव्याऽअध्यारुहामाविदाम देवान्स्वर्ज्योतिः॥५२॥

[१]युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तन्तमिद्धतं वज्रेण तन्तमिद्धतम्। [२]दूरे चत्ताय छन्त्सद् गहनं यदिनक्षत्। [३]अस्माकꣳशत्रून् परि शूर विश्वतो दर्मा दर्षीष्ट विश्वतः। [४]भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याम सुवीरा वीरैः सुपोषाः पोषैः॥५३॥

परमेष्ठ्यभिधीतः प्रजापतिर्वाचि व्याहृतायामन्धोऽअच्छेतः।
सविता सन्यां विश्वकर्मा दीक्षायां पूषा सोमक्रयण्याम्॥५४॥

library.aryasamaj.org

इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितोऽसुरः पण्यमानो मित्रः क्रीतो विष्णुः शिपिविष्टऽऊरावासन्नो विष्णुर्नरन्धिषः॥५५॥

प्रोह्यमाणः सोमऽआगतो वरुणऽआसन्द्यामासन्नोऽग्निराग्नीध्रऽइन्द्रो हविर्द्धानेऽथर्वोपावह्रियमाणः॥५६॥

विश्वे देवाऽअꣳशुषु न्युप्तो विष्णुराप्रीतपाऽआप्याय्यमानो यमः सूयमानो विष्णुः सम्भ्रियमाणो वायुः पूयमानः शुक्रः पूतः। शुक्रः क्षीरश्रीर्मन्थी सक्तुश्रीः॥५७॥

विश्वे देवाश्चमसेषून्नीतोऽसुर्होमायोद्यतो रुद्रो हूयमानो वातोऽभ्यावृतो नृचक्षाः प्रतिख्यातो भक्षो भक्ष्यमाणः पितरो नाराशꣳसाः॥५८॥

[क]सन्नः सिन्धुरवभृथायोद्यतः समुद्रोऽभ्यवह्रियमाणः सलिलः प्रप्लुतो ययोरोजसा स्कभिता रजाꣳसि वीर्येभिर्वीरतमा शविष्ठा। [ख]या पत्येतेऽअप्रतीता सहोभिर्विष्णूऽअगन्वरुणा पूर्वहूतौ॥५९॥

देवान् दिवमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्यानन्तरिक्षमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु पितॄन् पृथिवीमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु यं कं च लोकमगन्यज्ञस्ततो मे भद्रमभूत्॥६०॥

चतुस्त्रिꣳशत्तन्तवो ये वितत्निरे यऽइमं यज्ञꣳस्वधया ददन्ते।
तेषां छिन्नꣳसम्वेतद्दधामि स्वाहा घर्मोऽअप्येतु देवान्॥६१॥

यज्ञस्य दोहो विततः पुरुत्रा सोऽअष्टधा दिवमन्वाततान।
स यज्ञ धुक्ष्व महि मे प्रजायाꣳरायस्पोषं विश्वमायुरशीय स्वाहा॥६२॥

आपवस्व हिरण्यवदश्ववत्सोम वीरवत्। वाजं गोमन्तमाभर स्वाहा॥६३॥

इत्यष्टमोऽध्यायः॥

अथ नवमोऽध्यायः

—:o:—

देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय। दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाजं नः स्वदतु स्वाहा ॥१॥

कध्रुवसदं त्वा नृषदं मनःसदमुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम्। रअप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदमुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम्। पृथिविसदं त्वाऽन्तरिक्षसदं दिविसदं देवसदं नाकसदमुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम्॥२॥

अपाꣳरसमुद्वयसꣳसूर्ये सन्तꣳसमाहितम्। अपाꣳरसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तममुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम्॥३॥

ग्रहाऽऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम्। तेषां विशिप्रियाणां वोऽहमिषमूर्जꣳ समग्रभमुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम्। सम्पृचौ स्थः सं मा भद्रेण पृङ्क्तं विपृचौ स्थो वि मा पाप्मना पृङ्क्तम्॥४॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वयाऽयं वाजꣳसेत्। वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे। यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म साविषत्॥५॥

अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवत वाजिनः।
देवीरापो यो वऽऊर्मिः प्रतूर्तिः ककुन्मान्वाजसास्तेनायं वाजꣳसेत्॥६॥

वातो वा मनो वा गन्धर्वाः सप्तविꣳशतिः।
तेऽअग्रेऽश्वमयुञ्जँस्तेऽअस्मिन् जवमादधुः॥७॥

वातरꣳहा भव वाजिन् युज्यमानऽइन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैधि।
युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदसऽआ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥८॥

जवो यस्ते वाजिन्निहितो गुहा यः श्येने परीत्तोऽअचरच्च वाते । तेन
नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजजिच्च भव समने च पारयिष्णुः ।
वाजिनो वाजजितो वाजꣳसरिष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत॥९॥

देवस्याहꣳसवितुः सवे सत्यसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकꣳरुहेयम्।
देवस्याहꣳसवितुः सवे सत्यसवसऽइन्द्रस्योत्तमं नाकꣳरुहेयम्।
देवस्याहꣳसवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहम्।
देवस्याहꣳसवितुः सवे सत्यप्रसवसऽइन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहम्॥१०॥

बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत बृहस्पतिं वाजं जापयत।
इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयत॥११॥

एषा वः सा सत्या संवाग्भूद्यया बृहस्पतिं वाजमजीजपताजीजपत
बृहस्पतिं वाजं वनस्पतयो विमुच्यध्वम्। एषा वः सा सत्या संवाग्भूद्ययेन्द्रं
वाजमजीजपताजीजपतेन्द्रं वाजं वनस्पतयो विमुच्यध्वम्॥१२॥

देवस्याहꣳसवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेर्वाजजितो वाजं जेषम्।
वाजिनो वाजजितोऽध्वन स्कभ्नुवन्तो योजना मिमानाः काष्ठां
गच्छत॥१३॥

एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धोऽअपिकक्षऽआसनि।
क्रतुं दधिक्राऽअनु सꣳसनिष्यदत्पथामङ्काꣳस्यन्वापनीफणत् स्वाहा॥१४॥

उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरनुवाति प्रगर्धिनः। श्येनस्येव
ध्रजतोऽअङ्कसं परि दधिक्राव्णः सहोर्जा तरित्रतः स्वाहा॥१५॥

शन्नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः।
जम्भयन्तोऽहिं वृकꣳरक्षाꣳसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः॥१६॥

ते नोऽअर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः।
सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवो महो ये धनꣳसमिथेषु जभ्रिरे॥१७॥

वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः।
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः॥१८॥

elibrary.thearyasamaj.org

आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे। आ मा गन्तां पितरा मातरा चा मा सोमोऽअमृतत्त्वेन गम्यात्। वाजिनो वाजजितो वाजꣳससृवाꣳसो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत निमृजानाः ॥१९॥

आपये स्वाहा स्वापये स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा वसवे स्वाहाऽहर्पतये स्वाहाऽह्ने मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनꣳशिनाय स्वाहा विनꣳशिनऽआन्त्यायनाय स्वाहाऽऽन्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाऽधिपतये स्वाहा॥२०॥

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳश्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम्। प्रजापतेः प्रजाऽअभूम स्वर्देवाऽअगन्मामृताऽअभूम॥२१॥

अस्मे वोऽअस्त्विन्द्रियमस्मे नृम्णमुत क्रतुरस्मे वर्चाꣳसि सन्तु वः। नमो मात्रे पृथिव्यै नमो मात्रे पृथिव्याऽइयं ते राड्यन्तासि यमनो ध्रुवोऽसि धरुणः। कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वा ॥२२॥

वाजस्येमं प्रसवः सुषुवेऽग्रे सोमꣳराजानमोषधीष्वप्सु।
ताऽअस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयꣳराष्ट्रे जागृयाम पुरोहिताः स्वाहा ॥२३॥

वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट्। अदित्सन्तं दापयति प्रजानन्त्स नो रयिꣳसर्ववीरं नियच्छतु स्वाहा ॥२४॥

वाजस्य नु प्रसव आबभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः।
सनेमि राजा परियाति विद्वान्प्रजां पुष्टिं वर्धयमानोऽअस्मे स्वाहा ॥२५॥

सोमꣳराजानमवसेऽग्निमन्वारभामहे।
आदित्यान्विष्णुꣳसूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिꣳस्वाहा॥२६॥

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय।
वाचं विष्णुꣳसरस्वतीꣳसवितारं च वाजिनꣳस्वाहा॥२७॥

अग्नेऽअच्छा वदेह नः प्रति नः सुमना भव।
प्र नो यच्छ सहस्रजित् त्वꣳहि धनदाऽअसि स्वाहा॥२८॥

प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र पूषा प्र बृहस्पतिः।
प्र वाग्देवी ददातु नः स्वाहा॥२९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रियै दधामि बृहस्पतेष्ट्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चाम्यसौ॥३०॥

अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुदजयत्तमुज्जेषमश्विनौ द्व्यक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुदजयतां तानुज्जेषं विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रीँल्लोकानुदजयत्तानुज्जेषꣳ सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयत्तानुज्जेषम्॥३१॥

पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च दिशऽउदजयत्ताऽउज्जेषꣳ सविता षडक्षरेण षडृतूनुदजयत्तानुज्जेषं मरुतः सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशूनुदजयँस्तानुज्जेषं बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयत्तामुज्जेषम्॥३२॥

मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषं वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयत्तामुज्जेषमिन्द्रऽएकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत्तामुज्जेषं विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयँस्तामुज्जेषम्॥३३॥

[क]वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशꣳ स्तोममुदजयँस्तमुज्जेषꣳ रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशꣳ स्तोममुदजयँस्तमुज्जेषमादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशꣳ स्तोममुदजयँस्तामुज्जेषमदितिः षोडशाक्षरेण षोडशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषं प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषम्॥३४॥

एष ते निर्ऋते भागस्तं जुषस्व स्वाहाऽग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा विश्वदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा मित्रावरुणनेत्रेभ्यो वा मरुन्नेत्रेभ्यो वा देवेभ्यऽउत्तरासद्भ्यः स्वाहा सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्यऽउपरिसद्भ्यो दुवस्वद्भ्यः स्वाहा॥३५॥

ये देवाऽअग्निनेत्राः पुरःसदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणासदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा विश्वदेवनेत्राः पश्चात्सदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा मित्रावरुणनेत्रा वा मरुन्नेत्रा वोत्तरासदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवाः सोमनेत्राऽउपरिसदो दुवस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा॥३६॥

अग्ने सहस्व पृतनाऽअभिमातीरपास्य ।

दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्चो धा यज्ञवाहसि ॥३७॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । उपाꣳशोर्वीर्येण जुहोमि हतꣳरक्षः स्वाहा रक्षसां त्वा वधायावधिष्म रक्षोऽवधिष्मामुमसौ हतः॥३८॥

सविता त्वा सवानाꣳसुवतामग्निर्गृहपतीनाꣳसोमो वनस्पतीनाम् । बृहस्पतिर्वाचऽइन्द्रो ज्यैष्ठ्याय रुद्रः पशुभ्यो मित्रः सत्यो वरुणो धर्मपतीनाम्॥३९॥

इमं देवाऽअसपत्नꣳसुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय । इममुमुष्य पुत्रममुष्यै पुत्रमस्यै विशऽएष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳराजा॥४०॥

इति नवमोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ दशमोऽध्यायः

—:०:—

अपो देवा मधुमतीरगृभ्णन्नूर्जस्वती राजस्वश्चितानाः।
याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन् याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः॥१॥

वृष्णऽऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृष्णऽऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि॥२॥

[क]अर्थेत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहार्थेत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्तौजस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहौजस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्तापः परिवाहिणी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहापः परिवाहिणी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्तापां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे [ख]देहि स्वाहाऽपां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देह्यपां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहाऽपां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि॥३॥

[१]सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा [२]सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त मान्दा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा मान्दा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त [३]व्रजक्षित स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा व्रजक्षित स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त [४]शविष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शविष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त शक्वरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शक्वरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त [५]जनभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा जनभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त [६]विश्वभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा विश्वभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्तापः स्वराज स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त। [७]मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्तां महि क्षत्रं क्षत्रियाय वन्वानाऽअनाधृष्टाः सीदत सहौजसो महि क्षत्रं क्षत्रियाय दधतीः॥४॥

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात्। अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहाꣳशाय स्वाहा भगाय स्वाहार्यम्णे स्वाहा॥५॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसवऽउत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः। अनिभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य दात्रमसि स्वाहा राजस्वः॥६॥

सधमादो द्युम्निनीरापऽएताऽअनाधृष्टाऽअपस्यो वसानाः।
पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपाꣳशिशुर्मातृतमास्वन्तः॥७॥

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य जराय्वसि क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभिरसीन्द्रस्य वार्त्रघ्नमसि मित्रस्यासि वरुणस्यासि त्वयायं वृत्रं वधेत्। दृवासि रुजासि क्षुमासि। पातैनं प्राञ्चं पातैनं प्रत्यञ्चं पातैनं तिर्यञ्चं दिग्भ्यः पात॥८॥

आविर्मर्याऽआवित्तोऽअग्निर्गृहपतिरावित्तऽइन्द्रो वृद्धश्रवाऽआवित्तौ मित्रावरुणौ धृतव्रतावावित्तः पूषा विश्ववेदाऽआवित्ते द्यावापृथिवी विश्वशम्भुवावावित्तादितिरुरुशर्मा॥९॥

अवेष्टा दन्दशूकाः प्राचीमारोह गायत्री त्वावतु रथन्तरꣳसाम त्रिवृत् स्तोमो वसन्तऽऋतुर्ब्रह्म द्रविणम्॥१०॥

दक्षिणामारोह त्रिष्टुप् त्वावतु बृहत्साम पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्मऽऋतुः क्षत्रं द्रविणम्॥११॥

प्रतीचीमारोह जगती त्वावतु वैरूपꣳसाम सप्तदश स्तोमो वर्षाऽऋतुर्विड् द्रविणम्॥१२॥

उदीचीमारोहानुष्टुप् त्वावतु वैराजꣳसामैकविꣳश स्तोमः शरदृतुः फलं द्रविणम्॥१३॥

ऊर्ध्वामारोह पङ्क्तिस्त्वावतु शाक्वररैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ स्तोमौ हेमन्तशिशिरावृतू वर्चो द्रविणं प्रत्यस्तं नमुचेः शिरः॥१४॥

library.thearyasamaj.org

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात्।
मृत्योः पाह्योजोऽसि सहोऽस्यमृतमसि॥१५॥

हिरण्यरूपाऽउषसो विरोकऽउभाविन्द्राऽउदिथः सूर्यश्च । आरोहतं वरुण मित्र गर्त्तं ततश्चक्षाथामदितिं दितिं च मित्रोऽसि वरुणोऽसि॥१६॥

सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिञ्चाम्यग्नेर्भ्राजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण क्षत्राणां क्षत्रपतिरेध्यति दिद्यून् पाहि॥१७॥

इमं देवाऽअसपत्नꣳसुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय । इमममुष्य पुत्रममुष्यै पुत्रमस्यै विशऽएष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳराजा॥१८॥

प्र पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठान्नावश्चरन्ति स्वसिचऽइयानाः। ताऽआववृत्रन्नधरागुदक्ताऽअहिं बुध्न्यमनु रीयमाणाः। विष्णोर्विक्रमणमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि विष्णोः क्रान्तमसि॥१९॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव। यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नोऽअस्त्वयममुष्य पिताऽसावस्य पिता वयꣳस्याम पतयो रयीणाꣳस्वाहा। रुद्र यत्ते क्रिवि परं नाम तस्मिन् हुतमस्यमेष्टमसि स्वाहा॥२०॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मि । अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वाऽरिष्टो अर्जुनो मरुतां प्रसवेन जयापाम मनसा समिन्द्रियेण॥२१॥

मा तऽइन्द्र ते वयं तुराषाडयुक्तासोऽअब्रह्मता विदसाम।
तिष्ठा रथमधि यं वज्रहस्ता रश्मीन्देव यमसे स्वश्वान्॥२२॥

अग्नये गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहा मरुतामोजसे स्वाहेन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा। पृथिवि मातर्मा मा हिꣳसीर्मोऽअहं त्वाम्॥२३॥

हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतं बृहत् ॥२४॥

इयदस्यायुरस्यायुर्मयि धेहि युङ्ङसि वर्चोऽसि वर्चो मयि धेह्यूर्गस्यूर्जं मयि धेहि । इन्द्रस्य वां वीर्यकृतो बाहूऽअभ्युपावहरामि ॥२५॥

स्योनासि सुषदासि क्षत्रस्य योनिरसि।
स्योनामासीद सुषदामासीद क्षत्रस्य योनिमासीद॥२६॥

निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः॥२७॥

अभिभूरस्येतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्तां ब्रह्मँस्त्वं ब्रह्मासि सवितासि सत्यप्रसवो वरुणोऽसि सत्यौजाऽइन्द्रोऽसि विशौजा रुद्रोऽसि सुशेवः । बहुकार श्रेयस्कर भूयस्करेन्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रध्य॥२८॥

अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिर्जुषाणोऽअग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिराज्यस्य वेतु स्वाहा । स्वाहाकृताः सूर्यस्य रश्मिभिर्यतध्वꣳसजातानां मध्यमेष्ठ्याय॥२९॥

सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वाचा त्वष्ट्रा रूपैः पूष्णा पशुभिरिन्द्रेणास्मे बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणेनौजसाऽग्निना तेजसा सोमेन राज्ञा विष्णुना दशम्या देवतया प्रसूतः प्रसर्पामि॥३०॥

अश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व । वायुः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्क्सोमो अतिस्रुतः। इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥३१॥

कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय। इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमऽउक्तिं यजन्ति। उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे॥३२॥

युवꣳसुराममश्विना नमुचावासुरे सचा।
विपिपाना शुभस्पतीऽइन्द्रं कर्मस्वावतम्॥३३॥

पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दꣳसनाभिः।
यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक्॥३४॥

इति दशमोऽध्यायः॥

अथैकादशोऽध्यायः

–:०:–

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वाय सविता धियः।
अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्य पृथिव्याऽअध्याभरत्॥१॥

युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे। स्वर्ग्याय शक्त्या॥२॥

युक्त्वाय सविता देवान्त्स्वर्यतो धिया दिवम्।
बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्रसुवाति तान्॥३॥

युञ्जते मनऽउत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेकऽइन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥४॥

युजे वां ब्रह्म पूर्व्यं नमोभिर्वि श्लोकऽएतु पथ्येव सूरेः।
शृण्वन्तु विश्वेऽअमृतस्य पुत्राऽआ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः ॥५॥

यस्य प्रयाणमन्वन्यऽइद्ययुर्देवा देवस्य महिमानमोजसा। यः पार्थिवानि
विममे सऽएतशो रजाᳪसि देवः सविता महित्वना ॥६॥

देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय।
दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतन्नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥७॥

इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्रणय देवाव्यꣳसखिविदꣳसत्राजितं
धनजितᳪस्वर्जितम्। ऋचा स्तोमꣳसमर्धय गायत्रेण रथन्तरं बृहद्
गायत्रवर्त्तनि स्वाहा॥८॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। आददे
गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वत्पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदाभर
त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत्॥९॥

अभ्रिरसि नार्यसि त्वया वयमग्निꣳशकेम खनितुꣳसधस्थ आ।
जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वत्॥१०॥

हस्त॑ऽआ॒धाय॑ सवि॒ता बिभ्र॒दभ्रि॑ꣳहिर॒ण्ययी॑म्। अ॒ग्नेर्ज्योति॑र्नि॒चाय्य॑ पृथि॒व्याऽअध्याभ॑र॒दानु॑ष्टुभे॒न छन्द॑साङ्गिर॒स्वत्॥११॥

प्रतू॑र्तं वाजि॒न्नाद्र॑व॒ वरि॑ष्ठा॒मनु॑ सं॒वत॑म्।
दि॒वि ते॒ जन्म॑ पर॒मम॒न्तरि॑क्षे॒ तव॒ नाभि॑ः पृथि॒व्यामधि॒ योनि॒रित्॥१२॥

यु॒ञ्जाथा॒ꣳरास॑भं यु॒वम॒स्मिन् यामे॑ वृषण्वसू।
अ॒ग्निं भर॑न्तमस्म॒युम्॥१३॥

योगे॑योगे त॒वस्त॑रं॒ वाजे॑वाजे हवामहे। सखा॑य॒ऽइन्द्र॑मू॒तये॑॥१४॥

प्र॒तू॒र्वन्नेह्य॑व॒क्राम॒न्नश॑स्ती रु॒द्रस्य॒ गाण॑पत्यं मयो॒भूरेहि॑। उ॒र्व᳕न्तरि॑क्षं॒ वीहि स्व॒स्तिग॑व्यू॒तिरभ॑यानि कृ॒ण्वन् पू॒ष्णा स॒युजा॑ स॒ह॥१५॥

पृ॒थि॒व्याः स॒धस्था॑द॒ग्निं पु॑री॒ष्य॑मङ्गिर॒स्वदाभ॑रा॒ग्निं पु॑री॒ष्य॑मङ्गिर॒स्वद-च्छे॑मो॒ऽग्निं पु॑री॒ष्य॑मङ्गिर॒स्वद्भ॑रिष्यामः॥१६॥

अन्व॒ग्निरु॒षसा॒मग्र॑मख्य॒दन्वहा॑नि प्रथ॒मो जा॒तवे॑दाः।
अनु॒ सूर्य॑स्य पुरु॒त्रा च॑ र॒श्मीननु॒ द्यावा॑पृथि॒वीऽआत॑तन्थ॥१७॥

आ॒गत्य॑ वा॒ज्यध्वा॑न॒ꣳसर्वा॒ मृधो॒ विधू॑नुते।
अ॒ग्निꣳस॒धस्थे॑ मह॒ति चक्षु॑षा॒ निचि॑कीषते॥१८॥

आ॒क्रम्य॑ वाजिन् पृथि॒वीम॒ग्निमि॑च्छ रु॒चा त्वम्।
भूम्या॑ वृ॒त्वाय॑ नो ब्रूहि॒ यतः॑ खने॑म॒ तं व॒यम्॥१९॥

द्यौस्ते॑ पृ॒ष्ठं पृ॑थि॒वी स॒धस्थ॑मा॒त्मान्तरि॑क्षꣳसमु॒द्रो योनि॑ः।
वि॒ख्याय॒ चक्षु॑षा॒ त्वम॒भि ति॑ष्ठ पृतन्य॒तः॥२०॥

उत्क्रा॑म मह॒ते सौभ॑गाया॒स्मादा॒स्थाना॑द् द्रविणो॒दा वा॑जिन्।
व॒यꣳस्या॑म सु॒म॒तौ पृ॑थि॒व्याऽअ॒ग्निं खन॑न्त॒ऽउ॒पस्थे॑ऽअस्याः॥२१॥

उद॑क्रमीद् द्रविणो॒दा वा॒ज्यर्वाक॒ः सुलो॒कꣳसुकृ॑तं पृथि॒व्याम्।
तत॑ः खनेम सु॒प्रती॑कम॒ग्निꣳस्वो॒ रुहा॑णा॒ऽअधि॒ नाक॑मुत्त॒मम्॥२२॥

आ त्वा जिघर्मि मनसा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा।
पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नै रभसं दृशानम्॥२३॥
आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत।
मर्य्यश्री स्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिमृशे तन्वा जर्भुराणः॥२४॥
परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत्। दधद्रत्नानि दाशुषे॥२५॥
परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रꣳसहस्य धीमहि।
धृषद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावताम्॥२६॥
त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि।
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः॥२७॥
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। पृथिव्याः
सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत् खनामि। ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीक-
मजस्रेण भानुना दीद्यतम्। शिवं प्रजाभ्योऽहिꣳसन्तं पृथिव्याः सधस्थादग्निं
पुरीष्यमङ्गिरस्वत् खनामः॥२८॥
अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम्।
वर्धमानो महाँ२॥ऽआ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथस्व॥२९॥
शर्म च स्थो वर्म च स्थोऽछिद्रे बहुलेऽउभे।
व्यचस्वती संवसाथां भृतमग्निं पुरीष्यम्॥३०॥
संवसाथाꣳस्वर्विदा समीचीऽउरसा त्मना।
अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमित्॥३१॥
पुरीष्योऽसि विश्वभराऽअथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने।
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः॥३२॥
तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः पुत्रऽईधेऽअथर्वणः। वृत्रहणं पुरन्दरम्॥३३॥
तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम्। धनञ्जयꣳरणेरणे॥३४॥

सीद होतः स्वऽउ लोके चिकित्वान्त्सादया यज्ञꣳसुकृतस्य योनौ।
देवावीर्देवान् हविषा यजास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः॥३५॥
नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवाँ२॥ऽअसदत्सुदक्षः।
अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वोऽअग्निः॥३६॥
सꣳसीदस्व महाँ२॥ऽअसि शोचस्व देववीतमः।
वि धूममग्नेऽअरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम्॥३७॥
अपो देवीरुपसृज मधुमतीरयक्ष्माय प्रजाभ्यः।
तासामास्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पलाः॥३८॥
सं ते वायुर्मातरिश्वा दधातूत्तानाया हृदयं यद्विकस्तम्।
यो देवानां चरसि प्राणथेन कस्मै देव वषडस्तु तुभ्यम्॥३९॥
सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वरूथमासदत्स्वः।
वासोऽअग्ने विश्वरूपꣳसंव्ययस्व विभावसो॥४०॥
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा नो देव्या धिया।
दृशे च भासा बृहता सुशुक्वनिराग्ने याहि सुशस्तिभिः॥४१॥
ऊर्ध्वऽऊ षु णऽऊतये तिष्ठा देवो न सविता।
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे॥४२॥
स जातो गर्भोऽअसि रोदस्योरग्ने चारुर्विभृतऽओषधीषु। चित्रः
शिशुः परि तमाꣳस्यक्तून् प्र मातृभ्योऽअधि कनिक्रदद् गाः ॥४३॥
स्थिरो भव वीड्वङ्गऽआशुर्भव वाज्यर्वन्।
पृथुर्भव सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहणः॥४४॥
शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः।
मा द्यावापृथिवीऽअभि शोचीर्मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन्॥४५॥
प्रैतु वाजी कनिक्रदन्नानदद्रासभः पत्वा । भरन्नग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुषः
पुरा । वृषाग्निं वृषणं भरन्नपां गर्भꣳसमुद्रियम् । अग्नऽआयाहि वीतये ॥४६॥

ऋतꣳसत्यमृतꣳसत्यमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरामः। ओषधयः प्रति-
मोदध्वमग्निमेतꣳशिवमायन्तमभ्यत्र युष्माः। व्यस्यन् विश्वाऽअनिराऽअमीवा
निषीदन्नोऽअप दुर्मतिं जहि ॥४७॥

ओषधयः प्रतिगृभ्णीत पुष्पवतीः सुपिप्पलाः।
अयं वो गर्भऽऋत्वियः प्रत्नꣳसधस्थमासदत्॥४८॥

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसोऽअमीवाः।
सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहꣳसुहवस्य प्रणीतौ॥४९॥

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता नऽऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे ॥५०॥

यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः॥५१॥

तस्माऽअरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ।
आपो जनयथा च नः॥५२॥

मित्रः सꣳसृज्य पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह।
सुजातं जातवेदसमयक्ष्माय त्वा सꣳसृजामि प्रजाभ्यः॥५३॥

रुद्राः सꣳसृज्य पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समीधिरे।
तेषां भानुरजस्रऽइच्छुक्रो देवेषु रोचते॥५४॥

सꣳसृष्टां वसुभी रुद्रैर्धीरैः कर्मण्यां मृदम्।
हस्ताभ्यां मृद्वीं कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम्॥५५॥

सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा स्वौपशा।
सा तुभ्यमदिते मह्योखां दधातु हस्तयोः॥५६॥

उखां कृणोतु शक्त्या बाहुभ्यामदितिर्धिया।
माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निं बिभर्त्तु गर्भऽआ। मखस्य शिरोऽसि॥५७॥

[क] वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासि पृथिव्यसि
धारया मयि प्रजाꣳरायस्पोषं गौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानाय रुद्रास्त्वा
कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवास्यन्तरिक्षमसि धारया मयि

allthearyasamaj.org

प्रजाꣳरायस्पोषं गौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानायाऽऽदित्यास्त्वा कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासि द्यौरसि धारया मयि प्रजाꣳरायस्पोषं गौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानाय विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि दिशोऽसि धारया मयि प्रजाꣳरायस्पोषं गौपत्यꣳसुवीर्यꣳ सजातान्यजमानाय॥५८॥

अदित्यै रास्नास्यदितिष्टे बिलं गृभ्णातु। कृत्वाय सा महीमुखां मृन्मयीं योनिमग्नये। पुत्रेभ्यः प्रायच्छददितिः श्रपयानिति॥५९॥

वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद् रुद्रास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद् विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वदिन्द्रस्त्वा धूपयतु वरुणस्त्वा धूपयतु विष्णुस्त्वा धूपयतु॥६०॥

[क]अदितिष्ट्वा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थेऽअङ्गिरस्वत् खनत्ववट देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽअङ्गिरस्वद्दधतूखे धिषणास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽअङ्गिरस्वदभीन्धतामुखे वरूत्रीष्ट्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽअङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे ग्नास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽअङ्गिरस्वत्पचन्तूखे जनयस्त्वाऽछिन्नपत्रा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽअङ्गिरस्वत्पचन्तूखे॥६१॥

मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानसि। द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम्॥६२॥

देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुबाहुरुत शक्त्या।
अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिशऽआपृण॥६३॥

उत्थाय बृहती भवोदु तिष्ठ ध्रुवा त्वम्।
मित्रैतां तऽउखां परिददाम्यभित्त्याऽएषा मा भेदि॥६४॥

वसवस्त्वाछृन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वाछृन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वाछृन्दन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानराऽआछृन्दन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत्॥६५॥

आकूतिमग्निं प्रयुजꣳस्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजꣳस्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजꣳस्वाहा वाचो विधृतिमग्निं प्रयुजꣳस्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहाऽग्नये वैश्वानराय स्वाहा॥६६॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम्।
विश्वो रायऽइषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा॥६७॥

मा सु भित्था मा सु रिषोऽम्ब धृष्णु वीरयस्व सु।
अग्निश्चेदं करिष्यथः॥६८॥

दृꣳहस्व देवि पृथिवि स्वस्तयऽआसुरी माया स्वधया कृतासि।
जुष्टं देवेभ्यऽइदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञेऽअस्मिन्॥६९॥

द्रवन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः। सहसस्पुत्रोऽअद्भुतः॥७०॥

परस्याऽअधि संवतोऽवराँ२॥ऽअभ्यातर। यत्राहमस्मि ताँ२॥ऽअव॥७१॥

परमस्याः परावतो रोहिदश्वऽइहागहि।
पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वन्तरा मृधः॥७२॥

यदग्ने कानि कानि चिदा ते दारूणि दध्मसि।
सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठ्य॥७३॥

यदत्त्युपजिह्विका यद्वम्रोऽअतिसर्पति।
सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठ्य॥७४॥

अहरहरप्रयावं भरन्तोऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै।
रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम॥७५॥

नाभा पृथिव्याः समिधानेऽअग्नौ रायस्पोषाय बृहते हवामहे।
इरम्मदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतारमग्निं पृतनासु सासहिम्॥७६॥

याः सेनाऽअभीत्वरीराव्याधिनीरुगणाऽउत।
ये स्तेना ये च तस्करास्ताँस्तेऽअग्नेऽपिदधाम्यास्ये॥७७॥

दꣳष्ट्राभ्यां मलिम्लून् जम्भ्यैस्तस्कराँ२॥ऽउत।
हनुभ्याꣳस्तेनान् भगवस्ताँस्त्वं खाद सुखादितान्॥७८॥
ये जनेषु मलिम्लव स्तेनासस्तस्करा वने।
ये कक्षेष्वघायवस्ताँस्ते दधामि जम्भयोः॥७९॥
योऽअस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः।
निन्दाद्योऽअस्मान् धिप्साच्च सर्वं तं मस्मसा कुरु॥८०॥
सꣳशितं मे ब्रह्म सꣳशितं वीर्यं बलम्।
सꣳशितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः॥८१॥
उदेषां बाहूऽअतिरमुद्वर्चोऽअथो बलम्।
क्षिणोमि ब्रह्मणामित्रानुन्नयामि स्वाँ२॥ऽअहम्॥८२॥
अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मिणः।
प्रप्र दातारं तारिषऽऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे॥८३॥

इत्येकादशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ द्वादशोऽध्यायः

—:0:—

दृशानो रुक्मऽउर्व्या व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः।
अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥१॥
नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकꣳसमीची।
द्यावाक्षामा रुक्मोऽअन्तर्विभाति देवाऽअग्निं धारयन् द्रविणोदाः॥२॥
विश्वा रूपाणि प्रतिमुञ्चते कविः प्रासावीद् भद्रं द्विपदे चतुष्पदे।
वि नाकमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणमुषसो विराजति॥३॥

सुपर्णोऽसि गरुत्माँस्त्रिवृत्ते शिरो गायत्रं चक्षुर्बृहद्रथन्तरे पक्षौ। स्तोमऽआत्मा छन्दाꣳस्यङ्गानि यजूꣳषि नाम। साम ते तनूर्वामदेव्यं यज्ञायज्ञियं पुच्छं धिष्ण्याः शफाः। सुपर्णोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पत॥४॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा गायत्रं छन्दऽआरोह पृथिवीमनु विक्रमस्व विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा त्रैष्टुभं छन्दऽआरोहान्तरिक्षमनु विक्रमस्व विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतं छन्दऽआरोह दिवमनु विक्रमस्व विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्ताऽऽनुष्टुभं छन्दऽआरोह दिशोऽनु विक्रमस्व॥५॥

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धोऽअख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः॥६॥
अग्नेऽभ्यावर्त्तिन्नभि मा निवर्त्तस्वायुषा वर्चसा प्रजया धनेन।
सन्या मेधया रय्या पोषेण॥७॥
अग्नेऽअङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं तऽउपावृतः।
अधा पोषस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमाकृधि पुनर्नो रयिमाकृधि॥८॥

पुनरूर्जा निवर्त्तस्व पुनरग्नऽइषायुषा। पुनर्नः पाह्यꣳहसः॥९॥
सह रय्या निवर्त्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया।
विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि॥१०॥
आ त्वाहार्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः।
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत्॥११॥
उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमꣳश्रथाय।
अथा वयमादित्य व्रते तवानागसोऽअदितये स्याम॥१२॥
अग्रे बृहन्नुषसामूर्ध्वोऽअस्थान्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात्।
अग्निर्भानुना रुशता स्वङ्गऽआ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः॥१३॥
हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतं बृहत्॥१४॥
सीद त्वं मातुरस्याऽउपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान्।
मैनां तपसा मार्चिषाऽभिशोचीरन्तरस्याꣳशुक्रज्योतिर्विभाहि॥१५॥
अन्तरग्ने रुचा त्वमुखायाः सदने स्वे।
तस्यास्त्वꣳहरसा तपञ्जातवेदः शिवो भव॥१६॥
शिवो भूत्वा मह्यमग्नेऽअथो सीद शिवस्त्वम्।
शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदः॥१७॥
दिवस्परि प्रथमं जज्ञेऽअग्निरस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः।
तृतीयमप्सु नृमणाऽअजस्रमिन्धानऽएनं जरते स्वाधीः॥१८॥
विद्मा तेऽअग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्मा ते धाम विभृता पुरुत्रा।
विद्मा ते नाम परमं गुहा यद्विद्मा तमुत्सं यतऽआजगन्थ॥१९॥
समुद्रे त्वा नृमणाऽअप्स्वन्तर्नृचक्षाऽईधे दिवो अग्नऽऊधन्।
तृतीये त्वा रजसि तस्थिवाꣳसमपामुपस्थे महिषाऽअवर्धन्॥२०॥

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद् वीरुधः समञ्जन्।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धोऽअख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः॥२१॥
श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः।
वसुः सूनुः सहसोऽअप्सु राजा विभात्यग्रऽउषसामिधानः॥२२॥
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भऽआ रोदसीऽअपृणाज्जायमानः।
वीडुं चिदद्रिमभिनत् परायञ्जना यदग्निमयजन्त पञ्च॥२३॥
उशिक् पावको अरतिः सुमेधा मर्त्येष्वग्निरमृतो नि धायि।
इयर्त्ति धूममरुषं भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामिनक्षन्॥२४॥
दृशानो रुक्मऽउर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः।
अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥२५॥
यस्तेऽअद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने।
प्र तं नय प्रतरं वस्योऽअच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ॥२६॥
आ तं भज सौश्रवसेष्वग्नऽउक्थऽउक्थऽआभज शस्यमाने।
प्रियः सूर्ये प्रियोऽअग्ना भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनित्वैः॥२७॥
त्वामग्ने यजमानाऽअनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि।
त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो विवव्रुः॥२८॥
अस्ताव्यग्निर्नराꣳसुशेवो वैश्वानरऽऋषिभिः सोमगोपाः।
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम्॥२९॥
समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम्। आस्मिन्हव्या जुहोतन॥३०॥
उदु त्वा विश्वे देवाऽअग्ने भरन्तु चित्तिभिः।
स नो भव शिवस्त्वꣳसुप्रतीको विभावसुः॥३१॥
प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिरर्चिभिष्ट्वम्।
बृहद्भिर्भानुभिर्भासन् मा हिꣳसीस्तन्वा प्रजाः॥३२॥

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद् वीरुधः समञ्जन्।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धोऽअख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥३३॥
प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः।
अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्योऽअतिथिः शिवो नः ॥३४॥
आपो देवीः प्रतिगृभ्णीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्वꣳसुरभाऽउ लोके।
तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रं बिभृताप्स्वेनत्॥३५॥
अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः ॥३६॥
गर्भोऽअस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीनाम्।
गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्ने गर्भोऽअपामसि॥३७॥
प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्ने।
सꣳसृज्य मातृभिष्ट्वं ज्योतिष्मान् पुनरासदः॥३८॥
पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्ने।
शेषे मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्याꣳशिवतमः॥३९॥
पुनरूर्जा निवर्त्तस्व पुनरग्नऽइषायुषा। पुनर्नः पाह्यꣳहसः ॥४०॥
सह रय्या निवर्त्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया।
विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि ॥४१॥
बोधा मेऽअस्य वचसो यविष्ठ मꣳहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः।
पीयति त्वोऽअनु त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्वं वन्देऽअग्ने ॥४२॥
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन्।
युयोध्यस्मद् द्वेषाꣳसि विश्वकर्मणे स्वाहा॥४३॥
पुनस्त्वाऽऽदित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः। घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः॥४४॥
अपेत वीत वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः।
अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्याऽअक्रन्निमं पितरो लोकमस्मै॥४५॥

संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयात्।
अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि चित स्थ परिचितऽऊर्ध्वचितः श्रयध्वम् ॥४६॥
अयꣳसोऽअग्निर्यस्मिन्त्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः।
सहस्रियं वाजमत्यं न सप्तिꣳससवान्त्सन्त्स्तूयसे जातवेदः॥४७॥
अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र।
येनान्तरिक्षमुर्वाततन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः॥४८॥
अग्ने दिवोऽअर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँ२॥ऽऊँचिषे धिष्ण्या ये ।
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्तऽआपः॥४९॥
पुरीष्यासोऽअग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः।
जुषन्तां यज्ञमद्रुहोऽनमीवाऽइषो महीः॥५०॥
इडामग्ने पुरुदꣳसꣳसनिं गोः शश्वत्तमꣳहवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे॥५१॥
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातोऽअरोचथाः।
तं जानन्नग्नऽआ रोहाथा नो वर्धया रयिम्॥५२॥
चिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद।
परिचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद॥५३॥
लोकं पृण छिद्रं पृणाथो सीद ध्रुवा त्वम्।
इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योनावसीषदन्॥५४॥
ताऽअस्य सूददोहसः सोमꣳश्रीणन्ति पृश्नयः।
जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः॥५५॥
इन्द्रं विश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः।
रथीतमꣳरथीनां वाजानाꣳसत्पतिं पतिम्॥५६॥
समितꣳसं कल्पेथाꣳसंप्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ।
इषमूर्जमभि संवसानौ॥५७॥

library.thearyasamaj.org

सं वां मनांᳪसि सं व्रता समु चित्तान्याकरम्।
अग्ने पुरीष्याधिपा भव त्वं नऽइषमूर्जं यजमानाय धेहि ॥५८॥
अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिमाँ२॥ऽअसि।
शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदः॥५९॥
भवतं नः समनसौ सचेतसावरेपसौ।
मा यज्ञᳬहिᳬसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥६०॥
मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निᳪस्वे योनावभारुखा।
तां विश्वैर्देवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा वि मुञ्चतु ॥६१॥
असुन्वन्तमयजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य।
अन्यमस्मदिच्छ सा तऽइत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु॥६२॥
नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयं विचृता बन्धमेतम्।
यमेन त्वं यम्या संविदानोत्तमे नाकेऽअधि रोहयैनम्॥६३॥
यस्यास्ते घोरऽआसन् जुहोम्येषां बन्धानामवसर्जनाय।
यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्ऋतिं त्वाहं परि वेद विश्वतः ॥६४॥
यं ते देवी निर्ऋतिराबबन्ध पाशं ग्रीवास्वविचृत्यम्। तं ते विष्याम्यायुषो
न मध्यादथैतं पितुमद्धि प्रसूतः। नमो भूत्यै येदं चकार॥६५॥
निवेशनः सङ्गमनो वसूनां विश्वा रूपाऽभिचष्टे शचीभिः।
देवऽइव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे पथीनाम्॥६६॥
सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वितन्वते पृथक्। धीरा देवेषु सुम्नया ॥६७॥
युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम्।
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीयऽइत्सृण्यः पक्वमेयात् ॥६८॥
शुनᳬसु फाला वि कृषन्तु भूमिᳬशुनं कीनाशाऽअभि यन्तु वाहैः ।
शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पलाऽओषधीः कर्त्तनास्मे॥६९॥

घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः।
ऊर्जस्वती पयसा पिन्वमानास्मान्त्सीते पयसाभ्या ववृत्स्व॥७०॥
लाङ्गलं पवीरवत्सुशेवᳬं सोमपित्सरु।
तदुद्वपति गामविं प्रफर्व्यं च पीवरीं प्रस्थावद्रथवाहनम्॥७१॥
कामं कामदुघे धुक्ष्व मित्राय वरुणाय च।
इन्द्रायाश्विभ्यां पूष्णे प्रजाभ्यऽओषधीभ्यः॥७२॥
वि मुच्यध्वमघ्न्या देवयानाऽअगन्म तमसस्पारमस्य ।
ज्योतिरापाम ॥७३॥
सजूरब्दोऽअयवोभिः सजूरुषाऽअरुणीभिः। सजोषसावश्विना दᳬंसोभिः सजूः सूरऽएतशेन सजूर्वैश्वानरऽइडया घृतेन स्वाहा ॥७४॥
या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा।
मनै नु बभ्रूणामहᳬं शतं धामानि सप्त च॥७५॥
शतं वोऽअम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः।
अधा शतक्रत्वो यूयमिमं मेऽअगदं कृत॥७६॥
ओषधीः प्रतिमोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः।
अश्वाऽइव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्ण्वः॥७७॥
ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुप ब्रुवे।
सनेयमश्वं गां वासऽआत्मानं तव पूरुष॥७८॥
अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता।
गोभाजऽइत् किलासथ यत् सनवथ पूरुषम्॥७९॥
यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव।
विप्रः सऽउच्यते भिषग्रक्षोहामीवचातनः॥८०॥
अश्वावतीᳬं सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसम्।
आवित्सि सर्वाऽओषधीरस्मा अरिष्टतातये॥८१॥

उच्छुष्माऽओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते।
धनꣳ सनिष्यन्तीनामात्मानं तव पूरुष॥८२॥
इष्कृतिर्नाम वो माताथो यूयꣳस्थ निष्कृतीः।
सीराः पतत्रिणी स्थन यदामयति निष्कृथ॥८३॥
अति विश्वाः परिष्ठा स्तेनऽइव व्रजमक्रमुः।
ओषधीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः॥८४॥
यदिमा वाजयन्नहमोषधीर्हस्तऽआदधे।
आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा॥८५॥
यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः।
ततो यक्ष्मं विबाधध्वऽउग्रो मध्यमशीरिव॥८६॥
साकं यक्ष्म प्र पत चाषेण किकिदीविना।
साकं वातस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया॥८७॥
अन्या वोऽअन्यामवत्वन्यान्यस्याऽउपावत।
ताः सर्वाः संविदानाऽइदं मे प्रावता वचः॥८८॥
याः फलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पा याश्च पुष्पिणीः।
बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वꣳहसः॥८९॥
मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत।
अथो यमस्य पड्वीशात्सर्वस्माद् देवकिल्बिषात्॥९०॥
अवपतन्तीरवदन्दिवऽओषधयस्परि।
यं जीवमश्नवामहै न स रिष्याति पूरुषः॥९१॥
याऽओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः।
तासामसि त्वमुत्तमारं कामाय शꣳहृदे॥९२॥
याऽओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु।
बृहस्पतिप्रसूताऽअस्यै सन्दत्त वीर्यम्॥९३॥

elibrary.thearyasamaj.org

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः।
सर्वाः सङ्गत्य वीरुधोऽस्यै सन्दत्त वीर्यम्॥९४॥
मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः।
द्विपाच्चतुष्पादस्माकꣳ सर्वमस्त्वनातुरम्॥९५॥
ओषधयः समवदन्त सोमेन सह राज्ञा।
यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तꣳराजन् पारयामसि॥९६॥
नाशयित्री बलासस्यार्शसऽ उपचितामसि।
अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरसि नाशनी॥९७॥
त्वां गन्धर्वाऽअखनँस्त्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः।
त्वामोषधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यत॥९८॥
सहस्व मेऽअरातीः सहस्व पृतनायतः।
सहस्व सर्वं पाप्मानꣳसहमानास्योषधे॥९९॥
दीर्घायुस्तऽओषधे खनिता यस्मै च त्वा खनाम्यहम्।
अथो त्वं दीर्घायुर्भूत्वा शतवल्शा वि रोहतात्॥१००॥
त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षाऽउपस्तयः।
उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं योऽअस्माँ२॥ऽ अभिदासति॥१०१॥
मा मा हिꣳसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवꣳसत्यधर्मा व्यानट्।
यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम॥१०२॥
अभ्यावर्त्तस्व पृथिवी यज्ञेन पयसा सह।
वपां तेऽअग्निरिषितोऽअरोहत्॥१०३॥
अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञियम्।
तद्देवेभ्यो भरामसि॥१०४॥
इषमूर्जमहमितऽआदमृतस्य योनिं महिषस्य धाराम्।
आ मा गोषु विशत्वा तनूषु जहामि सेदिमनिराममीवाम्॥१०५॥

अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्तेऽअर्चयो विभावसो।
बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे।।१०६।।
पावकवर्चाः शुक्रवर्चाऽअनूनवर्चाऽ उदियर्षि भानुना।
पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि रोदसीऽ उभे।।१०७।।
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः।
त्वेऽ इषः सन्दधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो वामजाताः।।१०८।।
इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायोऽअमर्त्य।
स दर्शतस्य वपुषो विराजसि पृणक्षि सानसिं क्रतुम्।।१०९।।
इष्कर्त्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तꣳराधसो महः।
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिꣳरयिम्।।११०।।
ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निꣳसुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।
श्रुत्कर्णꣳसप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा।।१११।।
आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् ।
भवा वाजस्य सङ्गथे ।।११२।।
सं ते पयाꣳसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
आप्यायमानोऽअमृताय सोम दिवि श्रवाꣳस्युत्तमानि धिष्व।।११३।।
आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरꣳशुभिः।
भवा नः सप्रथस्तमः सखा वृधे।।११४।।
आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात्।
अग्ने त्वां कामया गिरा।।११५।।
तुभ्यं ताऽअङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् ।
अग्ने कामाय येमिरे।।११६।।
अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य।
सम्राडेको विराजति।।११७।।

इति द्वादशोऽध्यायः।।

अथ त्रयोदशोऽध्यायः

—:o:—

मयि गृह्णाम्यग्रेऽअग्निꣳरायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय।
मामु देवताः सचन्ताम्॥१॥
अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम्।
वर्धमानो महाँ२॥ऽआ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथस्व ॥२॥
ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेनऽआवः।
स बुध्न्याऽउपमाऽअस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥३॥
हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत्।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम॥४॥
द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः।
समानं योनिमनु संचरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः॥५॥
नमोऽस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु।
येऽअन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः॥६॥
याऽइषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीँ१॥ऽरनु।
ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः॥७॥
ये वामी रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु।
येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः॥८॥
कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ२॥ऽइभेन ।
तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः॥९॥
तव भ्रमासऽआशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः।
तपूꣳष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसन्दितो विसृज विष्वगुल्काः॥१०॥

प्रति स्पशो विसृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशोऽअस्या अदब्धः ।
यो नो दूरेऽअघशꣳसो योऽअन्त्यग्ने माकिष्टे व्यथिरादधर्षीत् ॥११॥
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यूमित्राँ२॥ऽओषतात्तिग्महेते।
यो नोऽअरातिꣳसमिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ॥१२॥
ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने। अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्रमृणीहि शत्रून्। अग्नेष्ट्वा तेजसा सादयामि॥१३॥
अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्याऽअयम्।
अपाꣳरेताꣳसि जिन्वति। इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि॥१४॥
भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्द्धानं दधिषे स्वर्षां जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ॥१५॥
ध्रुवासि धरुणास्तृता विश्वकर्मणा।
मा त्वा समुद्रऽउद्वधीन्मा सुपर्णोऽव्यथमाना पृथिवीं दृꣳह ॥१६॥
प्रजापतिष्ट्वा सादयत्वपां पृष्ठे समुद्रस्येमन्।
व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथिव्यसि॥१७॥
भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री ।
पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृꣳह पृथिवीं मा हिꣳसीः॥१८॥
विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय । अग्निष्ट्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद॥१९॥
काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषःपरुषस्परि।
एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च॥२०॥
या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि।
तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम्॥२१॥

यास्तेऽअग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः।
ताभिर्नोऽअद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि॥२२॥
या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते॥२३॥

विराड् ज्योतिरधारयत् स्वराड् ज्योतिरधारयत्। प्रजापतिष्ट्वा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम्। विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ। अग्निष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद॥२४॥

[क]मधुश्च माधवश्च वासन्तिकावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः। [ख]येऽअग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे। वासन्तिका-वृतूऽअभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥२५॥

अषाढासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः।
सहस्रवीर्यासि सा मा जिन्व॥२६॥
मधु वाताऽऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः। माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः॥२७॥
मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳरजः। मधु द्यौरस्तु नः पिता॥२८॥
मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ२॥ऽअस्तु सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः॥२९॥
अपां गम्भन्त्सीद मा त्वा सूर्योऽभिताप्सीन्माग्निर्वैश्वानरः।
अच्छिन्नपत्राः प्रजाऽअनुवीक्षस्वानु त्वा दिव्या वृष्टिः सचताम् ॥३०॥
त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत् स्वर्गानपां पतिर्वृषभऽइष्टकानाम्।
पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वे परेताः॥३१॥
मही द्यौः पृथिवी च नऽइमं यज्ञं मिमिक्षताम्।
पिपृतां नो भरीमभिः॥३२॥
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥३३॥

ध्रुवासि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्योऽअधि जातवेदाः।
स गायत्र्या त्रिष्टुभानुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्॥३४॥
इषे राये रमस्व सहसे द्युम्नऽ ऊर्जेऽअपत्याय।
सम्राडसि स्वराडसि सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम्॥३५॥
अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः। अरं वहन्ति मन्यवे॥३६॥
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ२॥ऽअश्वाँ२॥ऽअग्ने रथीरिव।
नि होता पूर्व्यः सदः॥३७॥
सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेनाऽअन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः।
घृतस्य धाराऽअभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्येऽअग्नेः ॥३८॥
ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा।
अभूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च ॥३९॥
अग्निर्ज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान्।
सहस्रदाऽअसि सहस्राय त्वा॥४०॥
आदित्यं गर्भं पयसा समङ्ग्धि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।
परिवृङ्ग्धि हरसा माभि मꣳस्थाः शतायुषं कृणुहि चीयमानः ॥४१॥
वातस्य जूतिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानꣳसरिरस्य मध्ये ।
शिशुं नदीनाꣳहरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन् ॥४२॥
अजस्रमिन्दुमरुषं भुरण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तिं नमोभिः।
स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिꣳसीरदितिं विराजम् ॥४३॥
वरूत्रीं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानाꣳरजसः परस्मात् ।
महीꣳसाहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन् ॥४४॥
योऽअग्निरग्नेरध्यजायत शोकात्पृथिव्याऽउत वा दिवस्परि ।
येन प्रजा विश्वकर्मा जजान तमग्ने हेडः परि ते वृणक्तु ॥४५॥

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः।
आप्रा द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षꣳसूर्यऽआत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥४६॥

इमं मा हिꣳसीर्द्विपादं पशुꣳसहस्राक्षो मेधाय चीयमानः। मयुं पशुं मेधमग्ने जुषस्व तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद। मयुं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु॥४७॥

इमं मा हिꣳसीरेकशफं पशुं कनिक्रदं वाजिनं वाजिनेषु। गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद। गौरं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु॥४८॥

इमꣳसाहस्रꣳशतधारमुत्सं व्यच्यमानꣳसरिरस्य मध्ये। घृतं दुहानामदितिं जनायाग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन्। गवयमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद। गवयं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु॥४९॥

इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपदां चतुष्पदाम्। त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन्। उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद। उष्ट्रं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु॥५०॥

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात्सोऽअपश्यज्जनितारमग्रे। तेन देवा देवतामग्रमायँस्तेन रोहमायन्नुप मेध्यासः। शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद। शरभं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु॥५१॥

त्वं यविष्ठ दाशुषो नॄँः पाहि शृणुधी गिरः। रक्षा तोकमुत त्मना॥५२॥

[उ]अपां त्वेमन्त्सादयाम्यपां त्वोद्मन्त्सादयाम्यपां त्वा भस्मन्त्सादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने सादयाम्यर्णवे त्वा सदने सादयामि समुद्रे त्वा सदने सादयामि [क]सरिरे त्वा सदने सादयाम्यपां त्वा क्षये सादयाम्यपां त्वा सधिषि सादयाम्यपां त्वा सदने सादयाम्यपां त्वा सधस्थे सादयाम्यपां त्वा योनौ सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा पाथसि सादयामि [र]गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि जागतेन त्वा छन्दसा सादयाम्यानुष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि पाङ्क्तेन त्वा छन्दसा सादयामि॥५३॥

अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो गायत्री वासन्ती गायत्र्यै गायत्रं गायत्रादुपाꣳशुरुपाꣳशोस्त्रिवृत्त्रिवृतो रथन्तरं वसिष्ठऽ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥५४॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणं ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुब्ग्रैष्मी त्रिष्टुभः स्वारꣳस्वारादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशाद् बृहद् भरद्वाजऽ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाभ्यः॥५५॥

अयं पश्चाद् विश्वव्यचास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसं वर्षाश्चाक्षुष्यो जगती वार्षी जगत्याऽ ऋक्सममृक्समाच्छुक्रः शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपं जमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥५६॥

इदमुत्तरात् स्वस्तस्य श्रोत्रꣳसौवꣳशरच्छ्रौत्र्यनुष्टुप् शारद्यनुष्टुभऽ ऐडमैडान्मन्थी मन्थिनऽ एकविꣳशऽ एकविꣳशाद् वैराजं विश्वामित्रऽ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यः॥५७॥

इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्माता हैमन्तो वाच्यः पङ्क्तिर्हैमन्ती पङ्क्त्यै निधनवन्निधनवतऽ आग्रयणऽ आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशाभ्याꣳशाक्वररैवते विश्वकर्मऽ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यः॥५८॥

इति त्रयोदशोऽध्यायः॥

अथ चतुर्दशोऽध्यायः

—:0:—

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमासीद साधुया। उख्यस्य केतुं प्रथमं जुषाणाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा॥१॥

कुलायिनी घृतवती पुरन्धिः स्योने सीद सदने पृथिव्याः। अभि त्वा रुद्रा वसवो गृणन्त्विमा ब्रह्म पीपिहि सौभगायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा॥२॥

स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह सीद देवानाᳬसुम्ने बृहते रणाय। पितेवैधि सूनवऽआ सुशेवा स्वावेशा तन्वा संविशस्वाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा॥३॥

पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वेऽअभिगृणन्तु देवाः। स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणा यजस्वाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा॥४॥

अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयाम्यन्तरिक्षस्य धर्त्रीं विष्टम्भनीं दिशामधिपत्नीं भुवनानाम्। ऊर्मिर्द्रप्सोऽअपामसि विश्वकर्मा तऽ ऋषिरश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा॥५॥

शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽ ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः। येऽअग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे। ग्रैष्मावृतूऽअभिकल्पमानाऽ-इन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥६॥

[उ]सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा [क]सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजू रुद्रैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा [र]सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः

elibrary.thearyasamaj.org

सजूरादित्यैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्विश्वैर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा॥७॥

प्राणम्मे पाह्यपानम्मे पाहि व्यानम्मे पाहि चक्षुर्मऽउर्व्या विभाहि श्रोत्रम्मे श्लोकय। अपः पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपादव चतुष्पात्पाहि दिवो वृष्टिमेरय॥८॥

[क]मूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मयन्दं छन्दो विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दो वस्तो वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः [ख]पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः सिꣳहो वयश्छदिश्छन्दः पष्ठवाड् वयो बृहती छन्दऽउक्षा वयः ककुप् छन्दऽऋषभो वयः सतोबृहती छन्दः॥९॥

अनड्वान्वयः पङ्क्तिश्छन्दो धेनुर्वयो जगती छन्दस्त्र्यविर्वयस्त्रिष्टुप् छन्दो दित्यवाड् वयो विराट् छन्दः पञ्चाविर्वयो गायत्री छन्दस्त्रिवत्सो वयऽउष्णिक् छन्दस्तुर्यवाड् वयोऽनुष्टुप् छन्दः॥१०॥

इन्द्राग्नीऽअव्यथमानामिष्टकां दृꣳहतं युवम्।
पृष्ठेन द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षं च विबाधसे॥११॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीमन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षं दृꣳहान्तरिक्षं मा हिꣳसीः। विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय। वायुष्ट्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद॥१२॥

राज्ञ्यसि प्राची दिग्विराडसि दक्षिणा दिक् सम्राडसि प्रतीची दिक् स्वराडस्युदीची दिगधिपत्न्यसि बृहती दिक्॥१३॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीम्। विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ। वायुष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद॥१४॥

नभश्च नभस्यश्च वार्षिकावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽ ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः। येऽअग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे। वार्षिकावृतूऽअभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥१५॥

इषश्चोर्जश्च शारदावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽ ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः। येऽअग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे। शारदावृतूऽअभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥१६॥

आयुर्मे पाहि प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि चक्षुर्मे पाहि श्रोत्रं मे पाहि वाचम्मे पिन्व मनो मे जिन्वात्मानम्मे पाहि ज्योतिर्मे यच्छ॥१७॥

मा च्छन्दः प्रमा च्छन्दः प्रतिमा च्छन्दोऽअस्त्रीवयश्छन्दः पङ्क्तिश्छन्दऽ उष्णिक् छन्दो बृहती छन्दोऽनुष्टुप् छन्दो विराट् छन्दो गायत्री छन्दस्त्रिष्टुप् छन्दो जगती छन्दः॥१८॥

पृथिवी छन्दोऽन्तरिक्षं छन्दो द्यौश्छन्दः समाश्छन्दो नक्षत्राणि छन्दो वाक् छन्दो मनश्छन्दः कृषिश्छन्दो हिरण्यं छन्दो गौश्छन्दोऽजाच्छन्दोऽश्वश्छन्दः॥१९॥

अग्निर्देवता वातो देवता सूर्यो देवता चन्द्रमा देवता वसवो देवता रुद्रा देवताऽऽदित्या देवता मरुतो देवता विश्वेदेवा देवता बृहस्पतिर्देवतेन्द्रो देवता वरुणो देवता॥२०॥

मूर्द्धासि राड् ध्रुवासि धरुणा धर्त्र्यसि धरणी।
आयुषे त्वा वर्चसे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा॥२१॥
यन्त्री राड् यन्त्र्यसि यमनी ध्रुवासि धरित्री।
इषे त्वोर्जे त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वा॥२२॥

कआशुस्त्रिवृद्भान्तः पञ्चदशो व्योमा सप्तदशो धरुणऽएकविंशः प्रतूर्तिरष्टादशस्तपो नवदशोऽभीवर्त्तः सविंशो वर्चो द्वाविंशः सम्भरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशो रगर्भाः पञ्चविंशऽओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो ब्रध्नस्य विष्टपं चतुस्त्रिंशो नाकः षट्त्रिंशो विवर्त्तोऽष्टाचत्वारिंशो धर्त्रं चतुष्टोमः॥२३॥

अग्नेर्भागोऽसि दीक्षायाऽआधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृत्स्तोमऽइन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रꣳस्पृतं पञ्चदश स्तोमो नृचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रꣳस्पृतꣳसप्तदश स्तोमो मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वात स्पृतऽएकविंश स्तोमः॥२४॥

वसूनां भागोऽसि रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पात् स्पृतं चतुर्विंश स्तोमऽआदित्यानां भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भा स्पृताः पञ्चविंश स्तोमोऽदित्यै भागोऽसि पूष्णऽआधिपत्यमोज स्पृतं त्रिणव स्तोमो देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यꣳ समीचीर्दिश स्पृताश्चतुष्टोम स्तोमः॥२५॥

यवानां भागोऽस्ययवानामाधिपत्यं प्रजा स्पृताश्चतुश्चत्वारिꣳश स्तोमऽऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतꣳस्पृतं त्रयस्त्रिꣳश स्तोमः॥२६॥

कसहश्च सहस्यश्च हैमन्तिकावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः। रयेऽअग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे। हैमन्तिकावृतू-अभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥२७॥

एकयास्तुवत प्रजाऽअधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तुवत ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् पञ्चभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत् सप्तभिरस्तुवत सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीत्॥२८॥

कनवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्न्यासीदेकादशभिरस्तुवतऽ-
ऋतवोऽ सृज्यन्तार्त्तवाऽअधिपतयऽआसंस्त्रयोदशभिरस्तुवत मासाऽअसृज्यन्त
संवत्सरो ऽधिपतिरासीत् पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यतेन्द्रो ऽधिपतिरा-
सीत्सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीत्॥२९॥

कनवदशभिरस्तुवत शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रेऽअधिपत्नीऽआस्तामेकविꣳ-
शत्यास्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणो ऽधिपतिरासीत् त्रयोविꣳशत्या-
स्तुवत क्षुद्राः पशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत् रपञ्चविꣳशत्यास्तुवताऽऽ-
रण्याः पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत् सप्तविꣳशत्यास्तुवत द्यावापृथिवी
व्यैतां वसवो रुद्राऽआदित्याऽअनुव्यायँस्तऽ एवाधिपतयऽआसन्॥३०॥

नवविꣳशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिꣳशता-
स्तुवत प्रजाऽअसृज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतयऽआसंस्त्रयस्त्रिꣳशतास्तुवत
भूतान्यशाम्यन् प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥३१॥

इति चतुर्दशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ पञ्चदशोऽध्यायः

—:0:—

अग्ने जातान् प्रणुदा नः सपत्नान् प्रत्यजातान्नुद जातवेदः।
अधि नो ब्रूहि सुमनाऽअहेडँस्तव स्याम शर्मँस्त्रिवरूथऽउद्भौ॥१॥

सहसा जातान् प्रणुदा नः सपत्नान् प्रत्यजातान् जातवेदो नुदस्व।
अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वयꣳस्याम प्रणुदा नः सपत्नान्॥२॥

षोडशी स्तोमऽओजो द्रविणं चतुश्चत्वारिꣳश स्तोमो वर्चो द्रविणम्। अग्नेः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वेऽअभि गृणन्तु देवाः। स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणा यजस्व॥३॥

एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः शम्भूश्छन्दः परिभूश्छन्दऽआच्छच्छन्दो मनश्छन्दो व्यचश्छन्दः सिन्धुश्छन्दः समुद्रश्छन्दः सरिरं छन्दः ककुप् छन्दस्त्रिककुप् छन्दः काव्यं छन्दोऽअङ्कुपं छन्दोऽक्षरपङ्क्तिश्छन्दः पदपङ्क्तिश्छन्दो विष्टारपङ्क्तिश्छन्दः क्षुरश्छन्दो भ्रजश्छन्दः॥४॥

आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथन्तरञ्छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दो गिरश्छन्दो भ्रजश्छन्दः सꣳस्तुप् छन्दोऽनुष्टुप् छन्दऽएवश्छन्दो वरिवश्छन्दो वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दो विष्पर्द्धाश्छन्दो विशालं छन्दश्छदिश्छन्दो दूरोहणं छन्दस्तन्द्रं छन्दोऽअङ्काङ्कं छन्दः॥५॥

रश्मिना सत्याय सत्यं जिन्व प्रेतिना धर्मणा धर्मं जिन्वान्वित्या दिवादिवं जिन्व सन्धिनान्तरिक्षेणान्तरिक्षं जिन्व प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जिन्व विष्टम्भेन वृष्ट्या वृष्टिं जिन्व प्रवयाऽह्नाहर्जिन्वानुया रात्र्या रात्रीं जिन्वोशिजा वसुभ्यो वसूञ्जिन्व प्रकेतेनादित्येभ्यऽआदित्याञ्जिन्व॥६॥

तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्व सꣳसर्पेण श्रुताय श्रुतं जिन्वैडेनौषधीभिरोषधीर्जिन्वोत्तमेन तनूभिस्तनूर्जिन्व वयोधसाधीतेनाधीतं जिन्वाभिजिता तेजसा तेजो जिन्व॥७॥

प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वानुपदस्यनुपदे त्वा सम्पदसि सम्पदे त्वा तेजोऽसि तेजसे त्वा॥८॥

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा प्रवृदसि प्रवृते त्वा विवृदसि विवृते त्वा सवृदसि सवृते त्वाऽऽक्रमोऽस्याक्रमाय त्वा संक्रमोऽसि संक्रमाय त्वोत्क्रमोऽस्युत्क्रमाय त्वोत्क्रान्तिरस्युत्क्रान्त्यै त्वाधिपतिनोर्जोर्जं जिन्व॥९॥

[क]राज्ञ्यसि प्राची दिग्वसवस्ते देवाऽअधिपतयोऽग्निर्हेतीनां प्रतिधर्त्ता त्रिवृत्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳫँश्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु रथन्तरᳬं साम प्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षऽऋषयस्त्वा [ख]प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु॥१०॥

[क]विराडसि दक्षिणा दिग्रुद्रास्ते देवाऽअधिपतयऽइन्द्रो हेतीनां प्रतिधर्त्ता पञ्चदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳫँश्रयतु प्रउगमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु बृहत्साम प्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षऽ ऋषयस्त्वा [ख]प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु॥११॥

[क]सम्राडसि प्रतीची दिगादित्यास्ते देवाऽअधिपतयो वरुणो हेतीनां प्रतिधर्त्ता सप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳫँश्रयतु मरुत्वतीयमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैरूपᳬं साम प्रतिष्ठित्याऽ अन्तरिक्षऽऋषयस्त्वा [ख]प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु॥१२॥

[क]स्वराडस्युदीची दिङ् मरुतस्ते देवाऽअधिपतयः सोमो हेतीनां प्रतिधर्त्तैकविᳬंशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳫँश्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैराजᳬं साम प्रतिष्ठित्याऽ अन्तरिक्षऽऋषयस्त्वा [ख]प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु॥१३॥

[क]अधिपत्यसि बृहती दिग्विश्वे ते देवाऽअधिपतयो बृहस्पतिर्हेतीनां प्रतिधर्त्ता त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ त्वा स्तोमौ पृथिव्याꣳश्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुतेऽ उक्थेऽअव्यथायै स्तभ्नीताꣳशाक्वररैवते सामनी [ख]प्रतिष्ठित्याऽ अन्तरिक्षऽऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु॥१४॥

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृत्सश्च रथौजाश्च सेनानीग्रामण्यौ। पुञ्जिकस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दङ्क्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिस्तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥१५॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ। मेनका च सहजन्या चाप्सरसौ यातुधाना हेती रक्षाꣳसि प्रहेतिस्तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥१६॥

अयं पश्चाद् विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोतश्चासमरथश्च सेनानीग्रामण्यौ। प्रम्लोचन्ती चानुम्लोचन्ती चाप्सरसौ व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिस्तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥१७॥

अयमुत्तरात् संयद्वसुस्तस्य तार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ। विश्वाची च घृताची चाप्सरसावापो हेतिर्वातः प्रहेतिस्तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥१८॥

अयमुपर्यर्वाग्वसुतस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानीग्रामण्यौ। उर्वशी च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसाववस्फूर्जन् हेतिर्विद्युत्प्रहेतिस्तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥१९॥

अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्याऽअयम्।
अपाꣳरेताꣳसि जिन्वति॥२०॥
अयमग्निः सहस्त्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः। मूर्धा कवी रयीणाम्॥२१॥
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः॥२२॥
भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः।
दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षां जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम्॥२३॥
अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम्।
यह्वाऽइव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छ॥२४॥
अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे।
गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरुव्यञ्चमश्रेत्॥२५॥
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे॥२६॥
जनस्य गोपाऽअजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे।
घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः॥२७॥
त्वामग्नेऽअङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दञ्छिश्रियाणं वनेवने।
स जायसे मथ्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः॥२८॥
सखायः सं वः सम्यञ्चमिषꣳस्तोमं चाग्नये।
वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नप्त्रे सहस्वते॥२९॥
सꣳसमिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्यऽआ।
इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्याभर॥३०॥
त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः।
शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोढवे॥३१॥
एना वोऽअग्निं नमसोर्जो नपातमाहुवे।
प्रियं चेतिष्ठमरतिꣳस्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम्॥३२॥

विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम्।
स योजतेऽअरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः॥३३॥
स दुद्रवत् स्वाहुतः स दुद्रवत् स्वाहुतः।
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवꣳराधो जनानाम्॥३४॥
अग्ने वाजस्य गोमतऽईशानः सहसो यहो।
अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः॥३५॥
सऽइधानो वसुष्कविरग्निरीडेन्यो गिरा।
रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि॥३६॥
क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः।
स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति॥३७॥
भद्रो नोऽअग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रोऽअध्वरः।
भद्राऽउत प्रशस्तयः॥३८॥
भद्राऽउत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये।
येना समत्सु सासहः॥३९॥
येना समत्सु सासहोऽव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धताम्।
वनेमा तेऽअभिष्टिभिः॥४०॥
अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः। अस्तमर्वन्तऽआशवोऽस्तं नित्यासो वाजिनऽइषꣳस्तोतृभ्यऽआ भर॥४१॥
सोऽअग्निर्यो वसुर्गृणे सं यमायन्ति धेनवः।
समर्वन्तो रघुद्रुवः सꣳसुजातासः सूरयऽइषꣳस्तोतृभ्यऽआ भर॥४२॥
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीषऽआसनि।
उतो नऽउत्पुपूर्याऽउक्थेषु शवसस्पतऽइषꣳस्तोतृभ्यऽआ भर॥४३॥
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रꣳहृदिस्पृशम्।
ऋध्यामा तऽओहैः॥४४॥

अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः। रथीर्ऋतस्य बृहतो बभूथ॥४५॥

एभिर्नोऽअर्कैर्भवा नो अर्वाङ् स्वर्ण ज्योतिः ।
अग्ने विश्वेभिः सुमनाऽअनीकैः॥४६॥

अग्निꣳहोतारं मन्ये दास्वन्तं वसुꣳसूनुꣳसहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् । यऽऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा । घृतस्य विभ्राष्टिमनु वष्टि शोचिषाऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः॥४७॥

अग्ने त्वं नोऽअन्तमऽउत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः। वसुरग्निर्वसुश्रवाऽअच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳरयिन्दाः। तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः॥४८॥

येनऽऋषयस्तपसा सत्रमायन्निन्धानाऽअग्निꣳस्वराभरन्तः।
तस्मिन्नहं निदधे नाकेऽअग्निं यमाहुर्मनव स्तीर्णबर्हिषम्॥४९॥

तं पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः।
नाकं गृभ्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठेऽअधि रोचने दिवः ॥५०॥

आ वाचो मध्यमरुहद् भुरण्युरयमग्निः सत्पतिश्चेकितानः ।
पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्यवः ॥५१॥

अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः सहस्रियो द्योततामप्रयुच्छन्।
विभ्राजमानः सरिरस्य मध्यऽउप प्र याहि दिव्यानि धाम॥५२॥

सम्प्रच्यवध्वमुप सम्प्रयाताग्ने पथो देवयानान् कृणुध्वम्।
पुनः कृण्वाना पितरा युवानान्वाताꣳसीत् त्वयि तन्तुमेतम्॥५३॥

उद् बुध्यस्वाग्ने प्रति जागृहि त्वमिष्टापूर्ते सꣳसृजेथामयं च।
अस्मिन्त्सधस्थेऽअध्युत्तरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥५४॥

येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम्।
तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे॥५५॥

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातोऽअरोचथाः।
तं जानन्नग्नऽआ रोहाथा नो वर्धया रयिम्॥५६॥

तपश्च तपस्यश्च शैशिरावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽ ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः। येऽअग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे। शैशिरावृतूऽअभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥५७॥

परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे ज्योतिष्मतीम्। विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ। सूर्यस्तेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥५८॥

लोकं पृण छिद्रं पृणाथो सीद ध्रुवा त्वम्।
इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योनावसीषदन्॥५९॥
ताऽअस्य सूददोहसः सोमꣳश्रीणन्ति पृश्नयः।
जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वारोचने दिवः॥६०॥
इन्द्रं विश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः।
रथीतमꣳरथीनां वाजानाꣳसत्पतिं पतिम्॥६१॥
प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात्।
आदस्य वातोऽअनु वाति शोचिरध स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति॥६२॥
आयोष्ट्वा सदने सादयाम्यवतश्छायायाꣳसमुद्रस्य हृदये।
रश्मीवतीं भास्वतीमा या द्यां भास्या पृथिवीमोर्वन्तरिक्षम्॥६३॥

परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं दिवं यच्छ दिवं दृꣳह दिवं मा हिꣳसीः। विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय। सूर्यस्त्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम्॥६४॥

सहस्रस्य प्रमासि सहस्रस्य प्रतिमासि सहस्रस्योन्मासि साहस्रोऽसि सहस्राय त्वा॥६५॥

इति पञ्चदशोऽध्यायः॥

अथ षोडशोऽध्यायः

—:०:—

नमस्ते रुद्र मन्यवऽउतो तऽइषवे नमः। बाहुभ्यामुत ते नमः॥१॥
या ते रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी।
तया नस्तन्वा शन्तमया गिरिशन्ताभि चाकशीहि॥२॥
यामिषुं गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे।
शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिꣳसीः पुरुषं जगत्॥३॥
शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छा वदामसि।
यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मꣳसुमनाऽअसत्॥४॥
अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक्।
अहीँश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽधराचीः परा सुव॥५॥
असौ यस्ताम्रोऽअरुणऽउत बभ्रुः सुमङ्गलः।
ये चैनꣳरुद्राऽअभितो दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषाꣳहेडऽईमहे॥६॥
असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः।
उतैनं गोपाऽअदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्यः स दृष्टो मृडयाति नः॥७॥
नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुषे।
अथो येऽअस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः॥८॥
प्रमुञ्च धन्वनस्त्वमुभयोरार्त्न्योर्ज्याम्।
याश्च ते हस्तऽइषवः परा ता भगवो वप॥९॥
विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवाँ२॥ऽउत।
अनेशन्नस्य याऽइषवऽआभुरस्य निषङ्गधिः॥१०॥
या ते हेतिर्मीढुष्टम हस्ते बभूव ते धनुः।
तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परि भुज॥११॥

परि ते धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः।
अथो यऽइषुधिस्तवारेऽअस्मन्निधेहि तम्॥१२॥

अवतत्य धनुष्ट्वꣳसहस्राक्ष शतेषुधे।
निशीर्य शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव॥१३॥

नमस्तऽआयुधायानातताय धृष्णवे।
उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने॥१४॥

मा नो महान्तमुत मा नोऽअर्भकं मा नऽउक्षन्तमुत मा नऽउक्षितम्।
मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः॥१५॥

मा नस्तोके तनये मा नऽआयुषि मा नो गोषु मा नोऽअश्वेषु रीरिषः।
मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सदमित् त्वा हवामहे॥१६॥

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमो नमः शष्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमः॥१७॥

नमो बभ्लुशाय व्याधिनेऽन्नानां पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै जगतां पतये नमो नमो रुद्रायाततायिने क्षेत्राणां पतये नमो नमः सूतायाहन्त्यै वनानां पतये नमः॥१८॥

नमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो नमऽउच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनां पतये नमः॥१९॥

नमः कृत्स्नायतया धावते सत्वनां पतये नमो नमः सहमानाय निव्याधिनऽआव्याधिनीनां पतये नमो नमो निषङ्गिणे ककुभाय स्तेनानां पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमः॥२०॥

नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनां पतये नमो नमो निषङ्गिणऽइषुधिमते तस्कराणां पतये नमो नमः सृकायिभ्यो जिघांꣳसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तं चरद्भ्यो विकृन्तानां पतये नमः॥२१॥

नमऽउष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये नमो नमऽइषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यश्च वो नमो नमऽआतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नमऽआयच्छद्भ्योऽस्यद्भ्यश्च वो नमः॥२२॥

नमो विसृजद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमो नमः शयानेभ्यऽआसीनेभ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमः॥२३॥

नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमोऽश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमो नमऽआव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नमऽउगणाभ्यस्तृꣳहतीभ्यश्च वो नमः॥२४॥

नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः॥२५॥

नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्योऽअरथेभ्यश्चवो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्योऽअर्भकेभ्यश्च वो नमः॥२६॥

नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्म्मारेभ्यश्च वो नमो नमो निषादेभ्यः पुञ्जिष्ठेभ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमः॥२७॥

नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च॥२८॥

नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशयाय च शिपिविष्टाय च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च॥२९॥

नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च सवृधे च नमोऽग्र्याय च प्रथमाय च॥३०॥

नमऽआशवे चाजिराय च नमः शीघ्र्याय च शीभ्याय च नमऽऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमो नादेयाय च द्वीप्याय च॥३१॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च॥३२॥

नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमऽउर्वर्याय च खल्याय च॥३३॥

नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नमऽआशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभेदिने च॥३४॥

नमो बिल्मिने च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च॥३५॥

नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च॥३६॥

नमः स्रुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च॥३७॥

नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वीध्र्याय चातप्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च॥३८॥

नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च॥३९॥

नमः शङ्गवे च पशुपतये च नमऽउग्राय च भीमाय च नमोऽग्रेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय॥४०॥

नमः शम्भवाय च मयोभवाय च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥४१॥

नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च ॥४२॥

नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किꣳशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमऽइरिण्याय च प्रपथ्याय च॥४३॥

नमो व्रज्याय च गोष्ठ्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमो हृदय्याय च निवेष्प्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च॥४४॥

नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमः पाᳬसव्याय च रजस्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नमऽऊर्व्याय च सूर्व्याय च॥४५॥

नमः पर्णाय च पर्णशदाय च नमऽउद्गुरमाणाय चाभिघ्नते च नमऽआखिदते च प्रखिदते च नमऽइषुकृद्भ्यो धनुष्कृद्भ्यश्च वो नमो नमो वः किरिकेभ्यो देवानाᳬहृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिणत्केभ्यो नमऽआनिर्हतेभ्यः॥४६॥

द्रापेऽअन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित। आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेर्मा रोङ् मो च नः किं चनाममत्॥४७॥

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः।
यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम्॥४८॥

या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी।
शिवा रुतस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे॥४९॥

परि नो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः।
अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृड॥५०॥

मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव। परमे वृक्षऽआयुधं निधाय कृत्तिं वसानऽआ चर पिनाकम्बिभ्रदा गहि॥५१॥

विकिरिद्र विलोहित नमस्तेऽअस्तु भगवः।
यास्ते सहस्रᳬहेतयोऽन्यमस्मन्नि वपन्तु ताः॥५२॥

सहस्राणि सहस्रशो बाह्वोस्तव हेतयः।
तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि॥५३॥

असंख्याता सहस्राणि ये रुद्राऽअधि भूम्याम्।
तेषाᳬसहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥५४॥

अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवाऽअधि।
तेषाᳬसहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥५५॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवꣳरुद्राऽ उपश्रिताः।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥५६॥
नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वाऽअधः क्षमाचराः।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥५७॥
ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥५८॥
ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥५९॥
ये पथां पथिरक्षयऽ ऐलबृदाऽआयुर्युधः।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥६०॥
ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकाहस्ता निषङ्गिणः।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥६१॥
येऽन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान्।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥६२॥
यऽ एतावन्तश्च भूयाꣳसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥६३॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि येषां वर्षमिषवः। तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः। तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥६४॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वातऽ इषवः। तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः। तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥६५॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः। तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः। तेभ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥६६॥

इति षोडशोऽध्यायः॥

अथ सप्तदशोऽध्यायः

—:०:—

अश्मन्नूर्जं पर्वते शिश्रियाणामद्भ्यऽओषधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽअधि सम्भृतं पयः। तां नऽइषमूर्जं धत्त मरुतः सꣳरराणाऽअश्मँस्ते क्षुन् मयि तऽऊर्ग्यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु॥१॥

इमा मेऽअग्नऽइष्टका धेनवः सन्त्वेका च दश च दश च शतं च शतं च सहस्रं च सहस्रं चायुतं चायुतं च नियुतं च नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्द्धश्चैता मेऽअग्नऽइष्टका धेनवः सन्त्वमुत्रामुष्मिँल्लोके॥२॥

ऋतव स्थऽऋतावृधऽऋतुष्ठा स्थऽऋतावृधः।
घृतश्च्युतो मधुश्च्युतो विराजो नाम कामदुघाऽअक्षीयमाणाः॥३॥

समुद्रस्य त्वावकयाग्ने परि व्ययामसि।
पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवो भव॥४॥

हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने परि व्ययामसि।
पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवो भव॥५॥

उप ज्मन्नुप वेतसेऽवतर नदीष्वा। अग्ने पित्तमपामसि मण्डूकि ताभिरागहि सेमं नो यज्ञं पावकवर्णꣳशिवं कृधि॥६॥

अपामिदं न्ययनꣳसमुद्रस्य निवेशनम्।
अन्याँस्तेऽअस्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवो भव॥७॥

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया।
आ देवान्वक्षि यक्षि च॥८॥

स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाँ२॥ऽइहावह।
उप यज्ञꣳहविश्च नः॥९॥

library.thearyasamaj.org

पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुचऽउषसो न भानुना।
तूर्वन्न यामन्नेतशस्य नू रणऽआ यो घृणे न ततृषाणोऽअजरः ॥१०॥
नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्तेऽअस्त्वर्चिषे।
अन्याँस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवो भव॥११॥
नृषदे वेडप्सुषदे वेड् बर्हिषदे वेड् वनसदे वेट् स्वर्विदे वेट् ॥१२॥
ये देवा देवानां यज्ञिया यज्ञियानाꣳसंवत्सरीणमुप भागमासते।
अहुतादो हविषो यज्ञेऽअस्मिन्त्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य॥१३॥
ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन्ये ब्रह्मणः पुरऽएतारोऽअस्य। येभ्यो
नऽऋते पवते धाम किं चन न ते दिवो न पृथिव्याऽअधि स्नुषु ॥१४॥
प्राणदाऽअपानदा व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः।
अन्याँस्तेऽअस्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवो भव॥१५॥
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विश्वं न्यत्रिणम्।
अग्निर्नो वनते रयिम् ॥१६॥
यऽइमा विश्वा भुवनानि जुह्वदृषिर्होता न्यसीदत्पिता नः।
सऽआशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ२।।ऽआविवेश॥१७॥
किꣳस्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत् स्वित्कथासीत्।
यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥१८॥
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात्।
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमी जनयन्देवऽएकः॥१९॥
किꣳस्विद्वनं कऽउ स वृक्षऽआस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः।
मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्॥२०॥
या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा।
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥२१॥

विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम्।
मुह्यन्त्वन्येऽअभितः सपत्नाऽइहास्माकं मघवा सूरिरस्तु॥२२॥
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजेऽअद्या हुवेम।
स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा॥२३॥
विश्वकर्मन् हविषा वर्द्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम्।
तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीरयमुग्रो विहव्यो यथासत्॥२४॥
चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेनेऽअजनन्नम्नमाने।
यदेदन्ताऽअददृहन्त पूर्वऽआदिद् द्यावापृथिवीऽअप्रथेताम्॥२५॥
विश्वकर्म्मा विमनाऽआद्विहाया धाता विधाता परमोत सन्दृक्।
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् परऽएकमाहुः॥२६॥
यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा।
यो देवानां नामधाऽएकऽएव तꣳसम्प्रश्नं भुवना यन्त्यन्या॥२७॥
तऽआयजन्त द्रविणꣳसमस्माऽऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना।
असूर्त्ते सूर्त्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि॥२८॥
परो दिवा परऽएना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति।
किꣳस्विद् गर्भं प्रथमं दध्रऽआपो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्वे॥२९॥
तमिद् गर्भं प्रथमं दध्रऽआपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे।
अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन्विश्वानि भुवनानि तस्थुः॥३०॥
न तं विदाथ यऽइमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव।
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुतृपऽउक्थशासश्चरन्ति॥३१॥
विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देवऽआदिद् गन्धर्वोऽअभवद् द्वितीयः।
तृतीयः पिता जनितौषधीनामपां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा॥३२॥
आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम्।
संक्रन्दनोऽनिमिषऽएकवीरः शतꣳसेनाऽअजयत्साकमिन्द्रः॥३३॥

संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा॥३४॥
सऽइषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सꣳस्रष्टा स युधऽइन्द्रो गणेन ।
सꣳसृष्टजित् सोमपा बाहुशर्ध्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता॥३५॥
बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्राँ२॥ऽअपबाधमानः।
प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेद्ध्यविता रथानाम्॥३६॥
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमानऽउग्रः ।
अभिवीरोऽअभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमातिष्ठ गोवित्॥३७॥
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा।
इमꣳसजाताऽअनु वीरयध्वमिन्द्रꣳसखायोऽअनु सꣳरभध्वम्॥३८॥
अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोऽदयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः।
दुश्च्यवनः पृतनाषाडयुध्योऽस्माकꣳसेना अवतु प्र युत्सु॥३९॥
इन्द्रऽआसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुरऽएतु सोमः।
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम्॥४०॥
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञऽआदित्यानां मरुताꣳशर्द्धऽउग्रम्।
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्॥४१॥
उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वनां मामकानां मनाꣳसि।
उद् वृत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः॥४२॥
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं याऽइषवस्ता जयन्तु।
अस्माकं वीराऽउत्तरे भवन्त्वस्माँ२॥ऽउ देवाऽअवता हवेषु॥४३॥
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वे परेहि।
अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम्॥४४॥
अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसꣳशिते।
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कञ्चनोच्छिषः॥४५॥

प्रेता॒ जय॑ता नर॒ऽइन्द्रो॑ व॒ः शर्म॑ यच्छतु।
उ॒ग्रा वः॑ सन्तु बा॒हवो॑ऽनाधृ॒ष्या यथास॑थ॥४६॥
अ॒सौ या सेना॑ मरुत॒ः परे॑षाम॒भ्यैति॑ न॒ऽओज॑सा॒ स्पर्द्ध॑माना।
तां गू॑हत॒ तम॒साप॑व्रतेन॒ यथा॒मीऽअ॒न्योऽअ॒न्यन्न जा॒नन्॥४७॥
यत्र॑ बा॒णाः स॒म्पत॑न्ति कुमा॒रा वि॑शि॒खाऽइ॑व।
तन्न॒ऽइन्द्रो॒ बृह॒स्पति॒रदि॑ति॒ः शर्म॑ यच्छतु वि॒श्वाहा॒ शर्म॑ यच्छतु॥४८॥
मर्मा॑णि ते॒ वर्म॑णा छादयामि॒ सोम॑स्त्वा॒ राजा॒मृते॒नानु॑ वस्ताम्।
उ॒रोर्वरी॑यो॒ वरु॑णस्ते कृणोतु॒ जय॑न्तं॒ त्वानु॑ दे॒वा म॑दन्तु॥४९॥
उदे॑नमुत्त॒रां न॒याग्ने॑ घृतेनाहुत।
रा॒यस्पोषे॑ण॒ सꣳसृ॑ज प्र॒जया॑ च ब॒हुं कृ॑धि॥५०॥
इन्द्रे॒मं प्र॑त॒रां न॑य सजा॒ताना॑मसद्व॒शी।
समे॑नं॒ वर्च॑सा सृज दे॒वानां॑ भाग॒दाऽअ॑सत्॥५१॥
यस्य॑ कु॒र्मो गृ॒हे ह॒विस्तम॑ग्ने व॒र्द्धया॒ त्वम्।
तस्मै॑ दे॒वाऽअधि॑ ब्रुवन्न॒यं च॒ ब्रह्म॑ण॒स्पति॑ः॥५२॥
उदु॑ त्वा॒ विश्वे॑ दे॒वाऽअग्ने॒ भर॑न्तु॒ चित्ति॑भिः।
स नो॑ भव शि॒वस्त्वꣳसु॒प्रती॑को वि॒भाव॑सुः॥५३॥
पञ्च॒ दिशो॒ दैवी॑र्य॒ज्ञम॑वन्तु दे॒वीरपाम॑तिं दु॒र्म॒तिं बाध॑मानाः।
रा॒यस्पोषे॑ य॒ज्ञप॑तिमा॒भज॑न्ती रा॒यस्पोषे॒ऽअधि॑ य॒ज्ञोऽअ॑स्थात्॥५४॥
समि॑द्धेऽअ॒ग्नावधि॑ मामहा॒नऽउ॒क्थप॑त्र॒ऽईड्यो॑ गृभी॒तः।
त॒प्तं घ॒र्मं प॑रि॒गृह्या॑यजन्तो॒र्जा यद्य॒ज्ञमय॑जन्त दे॒वाः॥५५॥
दै॒व्या॑य ध॒र्त्रे जोष्ट्रे॑ देव॒श्रीः श्रीम॑नाः श॒तप॑याः।
प॒रि॒गृह्य॑ दे॒वा य॒ज्ञमा॑यन् दे॒वा दे॒वेभ्यो॑ऽअध्व॒र्यन्तो॑ऽअस्थुः॥५६॥
वी॒तꣳह॒विः शमि॑तꣳशमि॒ता य॒जध्यै॑ तु॒रीयो॑ य॒ज्ञो यत्र॑ ह॒व्यमेति॑।
ततो॑ वा॒काऽआ॒शिषो॑ नो जुषन्ताम्॥५७॥

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ२॥ऽअजस्रम्।
तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्त्सम्पश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥५८॥
विमानऽएष दिवो मध्यऽआस्तऽआपप्रिवान्रोदसीऽअन्तरिक्षम्।
स विश्वाचीरभिचष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्॥५९॥
उक्षा समुद्रोऽअरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुराविवेश।
मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा विचक्रमे रजसस्पात्यन्तौ॥६०॥
इन्द्रं विश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः।
रथीतमꣳरथीनां वाजानाꣳसत्पतिं पतिम्॥६१॥
देवहूर्यज्ञऽआ च वक्षत्सुम्नहूर्यज्ञऽआ च वक्षत्।
यक्षदग्निर्देवो देवाँ२॥ऽआ च वक्षत्॥६२॥
वाजस्य मा प्रसवऽउद्ग्राभेणोदग्रभीत्।
अधा सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणाधराँ२॥ऽअकः॥६३॥
उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवाऽअवीवृधन्।
अधा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्॥६४॥
क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यꣳहस्तेषु बिभ्रतः।
दिवस्पृष्ठꣳस्वर्गत्वा मिश्रा देवेभिराध्वम्॥६५॥
प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरोऽअग्निर्भवेह।
विश्वाऽआशा दीद्यानो विभाह्यूर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥६६॥
पृथिव्याऽअहमुदन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षाद्दिवमारुहम्।
दिवो नाकस्य पृष्ठात् स्वर्ज्योतिरगामहम्॥६७॥
स्वर्यन्तो नापेक्षन्तऽआ द्याꣳरोहन्ति रोदसी।
यज्ञं ये विश्वतोधारꣳसुविद्वाꣳसो वितेनिरे॥६८॥
अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्देवानामुत मर्त्यानाम्।
इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति॥६९॥

नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकꣳसमीची।
द्यावाक्षामा रुक्मोऽअन्तर्विभाति देवाऽअग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥७०॥

अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्द्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः।
त्वꣳसाहस्रस्य रायऽईशिषे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा॥७१॥

सुपर्णोऽसि गरुत्मान् पृष्ठे पृथिव्याः सीद। भासान्तरिक्षमापृण ज्योतिषा
दिवमुत्तभान तेजसा दिशऽउद् दृꣳह ॥७२॥

आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमासीद साधुया।
अस्मिन्त्सधस्थेऽअध्युत्तरस्मिन् विश्वेदेवा यजमानश्च सीदत॥७३॥

ताꣳसवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम्।
यामस्य कण्वो अदुहत्प्रपीनाꣳसहस्रधारां पयसा महीं गाम् ॥७४॥

विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे।
यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवीꣳषि जुहुरे समिद्धे ॥७५॥

प्रेद्धोऽअग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूर्म्या यविष्ठ।
त्वाꣳशश्वन्तऽउपयन्ति वाजाः॥७६॥

अग्ने तमद्याश्वन्न स्तोमैः क्रतुन्न भद्रꣳहृदिस्पृशम्।
ऋध्यामा तऽओहैः ॥७७॥

चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवाऽइहागमन्वीतिहोत्राऽऋतावृधः।
पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहादाभ्यꣳहविः ॥७८॥

सप्त तेऽअग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्तऽऋषयः सप्त धाम प्रियाणि।
सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरापृणस्व घृतेन स्वाहा ॥७९॥

शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माँश्च।
शुक्रश्चऽऋतपाश्चात्यꣳहाः॥८०॥

ईदृङ् चान्यादृङ् च सदृङ् च प्रतिसदृङ् च।
मितश्च सम्मितश्च सभराः॥८१॥

ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च ।
धर्त्ता च विधर्त्ता च विधारयः ॥८२॥

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च।
अन्तिमित्रश्च दूरेऽअमित्रश्च गणः॥८३॥

ईदृक्षासऽएतादृक्षासऽऊ षु णः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षासऽएतन
मितासश्च सम्मितासो नोऽअद्य सभरसो मरुतो यज्ञेऽअस्मिन् ॥८४॥

स्वतवाँश्च प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च।
क्रीडी च शाकी चोज्जेषी॥८५॥

इन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन्यथेन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽ-
नुवर्त्मानोऽभवन्। एवमिमं यजमानं दैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो
भवन्तु॥८६॥

इमꣳस्तनमूर्जस्वन्तं धयापां प्रपीनमग्ने सरिरस्य मध्ये।
उत्सं जुषस्व मधुमन्तमर्वन्त्समुद्रियꣳसदनमाविशस्व॥८७॥

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतम्वस्य धाम।
अनुष्वधमावह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम्॥८८॥

समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ२॥ऽउदारदुपाꣳशुना सममृतत्वमानट्।
घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः॥८९॥

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः।
उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद् गौरऽएतत्॥९०॥

चत्वारि शृङ्गा त्रयोऽअस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासोऽअस्य ।
त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्याँ२॥ऽआविवेश ॥९१॥

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन्।
इन्द्रऽएकꣳसूर्यऽएकञ्जजान वेनादेकꣳस्वधया निष्टतक्षुः॥९२॥

ए॒ताऽअ॑र्षन्ति॒ हृद्या॑त्समु॒द्राच्छ॒तव्र॑जा रि॒पुणा॒ नाव॒चक्षे॑।
घृ॒तस्य॒ धारा॑ऽअ॒भिचा॑कशीमि हिर॒ण्ययो॑ वेत॒सो मध्य॑ऽआसाम्॥९३॥
स॒म्यक् स्र॑वन्ति स॒रितो॒ न धेना॑ऽअ॒न्तर्हृ॒दा मन॑सा पू॒यमा॑नाः।
ए॒तेऽअ॑र्षन्त्यू॒र्मयो॑ घृ॒तस्य॑ मृ॒गाऽइ॑व क्षिप॒णोरीष॑माणाः॥९४॥
सिन्धो॑रिव प्राध्व॒ने शू॑घ॒नासो॒ वात॑प्रमियः पतयन्ति य॒ह्वाः।
घृ॒तस्य॒ धारा॑ऽअरु॒षो न वा॒जी काष्ठा॑ भि॒न्दन्नू॒र्मिभि॒ः पिन्व॑मानः॥९५॥
अ॒भिप्र॑वन्त॒ सम॑नेव॒ योषा॑ः कल्या॒ण्यः॑ स्मय॑मानासोऽअ॒ग्निम्।
घृ॒तस्य॒ धारा॑ः स॒मिधो॑ नसन्त॒ ता जु॑षा॒णो ह॑र्यति जा॒तवे॑दाः॥९६॥
क॒न्या॒ऽइव वह॒तुमेत॒वाऽउ॑ऽअ॒ञ्ज्य॒ञ्जा॒नाऽअ॒भि चा॑कशीमि।
यत्र॒ सोम॑ः सू॒यते॒ यत्र॑ य॒ज्ञो घृ॒तस्य॒ धारा॑ऽअ॒भि तत्प॑वन्ते॥९७॥
अ॒भ्य॒र्षत सुष्टु॒तिं गव्य॑मा॒जिम॒स्मासु॑ भ॒द्रा द्रवि॑णानि धत्त।
इ॒मं य॒ज्ञं न॑यत दे॒वता॑ नो घृ॒तस्य॒ धारा॒ मधु॑मत्पवन्ते॥९८॥
धाम॑न्ते॒ विश्व॒ं भुव॑न॒मधि॑ श्रि॒तम॒न्तः स॑मु॒द्रे हृ॒द्य॒न्तरायु॑षि।
अ॒पामनी॑के समि॒थे यऽआभृ॑त॒स्तम॑श्याम॒ मधु॑मन्तं तऽऊ॒र्मिम्॥९९॥

इति सप्तदशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथाष्टादशोऽध्यायः

—:०:—

वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रवश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१॥

प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च मऽआधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥२॥

ओजश्च मे सहश्च मऽआत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थीनि च मे परूꣳषि च मे शरीराणि च मऽआयुश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥३॥

ज्यैष्ठ्यं च मऽआधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥४॥

सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे विश्वं च मे महश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥५॥

ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुखं च मे शयनं च मे सूषाश्च मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥६॥

यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥७॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥८॥

ऊर्क् च मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मऽऔद्भिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥९॥

रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे कुयवं च मेऽक्षितं च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१०॥

वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथ्यं च मऽऋद्धं च मऽऋद्धिश्च मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥११॥

व्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मसूराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१२॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे श्यामं च मे लोहञ्च मे सीसं च मे त्रपु च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१३॥

अग्निश्च मऽआपश्च मे वीरुधश्च मऽओषधयश्च मे कृष्टपच्याश्च मेऽकृष्टपच्याश्च मे ग्राम्याश्च मे पशवऽआरण्याश्च मे वित्तञ्च मे वित्तिश्च मे भूतञ्च मे भूतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१४॥

वसु च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च मऽएमश्च मऽइत्या च मे गतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१५॥

अग्निश्च मऽइन्द्रश्च मे सोमश्च मऽइन्द्रश्च मे सविता च मऽइन्द्रश्च मे सरस्वती च मऽइन्द्रश्च मे पूषा च मऽइन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मऽइन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥१६॥

मि॒त्रश्च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ वरु॑णश्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे धा॒ता च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ त्वष्टा॑ च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे म॒रुत॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ विश्वे॑ च मे दे॒वाऽइन्द्र॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥१७॥

पृ॒थि॒वी च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ऽन्तरि॑क्षं च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ द्यौश्च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ समा॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ नक्ष॑त्राणि च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ दिश॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥१८॥

अ॒ꣳशुश्च॑ मे र॒श्मिश्च॒ मेऽदा॑भ्यश्च॒ मेऽधि॑पतिश्च मऽ उपा॒ꣳशुश्च॑ मेऽन्तर्या॒मश्च॑ मऽऐन्द्रवाय॒वश्च॑ मे मैत्रावरु॒णश्च॑ मऽआश्वि॒नश्च॑ मे प्रतिप्र॒स्थान॑श्च मे शु॒क्रश्च॑ मे म॒न्थी च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥१९॥

आ॒ग्र॒य॒णश्च॑ मे वैश्वदे॒वश्च॑ मे ध्रु॒वश्च॑ मे वैश्वा॒न॒रश्च॑ मऽऐन्द्रा॒ग्नश्च॑ मे म॒हावै॑श्वदेवश्च मे मरुत्व॒तीया॑श्च मे॒ निष्के॑वल्यश्च मे सावि॒त्रश्च॑ मे सारस्व॒तश्च॑ मे पात्नीव॒तश्च॑ मे हारियोज॒नश्च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥२०॥

स्रुच॑श्च मे चम॒साश्च॑ मे वा॒य॒व्या॒नि च मे द्रोणकल॒शश्च॑ मे॒ ग्रावा॑णश्च मेऽधि॒षव॑णे च मे पू॒त॒भृच्च॑ मऽआधव॒नीय॑श्च मे॒ वेदि॑श्च मे ब॒र्हिश्च॑ मेऽवभृ॒थश्च॑ मे स्वगाका॒रश्च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥२१॥

अ॒ग्निश्च॑ मे घ॒र्मश्च॑ मे॒ऽर्कश्च॑ मे॒ सूर्य॑श्च मे प्रा॒णश्च॑ मेऽश्वमे॒धश्च॑ मे पृ॒थि॒वी च॒ मेऽदि॑तिश्च मे॒ दिति॑श्च मे॒ द्यौश्च॑ मे॒ऽङ्गुल॑यः॒ शक्व॑रयो॒ दिश॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥२२॥

व्र॒तं च॑ मऽऋ॒तव॑श्च मे॒ तप॑श्च मे संवत्स॒रश्च॑ मेऽहोरा॒त्रेऽऊ॑र्वष्ठी॒वे बृ॑हद्रथन्त॒रे च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ताम्॥२३॥

[क]एका॑ च मे ति॒स्रश्च॑ मे ति॒स्रश्च॑ मे॒ पञ्च॑ च मे॒ पञ्च॑ च मे स॒प्त च॑ मे स॒प्त च॑ मे॒ नव॑ च मे॒ नव॑ च म॒ऽएका॑दश च म॒ऽएका॑दश च मे॒ त्रयो॑दश च मे॒ त्रयो॑दश च मे॒ पञ्च॑दश च मे॒ पञ्च॑दश च मे स॒प्तद॑श च मे स॒प्तद॑श च मे॒ नव॑दश च मे॒ नव॑दश च म॒ऽ[र]एक॑विꣳशतिश्च म॒ऽएक॑विꣳशतिश्च मे॒ त्रयो॑विꣳशतिश्च मे॒ त्रयो॑विꣳशतिश्च मे॒

पञ्चविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मऽएकत्रिंशच्च मऽएकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥२४॥

[क]चतस्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे द्वादश च मे षोडश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे विंशतिश्च मे [ख]चतुर्विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे द्वात्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥२५॥

त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाट् च मे दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाट् च मे तुर्यौही च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥२६॥

पष्ठवाट् च मे पष्ठौही च मऽउक्षा च मे वशा च मऽऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनड्वाँश्च मे धेनुश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम्॥२७॥

[क]वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा वसवे स्वाहाऽहर्पतये स्वाहाह्ने मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनंशिनाय स्वाहा विनंशिन आन्त्यायनाय स्वाहान्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा। [ख]इयं ते राण्मित्राय यन्तासि यमनऽऊर्जे त्वा वृष्ट्यै त्वा प्रजानां त्वाधिपत्याय॥२८॥

[क]आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताᳬश्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां ब्रह्मा यज्ञेन कल्पतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पताᳬस्वर्यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम्। [ख]स्तोमश्च यजुश्चऽऋक् च साम च बृहच्च रथन्तरञ्च। स्वर्देवाऽअगन्मामृताऽअभूम प्रजापतेः प्रजाऽअभूम वेट् स्वाहा॥२९॥

वाज॑स्य॒ नु प्र॑स॒वे मा॒तरं॑ म॒हीमदि॑तिं॒ नाम॒ वच॑सा करामहे । यस्या॑मि॒दं
विश्वं॒ भुव॑नमावि॒वेश॒ तस्यां॑ नो दे॒वः स॑वि॒ता धर्मं॑ साविषत् ॥३०॥

विश्वे॑ऽअ॒द्य म॒रुतो॒ विश्व॑ऽऊ॒ती विश्वे॑ भवन्त्व॒ग्नयः॒ समि॑द्धाः।
विश्वे॑ नो दे॒वाऽअव॒साग॑मन्तु॒ विश्व॑मस्तु॒ द्रवि॑णं॒ वाजो॑ऽअ॒स्मे॥३१॥

वाजो॑ नः स॒प्त प्र॒दिश॒श्चत॑स्रो वा परा॒वतः॑।
वाजो॑ नो॒ विश्वै॑र्दे॒वैर्धन॑साताविहा॒व॑तु॥३२॥

वाजो॑ नोऽअ॒द्य प्रसु॑वाति॒ दानं॒ वाजो॑ दे॒वाँ२॥ऽऋ॒तुभिः॑ कल्पयाति।
वाजो॒ हि मा॒ सर्व॑वीरं ज॒जान॒ विश्वा॒ऽआशा॒ वाज॑पतिर्जयेयम्॥३३॥

वाजः॑ पु॒रस्ता॑दु॒त म॑ध्य॒तो नो॒ वाजो॑ दे॒वान् ह॒विषा॑ वर्द्धयाति।
वाजो॒ हि मा॒ सर्व॑वीरं च॒कार॒ सर्वा॒ऽआशा॒ वाज॑पतिर्भवेयम्॥३४॥

सं मा॑ सृजामि॒ पय॑सा पृथि॒व्याः सं मा॑ सृजाम्य॒द्भिरोष॑धीभिः।
सो॒ऽहं वाज॑ꣳसनेयमग्ने॥३५॥

पयः॑ पृथि॒व्यां पय॒ऽओष॑धीषु॒ पयो॑ दि॒व्य᳕न्तरि॑क्षे॒ पयो॑ धाः।
पय॑स्वतीः प्र॒दिशः॑ सन्तु॒ मह्य॑म्॥३६॥

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वे᳕ऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्यां॑ पू॒ष्णो हस्ता॑भ्याम् ।
सर॑स्वत्यै वा॒चो य॒न्तुर्य॒न्त्रेणा॒ग्नेः साम्राज्येना॒भिषि॑ञ्चामि॥३७॥

ऋ॒ता॒षाडृ॒तधा॑मा॒ग्निर्ग॑न्ध॒र्वस्तस्यौष॑धयोऽप्स॒रसो॒ मुदो॒ नाम॑।
स नऽइ॒दं ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं पा॑तु॒ तस्मै॒ स्वाहा॒ वाट् ताभ्यः॒ स्वाहा॑॥३८॥

स॒ꣳहि॒तो वि॒श्वसा॑मा॒ सूर्यो॑ गन्ध॒र्वस्तस्य॒ मरी॑चयोऽप्स॒रस॑ऽआ॒युवो॒
नाम॑। स नऽइ॒दं ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं पा॑तु॒ तस्मै॒ स्वाहा॒ वाट् ताभ्यः॒ स्वाहा॑॥३९॥

सु॒षु॒म्णः सूर्य॑रश्मिश्च॒न्द्रमा॑ गन्ध॒र्वस्तस्य॒ नक्ष॑त्राण्यप्स॒रसो॑ भे॒कुर॑यो॒
नाम॑। स नऽइ॒दं ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं पा॑तु॒ तस्मै॒ स्वाहा॒ वाट् ताभ्यः॒ स्वाहा॑॥४०॥

इ॒षि॒रो वि॒श्वव्य॑चा॒ वातो॑ गन्ध॒र्वस्तस्यापो॑ऽअप्स॒रस॒ऽऊर्जो॒ नाम॑।
स नऽइ॒दं ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं पा॑तु॒ तस्मै॒ स्वाहा॒ वाट् ताभ्यः॒ स्वाहा॑॥४१॥

aryamantavya.in / www.thearyasamaj.org

भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गन्धर्वस्तस्य दक्षिणाऽअप्सरस स्तावा नाम।
स नऽइदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा॥४२॥
प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वस्तस्यऽऋक्सामान्यप्सरसऽएष्टयो नाम।
स नऽइदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा॥४३॥
स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य तऽउपरि गृहा यस्य वेह।
अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा॥४४॥
समुद्रोऽसि नभस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा
मारुतोऽसि मरुतां गणः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहाऽवस्यूरसि
दुवस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा॥४५॥
यास्तेऽअग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः।
ताभिर्नोऽअद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि॥४६॥
या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते॥४७॥
रुचं नो धेहि ब्राह्मणेषु रुचꣳराजसु नस्कृधि।
रुचं विश्येषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम्॥४८॥
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः।
अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशꣳस मा नऽआयुः प्रमोषीः॥४९॥
स्वर्ण घर्मः स्वाहा स्वर्णार्कः स्वाहा स्वर्ण शुक्रः स्वाहा स्वर्ण
ज्योतिः स्वाहा स्वर्ण सूर्यः स्वाहा॥५०॥
अग्निं युनज्मि शवसा घृतेन दिव्यꣳसुपर्णं वयसा बृहन्तम्।
तेन वयं गमेम ब्रध्नस्य विष्टपꣳस्वो रुहाणाऽअधि नाकमुत्तमम्॥५१॥
इमौ ते पक्षावजरौ पतत्रिणौ याभ्याꣳरक्षाꣳस्यपहꣳस्यग्ने।
ताभ्यां पतेम सुकृतामु लोकं यत्रऽऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः॥५२॥

library.thearyasamaj.org

इन्दुर्दक्षः श्येनऽऋतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः।
महान्त्सधस्थे ध्रुवऽआ निषत्तो नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः ॥५३॥
दिवो मूर्द्धासि पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषधीनाम्।
विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे॥५४॥
विश्वस्य मूर्द्धन्नधि तिष्ठसि श्रितः समुद्रे ते हृदयमप्स्वायुरपो दत्तोदधिं
भिन्त । दिवस्पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याव॥५५॥
इष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिः।
तस्य नऽइष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहागमेः॥५६॥
इष्टोऽअग्निराहुतः पिपर्त्तु नऽइष्टꣳहविः। स्वगेदं देवेभ्यो नमः॥५७॥
यदाकूतात्समसुस्रोद्धृदो वा मनसो वा सम्भृतं चक्षुषो वा ।
तदनु प्रेत सुकृतामु लोकं यत्रऽऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः॥५८॥
एतꣳसधस्थ परि ते ददामि यमावहाच्छेवधिं जातवेदाः।
अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वोऽअत्र तꣳस्म जानीत परमे व्योमन्॥५९॥
एतं जानाथ परमे व्योमन्देवाः सधस्था विद रूपमस्य।
यदागच्छात्पथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्त्ते कृणवाथाविरस्मै॥६०॥
उद् बुध्यस्वाग्ने प्रति जागृहि त्वमिष्टापूर्ते सꣳसृजेथामयं च ।
अस्मिन्त्सधस्थेऽअध्युत्तरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥६१॥
येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम्।
तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे॥६२॥
प्रस्तरेण परिधिना स्रुचा वेद्या च बर्हिषा।
ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे॥६३॥
यद्दत्तं यत्परादानं यत्पूर्त्तं याश्च दक्षिणाः।
तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत्॥६४॥

यत्र धाराऽअनपेता मधोर्घृतस्य च याः।
तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत्॥६५॥
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं मऽआसन्।
अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानोऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम॥६६॥
ऋचो नामास्मि यजूꣳषि नामास्मि सामानि नामास्मि। येऽअग्नयः
पाञ्चजन्याऽअस्यां पृथिव्यामधि। तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे
सुव॥६७॥
वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च। इन्द्र त्वावर्तयामसि॥६८॥
सहदानुम्पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सम्पिणक् कुणारुम्।
अभि वृत्रं वर्द्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्थ॥६९॥
वि नऽइन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः।
योऽअस्माँ२॥ऽअभिदासत्यधरं गमया तमः॥७०॥
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावतऽआजगन्था परस्याः।
सृकꣳसꣳशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून्ताढि वि मृधो नुदस्व॥७१॥
वैश्वानरो नऽ ऊतयऽआ प्र यातु परावतः। अग्निर्नः सुष्टुतीरुप॥७२॥
पृष्टो दिवि पृष्टोऽअग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वाऽओषधीराविवेश।
वैश्वानरः सहसा पृष्टोऽअग्निः स नो दिवा स रिषस्पातु नक्तम्॥७३॥
अश्याम तं काममग्नेतवोतीऽअश्याम रयिꣳरयिवः सुवीरम्।
अश्याम वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमजराजरं ते॥७४॥
वयं तेऽअद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य।
यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्रेधता मन्मना विप्रोऽअग्ने॥७५॥
धामच्छदग्निरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः।
सचेतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रावन्तु नः शुभे॥७६॥
त्वं यविष्ठ दाशुषो नॄँः पाहि शृणुधी गिरः।
रक्षा तोकमुत त्मना ॥७७॥

इत्यष्टादशोऽध्यायः॥

अथैकोनविंशोऽध्यायः

—:o:—

स्वाद्वीं त्वा स्वादुना तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन। मधुमतीं मधुमता सृजामि सꣳसोमेन। सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व ॥१॥

परीतो षिञ्चता सुतꣳसोमो यऽउत्तमꣳहविः।

दधन्वान् यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः॥२॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्क्सोमोऽअतिद्रुतः। इन्द्रस्य युज्यः सखा।

वायोः पूतः पवित्रेण प्राङ्क्सोमोऽअतिद्रुतः। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥३॥

पुनाति ते परिस्रुतꣳसोमꣳसूर्यस्य दुहिता। वारेण शश्वता तना॥४॥

ब्रह्म क्षत्रं पवते तेजऽइन्द्रियꣳसुरया सोमः सुतऽआसुतो मदाय।

शुक्रेण देव देवताः पिपृग्धि रसेनान्नं यजमानाय धेहि॥५॥

कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमऽउक्तिं यजन्ति। उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णऽएष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बलाय त्वा॥६॥

नाना हि वां देवहितꣳसदस्कृतं मा सꣳसृक्षाथां परमे व्योमन्। सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोमऽएष मा मा हिꣳसीः स्वां योनिमाविशन्ती॥७॥

उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम्।

एष ते योनिर्मोदाय त्वानन्दाय त्वा महसे त्वा॥८॥

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि वीर्यमसि वीर्यं मयि धेहि बलमसि बलं मयि धेह्योजोऽस्योजो मयि धेहि मन्युरसि मन्युं मयि धेहि सहोऽसि सहो मयि धेहि॥९॥

या व्याघ्रं विषूचिकोभौ वृकं च रक्षति।
श्येनं पतत्रिणꣳसिꣳहꣳसेमं पात्वꣳहसः॥१०॥

यदापिपेष मातरं पुत्रः प्रमुदितो धयन्। एतत्तदग्नेऽअनृणो भवाम्यहतौ पितरौ मया। सम्पृच स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त विपृच स्थ वि मा पाप्मना पृङ्क्त॥११॥

देवा यज्ञमतन्वत भेषजं भिषजाश्विना।
वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधतः॥१२॥
दीक्षायै रूपꣳशष्पाणि प्रायणीयस्य तोक्मानि।
क्रयस्य रूपꣳसोमस्य लाजाः सोमाꣳशवो मधु॥१३॥
आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नग्नहुः।
रूपमुपसदामेतत्तिस्रो रात्रीः सुरासुता॥१४॥
सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिस्रुत्परिषिच्यते।
अश्विभ्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रायैन्द्रꣳ सरस्वत्या॥१५॥
आसन्दी रूपꣳराजासन्द्यै वेद्यै कुम्भी सुराधानी।
अन्तरऽउत्तरवेद्या रूपं कारोतरो भिषक्॥१६॥
वेद्या वेदिः समाप्यते बर्हिषा बर्हिरिन्द्रियम्।
यूपेन यूपऽआप्यते प्रणीतोऽअग्निरग्निना॥१७॥
हविर्धानं यदश्विनाग्नीध्रं यत्सरस्वती।
इन्द्रायैन्द्रꣳसदस्कृतं पत्नीशालं गार्हपत्यः॥१८॥
प्रैषेभिः प्रैषानाप्नोत्याप्रीभिराप्रीर्यज्ञस्य।
प्रयाजेभिरनुयाजान्वषट्कारेभिराहुतीः॥१९॥
पशुभिः पशूनाप्नोति पुरोडाशैर्हवीꣳष्या।
छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्वषट्कारान्॥२०॥

धानाः करम्भः सक्तवः परीवापः पयो दधि।
सोमस्य रूपꣳहविषऽआमिक्षा वाजिनं मधु॥२१॥
धानानाꣳरूपं कुवलं परीवापस्य गोधूमाः।
सक्तूनाꣳरूपं बदरमुपवाकाः करम्भस्य॥२२॥
पयसो रूपं यद्यवा दध्नो रूपं कर्कन्धूनि।
सोमस्य रूपं वाजिनꣳसौम्यस्य रूपमामिक्षा॥२३॥
आ श्रावयेति स्तोत्रियाः प्रत्याश्रावोऽअनुरूपः।
यजेति धाय्यारूपं प्रगाथा ये यजामहाः॥२४॥
अर्धऽऋचैरुक्थानाꣳरूपं पदैराप्नोति निविदः।
प्रणवैः शस्त्राणाꣳरूपं पयसा सोमऽआप्यते॥२५॥
अश्विभ्यां प्रातः सवनमिन्द्रेणैन्द्रं माध्यन्दिनम्।
वैश्वदेवꣳसरस्वत्या तृतीयमाप्तꣳसवनम्॥२६॥
वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम्।
कुम्भीभ्यामम्भृणौ सुते स्थालीभि स्थालीराप्नोति॥२७॥
यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहा ग्रहै स्तोमाश्च विष्टुतीः।
छन्दोभिरुक्थाशस्त्राणि साम्नावभृथऽआप्यते॥२८॥
इडाभिर्भक्षानाप्नोति सूक्तवाकेनाशिषः।
शंयुना पत्नीसंयाजान्त्समिष्टयजुषा सꣳस्थाम्॥२९॥
व्रतेन दीक्षामाप्नोति दीक्षयाप्नोति दक्षिणाम्।
दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धया सत्यमाप्यते॥३०॥
एतावद्रूपं यज्ञस्य यद्देवैर्ब्रह्मणा कृतम्।
तदेतत्सर्वमाप्नोति यज्ञे सौत्रामणी सुते॥३१॥
सुरावन्तं बर्हिषदꣳसुवीरं यज्ञꣳहिन्वन्ति महिषा नमोभिः।
दधानाः सोमं दिवि देवतासु मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः॥३२॥

library.thearyasamaj.org

यस्ते रसः सम्भृतऽओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
तेन जिन्व यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम्॥३३॥
यमश्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियाय।
इमं तꣳशुक्रं मधुमन्तमिन्दुꣳसोमꣳ राजानमिह भक्षयामि॥३४॥
यदत्र रिप्तꣳरसिनः सुतस्य यदिन्द्रोऽअपिबच्छचीभिः।
अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमꣳराजानमिह भक्षयामि॥३५॥

पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः । अक्षन् पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरः पितरः शुन्धध्वम् ॥३६॥

पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण शतायुषा । पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः। पवित्रेण शतायुषा विश्वमायुर्व्यश्नवै॥३७॥

अग्नऽआयूꣳषि पवसऽआ सुवोर्जमिषं च नः।
आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥३८॥
पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः।
पुनन्तु विश्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मा॥३९॥
पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूँ२॥ऽरनु ॥४०॥
यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मा॥४१॥
पवमानः सोऽअद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मा ॥४२॥
उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः॥४३॥
वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद्यस्यामिमा बह्व्यस्तन्वो वीतपृष्ठाः।
तया मदन्तः सधमादेषु वयꣳस्याम पतयो रयीणाम्॥४४॥
ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये।
तेषां लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम्॥४५॥

ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः।
तेषाᳬ श्रीर्मयि कल्पतामस्मिँल्लोके शतᳫं समाः॥४६॥

द्वे सृतीऽअशृणवं पितॄणामहं देवानामुत मर्त्यानाम्।
ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं मातरं च॥४७॥

इदं हविः प्रजननं मेऽअस्तु दशवीरᳫं सर्वगणᳬ स्वस्तये। आत्मसनि
प्रजासनि पशुसनि लोकसन्यभयसनि। अग्निः प्रजां बहुलां मे करोत्वन्नं
पयो रेतोऽअस्मासु धत्त॥४८॥

उदीरतामवरऽउत्परासऽउन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः।
असुं यऽईयुरवृकाऽऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु॥४९॥

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वाऽअथर्वाणो भृगवः सोम्यासः।
तेषां वयᳫं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम॥५०॥

ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः।
तेभिर्यमः सᳫं रराणो हवीᳬष्युशन्नुशद्भिः प्रतिकाममत्तु॥५१॥

त्वᳫं सोम प्रचिकितो मनीषा त्वᳫं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम्।
तव प्रणीती पितरो नऽइन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः॥५२॥

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः।
वन्वन्नवातः परिधीँ१॥ऽरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः॥५३॥

त्वᳫं सोम पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवीऽआ ततन्थ।
तस्मै तऽइन्दो हविषा विधेम वयᳬ स्याम पतयो रयीणाम्॥५४॥

बर्हिषदः पितरऽऊत्यर्वागिमा वो हव्या चकृमा जुषध्वम्।
तऽआ गतावसा शन्तमेनाथा नः शं योररपो दधात॥५५॥

आहं पितॄन्त्सुविदत्राँ२॥ऽअवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः।
बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्तऽइहागमिष्ठाः॥५६॥

elibrary.thearyasamaj.org

उप॑हूताः पि॒तर॑ः सो॒म्यासो॑ ब॒र्हि॒ष्ये॒षु नि॒धिषु॑ प्रि॒येषु॑।
तऽआ ग॑मन्तु तऽइ॒ह श्रु॑व॒न्त्वधि॑ ब्रुवन्तु ते॒ऽवन्त्व॒स्मान्॥५७॥
आ य॑न्तु नः पि॒तर॑ः सो॒म्यासो॑ऽग्निष्वा॒त्ताः प॒थिभि॑र्देव॒यानैः॑ ।
अ॒स्मिन् य॒ज्ञे स्व॒धया॑ मद॒न्तोऽधि॑ ब्रुवन्तु ते॒ऽवन्त्व॒स्मान्॥५८॥
अग्नि॑ष्वात्ताः पितर॒ऽएह ग॑च्छत॒ सद॑ःसदः सदत सु॒प्रणीतयः।
अ॒त्ता ह॒वीꣳषि॒ प्रय॑तानि ब॒र्हिष्यथा॑ र॒यिꣳसर्व॑वीरं दधातन॥५९॥
येऽअ॑ग्निष्वा॒त्ता येऽअन॑ग्निष्वात्ता॒ मध्ये॑ दि॒वः स्व॒धया॑ मा॒दय॑न्ते।
तेभ्य॑ः स्व॒राडसु॑नीतिमे॒तां य॑थाव॒शं त॒न्व॑ं कल्पयाति॥६०॥
अ॒ग्नि॒ष्वा॒त्तानृ॑तु॒मतो॑ हवामहे नाराश॒ꣳसे सोम॑पी॒थं यऽआ॒शुः।
ते नो॒ विप्रा॑सः सु॒हवा॑ भवन्तु व॒यꣳस्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् ॥६१॥
आच्या॒ जानु॑ दक्षिण॒तो नि॒षद्ये॒मं य॒ज्ञम॒भि गृ॑णीत॒ विश्वे॑।
मा हि॑ꣳसिष्ट पितरः॒ केन॑ चिन्नो॒ यद्व॒ऽआग॑ः पुरु॒षता॒ करा॑म॥६२॥
आसी॑नासोऽअरु॒णीना॑मु॒पस्थे॑ र॒यिं ध॑त्त दा॒शु॒षे॒ मर्त्या॑य।
पु॒त्रेभ्य॑ः पितर॒स्तस्य॒ वस्व॑ः प्र य॑च्छत॒ तऽइ॒होर्जं॑ दधात॥६३॥
यम॑ग्ने कव्यवाहन॒ त्वं चि॒न्मन्य॑से र॒यिम्।
तन्नो॑ गी॒र्भिः श्र॒वाय्य॑ं देव॒त्रा प॑नया॒ युज॑म्॥६४॥
योऽअ॒ग्निः क॑व्य॒वाह॑नः पि॒तॄन्यक्ष॑दृता॒वृध॑ः।
प्रेदु॑ ह॒व्यानि॑ वोचति दे॒वेभ्य॑श्च पि॒तृभ्य॒ऽआ॥६५॥
त्वम॑ग्नऽईडि॒तः क॑व्यवाह॒नावा॑ड्ढ॒व्यानि॑ सुर॒भीणि॑ कृ॒त्वी।
प्रादा॑ः पि॒तृभ्य॑ः स्व॒धया॑ तेऽअक्षन्न॒द्धि त्वं दे॑व॒ प्रय॑ता ह॒वीꣳषि॑ ॥६६॥
ये चे॒ह पि॒तरो॒ ये च॒ नेह याँश्च॑ वि॒द्म याँ२॥ऽउ च॒ न प्र॑वि॒द्म ।
त्वं वे॑त्थ॒ यति॒ ते जा॑तवेदः स्व॒धाभि॑र्य॒ज्ञꣳसुकृ॑तं जुषस्व॥६७॥
इ॒दं पि॒तृभ्यो॒ नमो॑ऽअस्त्व॒द्य ये पूर्वा॑सो॒ यऽउप॑रासऽई॒युः।
ये पार्थि॑वे॒ रज॒स्या नि॒ष॑त्ता॒ ये वा॑ नू॒नꣳसु॑वृ॒जना॑सु वि॒क्षु॥६८॥

अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासोऽअग्नऽ ऋतमाशुषाणाः ।
शुचीदयन्दीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तोऽअरुणीरप व्रन्॥६९॥

उशन्तस्त्वा नि धीमह्युशन्तः समिधीमहि।
उशन्नुशतऽआ वह पितॄन्हविषेऽअत्तवे॥७०॥

अपां फेनेन नमुचेः शिरऽइन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः॥७१॥

सोमो राजामृतꣳसुतऽ ऋजीषेणाजहान्मृत्युम्। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७२॥

अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत् क्रुङ्ङाङ्गिरसो धिया। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७३॥

सोममद्भ्यो व्यपिबच्छन्दसा हꣳसः शुचिषत्। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽ इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७४॥

अन्नात्परिस्रुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिबत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७५॥

रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम्। गर्भो जरायुणावृतऽउल्बं जहाति जन्मना। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७६॥

दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत्सत्यानृते प्रजापतिः। अश्रद्धामनृतेऽदधाच्छ्रद्धाꣳ सत्ये प्रजापतिः। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७७॥

वेदेन रूपे व्यपिबत्सुतासुतौ प्रजापतिः। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७८॥

दृष्ट्वा परिस्रुतो रसꣳशुक्रेण शुक्रं व्यपिबत् पयः सोमं प्रजापतिः। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥७९॥

elibrary.thearyasamaj.org

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिणऽऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति।
अश्विना यज्ञꣳसविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् ॥८०॥
तदस्य रूपममृतꣳशचीभिस्तिस्रो दधुर्देवताः सꣳरराणाः।
लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोक्मभिस्त्वगस्य माꣳसमभवन्न लाजाः॥८१॥
तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशोऽअन्तरम्।
अस्थि मज्जानं मासरैः कारोतरेण दधतो गवां त्वचि॥८२॥
सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः।
रसं परिस्रुता न रोहितं नग्नहुर्धीरस्तसरं न वेम॥८३॥
पयसा शुक्रममृतं जनित्रꣳसुरया मूत्राज्जनयन्त रेतः।
अपामतिं दुर्मतिं बाधमानाऽऊवध्यं वातꣳसब्वं तदारात्॥८४॥
इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोडाशेन सविता जजान।
यकृत् क्लोमानं वरुणो भिषज्यन् मतस्ने वायव्यैर्न मिनाति पित्तम् ॥८५॥
आन्त्राणि स्थालीर्मधु पिन्वमाना गुदाः पात्राणि सुदुघा न धेनुः ।
श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न माता ॥८६॥
कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भोऽअन्तः।
प्लाशिर्व्यक्तः शतधारऽउत्सो दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यः ॥८७॥
मुखꣳसदस्य शिरऽइत् सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्त्सरस्वती ।
चप्पं न पायुर्भिषगस्य वालो वस्तिर्न शेपो हरसा तरस्वी॥८८॥
अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषा शृतेन।
पक्ष्माणि गोधूमैः कुवलैरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसाते ॥८९॥
अविर्न मेषो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्थाऽअमृतो ग्रहाभ्याम् ।
सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि बर्हिर्बदरैर्जजान॥९०॥
इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय कर्णाभ्याꣳश्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम्।

library.thearyasamaj.org

यवा न बर्हिर्भुवि केसराणि कर्कन्धु जज्ञे मधु सारघं मुखात् ॥९१॥

आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोम । केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा सिꣳहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि ॥९२॥

अङ्गान्यात्मन् भिषजा तदश्विनात्मानमङ्गैः समधात् सरस्वती।
इन्द्रस्य रूपꣳशतमानमायुश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः॥९३॥

सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरश्विभ्यां पत्नी सुकृतं बिभर्ति।
अपाꣳरसेन वरुणो न साम्नेन्द्रꣳश्रियै जनयन्नप्सु राजा॥९४॥

तेजः पशूनाꣳहविरिन्द्रियावत् परिस्रुता पयसा सारघं मधु। अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोमऽइन्दुः ॥९५॥

इत्येकोनविंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ विंशोऽध्यायः

—:0:—

क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभिरसि । मा त्वा हिꣳसीन्मा मा हिꣳसीः ॥१॥

निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा। साम्राज्याय सुक्रतुः ।

मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि॥२॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । अश्विनोर्भैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभि षिञ्चामि सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभि षिञ्चामीन्द्रस्येन्द्रियेण बलाय श्रियै यशसेऽभि षिञ्चामि॥३॥

कोऽसि कतमोऽसि कस्मै त्वा काय त्वा ।

सुश्लोक सुमङ्गल सत्यराजन् ॥४॥

शिरो मे श्रीर्यशो मुखं त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि।

राजा मे प्राणोऽअमृतꣳसम्राट् चक्षुर्विराट् श्रोत्रम्॥५॥

जिह्वा मे भद्रं वाङ् महो मनो मन्युः स्वराड् भामः।

मोदाः प्रमोदाऽअङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः॥६॥

बाहू मे बलमिन्द्रियꣳहस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रमुरो मम ॥७॥

पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदरमꣳसौ ग्रीवाश्च श्रोणी।

ऊरूऽअरत्नी जानुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः॥८॥

नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽपचितिर्भसत्। आनन्दनन्दावाण्डौ मे भगः सौभाग्यं पसः। जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽस्मि विशि राजा प्रतिष्ठितः॥९॥

प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु । प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति प्राणेषु प्रति तिष्ठामि पुष्टे प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे॥१०॥

www.thearyasamaj.org

त्रया देवाऽएकादश त्रयस्त्रिꣳशाः सुराधसः।

बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे। देवा देवैरवन्तु मा॥११॥

प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्भिर्यजूꣳषि सामभिः सामान्यृग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वषट्कारैर्वषट्काराऽ आहुतिभिराहुतयो मे कामान्त्समर्धयन्तु भूः स्वाहा॥१२॥

लोमानि प्रयतिर्मम त्वङ् मऽआनतिरागतिः।

माꣳसं मऽउपनतिर्वस्वस्थि मज्जा मऽआनतिः॥१३॥

यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकृमा वयम्।

अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः॥१४॥

यदि दिवा यदि नक्तमेनाꣳसि चकृमा वयम्।

वायुर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः॥१५॥

यदि जाग्रद्यदि स्वप्नऽएनाꣳसि चकृमा वयम्।

सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः॥१६॥

यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये। यच्छूद्रे यदर्ये यदेनश्चकृमा वयं यदेकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि॥१७॥

यदापोऽअघ्न्याऽइति वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च। अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः। अव देवैर्देवकृतमेनोऽयक्ष्यव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि॥१८॥

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः। सुमित्रिया नऽआपऽ ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः॥१९॥

द्रुपदादिव मुमुचानः स्विन्नः स्नातो मलादिव।

पूतं पवित्रेणेवाज्यमापः शुन्धन्तु मैनसः॥२०॥

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्तऽ उत्तरम्।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम्॥२१॥
अपोऽअद्यान्वचारिषꣳरसेन समसृक्ष्महि।
पयस्वानग्नऽआगमं तं मा सꣳसृज वर्चसा प्रजया च धनेन च॥२२॥
एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि। समाववर्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्यः। समु विश्वमिदं जगत्। वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून्कामान्व्यश्नवै भूः स्वाहा॥२३॥
अभ्यादधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वयि।
व्रतं च श्रद्धां चोपैमीन्धे त्वा दीक्षितोऽअहम्॥२४॥
यत्र ब्रह्म च क्षत्रं च सम्यञ्चौ चरतः सह।
तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेषं यत्र देवाः सहाग्निना॥२५॥
यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह।
तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेषं यत्र सेदिर्न विद्यते॥२६॥
अꣳशुना ते अꣳशुः पृच्यतां परुषा परुः।
गन्धस्ते सोममवतु मदाय रसोऽअच्युतः॥२७॥
सिञ्चन्ति परि षिञ्चन्त्युत्सिञ्चन्ति पुनन्ति च।
सुरायै बभ्र्वै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वः॥२८॥
धानावन्तं करम्भिणमपूपवन्तमुक्थिनम्। इन्द्र प्रातर्जुषस्व नः॥२९॥
बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम्।
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि॥३०॥
अध्वर्योऽअद्रिभिः सुतꣳसोमं पवित्रऽआ नय। पुनाहीन्द्राय पातवे॥३१॥
यो भूतानामधिपतिर्यस्मिँल्लोकाऽअधि श्रिताः।
यऽईशे महतो महाँस्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम्॥३२॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णऽएष ते योनिरश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे॥३३॥

प्राणपा मेऽअपानपाश्चक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्च मे।
वाचो मे विश्वभेषजो मनसोऽसि विलायकः॥३४॥

अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा कृतस्य।
उपहूतऽउपहूतस्य भक्षयामि॥३५॥

समिद्धऽइन्द्रऽउषसामनीके पुरोरुचा पूर्वकृद्वावृधानः।
त्रिभिर्देवैस्त्रिꣳशता वज्रबाहुर्जघान वृत्रं वि दुरो ववार॥३६॥

नराशꣳसः प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम।
गोभिर्वपावान्मधुना समञ्जन्हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः॥३७॥

ईडितो देवैर्हरिवाँ२॥ऽअभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्द्धमानः।
पुरन्दरो गोत्रभिद्वज्रबाहुरायातु यज्ञमुप नो जुषाणः॥३८॥

जुषाणो बर्हिर्हरिवान्नऽइन्द्रः प्राचीनꣳसीदत्प्रदिशा पृथिव्याः।
उरुप्रथाः प्रथमानꣳस्योनमादित्यैरक्तं वसुभिः सजोषाः॥३९॥

इन्द्रं दुरः कवष्यो धावमाना वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः।
द्वारो देवीरभितो वि श्रयन्ताꣳसुवीरा वीरं प्रथमाना महोभिः॥४०॥

उषासानक्ता बृहती बृहन्तं पयस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम्।
तन्तुं ततं पेशसा संवयन्ती देवानां देवं यजतः सुरुक्मे॥४१॥

दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होताराविन्द्रं प्रथमा सुवाचा।
मूर्द्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधातः॥४२॥

तिस्रो देवीर्हविषा वर्द्धमानाऽइन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः।
अच्छिन्नं तन्तुं पयसा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्त्तिः॥४३॥

त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णेऽपाकोऽचिष्टुर्यशसे पुरूणि।
वृषा यजन्वृषणं भूरिरेता मूर्द्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान्॥४४॥

वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैस्त्मन्या समञ्जञ्छमिता न देवः।
इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन॥४५॥
स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर ऽइन्द्रो वृषायमाणो वृषभस्तुराषाट्।
घृतप्रुषा मनसा मोदमानाः स्वाहा देवाऽअमृता मादयन्ताम्॥४६॥
आयात्विन्द्रोऽवसऽउप नऽइह स्तुतः सधमादस्तु शूरः।
वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वीर्द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात्॥४७॥
आ नऽइन्द्रो दूरादा नऽआसादभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः।
ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः सङ्गे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून्॥४८॥
आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छार्वाचीनोऽवसे राधसे च।
तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शीमं यज्ञमनु नो वाजसातौ॥४९॥
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳहवेहवे सुहवꣳशूरमिन्द्रम्।
ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः॥५०॥
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ२॥ऽअवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः।
बाधतां द्वेषोऽअभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम॥५१॥
तस्य वयꣳ सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम।
स सुत्रामा स्ववाँ२ऽइन्द्रोऽअस्मेऽआराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु॥५२॥
आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः।
मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनोऽति धन्वेव ताँ२॥ऽइहि॥५३॥
एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासोऽअभ्यर्चन्त्यर्कैः।
स न स्तुतो वीरवद्धातु गोमद्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥५४॥
समिद्धोऽअग्निरश्विना तप्तो घर्मो विराट् सुतः।
दुहे धेनुः सरस्वती सोमꣳशुक्रमिहेन्द्रियम्॥५५॥
तनूपा भिषजा सुतेऽश्विनोभा सरस्वती।
मध्वा रजाꣳसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान्॥५६॥

इन्द्रायेन्दुꣳसरस्वती नराशꣳसेन नग्नहुम्।
अधातामश्विना मधु भेषजं भिषजा सुते॥५७॥
आजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम्।
इडाभिरश्विनाविषꣳसमूर्जꣳसꣳरयिं दधुः॥५८॥
अश्विना नमुचेः सुतꣳसोमꣳशुक्रं परिस्रुता।
सरस्वती तमा भरद् बर्हिषेन्द्राय पातवे॥५९॥
कवष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः।
इन्द्रो न रोदसीऽउभे दुहे कामान्त्सरस्वती॥६०॥
उषासानक्तमश्विना दिवेन्द्रꣳसायमिन्द्रियैः।
संजानाने सुपेशसा समञ्जाते सरस्वत्या॥६१॥
पातं नोऽअश्विना दिवा पाहि नक्तꣳसरस्वति।
दैव्या होतारा भिषजा पातमिन्द्रꣳसचासुते॥६२॥
तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना भारतीडा।
तीव्रं परिस्रुता सोममिन्द्राय सुषुवुर्मदम्॥६३॥
अश्विना भेषजं मधु भेषजं नः सरस्वती।
इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियꣳरूपꣳरूपमधुः सुते॥६४॥
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता।
कीलालमश्विभ्यां मधु दुहे धेनुः सरस्वती॥६५॥
गोभिर्न सोममश्विना मासरेण परिस्रुता।
समधातꣳसरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतं मधु॥६६॥
अश्विना हविरिन्द्रियं नमुचेर्धिया सरस्वती।
आ शुक्रमासुराद्वसु मघमिन्द्राय जभ्रिरे॥६७॥
यमश्विना सरस्वती हविषेन्द्रमवर्द्धयन्।
स बिभेद वलं मघं नमुचावासुरे सचा॥६८॥

तमिन्द्रं पशवः सचाश्विनोभा सरस्वती।
दधानाऽअभ्यनूषत हविषा यज्ञऽइन्द्रियैः॥६९॥
यऽइन्द्रऽइन्द्रियं दधुः सविता वरुणो भगः।
स सुत्रामा हविष्पतिर्यजमानाय सश्चत॥७०॥
सविता वरुणो दधद्यजमानाय दाशुषे।
आदत्त नमुचेर्वसु सुत्रामा बलमिन्द्रियम्॥७१॥
वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भगेन सविता श्रियम्।
सुत्रामा यशसा बलं दधाना यज्ञमाशत॥७२॥
अश्विना गोभिरिन्द्रियमश्वेभिर्वीर्यं बलम्।
हविषेन्द्रꣳसरस्वती यजमानमवर्द्धयन्॥७३॥
ता नासत्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा।
सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवत॥७४॥
ता भिषजा सुकर्मणा सा सुदुघा सरस्वती।
स वृत्रहा शतक्रतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम्॥७५॥
युवꣳसुराममश्विना नमुचावासुरे सचा।
विपिपानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावत॥७६॥
पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दꣳसनाभिः।
यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक्॥७७॥
यस्मिन्नश्वासऽऋषभासऽउक्षणो वशा मेषाऽअवसृष्टासऽआहुताः।
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्नये॥७८॥
अहाव्यग्ने हविरास्ये ते स्रुचीव घृतं चम्वीव सोमः।
वाजसनिꣳरयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्॥७९॥
अश्विना तेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम्।
वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम्॥८०॥

गोम॑दू षु णा॑सत्याश्वा॑वद्यातमश्विना । व॒र्त्ती रु॑द्रा नृपाय्य॑म्॥८१॥
न यत्परो॒ नान्त॑रऽआद॒धर्ष॑द् वृषण्वसू । दु॒ःश॑ꣳसो॒ मर्त्यो॑ रि॒पुः॥८२॥
ता न॒ऽआ वो॑ढमश्विना र॒यिं पि॒शङ्ग॑सन्दृशम् ।
धिष्ण्या॑ वरिवो॒विद॑म्॥८३॥
पा॒व॒का न॒ः सर॑स्वती॒ वाजे॑भिर्वा॒जिनी॑वती । य॒ज्ञं व॑ष्टु धि॒याव॑सुः॥८४॥
चो॒द॒यि॒त्री सू॒नृता॑ना॒ं चेत॑न्ती सुमती॒नाम् । य॒ज्ञं द॑धे॒ सर॑स्वती॥८५॥
म॒होऽअर्ण॒ः सर॑स्वती॒ प्र चे॑तयति के॒तुना॑ ।
धियो॒ विश्वा॒ वि रा॑जति॥८६॥
इन्द्रा या॑हि चित्रभानो सु॒ताऽइ॒मे त्वा॒यव॑ः । अण्वी॑भि॒स्तना॑ पू॒तास॑ः॥८७॥
इन्द्रा या॑हि धि॒येषि॒तो विप्र॑जूतः सु॒ताव॑तः । उप॒ ब्रह्मा॑णि वा॒घत॑ः॥८८॥
इन्द्रा या॑हि॒ तूतु॑जान॒ऽउप॒ ब्रह्मा॑णि हरिवः । सु॒ते द॑धिष्व न॒श्चन॑ः॥८९॥
अ॒श्विना॑ पिबता॒ं मधु॒ सर॑स्वत्या स॒जोष॑सा।
इन्द्र॑ः सु॒त्रामा॑ वृत्र॒हा जु॒षन्ता॑ꣳसो॒म्यं मधु॑॥९०॥

इति विंशोऽध्यायः॥

elibrary.theaaryasamaj.org

अथोत्तरविंशतिः

अथैकविंशोऽध्यायः

–:०:–

इ॒मं मे॑ वरुण श्रुधी हव॑म॒द्या च॑ मृडय ।
त्वाम॑व॒स्युरा च॑के ॥ १ ॥
तत्त्वा॑ यामि॒ ब्रह्म॑णा॒ वन्द॑मान॒स्तदा शा॑स्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्भिः॑ ।
अहे॑डमानो वरुणे॒ह बो॒ध्युरु॑शꣳस॒ मा न॒ऽआयुः॒ प्र मो॑षीः ॥ २ ॥
त्वं नो॑ऽअग्ने॒ वरु॑णस्य वि॒द्वान् दे॒वस्य॒ हेडो॒ऽअव॑ यासिसीष्ठाः ।
यजि॑ष्ठो॒ वह्नि॑तमः॒ शोशु॑चानो॒ विश्वा॒ द्वेषा॑ꣳसि॒ प्र मु॑मुग्ध्य॒स्मत् ॥ ३ ॥
स त्वं नो॑ऽअग्नेऽव॒मो भ॑वो॒ती नेदि॑ष्ठोऽअ॒स्या उ॒षसो॒ व्यु॑ष्टौ ।
अव॑ यक्ष्व नो॒ वरु॑ण॒ꣳ ररा॑णो वी॒हि मृ॑डी॒कꣳ सु॒हवो॑ नऽएधि ॥ ४ ॥
म॒हीमू॒ षु मा॒तरꣳ॑ सुव्र॒ताना॑मृ॒तस्य॒ पत्नी॒मव॑से हुवेम ।
तु॒वि॒क्ष॒त्राम॒जर॑न्तीमुरू॒चीꣳ सु॒शर्मा॑ण॒मदि॑तिꣳ सु॒प्रणी॑तिम् ॥ ५ ॥
सु॒त्रामा॑णं पृथि॒वीं द्याम॑ने॒हस॑ꣳ सु॒शर्मा॑ण॒मदि॑तिꣳ सु॒प्रणी॑तिम् ।
दैवीं॒ नाव॑ꣳ स्वरि॒त्रामना॑गस॒मस्र॑वन्ती॒मा रु॑हेमा स्व॒स्तये॑ ॥ ६ ॥
सु॒नाव॒मा रु॑हेय॒मस्र॑वन्ती॒मना॑गसम् । श॒तारि॑त्राꣳ स्व॒स्तये॑ ॥ ७ ॥
आ नो॑ मित्रावरुणा घृ॒तैर्गव्यू॑तिमुक्षतम् । मध्वा॒ रजा॑ꣳसि सुक्रतू ॥ ८ ॥
प्र बा॒हवा॑ सिसृतं जी॒वसे॑ न॒ऽआ नो॒ गव्यू॑तिमुक्षतं घृ॒तेन॑ ।
आ मा॒ जने॑ श्रवयतं युवाना श्रु॒तं मे॑ मित्रावरुणा॒ हवे॒मा ॥ ९ ॥
शन्नो॑ भवन्तु वा॒जिनो॒ हवे॑षु दे॒वता॑ता मि॒तद्र॑वः स्व॒र्काः ।
ज॒म्भय॒न्तोऽहिं॒ वृक॒ꣳ रक्षा॑ꣳसि॒ सने॑म्य॒स्मद्यु॑यव॒न्नमी॑वाः ॥ १० ॥
वाजे॑वाजेऽवत वाजिनो नो॒ धने॑षु विप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः ।
अ॒स्य मध्वः॑ पिबत मा॒दय॑ध्वं तृ॒प्ता या॑त प॒थिभि॑र्देव॒यानैः॑ ॥ ११ ॥

समिद्धोऽअग्निः समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः।
गायत्री छन्दऽइन्द्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः॥१२॥
तनूनपाच्छुचिव्रतस्तनूपाश्च सरस्वती।
उष्णिहा छन्दऽइन्द्रियं दित्यवाड् गौर्वयो दधुः॥१३॥
इडाभिरग्निरीड्यः सोमो देवोऽअमर्त्यः।
अनुष्टुप् छन्दऽइन्द्रियं पञ्चाविर्गौर्वयो दधुः॥१४॥
सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्त्स्तीर्णबर्हिरमर्त्यः।
बृहती छन्दऽइन्द्रियं त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः॥१५॥
दुरो देवीर्दिशो महीर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः।
पङ्क्तिश्छन्दऽइहेन्द्रियं तुर्य्यवाड् गौर्वयो दधुः॥१६॥
उषे यह्वी सुपेशसा विश्वेदेवाऽअमर्त्याः।
त्रिष्टुप् छन्दऽइहेन्द्रियं पष्ठवाड् गौर्वयो दधुः॥१७॥
दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा।
जगती छन्दऽइन्द्रियमनड्वान् गौर्वयो दधुः॥१८॥
तिस्रऽइडा सरस्वती भारती मरुतो विशः।
विराट् छन्दऽइहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न वयो दधुः॥१९॥
त्वष्टा तुरीपोऽअद्भुतऽइन्द्राग्नी पुष्टिवर्धना।
द्विपदा छन्दऽइन्द्रियमुक्षा गौर्न वयो दधुः॥२०॥
शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रसुवन् भगम्।
ककुप् छन्दऽइहेन्द्रियं वशा वेहद्वयो दधुः॥२१॥
स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो भेषजं करत्।
अतिच्छन्दाऽइन्द्रियं बृहदृषभो गौर्वयो दधुः॥२२॥
वसन्तेनऽऋतुना देवा वसवस्त्रिवृता स्तुताः।
रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः॥२३॥

ग्रीष्मेणऽऋतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः।
बृहता यशसा बलꣳहविरिन्द्रे वयो दधुः॥२४॥
वर्षाभिर्ऋतुनादित्या स्तोमे सप्तदशे स्तुताः।
वैरूपेण विशौजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः॥२५॥
शारदेनऽऋतुना देवाऽएकविꣳशऽऋभव स्तुताः।
वैराजेन श्रिया श्रियꣳहविरिन्द्रे वयो दधुः॥२६॥
हेमन्तेनऽऋतुना देवास्त्रिणवे मरुत स्तुताः।
बलेन शक्वरीः सहो हविरिन्द्रे वयो दधुः॥२७॥
शैशिरेणऽऋतुना देवास्त्रयस्त्रिꣳशेऽमृता स्तुताः।
सत्येन रेवतीः क्षत्रꣳहविरिन्द्रे वयो दधुः॥२८॥

होता यक्षत्समिधाग्निमिडस्पदेऽश्विनेन्द्रꣳसरस्वतीमजो धूम्रो न गोधूमैः कुवलैर्भेषजं मधु शष्पैर्न तेजऽइन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥२९॥

होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्मेषो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यं बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३०॥

होता यक्षन्नराशꣳसं न नग्नहुं पतिꣳसुरया भेषजं मेषः सरस्वती भिषग्रथो न चन्द्र्यश्विनोर्वपाऽइन्द्रस्य वीर्यं बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥३१॥

होता यक्षदिडेडितऽआजुह्वानः सरस्वतीमिन्द्रं बलेन वर्धयन्नृषभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजं यवैः कर्कन्धुभिर्मधु लाजैर्न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३२॥

होता यक्षद् बर्हिरूर्णम्रदा भिषङ् नासत्या भिषजाश्विनाश्वा शिशुमती भिषग्धेनुः सरस्वती भिषग्दुहऽइन्द्राय भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३३॥

होता यक्षद्दुरो दिशः कवष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशऽइन्द्रो न रोदसी दुघे दुहे धेनुः सरस्वत्यश्विनेन्द्राय भेषजꣳशुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३४॥

होता यक्षत्सुपेशसोषे नक्तं दिवाश्विना समञ्जाते सरस्वत्या त्विषिमिन्द्रे न भेषजꣳश्येनो न रजसा हृदा श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३५॥

होता यक्षद्दैव्या होतारा भिषजाश्विनेन्द्रं न जागृवि दिवा नक्तं न भेषजैः शूषꣳसरस्वती भिषक्सीसेन दुहऽइन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३६॥

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसो रूपमिन्द्रे हिरण्ययमश्विनेडा न भारती वाचा सरस्वती महऽइन्द्राय दुहऽइन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥३७॥

होता यक्षत्सुरेतसमृषभं नर्यापसं त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिषजं न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं वृको न रभसो भिषग्यशः सुरया भेषजꣳश्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३८॥

होता यक्षद्वनस्पतिꣳशमितारꣳशतक्रतुं भीमं न मन्युꣳराजानं व्याघ्रं नमसाश्विना भामꣳसरस्वती भिषगिन्द्राय दुहऽइन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३९॥

[क]होता यक्षदग्निꣳस्वाहाज्यस्य स्तोकानाꣳस्वाहा मेदसां पृथक् स्वाहा छागमश्विभ्याꣳस्वाहा मेषꣳसरस्वत्यै स्वाहऽऋषभमिन्द्राय सिꣳहाय सहसऽइन्द्रियꣳस्वाहाग्निं न भेषजꣳस्वाहा सोममिन्द्रियꣳ [र]स्वाहेन्द्रꣳसुत्रामाणꣳसवितारं वरुणं भिषजां पतिꣳस्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजꣳस्वाहा देवाऽआज्यपा जुषाणोऽअग्निर्भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥४०॥

होता यक्षदश्विनौ छागस्य वपाया मेदसो जुषेताꣳ हविर्होतर्यज। होता यक्षत्सरस्वतीं मेषस्य वपाया मेदसो जुषताꣳ हविर्होतर्यज। होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य वपाया मेदसो जुषताꣳ हविर्होतर्यज॥४१॥

[क]होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रꣳ सुत्रामाणमिमे सोमाः [र]सुरामाणश्छागैर्न मेषैर्ऋषभैः सुताः शष्पैर्न तोक्मभिर्लाजैर्महस्वन्तो मदा मासरेण परिष्कृताः शुक्राः पयस्वन्तोऽमृताः प्रस्थिता वो मधुश्चुतस्तानश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषन्ताꣳ सोम्यं मधु पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु होतर्यज॥४२॥

[क]होता यक्षदश्विनौ छागस्य [र]हविषऽआत्तामद्य मध्यतो मेदऽउद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घस्तां नूनं घासेऽअज्राणां यवसप्रथमानाꣳ सुमत्क्षराणाꣳ शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां पार्श्वतः श्रोणितः शितामतऽउत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करतऽएवाश्विना जुषेताꣳ हविर्होतर्यज॥४३॥

[क]होता यक्षत् सरस्वतीं मेषस्य [र]हविषऽआवयदद्य मध्यतो मेदऽउद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घसन्नूनं घासेऽअज्राणां यवसप्रथमानाꣳ सुमत्क्षराणाꣳ शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां पार्श्वतः श्रोणितः शितामतऽउत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवꣳ सरस्वती जुषताꣳ हवि- र्होतर्यज॥४४॥

[क]होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य हविषऽ [र]आवयदद्य मध्यतो मेदऽउद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घसन्नूनं घासेऽअज्राणां यवसप्रथमानाꣳ सुमत्क्षराणाꣳ शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां पार्श्वतः श्रोणितः शितामतऽउत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवमिन्द्रो जुषताꣳ हवि- र्होतर्यज॥४५॥

[क]होता यक्षद्वनस्पतिमभि हि पिष्टतमया रभिष्ठया रशनयाधित। यत्राश्विनोश्छागस्य हविषः प्रिया धामानि यत्र सरस्वत्या मेषस्य हविषः प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्यऽऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि यत्राग्नेः प्रिया

library.thearyasamaj.org

धामा॑नि॒ यत्र॒ सोम॑स्य प्रि॒या धामा॑नि॒ यत्रेन्द्र॑स्य सु॒त्राम्णः॑ प्रि॒या धामा॑नि॒ [र]यत्र॑ सवि॒तुः प्रि॒या धामा॑नि॒ यत्र॒ वरु॑णस्य प्रि॒या धामा॑नि॒ यत्र॒ वन॒स्पतेः॑ प्रि॒या पाथा॑ꣳसि॒ यत्र॑ दे॒वाना॑माज्य॒पानां॑ प्रि॒या धामा॑नि॒ यत्रा॒ग्नेर्होतुः॑ प्रि॒या धामा॑नि॒ तत्रै॒तान् प्र॒स्तुत्ये॑वोप॒स्तुत्ये॑वो॒पाव॑स्त्रक्षद्र॒भीय॑सऽइव कृ॒त्वी कर॑दे॒वं दे॒वो वन॒स्पति॑र्जु॒षता॑ꣳह॒विर्होत॒र्यज॑॥४६॥

[क]होता॑ यक्षद॒ग्निꣳस्वि॑ष्टकृत॒मया॑ड॒ग्निर॒श्विनो॒श्छाग॑स्य ह॒विषः॑ प्रि॒या धाम॒न्यया॒ट् सर॑स्वत्या मे॒षस्य॑ ह॒विषः॑ प्रि॒या धाम॒न्य- या॒डिन्द्र॑स्यऽऋ॒ष॒भस्य॑ ह॒विषः॑ प्रि॒या धाम॒न्यया॑ड॒ग्नेः प्रि॒या धाम॒न्यया॒ट् सोम॑स्य प्रि॒या धाम॒न्यया॒डिन्द्र॑स्य सु॒त्राम्णः॑ प्रि॒या धाम॒न्यया॒ट् सवि॒तुः प्रि॒या धाम॒न्यया॒ड् वरु॑णस्य प्रि॒या धाम॒न्यया॒ड् वन॒स्पतेः॑ प्रि॒या पाथा॑ꣳस्यया॒ड् दे॒वाना॑माज्य॒पानां॑ प्रि॒या धामा॑नि॒ यक्ष॑द॒ग्नेर्होतुः॑ प्रि॒या धामा॑नि॒ यक्ष॒त् स्वं म॑हि॒मान॒माय॑-जता॒मेज्या॒ऽ इषः॑ कृ॒णोतु॒ सोऽअ॑ध्व॒रा जा॒तवे॑दा जु॒षता॑ꣳह॒विर्होत॒र्यज॑॥४७॥

दे॒वं ब॒र्हिः सर॑स्वती सु॒दे॒वमिन्द्रे॑ऽअ॒श्विना॑।

तेजो॒ न चक्षु॑र॒क्ष्योर्ब॒र्हिषा॑ दधुरि॒न्द्रि॒यं व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य व्यन्तु॒ यज॑॥४८॥

दे॒वीर्द्वारो॑ऽअ॒श्विना॑ भि॒षजेन्द्रे॒ सर॑स्वती।

प्रा॒णं न वी॒र्यं॑ न॒सि द्वारो॑ दधुरि॒न्द्रि॒यं व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य व्यन्तु॒ यज॑ ॥४९॥

दे॒वीऽ उ॒षासा॑व॒श्विना॑ सु॒त्रामेन्द्रे॒ सर॑स्वती। बल॒ं न वाच॑मा॒स्य॒ऽ उ॒षाभ्यां॑ दधुरि॒न्द्रि॒यं व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य व्यन्तु॒ यज॑ ॥५०॥

दे॒वी जोष्ट्री॒ सर॑स्वत्य॒श्विनेन्द्र॑मवर्धयन्। श्रोत्र॒ं न कर्ण॑यो॒र्यशो॒ जोष्ट्री॑भ्यां दधुरि॒न्द्रि॒यं व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य व्यन्तु॒ यज॑॥५१॥

दे॒वीऽ ऊ॒र्जाहु॑ती दु॒घे सु॒दुघेन्द्रे॒ सर॑स्वत्य॒श्विना॑ भि॒षजा॑वतः। शु॒क्रं न ज्योति॒ स्तन॑यो॒राहु॑ती धत्तऽ इन्द्रि॒यं व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य व्यन्तु॒ यज॑॥५२॥

दे॒वा दे॒वानां॑ भि॒षजा॒ होता॑रा॒विन्द्र॑म॒श्विना॑। व॒षट्का॒रैः सर॑स्वती॒ त्विषि॒ं न हृद॑ये म॒तिꣳहोतृ॑भ्यां दधुरि॒न्द्रि॒यं व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य व्यन्तु॒ यज॑॥५३॥

दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीर॒श्विनेडा॒ सर॑स्वती। शूष॒ं न मध्ये॒ नाभ्या॒मिन्द्रा॑य

दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥५४॥

देवऽइन्द्रो नराशꣳसस्त्रिवरूथः सरस्वत्याश्विभ्यामीयते रथः। रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥५५॥

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णोऽअश्विभ्याꣴसरस्वत्या सुपिप्पलऽइन्द्राय पच्यते मधु। ओजो न जूतिर्ऋषभो न भामं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥५६॥

देवं बर्हिर्वारितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्रदाः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सदः। ईशायै मन्युꣳराजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥५७॥

[क]देवोऽअग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षद्यथायथꣳहोताराविन्द्रमश्विना वाचा वाचꣳसरस्वतीमग्निꣳसोमꣴस्विष्टकृत् स्विष्टऽइन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषगिष्टो देवो वनस्पतिः स्विष्टा देवाऽआज्यपाः [र]स्विष्टोऽअग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यशो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचितिꣴस्वधां वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥५८॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशान् बध्नन्नश्विभ्यां छागꣳसरस्वत्यै मेषमिन्द्रायऽऋषभꣳसुन्वन्नश्विभ्याꣴ-सरस्वत्याऽइन्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमान्॥५९॥

सूपस्थाऽअद्य देवो वनस्पतिरभवदश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेषेणेन्द्रायऽऋषभेणाक्षँस्तान् मेदस्तः प्रति पचतागृभीषतावीवृधन्त पुरोडाशैरपुरश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा सुरासोमान्॥६०॥

त्वामद्यऽऋषऽआर्षेयऽऋषीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्यऽआ सङ्गतेभ्यऽएष मे देवेषु वसु वार्यायक्ष्यतऽइति ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्माऽआ च शास्स्वा च गुरस्वेषितश्च होतरसि भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि॥६१॥

इत्येकविंशोऽध्यायः॥

अथ द्वाविंशोऽध्यायः

—:०:—

तेजोऽसि शुक्रममृतमायुष्पाऽआयुर्मे पाहि।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददे॥१॥

इमामगृभ्णन् रशनामृतस्य पूर्वऽआयुषि विदथेषु कव्या।
सा नोऽअस्मिन्त्सुतऽआ बभूवऽऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती॥२॥

अभिधाऽअसि भुवनमसि यन्तासि धर्त्ता।
स त्वमग्निं वैश्वानरꣳसप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः॥३॥

स्वगा त्वा देवेभ्यः प्रजापतये ब्रह्मन्नश्वं भन्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम्। तं बधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्नुहि॥४॥

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि। योऽअर्वन्तं जिघांꣳसति तमभ्यमीति वरुणः। परो मर्त्तः परः श्वा॥५॥

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहापां मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वायवे स्वाहा विष्णवे स्वाहेन्द्राय स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा॥६॥

[क] हिङ्काराय स्वाहा हिङ्कृताय स्वाहा क्रन्दते स्वाहाऽवक्रन्दाय स्वाहा प्रोथते स्वाहा प्रप्रोथाय स्वाहा गन्धाय स्वाहा घ्राताय स्वाहा निविष्टाय स्वाहोपविष्टाय स्वाहा सन्दिताय स्वाहा वल्गते [र] स्वाहा- सीनाय स्वाहा शयानाय स्वाहा स्वपते स्वाहा जाग्रते स्वाहा कूजते स्वाहा प्रबुद्धाय स्वाहा विजृम्भमाणाय स्वाहा विचृताय स्वाहा सꣳहानाय स्वाहोपस्थिताय स्वाहाऽयनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहा॥७॥

elibrary.theaaryasamaj.org

[क]यते स्वाहा धावते स्वाहोद्द्रावाय स्वाहोद्द्रुताय स्वाहा शूकाराय स्वाहा शूकृताय स्वाहा निषण्णाय स्वाहोत्थिताय स्वाहा जवाय स्वाहा बलाय स्वाहा विवर्त्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा विधून्वानाय स्वाहा [र]विधूताय स्वाहा शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहेक्षमाणाय स्वाहेक्षिताय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा निमेषाय स्वाहा यदत्ति तस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा कुर्वते स्वाहा कृताय स्वाहा॥८॥

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात्॥९॥

हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥१०॥

देवस्य चेततो महीं प्र सवितुर्हवामहे । सुमतिꣳसत्यराधसम् ॥११॥

सुष्टुतिꣳसुमतीवृधो रातिꣳसवितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे॥१२॥

रातिꣳसत्पतिं महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये॥१३॥

देवस्य सवितुर्मतिमासवं विश्वदेव्यम् । धिया भगं मनामहे॥१४॥

अग्निꣳस्तोमेन बोधय समिधानोऽअमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत्॥१५॥

स हव्यवाडमर्त्यऽउशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति ॥१६॥

अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवाँ२॥ऽआ सादयादिह॥१७॥

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पयः।
गोजीरया रꣳहमाणः पुरन्ध्या॥१८॥

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्वोऽसि हयोऽस्यत्योऽसि मयोऽस्यर्वासि सप्तिरसि वाज्यसि वृषासि नृमणाऽअसि। ययुर्नामाऽसि शिशुर्नामास्यादित्यानां पत्वान्विहि देवाऽआशापालाऽएतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितꣳरक्षतेह रन्तिरिह रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥१९॥

[क]काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा चित्तं विज्ञातायादित्यै स्वाहादित्यै मह्यै स्वाहादित्यै सुमृडीकायै स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै

elibrary.thearyasamaj.org

स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहा त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा विष्णवे स्वाहा विष्णवे निभूयपाय स्वाहा विष्णवे शिपिविष्टाय स्वाहा॥२०॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्त्तो वुरीत सख्यम्।
विश्वो रायऽइषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा॥२१॥

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्यः शूरऽइषव्योऽतिव्याधी महारथो जायतां दोग्ध्री धेनुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरन्धिर्योषा जिष्णू रथेष्ठाः सभेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायतां निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो नऽओषधयः पच्यन्तां योगक्षेमो नः कल्पताम्॥२२॥

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा वाचे स्वाहा मनसे स्वाहा॥२३॥

प्राच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा दक्षिणायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा प्रतीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहोदीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहोर्ध्वायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहावाच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा॥२४॥

अद्भ्यः स्वाहा वार्भ्यः स्वाहोदकाय स्वाहा तिष्ठन्तीभ्यः स्वाहा स्रवन्तीभ्यः स्वाहा स्यन्दमानाभ्यः स्वाहा कूप्याभ्यः स्वाहा सूद्याभ्यः स्वाहा धार्याभ्यः स्वाहार्णवाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा सरिराय स्वाहा॥२५॥

वाताय स्वाहा धूमाय स्वाहाभ्राय स्वाहा मेघाय स्वाहा विद्योतमानाय स्वाहा स्तनयते स्वाहावस्फूर्जते स्वाहा वर्षते स्वाहाववर्षते स्वाहोग्रं वर्षते स्वाहा शीघ्रं वर्षते स्वाहोद्गृह्णते स्वाहोद्गृहीताय स्वाहा प्रुष्णते स्वाहा शीकायते स्वाहा प्रुष्वाभ्यः स्वाहा ह्रादुनीभ्यः स्वाहा नीहाराय स्वाहा॥२६॥

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेन्द्राय स्वाहा पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा दिग्भ्यः स्वाहाशाभ्यः स्वाहोर्व्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा॥२७॥

[क]नक्षत्रेभ्यः स्वाहा नक्षत्रियेभ्यः स्वाहाहोरात्रेभ्यः स्वाहार्धमासेभ्यः स्वाहा मासेभ्यः स्वाहऽऋतुभ्यः स्वाहार्त्तवेभ्यः स्वाहा संवत्सराय स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳस्वाहा चन्द्राय स्वाहा सूर्याय स्वाहा [र]रश्मिभ्यः स्वाहा वसुभ्यः स्वाहा रुद्रेभ्यः स्वाहादित्येभ्यः स्वाहा मरुद्भ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा॥२८॥

पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा परिप्लवेभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥२९॥

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा गणश्रिये स्वाहा गणपतये स्वाहाभिभुवे स्वाहाधिपतये स्वाहा शूषाय स्वाहा सꣳसर्पाय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा ज्योतिषे स्वाहा मलिम्लुचाय स्वाहा दिवा पतयते स्वाहा॥३०॥

मधवे स्वाहा माधवाय स्वाहा शुक्राय स्वाहा शुचये स्वाहा नभसे स्वाहा नभस्याय स्वाहेषाय स्वाहोर्जाय स्वाहा सहसे स्वाहा सहस्याय स्वाहा तपसे स्वाहा तपस्याय स्वाहाꣳहसस्पतये स्वाहा ॥३१॥

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा स्वः स्वाहा मूर्ध्ने स्वाहा व्यश्नुविने स्वाहान्त्याय स्वाहान्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥३२॥

[क]आयुर्यज्ञेन कल्पताꣳस्वाहा प्राणो यज्ञेन कल्पताꣳस्वाहापानो यज्ञेन कल्पताꣳस्वाहा व्यानो यज्ञेन कल्पताꣳस्वाहोदानो यज्ञेन कल्पताꣳस्वाहा समानो यज्ञेन कल्पताꣳस्वाहा चक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳ

स्वाहा श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा वाग्यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा मनो यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहात्मा यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा ब्रह्मा यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा ज्योतिर्यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा स्वर्यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा पृष्ठं यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा यज्ञो यज्ञेन कल्पताᳬस्वाहा ॥३३॥

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याᳬस्वाहा शताय स्वाहैकशताय स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहा॥३४॥

इति द्वाविंशोऽध्यायः ॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ त्रयोविंशोऽध्यायः

—:0:—

हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत्।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम॥१॥

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः सूर्यस्ते महिमा। यस्तेऽहन्त्संवत्सरे महिमा सम्बभूव यस्ते वायावन्तरिक्षे महिमा सम्बभूव यस्ते दिवि सूर्ये महिमा सम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये स्वाहा देवेभ्यः॥२॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैकऽइद्राजा जगतो बभूव।
यऽईशेऽअस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥३॥

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमा। यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा सम्बभूव यस्ते पृथिव्यामग्नौ महिमा सम्बभूव यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमसि महिमा सम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा॥४॥

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः। रोचन्ते रोचना दिवि ॥५॥

युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे। शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥६॥

यद्वातोऽअपोऽअगनीगन्प्रियामिन्द्रस्य तन्वम्।
एतꣳस्तोतरनेन पथा पुनरश्वमावर्त्तयासि नः॥७॥

वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसादित्या-स्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसा। भूर्भुवः स्वर्लाजी३॥ ञ्छाची३॥ न्यव्ये गव्यऽएतदन्नमत्त देवाऽएतदन्नमद्धि प्रजापते॥८॥

कः स्विदेकाकी चरति कऽउ स्विज्जायते पुनः।
किꣳस्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावपनं महत्॥९॥

सूर्यऽएकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः।
अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत्॥१०॥

का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किꣳस्विदासीद् बृहद्वयः।
का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला॥११॥

द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वऽआसीद् बृहद्वयः।
अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला॥१२॥

वायुष्ट्वा पचतैरवत्वसितग्रीवश्छागैर्न्यग्रोधश्चमसैः शल्मलिर्वृद्ध्या। एष स्य राथ्यो वृषा पड्भिश्चतुर्भिरेदगन्ब्रह्माकृष्णश्च नोऽवतु नमोऽग्नये॥१३॥

सꣳशितो रश्मिना रथः सꣳशितो रश्मिना हयः।
सꣳशितो अप्स्वप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगवः॥१४॥

स्वयं वाजिँस्तन्वं कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुषस्व।
महिमा तेऽन्येन न सन्नशे॥१५॥

न वाऽउऽएतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाँ२॥ऽइदेषि पथिभिः सुगेभिः।
यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु॥१६॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त सऽएतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैताऽअपः। वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त सऽएतं लोकमजयद्यस्मिन्वायुः स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैताऽअपः। सूर्यः पशुरासीत्तेनायजन्त सऽएतं लोकमजयद्यस्मिन्त्सूर्यः स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैताऽअपः॥१७॥

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा। अम्बेऽअम्बिकेऽम्बालिके न मा नयति कश्चन। ससस्त्यश्वकः सुभद्रिकां काम्पीलवासिनीम्॥१८॥

गणानां त्वा गणपतिꣳहवामहे प्रियाणां त्वा प्रियपतिꣳहवामहे निधीनां त्वा निधिपतिꣳहवामहे वसो मम। आहमजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधम्॥१९॥

library.aryasamaj.org

ताऽउभौ चतुरः पदः सम्प्रसारयाव स्वर्गे लोके प्रोर्णुवाथां वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु॥२०॥

उत्सक्थ्याऽअव गुदं धेहि समञ्जिं चारया वृषन्।
य स्त्रीणां जीवभोजनः॥२१॥

यकासकौ शकुन्तिकाहलगिति वञ्चति।
आहन्ति गभे पसो निगल्गलीति धारका॥२२॥

यकोऽसकौ शकुन्तकऽआहलगिति वञ्चति।
विवक्षतऽइव ते मुखमध्वर्यो मा नस्त्वमभि भाषथाः॥२३॥

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः।
प्रतिलामीति ते पिता गभे मुष्टिमतंसयत्॥२४॥

माता च ते पिता च तेऽग्रे वृक्षस्य क्रीडतः।
विवक्षतऽइव ते मुखं ब्रह्मन्मा त्वं वदो बहु॥२५॥

ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रापय गिरौ भारं हरन्निव।
अथास्यै मध्यमेधताꣳशीते वाते पुनन्निव॥२६॥

ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद् गिरौ भारं हरन्निव।
अथास्य मध्यमेजतु शीते वाते पुनन्निव॥२७॥

यदस्याऽअंहुभेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत्।
मुष्काविदस्याऽएजतो गोशफे शकुलाविव॥२८॥

यद्देवासो ललामगुं प्र विष्टीमिनमाविषुः।
सक्थ्ना देदिश्यते नारी सत्यस्याक्षिभुवो यथा॥२९॥

यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं पशु मन्यते।
शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति॥३०॥

यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं बहु मन्यते।
शूद्रो यदर्यायै जारो न पोषमनु मन्यते॥३१॥

दधिक्राव्णोऽअकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः।
सुरभि नो मुखा करत्प्र णऽआयूꣳषि तारिषत्॥३२॥
गायत्री त्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पङ्क्त्या सह।
बृहत्युष्णिहा ककुप्सूचीभिः शम्यन्तु त्वा॥३३॥
द्विपदा याश्चतुष्पदास्त्रिपदा याश्च षट्पदाः।
विच्छन्दा याश्च सच्छन्दाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा॥३४॥
महानाम्न्यो रेवत्यो विश्वा आशाः प्रभूवरीः।
मैघीर्विद्युतो वाचः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा॥३५॥
नार्यस्ते पत्न्यो लोम विचिन्वन्तु मनीषया।
देवानां पत्न्यो दिशः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा॥३६॥
रजता हरिणीः सीसा युजो युज्यन्ते कर्मभिः।
अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः ॥३७॥
कुविदङ्ग यवमन्तो यवञ्चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय।
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमऽउक्तिं यजन्ति॥३८॥
कस्त्वा छ्यति कस्त्वा विशास्ति कस्ते गात्राणि शम्यति।
कऽउ ते शमिता कविः॥३९॥
ऋतवस्तऽऋतुथा पर्व शमितारो वि शासतु।
संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वा॥४०॥
अर्द्धमासाः परूꣳषि ते मासाऽआ च्छ्यन्तु शम्यन्तः।
अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टꣳसूदयन्तु ते॥४१॥
दैव्याऽअध्वर्यवस्त्वाच्छ्यन्तु वि च शासतु।
गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः॥४२॥
द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्छिद्रं पृणातु ते।
सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुया॥४३॥

elibrary.thearyasamaj.org

शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः।
शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शम्वस्तु तन्वै तव॥४४॥
कः स्विदेकाकी चरति कऽउ स्विज्जायते पुनः।
किꣳस्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावपनं महत्॥४५॥
सूर्यऽएकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः।
अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत्॥४६॥
किꣳस्वित्सूर्यसमं ज्योतिः किꣳसमुद्रसमꣳसरः।
किꣳस्वित्पृथिव्यै वर्षीयः कस्य मात्रा न विद्यते ॥४७॥
ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमꣳसरः।
इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते॥४८॥
पृच्छामि त्वा चितये देवसख यदि त्वमत्र मनसा जगन्थ।
येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु विश्वं भुवनमा विवेशाँ३॥ऽ॥४९॥
अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश।
सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवोऽअस्य पृष्ठम्॥५०॥
केष्वन्तः पुरुषऽआ विवेश कान्यन्तः पुरुषेऽअर्पितानि।
एतद् ब्रह्मन्नुप वल्हामसि त्वा किꣳस्विन्नः प्रति वोचास्यत्र ॥५१॥
पञ्चस्वन्तः पुरुषऽआ विवेश तान्यन्तः पुरुषेऽअर्पितानि।
एतत्त्वात्र प्रतिमन्वानोऽअस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत्॥५२॥
का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किꣳस्विदासीद् बृहद्वयः।
का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥५३॥
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वऽआसीद् बृहद्वयः।
अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला॥५४॥
काऽईमरे पिशङ्गिला काऽईं कुरुपिशङ्गिला।
कऽईमास्कन्दमर्षति कऽईं पन्थां वि सर्पति॥५५॥

www.aryasamaj.org

अजारे पिशङ्गिला श्वावित्कुरुपिशङ्गिला।
शशऽआस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थां वि सर्पति॥५६॥
कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमासः कतिधा समिद्धः।
यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतारऽऋतुशो यजन्ति ॥५७॥
षडस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः।
यज्ञस्य ते विदथा प्र ब्रवीमि सप्त होतारऽऋतुशो यजन्ति ॥५८॥
कोऽअस्य वेद भुवनस्य नाभिं को द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षम्।
कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्रं को वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥५९॥
वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिं वेद द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षम्।
वेद सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेद चन्द्रमसं यतोजाः॥६०॥
पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः।
पृच्छामि त्वा वृष्णोऽअश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम॥६१॥
इयं वेदिः परोऽअन्तः पृथिव्याऽअयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः।
अयꣳसोमो वृष्णोऽअश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥६२॥
सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महत्यर्णवे।
दधे ह गर्भमृत्वियं यतो जातः प्रजापतिः॥६३॥
होता यक्षत्प्रजापतिꣳसोमस्य महिम्नः। जुषतां पिबतु सोमꣳहोतर्यज॥६४॥
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नोऽअस्तु वयꣳस्याम पतयो रयीणाम्॥६५॥

इति त्रयोविंशोऽध्यायः॥

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः

–:०:–

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः कृष्णग्रीवऽआग्नेयो रराटे पुरस्तात् सारस्वती मेष्युधस्ताद्धन्वोराश्विनावधोरामौ बाह्वोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्यांᳫ सौर्ययामौ श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोस्त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योर्वायव्यः श्वेतः पुच्छऽइन्द्राय स्वपस्याय वेहद्वैष्णवो वामनः॥१॥

रोहितो धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुकबभ्रुस्ते वारुणाः शितिरन्ध्रोऽन्यतः शितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिबाहुरन्यतःशितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः पृषती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः॥२॥

शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्तऽआश्विनाः श्येतः श्येताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये कर्णा यामाऽअवलिप्ता रौद्रा नभोरूपाः पार्जन्याः॥३॥

पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गूर्लोहितोर्णी पलक्षी ताः सारस्वत्यः प्लीहाकर्णः शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्ट्राः कृष्णग्रीवः शितिकक्षोऽञ्जिसक्थस्तऽऐन्द्राग्नाः कृष्णाञ्जिरल्पाञ्जिर्महाञ्जिस्तऽउषस्याः॥४॥

शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्त्र्यवयो वाचेऽविज्ञाताऽअदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतर्यो देवानां पत्नीभ्यः॥५॥

कृष्णग्रीवाऽआग्नेयाः शितिभ्रवो वसूनांᳫ रोहिता रुद्राणांᳫ श्वेताऽअवरोकिणऽआदित्यानां नभोरूपाः पार्जन्याः॥६॥

उन्नतऽऋषभो वामनस्तऽऐन्द्रावैष्णवाऽउन्नतः शितिबाहुः शितिपृष्ठस्तऽऐन्द्राबार्हस्पत्याः शुकरूपा वाजिनाः कल्माषाऽआग्निमारुताः श्यामाः पौष्णाः॥७॥

elibrary.thearyasamaj.org

एताऽ ऐन्द्राग्ना द्विरूपाऽअग्नीषोमीया वामनाऽअनड्वाहऽआग्नावैष्णवा वशा मैत्रावरुण्योऽन्यतऽ एन्यो मैत्र्यः॥८॥

कृष्णग्रीवाऽआग्नेया बभ्रवः सौम्याः श्वेता वायव्याऽअविज्ञाताऽअदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतर्यो देवानां पत्नीभ्यः॥९॥

कृष्णा भौमा धूम्राऽआन्तरिक्षा बृहन्तो दिव्याः शबला वैद्युताः सिध्मास्तारकाः॥१०॥

धूम्रान् वसन्तायालभते श्वेतान् ग्रीष्माय कृष्णान् वर्षाभ्योऽरुणाञ्छरदे पृषतो हेमन्ताय पिशङ्गाञ्छिशिराय॥११॥

त्र्यवयो गायत्र्यै पञ्चावयस्त्रिष्टुभे दित्यवाहो जगत्यै त्रिवत्साऽअनुष्टुभे तुर्यवाहऽ उष्णिहे॥१२॥

पष्ठवाहो विराजऽ उक्षाणो बृहत्याऽ ऋषभाः ककुभेऽनड्वाहः पङ्क्त्यै धेनवोऽतिछन्दसे॥१३॥

कृष्णग्रीवाऽआग्नेया बभ्रवः सौम्याऽ उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतर्यः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः पृश्नयो मारुता बहुरूपा वैश्वदेवा वशा द्यावापृथिवीयाः॥१४॥

उक्ताः सञ्चराऽ एताऽ ऐन्द्राग्नाः कृष्णा वारुणाः पृश्नयो मारुताः कायास्तूपराः॥१५॥

अग्नयेऽनीकवते प्रथमजानालभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सवात्यान् मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो बष्किहान् मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः सꣳसृष्टान् मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योऽनुसृष्टान्॥१६॥

उक्ताः सञ्चराऽ एताऽ ऐन्द्राग्नाः प्राशृङ्गा माहेन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्मणाः ॥१७॥

धूम्रा बभ्रुनीकाशाः पितृणाꣳसोमवतां बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितृणां बर्हिषदां कृष्णा बभ्रुनीकाशाः पितृणामग्निष्वात्तानां कृष्णाः पृषन्तस्त्रैयम्बकाः॥१८॥

उक्ताः सञ्चराऽएताः शुनासीरीयाः श्वेता वायव्याः श्वेताः सौर्याः॥१९॥

वसन्ताय कपिञ्जलानालभते ग्रीष्माय कलविङ्कान् वर्षाभ्यस्तित्तिरीञ्छरदे वर्त्तिका हेमन्ताय ककराञ्छिशिराय विककरान्॥२०॥

समुद्राय शिशुमारानालभते पर्जन्याय मण्डूकानद्भ्यो मत्स्यान् मित्राय कुलीपयान् वरुणाय नाक्रान्॥२१॥

सोमाय हꣳसानालभते वायवे बलाकाऽइन्द्राग्निभ्यां क्रुञ्चान् मित्राय मद्गून् वरुणाय चक्रवाकान्॥२२॥

अग्नये कुटरूनालभते वनस्पतिभ्यऽउलूकानग्नीषोमाभ्यां चाषानश्विभ्यां मयूरान् मित्रावरुणाभ्यां कपोतान्॥२३॥

सोमाय लबानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान् गोषादीर्देवानां पत्नीभ्यः कुलीका देवजामिभ्योऽग्नये गृहपतये पारुष्णान्॥२४॥

अह्ने पारावतानालभते रात्र्यै सीचापूरहोरात्रयोः सन्धिभ्यो जतूर्मासेभ्यो दात्यौहान्त्संवत्सराय महतः सुपर्णान्॥२५॥

भूम्याऽआखूनालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्क्त्रान् दिवे कशान् दिग्भ्यो नकुलान् बभ्रुकानवान्तरदिशाभ्यः॥२६॥

वसुभ्यऽऋश्यानालभते रुद्रेभ्यो रुरूनादित्येभ्यो न्यङ्कून् विश्वेभ्यो देवेभ्यः पृषतान्त्साध्येभ्यः कुलुङ्गान्॥२७॥

ईशानाय परस्वतऽआलभते मित्राय गौरान् वरुणाय महिषान् बृहस्पतये गवयाँस्त्वष्ट्रऽउष्ट्रान्॥२८॥

प्रजापतये पुरुषान् हस्तिनऽआलभते वाचे प्लुषींश्चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृङ्गाः॥२९॥

प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारण्यो मेषो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः शार्दूलाय रोहिदृषभाय गवयी क्षिप्रश्येनाय वर्त्तिका नीलङ्गोः क्रिमिः समुद्राय शिशुमारो हिमवते हस्ती॥३०॥

मयुः प्राजापत्यऽउलो हलिक्ष्णो वृषदꣳशस्ते धात्रे दिशां कङ्को धुङ्क्षाग्नेयी कलविङ्को लोहिताहिः पुष्करसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे क्रुञ्चः॥३१॥

सोमाय कुलुङ्गऽआरण्योऽजो नकुलः शका ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य गौरमृगः पिद्वो न्यङ्कुः कक्कटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै चक्रवाकः॥३२॥

सौरी बलाका शार्गः सृजयः शयाण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविद्भौमी शार्दूलो वृकः पृदाकुस्ते मन्यवे सरस्वते शुकः पुरुषवाक्॥३३॥

सुपर्णः पार्जन्यऽआतिर्वाहसो दर्विदा ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलजऽआन्तरिक्षः प्लवो मद्गुर्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्मः॥३४॥

पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हꣳसो वातस्य नाक्रो मकरः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य ह्रियै शल्यकः॥३५॥

एण्यह्नो मण्डूको मूषिका तित्तिरिस्ते सर्पाणां लोपाशऽआश्विनः कृष्णो रात्र्याऽऋक्षो जतूः सुषिलीका तऽइतरजनानां जहका वैष्णवी॥३६॥

अन्यवापोऽर्द्धमासानामृश्यो मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणामपामुद्रो मासाङ्कश्यपो रोहित्कुण्डृणाची गोलत्तिका तेऽप्सरसां मृत्यवेऽसितः॥३७॥

वर्षाहूर्ऋतूनामाखुः कशो मान्थालस्ते पितृणां बलायाजगरो वसूनां कपिञ्जलः कपोतऽउलूकः शशस्ते निर्ऋत्यै वरुणायारण्यो मेषः॥३८॥

श्वित्रऽआदित्यानामुष्ट्रो घृणीवान्वार्ध्रीनसस्ते मत्याऽअरण्याय सृमरो रुरू रौद्रः क्वयिः कुटरुर्दात्यौहस्ते वाजिनां कामाय पिकः॥३९॥

खड्गो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्दभस्तरक्षुस्ते रक्षसामिन्द्राय सूकरः सिꣳहो मारुतः कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शरव्यायै विश्वेषां देवानां पृषतः॥४०॥

इति चतुर्विंशोऽध्यायः॥

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः

—:०:—

कशादं द॒द्भिरव॑कां दन्तमू॒लैर्मृदं॒ बस्वै॑स्ते॒गान्द॑ꣳष्ट्रा॑भ्या॒ꣳसर॑स्वत्याऽअग्रजि॒ह्वं जि॒ह्वाया॑ऽउत्सा॒दम॑वक्र॒न्देन॒ ताल॑ु॒ वाज॑ꣳहनु॑भ्याम॒पऽआ॒स्येन॒ वृष॑णमा॒ण्डाभ्या॑मादि॒त्याँ श्मश्रु॑भि॒ः पन्था॑नं भ्रू॒भ्यां द्यावा॑पृथि॒वी व॒र्त्तोभ्यां॑ वि॒द्युतं॑ क॒नीन॑काभ्या॒ꣳशु॒क्लाय॒ स्वाहा॑ कृ॒ष्णाय॒ स्वाहा॒ पार्या॑णि प॒क्ष्माण्य॑वा॒र्या॑ऽइ॒क्षवो॑ऽवा॒र्या॑णि प॒क्ष्मा॑णि॒ पार्या॑ऽइ॒क्षवः॑॥१॥

वातं॑ प्रा॒णेना॑पा॒नेन॒ नासि॑केऽउपया॒मम॑ध॒रे॑णौष्ठे॑न॒ सदु॑त्त॒रेण॑ प्रका॒शेना॑न्त॒रम॑नूका॒शेन॒ बाह्यं॑ निवे॒ष्यं मू॒र्ध्ना स्त॑नयि॒त्नुं नि॑र्बा॒धेना॒शनिं॑ म॒स्तिष्के॑ण वि॒द्युतं॑ क॒नीन॑काभ्यां॒ कर्णा॑भ्या॒ꣳश्रोत्र॑ꣳश्रोत्रा॑भ्यां॒ कर्णौ॑ ते॒द॒नीम॑धरकण्ठे॒नाप॑ः शु॒ष्कक॒ण्ठेन॑ चि॒त्तं मन्या॑भि॒रदि॑ति॒ꣳशी॒र्ष्णा निर्ऋ॑तिं॒ निर्जे॑र्जल्येन शी॒र्ष्णा सं॑क्रो॒शैः प्रा॒णान् रे॒ष्माण॑ꣳस्तु॒पेन॑॥२॥

म॒शका॒न् केशै॒रिन्द्र॒ꣳस्वप॑सा॒ वहे॑न॒ बृह॒स्पति॑ꣳशकुनिसा॒देन॑ कू॒र्माञ्छ॒फैरा॒क्रम॑ण॒ꣳ स्थू॒राभ्या॑मृ॒क्षला॑भि॒ः क॒पिञ्ज॑लाञ्ज॒वं जङ्घा॑भ्याम॒ध्वानं॑ बा॒हुभ्यां॒ जाम्बी॑ले॒नार॑ण्यम॒ग्निम॑ति॒रुग्भ्यां॑ पू॒षणं॑ दो॒र्भ्याम॒श्विना॒वꣳसा॑भ्या॒ꣳरु॒द्रꣳरोरा॑भ्याम्॥३॥

अ॒ग्नेः प॑क्ष॒तिर्वा॒योर्नि॑पक्ष॒ति॒रिन्द्र॑स्य तृ॒तीया॒ सोम॑स्य चतु॒र्थ्यदि॑त्यै पञ्च॒मीन्द्रा॒ण्यै ष॒ष्ठी म॒रुता॑ꣳसप्त॒मी बृह॒स्पते॑रष्ट॒म्य॑र्य॒म्णो न॑व॒मी धा॒तुर्द॑श॒मीन्द्र॑स्यैकाद॒शी वरु॑णस्य द्वाद॒शी य॒मस्य॑ त्रयोद॒शी॥४॥

इ॒न्द्रा॒ग्न्योः प॑क्ष॒तिः सर॑स्वत्यै॒ निप॑क्षति॒र्मि॒त्रस्य॑ तृ॒तीया॒पां च॑तु॒र्थी निर्ऋ॑त्यै पञ्च॒म्य॒ग्नीषोम॑योः ष॒ष्ठी स॒र्पाणा॑ꣳसप्त॒मी विष्णो॑रष्ट॒मी पू॒ष्णो न॑व॒मी त्वष्टु॑र्दश॒मीन्द्र॑स्यैकाद॒शी वरु॑णस्य द्वाद॒शी य॒म्यै त्र॑योद॒शी द्यावा॑पृथि॒व्योर्द॑क्षि॒णं पा॒र्श्वं विश्वे॑षां दे॒वाना॒मुत्त॑रम्॥५॥

मरुताᳬस्कन्धा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयादित्यानां तृतीया वायोः पुच्छमग्नीषोमयोर्भासदौ क्रुञ्चौ श्रोणिभ्यामिन्द्राबृहस्पतीऽऊरुभ्यां मित्रावरुणावल्गाभ्यामाक्रमणᳬस्थूराभ्यां बलं कुष्ठाभ्याम् ॥६॥

पूष्णं वनिष्ठुनान्धाहीन्त्स्थूलगुदया सर्पान् गुदाभिर्विह्रुतऽआन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्यां वाजिनꣳशेपेन प्रजाᳬरेतसा चाषान् पित्तेन प्रदरान् पायुना कूश्माञ्छकपिण्डैः॥७॥

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यं दिशां जत्रवोऽदित्यै भसज्जीमूतान् हृदयौपशेनान्तरिक्षं पुरीतता नभऽउदर्येण चक्रवाकौ मतस्नाभ्यां दिवं वृक्काभ्यां गिरीन् प्लाशिभिरुपलान् प्लीह्ना वल्मीकान् क्लोमभिर्ग्लौभिर्गुल्मान् हिराभिः स्रवन्तीर्ह्रदान् कुक्षिभ्याᳬसमुद्रमुदरेण वैश्वानरं भस्मना॥८॥

विधृतिं नाभ्या घृतꣳरसेनापो यूष्णा मरीचीर्विप्रुड्भिर्नीहारमूष्मणा शीनं वसया प्रुष्वाऽअश्रुभिर्ह्रादुनीर्दूषीकाभिरस्ना रक्षाᳬसि चित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा जुम्बकाय स्वाहा॥९॥

हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत्।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम॥१०॥
यः प्राणतो निमिषतो महित्वैकऽइद्राजा जगतो बभूव।
यऽईशेऽअस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥११॥
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रꣳरसया सहाहुः।
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम॥१२॥
यऽआत्मदा बलदा यस्य विश्वऽउपासते प्रशिषं यस्य देवाः।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥१३॥
आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतोऽदब्धासोऽअपरीतासऽउद्भिदः।
देवा नो यथा सदमिद् वृधेऽअसन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवेदिवे॥१४॥

देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानांꣳरातिरभि नो निवर्त्तताम्।
देवानांꣳसख्यमुपसेदिमा वयं देवा नऽआयुः प्रतिरन्तु जीवसे॥१५॥
तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमस्त्रिधम्।
अर्यमणं वरुणꣳसोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत्॥१६॥
तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः।
तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम्॥१७॥
तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियञ्जिन्वमवसे हूमहे वयम्।
पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये॥१८॥
स्वस्ति नऽइन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥१९॥
पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः।
अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवाऽअवसागमन्निह॥२०॥
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहि देवहितं यदायुः॥२१॥
शतमिन्नु शरदोऽअन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम्।
पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः॥२२॥
अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः।
विश्वेदेवाऽअदितिः पञ्च जनाऽअदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्॥२३॥
मा नो मित्रो वरुणोऽअर्यमायुरिन्द्रऽऋभुक्षा मरुतः परिख्यन्।
यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि॥२४॥
यन्निर्णिजा रेक्णसा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति।
सुप्राङजो मेम्यद्विश्वरूपऽइन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पाथः॥२५॥
एष छागः पुरोऽअश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः।
अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेदेनꣳसौश्रवसाय जिन्वति॥२६॥

यद्धविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भागऽएति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥२७॥
होताध्वर्युरावयाऽअग्निमिन्धो ग्रावग्राभऽउत शꣳस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरङ्कृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पृणध्वम्॥२८॥
यूपव्रस्काऽउत ये यूपवाहाश्चषालं येऽअश्वयूपाय तक्षति।
ये चार्वते पचनꣳसम्भरन्त्युतो तेषामभिगूर्त्तिर्नऽइन्वतु॥२९॥
उप प्रागात्सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशाऽउप वीतपृष्ठः।
अन्वेनं विप्राऽऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चकृमा सुबन्धुम् ॥३०॥
यद्वाजिनो दाम सन्दानमर्वतो या शीर्षण्या रशना रज्जुरस्य ।
यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणꣳसर्वा ता तेऽअपि देवेष्वस्तु॥३१॥
यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश यद्वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति।
यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता तेऽअपि देवेष्वस्तु॥३२॥
यदूवध्यमुदरस्यापवाति यऽआमस्य क्रविषो गन्धोऽअस्ति।
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तूत मेधꣳशृतपाकं पचन्तु॥३३॥
यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादभि शूलं निहतस्यावधावति।
मा तद्भूम्यामाश्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु॥३४॥
ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं यऽईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति।
ये चार्वतो माꣳसभिक्षामुपासतऽउतो तेषामभिगूर्त्तिर्नऽइन्वतु॥३५॥
यन्नीक्षणं माँस्पचन्याऽउखाया या पात्राणि यूष्णऽआसेचनानि।
ऊष्मण्यापिधाना चरूणामङ्काः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम्॥३६॥
मा त्वाग्निर्ध्वनयीद् धूमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्रिः।
इष्टं वीतमभिगूर्त्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् ॥३७॥
निक्रमणं निषदनं विवर्त्तनं यच्च पड्वीशमर्वतः।
यच्च पपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता तेऽअपि देवेष्वस्तु॥३८॥

library.thearyasamaj.org

यदश्वाय वासऽउपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै।
सन्दानमर्वन्तं पड्वीशं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति॥३९॥
यत्ते सादे महसा शूकृतस्य पार्ष्ण्या वा कशया वा तुतोद ।
स्रुचेव ता हविषोऽअध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि ॥४०॥
चतुस्त्रिꣳशद्वाजिनो देवबन्धोर्वङ्क्रीरश्वस्य स्वधितिः समेति।
अच्छिद्रा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या विशस्त॥४१॥
एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथऽऋतुः।
या ते गात्राणामृतुथा कृणोमि ता ता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ॥४२॥
मा त्वा तपत्प्रियऽआत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्वꣳऽआ तिष्ठिपत्ते।
मा ते गृध्नुरविशस्तातिहाय छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः॥४३॥
न वाऽउऽएतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाँ२॥ऽइदेषि पथिभिः सुगेभिः ।
हरी ते युञ्जा पृषतीऽअभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासभस्य॥४४॥
सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुꣳसः पुत्राँ२॥ऽउत विश्वापुषꣳरयिम्।
अनागास्त्वं नोऽअदितिः कृणोतु क्षत्रं नोऽअश्वो वनताꣳहविष्मान्॥४५॥
इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः। आदित्यैरिन्द्रः
सगणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करत्। यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः
सह सीषधाति॥४६॥
अग्ने त्वं नोऽअन्तमऽउत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः। वसुरग्निर्व-
सुश्रवाऽअच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳरयिं दाः। तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः
सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः॥४७॥

इति पञ्चविंशोऽध्यायः॥

अथ षड्विंशोऽध्यायः

—:०:—

अग्निश्च पृथिवी च सन्नते ते मे सं नमतामदो वायुश्चान्तरिक्षं च सन्नते ते मे सं नमतामदऽआदित्यश्च द्यौश्च सन्नते ते मे सं नमतामदऽआपश्च वरुणश्च सन्नते ते मे सं नमतामदः। सप्त सꣳसदोऽअष्टमी भूतसाधनी। सकामाँ२॥ऽअध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेऽमुना॥१॥

यथेमां वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः। ब्रह्मराजन्याभ्याꣳशूद्राय चार्य्याय च स्वाय चारणाय च। प्रियो देवानां दक्षिणायै दातुरिह भूयासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमतु॥२॥

बृहस्पतेऽअति यदर्योऽअर्हाद् द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु। यद्दीदयच्छवसऽऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतये त्वैष ते योनिर्बृहस्पतये त्वा॥३॥

इन्द्र गोमन्निहा याहि पिबा सोमꣳशतक्रतो। विद्यद्भिर्ग्रावभिः सुतम्। उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा गोमते॥४॥

इन्द्रा याहि वृत्रहन् पिबा सोमꣳशतक्रतो। गोमद्भिर्ग्रावभिः सुतम्। उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा गोमते॥५॥

ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम्। अजस्रं घर्ममीमहे।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा॥६॥

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिश्रीः। इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण। उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा॥७॥

वैश्वानरो नऽऊतयऽआ प्र यातु परावतः। अग्निरुक्थेन वाहसा। उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा॥८॥

अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः। तमीमहे महागयम्।
उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा वर्चसऽएष ते योनिरग्नये त्वा वर्चसे॥९॥

महाँ२॥ऽइन्द्रो वज्रहस्तः षोडशी शर्म यच्छतु। हन्तु पाप्मानं
योऽस्मान्द्वेष्टि। उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥१०॥
तं वो दस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः।
अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनवऽइन्द्रं गीर्भिर्नवामहे ॥११॥
यद्वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्च विभावसो।
महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजाऽउदीरते॥१२॥
एह्यू षु ब्रवाणि तेऽग्नऽइत्थेतरा गिरः। एभिर्वर्द्धासऽइन्दुभिः॥१३॥
ऋतवस्ते यज्ञं वि तन्वन्तु मासा रक्षन्तु ते हविः।
संवत्सरस्ते यज्ञं दधातु नः प्रजां च परि पातु नः॥१४॥
उपह्वरे गिरीणाꣳसङ्गमे च नदीनाम्। धिया विप्रोऽअजायत॥१५॥
उच्चा ते जातमन्धसो दिवि सद्भूम्या ददे। उग्रꣳशर्म महि श्रवः॥१६॥
स नऽइन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः। वरिवोवित्परि स्रव॥१७॥
एना विश्वान्यर्यऽआ द्युम्नानि मानुषाणाम्। सिषासन्तो वनामहे॥१८॥
अनु वीरैरनु पुष्यास्म गोभिरन्वश्वैरनु सर्वेण पुष्टैः।
अनु द्विपदानु चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुथा नयन्तु ॥१९॥
अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप। त्वष्टारꣳसोमपीतये॥२०॥
अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्नावो नेष्टः पिबऽऋतुना ।
त्वꣳहि रत्नधाऽअसि॥२१॥
द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत। नेष्ट्रादृतुभिरिष्यत॥२२॥
तवायꣳसोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमꣳसुमनाऽअस्य पाहि।
अस्मिन्यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठरऽइन्दुमिन्द्र॥२३॥
अमेव नः सुहवाऽआ हि गन्तन नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन। अथा
मन्दस्व जुजुषाणोऽअन्धसस्त्वष्टर्देवेभिर्जनिभिः सुमद्गणः॥२४॥
स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया। इन्द्राय पातवे सुतः॥२५॥
रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि योनिमयोहते। द्रोणे सधस्थमासदत्॥२६॥

इति षड्विंशोऽध्यायः॥

अथ सप्तविंशोऽध्यायः

—:0:—

समास्त्वाग्नऽऋतवो वर्द्धयन्तु संवत्सराऽऋषयो यानि सत्या।
सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वाऽआ भाहि प्रदिशश्चतस्रः॥१॥
सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्च तिष्ठ महते सौभगाय।
मा च रिषदुपसत्ता तेऽअग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु माऽन्ये॥२॥
त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणाऽइमे शिवोऽअग्ने संवरणे भवा नः।
सपत्नहा नोऽअभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन्॥३॥
इहैवाग्नेऽअधि धारया रयिं मा त्वा नि क्रन्पूर्वचितो निकारिणः।
क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्द्धतां तेऽअनिष्टृतः॥४॥
क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सꣳरभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व।
सजातानां मध्यमस्थाऽएधि राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह॥५॥
अति निहोऽअति स्रिधोऽत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने।
विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्यꣳसहवीराꣳरयिं दाः॥६॥
अनाधृष्यो जातवेदाऽअनिष्टृतो विराडग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह।
विश्वाऽआशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्भियः शिवेभिरद्य परि पाहि नो वृधे॥७॥
बृहस्पते सवितर्बोधयैनꣳसꣳशितं चित्सन्तराꣳसꣳशिशाधि।
वर्धयैनं महते सौभगाय विश्वऽएनमनु मदन्तु देवाः॥८॥
अमुत्रभूयादध यद्यमस्य बृहस्पतेऽअभिशस्तेरमुञ्चः।
प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिषजा शचीभिः॥९॥
उद्वयन्तमसस्परि स्वः पश्यन्तऽउत्तरम्।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम्॥१०॥

ऊर्ध्वाऽअस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचींष्यग्नेः।
द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः॥११॥
तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः ।
पथो अनक्तु मध्वा घृतेन॥१२॥
मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशꣳसो अग्ने।
सुकृद्देवः सविता विश्ववारः॥१३॥
अच्छायमेति शवसा घृतेनेडानो वह्निर्नमसा।
अग्निꣳस्रुचोऽअध्वरेषु प्रयत्सु॥१४॥
स यक्षदस्य महिमानमग्नेः सऽईं मन्द्रा सुप्रयसः।
वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च॥१५॥
द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्तेऽअग्नेः।
उरुव्यचसो धाम्ना पत्यमानाः॥१६॥
तेऽअस्य योषणे दिव्ये न योनाऽउषासानक्ता।
इमं यज्ञमवतामध्वरं नः॥१७॥
दैव्या होताराऽऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम्।
कृणुतं नः स्विष्टिम्॥१८॥
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदꣳसदन्त्विडा सरस्वती भारती । मही गृणाना॥१९॥
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीर्यम् ।
रायस्पोषं वि ष्यतु नाभिमस्मे ॥२०॥
वनस्पतेऽव सृजा रराणस्त्मना देवेषु ।
अग्निर्हव्यꣳशमिता सूदयाति ॥२१॥
अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेदऽइन्द्राय हव्यम्।
विश्वेदेवा हविरिदं जुषन्ताम्॥२२॥

पीवोऽअन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिश्रीः।
ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः॥२३॥
राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम्।
अध वायुं नियुतः सश्चत स्वाऽउत श्वेतं वसुधितिं निरेके॥२४॥
आपो ह यद् बृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम्।
ततो देवानाᳪसमवर्त्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥२५॥
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद्दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम्।
यो देवेष्वधि देवऽएकऽआसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम॥२६॥
प्र याभिर्यासि दाश्वाᳪसमच्छा नियुद्भिर्वायविष्टये दुरोणे।
नि नो रयिᳪसुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः॥२७॥
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरᳪसहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम्।
वायोऽअस्मिन्त्सवने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥२८॥
नियुत्वान्वायवा गह्ययᳪशुक्रोऽअयामि ते। गन्तासि सुन्वतो गृहम्॥२९॥
वायो शुक्रोऽअयामि ते मध्वोऽअग्रं दिविष्टिषु।
आ याहि सोमपीतये स्पार्हो देव नियुत्वता॥३०॥
वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम्। शिवो नियुद्भिः शिवाभिः॥३१॥
वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि। नियुत्वान्त्सोमपीतये॥३२॥
एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विᳪशती च।
तिसृभिश्च वहसे त्रिᳪशता च नियुद्भिर्वायविह ता वि मुञ्च॥३३॥
तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत। अवाᳪस्या वृणीमहे॥३४॥
अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धाऽइव धेनवः।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः॥३५॥
न त्वावाँ२॥ऽअन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते।
अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे॥३६॥

त्वामिद्धि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः॥३७॥
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया मह स्तवानोऽअद्रिवः।
गामश्वꣳरथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे॥३८॥
कया नश्चित्रऽआ भुवदूती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता॥३९॥
कस्त्वा सत्यो मदानां मꣳहिष्ठो मत्सदन्धसः। दृढा चिदारुजे वसु॥४०॥
अभी षु णः सखीनामविता जरितॄणाम्। शतं भवास्यूतये॥४१॥
यज्ञायज्ञा वोऽअग्नये गिरागिरा च दक्षसे।
प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शꣳसिषम्॥४२॥
पाहि नोऽअग्नऽएकया पाह्युत द्वितीयया।
पाहि गीर्भिस्तिसृभिरूर्जां पते पाहि चतसृभिर्वसो॥४३॥
ऊर्जो नपातꣳस हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये।
भुवद्वाजेष्वविता भुवद् वृधऽउत त्राता तनूनाम्॥४४॥

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसीद्वत्सरोऽसि वत्सरोऽसि। उषसस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते कल्पन्तामर्द्धमासास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते कल्पन्ताꣳसंवत्सरस्ते कल्पताम्। प्रेत्याऽएत्यै सं चाञ्च प्र च सारय। सुपर्णचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवः सीद॥४५॥

इति सप्तविंशोऽध्यायः॥

अथाष्टाविंशोऽध्यायः

–:०:–

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिडस्पदे नाभा पृथिव्याऽअधि।
दिवो वर्ष्मन्त्समिध्यतऽओजिष्ठश्चर्षणीसहां वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥१॥

होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतारमपराजितम्। इन्द्रं देवꣳस्वर्विदं पथिभिर्मधुमत्तमैर्नराशꣳसेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥२॥

होता यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितमाजुह्वानममर्त्यम्।
देवो देवैः सवीर्यो वज्रहस्तः पुरन्दरो वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥३॥

होता यक्षद् बर्हिषीन्द्रं निषद्वरं वृषभं नर्यापसम्।
वसुभी रुद्रैरादित्यैः सयुग्भिर्बर्हिरासदद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥४॥

होता यक्षदोजो न वीर्यꣳसहो द्वारऽइन्द्रमवर्द्धयन्। सुप्रायणाऽअस्मिन् यज्ञे वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारऽइन्द्राय मीढुषे व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥५॥

होता यक्षदुषेऽइन्द्रस्य धेनू सुदुघे मातरा मही।
सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्द्धतां वीतामाज्यस्य होतर्यज॥६॥

होता यक्षद्दैव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं भिषज्यतः।
कवी देवौ प्रचेतसाविन्द्राय धत्तऽइन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतर्यज॥७॥

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसऽइडा सरस्वती भारती महीः। इन्द्रपत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥८॥

होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रं देवं भिषजꣳसुयजं घृतश्रियम्। पुरुरूपꣳसुरेतसं मघोनमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥९॥

होता यक्षद्वनस्पतिꣳशमितारꣳशतक्रतुं धियो जोष्टारमिन्द्रियम्। मध्वा समञ्जन् पथिभिः सुगेभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥१०॥

होता यक्षदिन्द्रꣳस्वाहाज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोकानाꣳस्वाहा स्वाहाकृतीनाꣳस्वाहा हव्यसूक्तीनाम्। स्वाहा देवाऽआज्यपा जुषाणाऽ-इन्द्रऽआज्यस्य व्यन्तु होतर्यज ॥११॥

देवं बर्हिरिन्द्रꣳसुदेवं देवैर्वीरवत् स्तीर्णं वेद्यामवर्द्धयत्। वस्तोर्वृतं प्राक्तोर्भृतꣳराया बर्हिष्मतोऽत्यगाद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥१२॥

देवीर्द्वारऽइन्द्रꣳसङ्घाते वीड्वीर्यामन्नवर्द्धयन्। आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च मीवतापार्वाणꣳरेणुककाटं नुदन्तां वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१३॥

देवीऽउषासानक्तेन्द्रं यज्ञे प्रयत्यह्वेताम्। दैवीर्विशः प्रायासिष्टाꣳसुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज॥१४॥

देवी जोष्ट्री वसुधिती देवमिन्द्रमवर्द्धताम्। अयाव्यन्याघा द्वेषाꣳस्यान्या वक्षद्वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥१५॥

देवीऽऊर्जाहुति दुघे सुदुघे पयसेन्द्रमवर्द्धताम्। इषमूर्जमन्या वक्षत्सग्धिꣳसपीतिमन्या नवेन पूर्वं दयमाने पुराणेन नवमधातामूर्ज-मूर्जाहुतीऽऊर्जयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥१६॥

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रमवर्द्धताम्। हताघशꣳसावाभार्ष्टां वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षितौ वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज॥१७॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः पतिमिन्द्रमवर्द्धयन्। अस्पृक्षद्भारती दिवꣳरुद्रैर्यज्ञꣳसरस्वतीडा वसुमती गृहान्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥१८॥

देवऽइन्द्रो नराशꣳसस्त्रिवरूथस्त्रिबन्धुरो देवमिन्द्रमवर्द्धयत्। शतेन शितिपृष्ठानामाहितः सहस्रेण प्र वर्त्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो बृहस्पति स्तोत्रमश्विनाध्वर्यवं वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥१९॥

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो मधुशाखः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्द्धयत्। दिवमग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षं पृथिवीमदृꣳहीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥२०॥

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रमवर्द्धयत्। स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हीꣳष्यभ्यभूद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥२१॥

देवोऽअग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रमवर्द्धयत्। स्विष्टं कुर्वन्स्विष्टकृत् स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥२२॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः पचन् पुरोडाशं बध्नन्निन्द्राय छागम्। सूपस्थाऽअद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय छागेन। अघत्तं मेदस्तः प्रति पचताग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन॥२३॥

होता यक्षत्समिधानं महद्यशः सुसमिद्धं वरेण्यमग्निमिन्द्रं वयोधसम्। गायत्रीं छन्दऽइन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥२४॥

होता यक्षत्तनूनपातमुद्भिदं यं गर्भमदितिर्दधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम्। उष्णिहं छन्दऽइन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥२५॥

होता यक्षदीडेन्यमीडितं वृत्रहन्तममिडाभिरीड्यꣳसहः सोममिन्द्रं वयोधसम्। अनुष्टुभं छन्दऽइन्द्रियं पञ्चाविं गां वयोदधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥२६॥

होता यक्षत्सुबर्हिषं पूषण्वन्तममर्त्यꣳसीदन्तं बर्हिषि प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् बृहतीं छन्दऽइन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥२७॥

होता यक्षद्व्यचस्वतीः सुप्रायणाऽऋतावृधो द्वारो देवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माण-मिन्द्रं वयोधसम्। पङ्क्तिं छन्दऽइहेन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥२८॥

होता यक्षत्सुपेशसा सुशिल्पे बृहतीऽउभे नक्तोषासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम्। त्रिष्टुभं छन्दऽइहेन्द्रियं पष्ठवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज॥२९॥

होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यशो होतारा दैव्या कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम्। जगतीं छन्दऽइन्द्रियमनड्वाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज॥३०॥

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम्। विराजं छन्दऽइहेन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३१॥

होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्द्धनꣳरूपाणि बिभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम्। द्विपदं छन्दऽइन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥३२॥

होता यक्षद्वनस्पतिꣳशमितारꣳशतक्रतुꣳहिरण्यपर्णमुक्थिनꣳरशनां बिभ्रतं वशिं भगमिन्द्रं वयोधसम्। ककुभं छन्दऽइहेन्द्रियं वशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज॥३३॥

होता यक्षत् स्वाहाकृतीरग्निं गृहपतिं पृथग्वरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम्। अतिच्छन्दसं छन्दऽइन्द्रियं बृहदृषभं गां वयो दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥३४॥

देवं बर्हिर्वयोधसं देवमिन्द्रमवर्द्धयत्। गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥३५॥

देवीर्द्वारो वयोधसꣳशुचिमिन्द्रमवर्द्धयन्। उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥३६॥

देवीऽउषासानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्द्धताम्। अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज॥३७॥

देवी जोष्ट्री वसुधिती देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्द्धताम्। बृहत्या छन्दसेन्द्रियꣳश्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥३८॥

देवीऽऊर्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्द्धताम्। पङ्क्त्या छन्दसेन्द्रियꣳशुक्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज॥३९॥

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवौ देवमवर्द्धताम्। त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विषिमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥४०॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रमवर्द्धयन्।

जगत्या छन्दसेन्द्रियꣳशूषमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥४१॥

देवो नराशꣳसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्द्धयत्। विराजा

छन्दसेन्द्रियꣳरूपमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥४२॥

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्द्धयत्। द्विपदा छन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥४३॥

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्द्धयत्। ककुभा छन्दसेन्द्रियं यशऽइन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥४४॥

देवोऽअग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्द्धयत्। अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥४५॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः पचन् पुरोडाशं बध्नन्निन्द्राय वयोधसे छागम्। सूपस्थाऽअद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय वयोधसे छागेन। अघत्तं मेदस्तः प्रतिपचताग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन॥४६॥

इत्यष्टाविंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः

—:०:—

समिद्धोऽअञ्जन् कृदरं मतीनां घृतमग्ने मधुमत् पिन्वमानः।
वाजी वहन्वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थम्॥१॥
घृतेनाञ्जन्त्सं पथो देवयानान् प्रजानन्वाज्यप्येतु देवान्।
अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताꣳस्वधामस्मै यजमानाय धेहि॥२॥
ईड्यश्चासि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्चासि मेध्यश्च सप्ते।
अग्निष्ट्वा देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः॥३॥
स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम्।
देवेभिर्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु॥४॥
एताऽउ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणाऽउदातैः।
ऋष्वाः सतीः कवषः शुम्भमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु॥५॥
अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविदाने।
उषासा वाꣳसुहिरण्ये सुशिल्पेऽऋतस्य योनाविह सादयामि॥६॥
प्रथमा वाꣳसरथिना सुवर्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा।
अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतारा ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता॥७॥
आदित्यैर्नो भारती वष्टु यज्ञꣳसरस्वती सह रुद्रैर्नऽआवीत्।
इडोपहूता वसुभिः सजोषा यज्ञं नो देवीरमृतेषु धत्त॥८॥
त्वष्टा वीरं देवकामं जजान त्वष्टुरर्वा जायतऽआशुरश्वः।
त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान बहोः कर्त्तारमिह यक्षि होतः॥९॥
अश्वो घृतेन त्मन्या समक्तऽउप देवाँ२॥ऽऋतुशः पाथऽएतु।
वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नग्निना हव्या स्वदितानि वक्षत्॥१०॥

प्र॒जाप॑ते॒स्तप॑सा वावृधा॒नः स॒द्यो जा॒तो द॑धिषे य॒ज्ञम॑ग्ने।
स्वाहा॑कृतेन ह॒विषा॑ पुरोगा या॒हि सा॒ध्या ह॒विर॑दन्तु दे॒वाः॥११॥
यदक्र॑न्दः प्र॒थ॒मं जाय॑मानऽउ॒द्यन्त्स॑मु॒द्रादु॒त वा॒ पुरी॑षात्।
श्ये॒नस्य॑ प॒क्षा ह॑रि॒णस्य॑ बा॒हूऽ उ॑प॒स्तुत्यं॒ महि॑ जा॒तं ते॑ऽअर्वन्॥१२॥
य॒मेन॑ द॒त्तं त्रि॒तऽ ए॑नमायुन॒गिन्द्र॑ऽ एणं प्रथ॒मोऽअध्य॑तिष्ठत्।
ग॒न्ध॒र्वोऽअ॑स्य रश॒नाम॑गृभ्णा॒त्सूरा॒दश्वं॑ वसवो॒ निर॑तष्ट॥१३॥
असि॑ य॒मोऽअस्या॑दि॒त्योऽअ॑र्व॒न्नसि॑ त्रि॒तो गुह्ये॑न व्र॒तेन॑।
असि॒ सोमे॑न स॒मया॒ विपृ॑क्तऽआ॒हुस्ते॒ त्रीणि॑ दि॒वि बन्ध॑नानि॥१४॥
त्रीणि॑ तऽआहुर्दि॒वि बन्ध॑नानि॒ त्रीण्य॒प्सु त्रीण्य॒न्तः स॑मु॒द्रे।
उ॒तेव॑ मे॒ वरु॑णश्छन्त्स्यर्व॒न्यत्रा॑ तऽआ॒हुः प॑र॒मं ज॒नित्र॑म्॥१५॥
इ॒मा ते॑ वाजिन्नव॒मार्ज॑नानी॒मा श॒फाना॑ᳪसनि॒तुर्नि॒धाना॑।
अत्रा॑ ते भ॒द्रा र॑श॒नाऽअ॑पश्यमृ॒तस्य॒ याऽअ॑भि॒रक्ष॑न्ति गो॒पाः॥१६॥
आ॒त्मानं॑ ते॒ मन॑सा॒राद॑जाना॒मवो॒ दि॒वा प॒तय॑न्तं पत॒ङ्गम्।
शिरो॑ऽअपश्यं प॒थिभिः॑ सु॒गेभि॑ररे॒णुभि॒र्जेह॑मानं पत॒त्रि॥१७॥
अत्रा॑ ते रू॒पमु॑त्त॒मम॑पश्यं॒ जिगी॑षमाणमि॒षऽआ प॒दे गोः।
य॒दा ते॒ मर्त्तो॒ऽअनु॒ भोग॒मान॒डादिद् ग्रसि॑ष्ठ॒ऽओष॑धीरजीगः॥१८॥
अनु॒ त्वा॒ रथो॒ऽअनु॒ मर्यो॑ऽअर्व॒न्ननु॒ गावोऽनु॒ भगः॑ क॒नीना॑म्।
अनु॒ व्राता॑स॒स्तव॑ स॒ख्यमी॑युरनु॒ दे॒वा म॑मिरे वी॒र्यं᳖ ते॥१९॥
हिर॑ण्यशृ॒ङ्गोऽयोऽअस्य॒ पादा॒ मनो॑जवा॒ऽअव॑र॒ऽ इन्द्र॑ऽआसीत्।
दे॒वाऽ इद॑स्य हवि॒रद्य॑माय॒न्योऽअर्व॑न्तं प्रथ॒मोऽअ॒ध्यति॑ष्ठत्॥२०॥
ई॒र्मान्ता॑स॒ः सिलि॑कमध्यमा॒सः सꣳशूर॑णासो दि॒व्यासो॒ऽअत्याः॑।
ह॒ꣳसाऽइ॑व श्रेणि॒शो य॑तन्ते॒ यदाक्षि॑षुर्दि॒व्यमज्म॒मश्वाः॑॥२१॥
तव॒ शरी॑रं पतयि॒ष्ण्व॒र्व॒न्तव॑ चि॒त्तं वात॑ऽइव॒ ध्रजी॑मान्।
तव॒ शृङ्गा॑णि॒ विष्ठि॑ता पुरु॒त्रार॑ण्येषु॒ जर्भु॑राणा चरन्ति॥२२॥

उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः॥२३॥
उप प्रागात्परमं यत्सधस्थमर्वाँ२॥ऽअच्छा पितरं मातरं च।
अद्या देवाञ्जुष्टतमो हि गम्याऽअथा शास्ते दाशुषे वार्याणि॥२४॥
समिद्धोऽअद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः।
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥२५॥
तनूनपात्पथऽऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन्देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः॥२६॥
नराशꣳसस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः।
ये सुक्रतवः शुचयो धियन्धाः स्वदन्ति देवाऽउभयानि हव्या॥२७॥
आजुह्वानऽईड्यो वन्द्यश्चा याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः।
त्वं देवानामसि यह्व होता सऽएनान्यक्षीषितो यजीयान्॥२८॥
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यतेऽअग्रेऽअह्नाम्।
व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्योऽअदितये स्योनम्॥२९॥
व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः॥३०॥
आ सुष्वयन्ती यजतेऽउपाकेऽउषासानक्ता सदतां नि योनौ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मेऽअधि श्रियꣳशुक्रपिशं दधाने॥३१॥
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता॥३२॥
आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विडा मनुष्वदिह चेतयन्ती।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदꣳस्योनꣳसरस्वती स्वपसः सदन्तु॥३३॥
यऽइमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिꣳशद्भुवनानि विश्वा।
तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्॥३४॥

उपावसृज त्मन्या समञ्जन्देवानां पाथऽऋतुथा हवींषि।
वनस्पतिः शमिता देवोऽअग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन॥३५॥
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः।
अस्य होतुः प्रदिश्यृतस्य वाचि स्वाहाकृतꣳहविरदन्तु देवाः ॥३६॥
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्याऽअपेशसे । समुषद्भिरजायथाः॥३७॥
जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मी याति समदामुपस्थे।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वꣳस त्वा वर्मणो महिमा पिपर्त्तु ॥३८॥
धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम॥३९॥
वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियꣳसखायं परिषस्वजाना।
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वञ्ज्या इयꣳसमने पारयन्ती॥४०॥
तेऽआचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं बिभृतामुपस्थे।
अप शत्रून्विध्यताꣳसंविदानेऽआर्त्नीऽइमे विष्फुरन्तीऽअमित्रान् ॥४१॥
बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समनावगत्य।
इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ॥४२॥
रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः।
अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः॥४३॥
तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः।
अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँ१॥ऽरनपव्ययन्तः॥४४॥
रथवाहनꣳहविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म।
तत्रा रथमुप शग्मꣳसदेम विश्वाहा वयꣳसुमनस्यमानाः॥४५॥
स्वादुषꣳसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः।
चित्रसेनाऽइषुबलाऽअमृध्राः सतोवीराऽउरवो व्रातसाहाः॥४६॥

ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवीऽअनेहसा।
पूषा नः पातु दुरितादृतावृधो रक्षा माकिर्नोऽअघशꣳसऽईशत॥४७॥
सुपर्णं वस्ते मृगोऽअस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता।
यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यꣳसन्॥४८॥
ऋजीते परि वृङ्धि नोऽश्मा भवतु नस्तनूः।
सोमोऽअधि ब्रवीतु नोऽदितिः शर्म यच्छतु॥४९॥
आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनाँ२॥ऽउप जिघ्नते।
अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्त्समत्सु चोदय॥५०॥
अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः।
हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान्पुमान्पुमाꣳसं परि पातु विश्वतः॥५१॥
वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूयाऽअस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः।
गोभिः सन्नद्धोऽअसि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि॥५२॥
दिवः पृथिव्याः पर्योजऽउद्भृतं वनस्पतिभ्यः पर्य्याभृतꣳसहः।
अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रꣳहविषा रथं यज॥५३॥
इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः।
सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देव रथ प्रति हव्या गृभाय॥५४॥
उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगत्।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्दवीयोऽअप सेध शत्रून्॥५५॥
आ क्रन्दय बलमोजो नऽआधा निष्टनिहि दुरिता बाधमानः।
अप प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनाऽइतऽइन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व॥५६॥
आमूरज प्रत्यावर्त्तयेमाः केतुमद्दुन्दुभिर्वावदीति।
समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु॥५७॥

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेवऽऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्माषऽ-ऐन्द्राग्नः संहितोऽधोरामः सावित्रो वारुणः कृष्णऽएकशितिपात्पेत्वः॥५८॥

अग्नयेऽनीकवते रोहिताञ्जिरनड्वानधोरामौ सावित्रौ पौष्णौ रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्माषऽआग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः पेत्वः॥५९॥

[क]अग्नये गायत्राय त्रिवृते राथन्तरायाष्टाकपालऽइन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय बार्हतायैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यां [ख]वैराजाभ्यां पयस्या बृहस्पतये पाङ्क्ताय त्रिणवाय शाक्वराय चरुः सवित्रऽऔष्णिहाय त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुरदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्याऽ-अष्टाकपालः॥६०॥

इत्येकोनत्रिंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ त्रिंशोऽध्यायः

–:०:–

देव सवितः प्र सुव यज्ञं प्र सुव यज्ञपतिं भगाय।
दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥ १॥

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ २॥

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव। यद्भद्रन्तन्नऽआ सुव ॥ ३॥

विभक्तारꣳ हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः। सवितारं नृचक्षसम् ॥ ४॥

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शूद्रं तमसे तस्करं नारकाय वीरहणं पाप्मने क्लीबमाक्रयायाऽ अयोगूं कामाय पुँश्चलूमतिक्रुष्टाय मागधम्॥ ५॥

नृत्ताय सूतं गीताय शैलूषं धर्माय सभाचरं नरिष्ठायै भीमलं नर्माय रेभꣳहसाय कारिमानन्दाय स्त्रीषखं प्रमदे कुमारीपुत्रं मेधायै रथकारं धैर्याय तक्षाणम्॥ ६॥

तपसे कौलालं मायायै कर्मारꣳ रूपाय मणिकारꣳ शुभे वपꣳशरव्यायाऽइषुकारꣳ हेत्यै धनुष्कारं कर्मणे ज्याकारं दिष्टाय रज्जुसर्जं मृत्यवे मृगयुमन्तकाय श्वनिनम्॥ ७॥

नदीभ्यः पौञ्जिष्ठमृक्षीकाभ्यो नैषादं पुरुषव्याघ्राय दुर्मदं गन्धर्वाप्सरोभ्यो व्रात्यं प्रयुग्भ्यऽउन्मत्तꣳ सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदमयेभ्यः कितवमीर्यतायाऽ-अकितवं पिशाचेभ्यो विदलकारीं यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम्॥ ८॥

सन्धये जारं गेहायोपपतिमार्त्यै परिवित्तं निर्ऋत्यै परिविविदान-मराद्ध्याऽएदिधिषुःपतिं निष्कृत्यै पेशस्कारीꣳसंज्ञानाय स्मरकारीं प्रकामोद्यायोपसदं वर्णायानुरुधं बलायोपदाम् ॥ ९॥

उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमुदे वामनं द्वार्भ्यः स्त्रामꣳ स्वप्नायान्धमधर्माय बधिरं पवित्राय भिषजं प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शमाशिक्षायै प्रश्निनमुपशिक्षायाऽअभिप्रश्निनं मर्यादायै प्रश्नविवाकम्॥ १०॥

अर्मेभ्यो हस्तिपं जवायाश्वपं पुष्ट्यै गोपालं वीर्यायाविपालं तेजसेऽजपालमिरायै कीनाशं कीलालाय सुराकारं भद्राय गृहपꣳ श्रेयसे वित्तधमाध्यक्ष्यायानुक्षत्तारम्॥ ११॥

भायै दार्वाहारं प्रभायाऽअग्न्येधं ब्रध्नस्य विष्टपायाभिषेक्तारं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारं देवलोकाय पेशितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारꣳ सर्वेभ्यो लोकेभ्यऽउपसेक्तारमवऽऋत्यै वधायोपमन्थितारं मेधाय वासः पल्पूलीं प्रकामाय रजयित्रीम्॥ १२॥

ऋतये स्तेनहृदयं वैरहत्याय पिशुनं विविक्त्यै क्षत्तारमौपद्रष्ट्र्यायानुक्षत्तारं बलायानुचरं भूम्ने परिष्कन्दं प्रियाय प्रियवादिनमरिष्ट्याऽअश्वसादꣳ स्वर्गाय लोकाय भागदुघं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम्॥ १३॥

मन्यवेऽयस्तापं क्रोधाय निसरं योगाय योक्तारꣳ शोकायाभिसर्त्तारं क्षेमाय विमोक्तारमुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्ठिनं वपुषे मानस्कृतꣳ शीलायाञ्जनीकारीं निर्ऋत्यै कोशकारीं यमायासूम्॥ १४॥

यमाय यमसूमथर्वभ्योऽवतोकाꣳ संवत्सराय पर्यायिणीं परिवत्सरायाविजातामिदावत्सरायातीत्वरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरीं वत्सराय विजर्जराꣳ संवत्सराय पलिक्नीमृभुभ्योऽजिनसन्धꣳ साध्येभ्यश्चर्मम्नम्॥ १५॥

सरोभ्यो धैवरमुपस्थावराभ्यो दाशं वैशन्ताभ्यो बैन्दं नड्वलाभ्यः शौष्कलं पाराय मार्गारमवाराय कैवर्त्तं तीर्थेभ्यऽआन्दं विषमेभ्यो मैनालꣳ स्वनेभ्यः पर्णकं गुहाभ्यः किरातꣳ सानुभ्यो जम्भकं पर्वतेभ्यः किम्पूरुषम्॥ १६॥

बीभत्सायै पौल्कसं वर्णाय हिरण्यकारं तुलायै वाणिजं पश्चादोषाय ग्लाविनं विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सिध्मलं भूत्यै जागरणमभूत्यै स्वपनमार्त्यै जनवादिनं व्यृद्ध्याऽअपगल्भꣳ सꣳशराय प्रच्छिदम्॥ १७॥

अक्षराजाय कितवं कृतायादिनवदर्शं त्रेतायै कल्पिनं द्वापरायाधिकल्पिनमास्कन्दाय सभास्थाणुं मृत्यवे गोव्यच्छमन्तकाय गोघातं क्षुधे यो गां विकृन्तन्तं भिक्षमाणऽउप तिष्ठति दुष्कृताय चरकाचार्यं पाप्मने सैलगम्॥ १८॥

प्रतिश्रुत्कायाऽअर्तनं घोषाय भषमन्ताय बहुवादिनमनन्ताय मूकꣳ शब्दायाडम्बराघातं महसे वीणावादं क्रोशाय तूणवध्ममवरस्पराय शङ्खध्मं वनाय वनपमन्यतोरण्याय दावपम्॥ १९॥

नर्माय पुँश्चलूꣳ हसाय कारिं यादसे शाबल्यां ग्रामण्यं गणकमभिक्रोशकं तान्महसे वीणावादं पाणिघ्नं तूणवध्मं तान्नृत्तायानन्दाय तलवम्॥ २०॥

अग्नये पीवानं पृथिव्यै पीठसर्पिणं वायवे चाण्डालमन्तरिक्षाय वꣳशनर्तिनं दिवे खलतिꣳ सूर्याय हर्यक्षं नक्षत्रेभ्यः किर्मिरं चन्द्रमसे किलासमह्ने शुक्लं पिङ्गाक्षꣳ रात्र्यै कृष्णं पिङ्गाक्षम्॥ २१॥

अथैतानष्टौ विरूपाना लभतेऽतिदीर्घं चातिह्रस्वं चातिस्थूलं चातिकृशं चातिशुक्लं चातिकृष्णं चातिकुल्वं चातिलोमशं च । अशूद्राऽअब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः। मागधः पुँश्चली कितवः क्लीबोऽशूद्राऽअब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः॥ २२॥

elibrary.thearyasamaj.org

इति त्रिंशोऽध्यायः॥

अथैकत्रिंशोऽध्यायः

—:0:—

स॒हस्त्र॑शीर्षा॒ पुरु॑षः सहस्त्रा॒क्षः स॒हस्त्र॑पात्।
स भूमि॑ꣳ स॒र्वत॑ स्पृ॒त्वात्य॑तिष्ठद्दशाङ्गु॒लम्॥१॥
पुरु॑षऽए॒वेदꣳ सर्वं॒ यद् भू॒तं यच्च॑ भा॒व्य᳖म्।
उ॒ताम॑ृत॒त्वस्येशा॑नो॒ यदन्ने॑नाति॒रोह॑ति॥२॥
ए॒तावा॑नस्य महि॒मातो॒ ज्यायाँ॑श्च॒ पूरु॑षः।
पादो॑ऽस्य॒ विश्वा॑ भू॒तानि॑ त्रि॒पाद॑स्या॒मृतं॑ दि॒वि ॥३॥
त्रि॒पादू॒र्ध्व उदै॒त्पुरु॑षः॒ पादो॑ऽस्ये॒हाभ॑व॒त्पुनः॑।
ततो॒ विष्व॒ङ् व्य॒क्रामत्साशनानश॒नेऽअ॒भि॥४॥
ततो॑ वि॒राड॑जायत वि॒राजो॒ऽअधि॒ पूरु॑षः।
स जा॒तोऽअत्य॑रिच्यत प॒श्चाद् भूमि॒मथो॑ पु॒रः ॥५॥
तस्मा॑द्य॒ज्ञात्स॑र्व॒हु॒तः सम्भृ॑तं पृषदा॒ज्यम्।
प॒शूँस्ताँश्च॑क्रे वाय॒व्या᳖नार॒ण्या ग्रा॒म्याश्च॒ ये॥६॥
तस्मा॑द्य॒ज्ञात्स॑र्व॒हु॒तऽ ऋचः॒ सामा॑नि जज्ञिरे।
छन्दा॑ꣳसि जज्ञिरे॒ तस्मा॒द्यजु॒स्तस्मा॑दजायत॥७॥
तस्मा॒दश्वा॑ऽअजायन्त॒ ये के चो॑भ॒याद॑तः।
गावो॑ ह जज्ञिरे॒ तस्मा॒त्तस्मा॑ज्जा॒ताऽअ॑जा॒वयः॑॥८॥
तं य॒ज्ञं ब॒र्हिषि॒ प्रौक्ष॒न् पुरु॑षं जा॒तम॑ग्र॒तः।
तेन॑ दे॒वाऽअ॑यजन्त सा॒ध्याऽऋष॑यश्च॒ ये॥९॥
यत्पुरु॑षं॒ व्यद॑धुः कति॒धा व्य॑कल्पयन्।
मुखं॒ किम॑स्यासी॒त्किं बा॒हू किमू॒रू पादा॑ऽउच्येते॥१०॥

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद् बाहू राजन्यः कृतः।
ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्याᳬं शूद्रोऽअजायत॥११॥
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्योऽअजायत।
श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखादग्निरजायत॥१२॥
नाभ्याऽआसीदन्तरिक्षᳬंशीर्ष्णो द्यौः समवर्त्तत।
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँ२॥ऽअकल्पयन्॥१३॥
यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत।
वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्मऽइध्मः शरद्धविः॥१४॥
सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः।
देवा यद्यज्ञं तन्वानाऽअबध्नन् पुरुषं पशुम्॥१५॥
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्।
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥१६॥
अद्भ्यः सम्भृतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्त्तताग्रे ।
तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति तन्मर्त्यस्य देवत्वमाजानमग्रे ॥१७॥
वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात्।
तमेव विदित्वाति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥१८॥
प्रजापतिश्चरति गर्भेऽअन्तरजायमानो बहुधा वि जायते ।
तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तस्मिन्ह तस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥१९॥
यो देवेभ्यऽआतपति यो देवानां पुरोहितः।
पूर्वो यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मये॥२०॥
रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवाऽअग्रे तदब्रुवन्।
यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवाऽअसन्वशे॥२१॥

श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनौ व्यात्तम्। इष्णन्निषाणामुं मऽइषाण सर्वलोकं मऽइषाण॥२२॥

इत्येकत्रिंशोऽध्यायः॥

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः

—:०:—

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः।
तदेव शुक्रं तद् ब्रह्म ताऽआपः स प्रजापतिः॥१॥
सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि।
नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परि जग्रभत्॥२॥
न तस्य प्रतिमाऽअस्ति यस्य नाम महद्यशः॥३॥
एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो ह जातः सऽउ गर्भेऽअन्तः।
सऽएव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ॥४॥
यस्माज्जातं न पुरा किं चनैव य आबभूव भुवनानि विश्वा।
प्रजापतिः प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्योतींꣳषि सचते स षोडशी ॥५॥
येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृढा येन स्व स्तभितं येन नाकः।
योऽअन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥६॥
यं क्रन्दसीऽअवसा तस्तभानेऽअभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने।
यत्राधि सूरऽउदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम॥७॥
वेनस्तत्पश्यन्निहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीडम्।
तस्मिन्निदꣳ सं च वि चैति सर्वꣳ सऽओतः प्रोतश्च विभूः प्रजासु ॥८॥
प्र तद्वोचेदमृतं नु विद्वान् गन्धर्वो धाम विभृतं गुहा सत्।
त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुः पितासत् ॥९॥
स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा।
यत्र देवाऽअमृतमानशानास्तृतीये धामन्नध्यैरयन्त॥१०॥
परीत्य भूतानि परीत्य लोकान् परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च।
उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनात्मानमभि सं विवेश॥११॥

परि द्यावापृथिवी सद्यऽइत्वा परि लोकान्परि दिशः परि स्वः।
ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत्॥१२॥
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्।
सनिं मेधामयासिषꣳ स्वाहा॥१३॥
यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते।
तया मामद्य मेधयाग्ने मेधाविनं कुरु स्वाहा॥१४॥
मेधां मे वरुणो ददातु मेधामग्निः प्रजापतिः।
मेधामिन्द्रश्च वायुश्च मेधां धाता ददातु मे स्वाहा॥१५॥
इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं चोभे श्रियमश्नुताम्।
मयि देवा दधतु श्रियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा॥१६॥

इति द्वात्रिंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः

–:०:–

अस्याजरासो दमामरित्राऽअर्चद्धूमासोऽअग्नयः पावकाः।
श्वितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः॥१॥
हरयो धूमकेतवो वातजूताऽउप द्यवि । यतन्ते वृथगग्नयः ॥२॥
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ२॥ऽऋतं बृहत्।
अग्ने यक्षि स्वं दमम्॥३॥
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ२॥ऽअश्वाँ२॥ऽअग्ने रथीरिव।
नि होता पूर्व्यः सदः॥४॥
द्वे विरूपे चरतः स्वर्थेऽअन्यान्या वत्समुप धापयेते।
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रोऽअन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥५॥
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः ।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे ॥६॥
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिꣳशच्च देवा नव चासपर्यन् ।
औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिरस्माऽआदिद्धोतारं न्यसादयन्त॥७॥
मूर्द्धानं दिवोऽअरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृतऽआ जातमग्निम् ।
कविꣳ सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥८॥
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद् द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्रऽआहुतः ॥९॥
विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्नऽइन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥१०॥
आ यदिषे नृपतिं तेजऽआनट् शुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके।
अग्निः शर्द्धमनवद्यं युवानꣳ स्वाध्यं जनयत्सूदयच्च॥११॥
अग्ने शर्द्ध महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु।
सं जास्पत्यꣳ सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महाꣳसि ॥१२॥

त्वाꣳहि मन्द्रतममर्कशोकैर्ववृमहे महि नः श्रोष्यग्ने।
इन्द्रं न त्वा शवसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥१३॥
त्वेऽअग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः।
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयन्त गोनाम्॥१४॥
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः।
आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रोऽअर्यमा प्रातर्यावाणोऽअध्वरम् ॥१५॥
विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम्।
अग्निर्देवानामवऽआवृणानः सुमृडीको भवतु जातवेदाः॥१६॥
महोऽअग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये।
श्रेष्ठे स्याम सवितुः सवीमनि तद्देवानामवोऽअद्या वृणीमहे ॥१७॥
आपश्चित्पिप्यु स्तर्यो न गावो नक्षन्नृतं जरितारस्तऽइन्द्र ।
याहि वायुर्न नियुतो नोऽअच्छा त्वꣳ हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥१८॥
गावऽउपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥१९॥
यदद्य सूरऽउदितेऽनागा मित्रोऽअर्यमा । सुवाति सविता भगः ॥२०॥
आ सुते सिञ्चत श्रियꣳ रोदस्योरभिश्रियम् । रसा दधीत वृषभम् ॥२१॥
आतिष्ठन्तं परि विश्वेऽअभूषञ्छ्रियो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
महत्तद् वृष्णोऽअसुरस्य नामा विश्वरूपोऽअमृतानि तस्थौ ॥२२॥
प्र वो महे मन्दमानायान्धसोऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे ।
इन्द्रस्य यस्य सुमखꣳ सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः ॥२३॥
बृहन्निदिध्मऽएषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥२४॥
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महाँ२॥ऽअभिष्टिरोजसा ॥२५॥
इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्द्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्पणीतिः।
अहन् व्यꣳसमुशधग्वनेष्वाविर्धेनाऽअकृणोद्राम्याणाम्॥२६॥

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किं तऽइत्था ।
सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत्तेऽअस्मे ॥२७॥
आ तत्तऽइन्द्रायवः पनन्ताभि यऽऊर्वं गोमन्तं तितृत्सान् ।
सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां महीꣳ सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन्॥२८॥
इमां ते धियं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तऽआनजे ।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शवसामदन्ननु॥२९॥
विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतम्।
वातजूतो योऽअभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति॥३०॥
उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम्॥३१॥
येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनाँ२॥ऽअनु । त्वं वरुण पश्यसि॥३२॥
दैव्यावध्वर्यूऽआ गतꣳ रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञꣳ समञ्जाथे॥३३॥
आ नऽइडाभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता देवऽएतु।
अपि यथा युवानो मत्सथा नो विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा॥३४॥
यदद्य कच्च वृत्रहन्नुदगाऽअभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे॥३५॥
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम्॥३६॥
तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्त्तोर्विततꣳ सं जभार।
यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै॥३७॥
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति॥३८॥
बण्महाँ२॥ऽअसि सूर्य बडादित्य महाँ२॥ऽअसि।
महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महाँ२॥ऽअसि॥३९॥
बट् सूर्य श्रवसा महाँ२॥ऽअसि सत्रा देव महाँ२॥ऽअसि।
मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्॥४०॥

श्राय॑न्तऽइव॒ सूर्यं॒ विश्वेदिन्द्र॑स्य भक्षत।
वसू॑नि जा॒ते जन॑मान॒ऽओज॑सा॒ प्रति॑ भा॒गं न दी॑धिम॥४१॥
अ॒द्या दे॑वा॒ऽउदि॑ता॒ सूर्य॑स्य॒ निर॑ꣳह॑सः पिपृ॒ता निर॑व॒द्यात्।
तन्नो॑ मि॒त्रो वरु॑णो मामहन्ता॒मदि॑तिः॒ सिन्धुः॑ पृथि॒वीऽउ॒त द्यौः॥४२॥
आ कृ॒ष्णेन॒ रज॑सा॒ वर्त्त॑मानो निवे॒शय॑न्न॒मृतं॒ मर्त्यं॑ च।
हि॒र॒ण्ययेन॑ सवि॒ता रथे॒ना दे॒वो या॑ति॒ भुव॑नानि॒ पश्य॑न्॥४३॥
प्र वा॑वृजे सुप्र॒या ब॒र्हिरे॑षा॒मा वि॒श्पती॑व॒ बीरि॑टऽइयाते।
वि॒शाम॒क्तोरु॒षस॑ः पू॒र्वहू॑तौ वा॒युः पू॒षा स्व॒स्तये॑ नि॒युत्वा॑न्॥४४॥
इ॒न्द्र॒वा॒यू बृ॒ह॒स्पतिं॑ मि॒त्रा॒ग्निं पू॒षणं॒ भग॑म्। आ॒दि॒त्यान्मारु॑तं ग॒णम्॥४५॥
वरु॑णः प्रावि॒ता भु॑वन्मि॒त्रो विश्वा॑भिरू॒तिभि॑ः।
कर॑तां नः सु॒राध॑सः॥४६॥
अधि॑ न इन्द्रैषां॒ विष्णो॑ सजा॒त्या॒नाम्। इ॒ता मरु॑तो॒ऽअश्वि॑ना॥४७॥
अग्न॒ऽइन्द्र॒ वरु॑ण॒ मित्र देवा॒ः शर्द्धः॒ प्र य॑न्त॒ मारु॑तो॒त वि॑ष्णो।
उ॒भा नास॑त्या रु॒द्रोऽअध॒ ग्नाः पू॒षा भग॒ः सर॑स्वती जुषन्त॥४८॥
इ॒न्द्रा॒ग्नी मि॒त्रावरु॒णादि॑ति॒ꣳ स्व॒ः पृ॑थि॒वीं द्यां म॒रुत॒ः पर्व॑ताँ२॥ऽअ॒पः।
हु॒वे विष्णुं॑ पू॒षणं॒ ब्रह्म॑ण॒स्पतिं॒ भग॒ं नु शꣳस॑ꣳसवि॒तार॑मू॒तये॑॥४९॥
अ॒स्मे रु॒द्रा मे॒हना॒ पर्व॑तासो वृत्र॒हत्ये॒ भर॑हूतौ स॒जोषा॑ः।
यः शꣳस॑ते स्तुव॒ते धायि॑ प॒ज्रऽइन्द्र॑ज्येष्ठाऽअ॒स्माँ२॥ऽअ॑वन्तु दे॒वाः॥५०॥
अ॒र्वाञ्चो॑ऽअ॒द्या भ॑वता यजत्रा॒ऽआ वो॒ हार्दि॒ भय॑मानो व्ययेयम्।
त्राध्वं॑ नो देवा नि॒जुरो॒ वृक॑स्य॒ त्राध्वं॑ क॒र्त्ताद॑व॒पदो॑ यजत्राः॥५१॥
विश्वे॑ऽअ॒द्य म॒रुतो॒ विश्व॑ऽऊ॒ती विश्वे॑ भवन्त्व॒ग्नय॒ः समि॑द्धाः।
विश्वे॑ नो दे॒वाऽअव॒सा ग॑मन्तु॒ विश्व॑मस्तु॒ द्रवि॑णं॒ वाजो॑ऽअ॒स्मे॥५२॥
विश्वे॑देवाः शृणु॒तेमꣳ हवं॑ मे॒ येऽअ॒न्तरि॑क्षे॒ यऽउप॒ द्यवि॒ ष्ठ।
येऽअ॑ग्निजि॒ह्वाऽउ॒त वा॒ यज॑त्राऽआ॒सद्या॒स्मिन् ब॒र्हिषि॑ मादयध्वम्॥५३॥

library.thearyasamaj.org

देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वꣳ सुवसि भागमुत्तमम्।
आदिद्दामानꣳ सवितर्व्यूर्णुषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः॥५४॥
प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारꣳ रथप्राम्।
द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो॥५५॥
इन्द्रवायूऽइमे सुताऽउप प्रयोभिरा गतम्। इन्दवो वामुशन्ति हि॥५६॥
मित्रꣳ हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम्।
धियं घृताचीꣳ साधन्ता॥५७॥
दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः। आ यातꣳ रुद्रवर्त्तनी॥५८॥
विदद्यदी सरमा रुग्णमद्रेर्महि पाथः पूर्व्यꣳ सध्र्यक्कः।
अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गात्॥५९॥
नहि स्पशमविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुरऽएतारमग्नेः।
एमेनमवृधन्नमृताऽअमर्त्यं वैश्वानरं क्षैत्रजित्याय देवाः॥६०॥
उग्रा विघनिना मृधऽइन्द्राग्नी हवामहे। ता नो मृडातऽईदृशे॥६१॥
उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे। अभि देवाँ२॥ऽइयक्षते॥६२॥
ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्द्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये गविष्टौ।
ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमꣳ सगणो मरुद्भिः॥६३॥
जनिष्ठाऽउग्रः सहसे तुराय मन्द्रऽओजिष्ठो बहुलाभिमानः।
अवर्द्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं दधनद्धनिष्ठा॥६४॥
आ तू नऽइन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्द्धमा गहि। महान्महीभिरूतिभिः॥६५॥
त्वमिन्द्र प्रतूर्त्तिष्वभि विश्वाऽअसि स्पृधः।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य्य तरुष्यतः॥६६॥
अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा।
विश्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि॥६७॥

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः।
आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत्॥६८॥
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम्।
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नोऽअघशꣳसऽईशत॥६९॥
प्र वीरया शुचयो दद्रिरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः।
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय॥७०॥
गावऽउपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा। उभा कर्णा हिरण्यया॥७१॥
काव्ययोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे। रिशादसा सधस्थऽआ॥७२॥
दैव्यावध्वर्यूऽआ गतꣳ रथेन सूर्यत्वचा। मध्वा यज्ञꣳ समञ्जाथे॥७३॥
तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासी३दुपरि स्विदासी३त्।
रेतोधाऽआसन्महिमानऽआसन्त्स्वधाऽअवस्तात्प्रयतिः परस्तात्॥७४॥
आ रोदसीऽअपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसोऽअधारयन्।
सोऽअध्वराय परि णीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः॥७५॥
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा। आङ्गूषैराविवासतः॥७६॥
उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये। सुमृडीका भवन्तु नः॥७७॥
ब्रह्माणि मे मतयः शꣳसुतासः शुष्मऽइयर्ति प्रभृतो मेऽअद्रिः।
आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थेमा हरी वहतस्ता नोऽअच्छ॥७८॥
अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ२॥ऽअस्ति देवता विदानः।
न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध॥७९॥
तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञऽउग्रस्त्वेषनृम्णः।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदन्त्यूमाः॥८०॥
इमाऽउ त्वा पुरूवसो गिरो वर्द्धन्तु या मम।
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूषत॥८१॥

यस्यायं विश्वऽआर्यो दासः शेवधिपाऽअरिः।
तिरश्चिदर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत्सोऽअज्यते रयिः॥८२॥
अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्रऽइव पप्रथे।
सत्यः सोऽअस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥८३॥
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम्।
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नोऽअघशꣳसऽईशत ॥८४॥
आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः।
अन्तः पवित्रऽउपरि श्रीणानोऽयꣳ शुक्रोऽअयामि ते॥८५॥
इन्द्रवायू सुसन्दृशा सुहवेह हवामहे।
यथा नः सर्वऽइज्जनोऽनमीवः सङ्गमे सुमनाऽअसत्॥८६॥
ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये।
यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टयऽआचक्रे हव्यदातये॥ ८७॥
आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना।
दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गतम्॥८८॥
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता।
अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः॥८९॥
चन्द्रमाऽअप्स्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि।
रयिं पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहꣳ हरिरेति कनिक्रदत्॥९०॥
देवंदेवं वोऽवसे देवं देवमभिष्टये।
देवंदेवꣳ हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया॥९१॥
दिवि पृष्टोऽअरोचताग्निर्वैश्वानरो बृहन्।
क्ष्मया वृधानऽओजसा चनोहितो ज्योतिषा बाधते तमः॥९२॥
इन्द्राग्नीऽअपादियं पूर्वागात्पद्वतीभ्यः।
हित्वी शिरो जिह्वया वावदच्चरत्त्रिꣳशत्पदा न्यक्रमीत्॥९३॥

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकꣳ सरातयः।
ते नोऽअद्य तेऽअपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः॥९४॥
अपाधमदभिशस्तीरशस्तिहाथेन्द्रो द्युम्न्याभवत्।
देवास्तऽइन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण॥९५॥
प्र वऽइन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत।
वृत्रꣳ हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा॥९६॥
अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यꣳ शवो मदे सुतस्य विष्णवि।
अद्या तमस्य महिमानमायवोऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा॥९७॥

इति त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः

–:0:–

यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवैति।
दूरङ्गमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥१॥
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः।
यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥२॥
यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु।
यस्मान्नऽऋते किं चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥३॥
येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्परिगृहीतममृतेन सर्वम्।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥४॥
यस्मिन्नृचः साम यजूꣳषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाराः।
यस्मिँश्चित्तꣳ सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥५॥
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिनऽइव।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं जविष्ठं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥६॥
पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तविषीम्।
यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत्॥७॥
अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि।
क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र णऽआयूꣳषि तारिषः॥८॥
अनु नोऽद्यानुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम्।
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं दाशुषे मयः॥९॥
सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा।
जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिड्ढि नः॥१०॥

elibrary.thearyasamaj.org

पञ्च नद्यः सरस्वतीमपि यन्ति सस्रोतसः।
सरस्वती तु पञ्चधा सो देशेऽभवत्सरित् ॥११॥
त्वमग्ने प्रथमोऽअङ्गिराऽ ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा।
तव व्रते कवयो विद्मनापसोऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः॥१२॥
त्वं नोऽअग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य।
त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषꣳ रक्षमाणस्तव व्रते॥१३॥
उत्तानायामव भरा चिकित्वान्त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान।
अरुषस्तूपो रुशदस्य पाजऽइडायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट॥१४॥
इडायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्याऽअधि।
जातवेदो निधीमह्यग्ने हव्याय वोढवे॥१५॥
प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गूषं गिर्वणसेऽअङ्गिरस्वत्।
सुवृक्तिभि स्तुवतऽ ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताय॥१६॥
प्र वो महे महि नमो भरध्वमाङ्गूष्यꣳ शवसानाय साम।
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञाऽअर्चन्तोऽअङ्गिरसो गाऽअविन्दन् ॥१७॥
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांꣳसि ।
तितिक्षन्तेऽअभिशस्तिं जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः ॥१८॥
न ते दूरे परमा चिद्रजाꣳस्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम्।
स्थिराय वृष्णे सवना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधानेऽअग्नौ ॥१९॥
अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिꣳ स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपाम्।
भरेषुजाꣳसुक्षितिꣳसुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम॥२०॥
सोमो धेनुꣳसोमोऽअर्वन्तमाशुꣳसोमो वीरं कर्मण्यं ददाति।
सादन्यं विदथ्यꣳसभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै॥२१॥
त्वमिमाऽओषधीः सोम विश्वास्त्वमपोऽअजनयस्त्वं गाः।
त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ॥२२॥

देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागꣳसहसावन्नभि युध्य।
मा त्वा तनदीशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्टौ ॥२३॥
अष्टौ व्यख्यत्ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून्।
हिरण्याक्षः सविता देवऽआगाद्दधद्रत्ना दाशुषे वार्याणि॥२४॥
हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवीऽअन्तरीयते।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥२५॥
हिरण्यहस्तोऽअसुरः सुनीथः सुमृडीकः स्ववाँ यात्वर्वाङ्।
अपसेधन्रक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्रतिदोषं गृणानः॥२६॥
ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृताऽअन्तरिक्षे।
तेभिर्नोऽअद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नोऽअधि च ब्रूहि देव॥२७॥
उभा पिबतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतम्। अविद्रियाभिरूतिभिः॥२८॥
अप्नस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दस्रा वृषणा मनीषाम्।
अद्यूत्येऽवसे निह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ॥२९॥
द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवीऽउत द्यौः॥३०॥
आ कृष्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन्॥३१॥
आ रात्रि पार्थिवꣳ रजः पितुरप्रायि धामभिः।
दिवः सदाꣳसि बृहती वि तिष्ठसऽआ त्वेषं वर्त्तते तमः॥३२॥
उषस्तच्चित्रमा भरास्मभ्यं वाजिनीवति।
येन तोकं च तनयं च धामहे॥३३॥
प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रꣳ हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना।
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रꣳ हुवेम॥३४॥

प्रातर्जितं भगमुग्रꣳ हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्त्ता।
आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह॥३५॥
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः।
भग प्र नो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम॥३६॥
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्वऽउत मध्येऽअह्नाम्।
उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य वयं देवानाꣳ सुमतौ स्याम॥३७॥
भगऽएव भगवाँ२॥ऽअस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम।
तं त्वा भग सर्वऽइज्जोहवीति स नो भग पुरऽएता भवेह ॥३८॥
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय।
अर्वाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिनऽआ वहन्तु॥३९॥
अश्वावतीर्गोमतीर्नऽउषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥४०॥
पूषन्तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन। स्तोतारस्तऽइह स्मसि॥४१॥
पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतोऽअभ्यानडर्कम्।
स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियꣳ सीषधाति प्र पूषा॥४२॥
त्रीणि पदा विचक्रमे विष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः।
अतो धर्माणि धारयन्॥४३॥
तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवाꣳसः समिन्धते। विष्णोर्यत्परमं पदम्॥४४॥
घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा।
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभितेऽअजरे भूरिरेतसा ॥४५॥
ये नः सपत्नाऽअप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान्।
वसवो रुद्राऽआदित्याऽउपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजमक्रन्॥४६॥
आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना।
प्रायुस्तारिष्टं नी रपाꣳसि मृक्षतꣳ सेधतं द्वेषो भवतꣳ सचाभुवा॥४७॥

एष व स्तोमो मरुतऽइयं गीर्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्॥४८॥

सहस्तोमाः सहच्छन्दसऽआवृतः सहप्रमाऽऋषयः सप्त दैव्याः।
पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीराऽअन्वालेभिरे रथ्यो न रश्मीन्॥४९॥

आयुष्यं वर्चस्यꣳ रायस्पोषमौद्भिदम्।
इदꣳहिरण्यं वर्चस्वज्जैत्रायाविशतादु माम्॥५०॥

न तद्रक्षाꣳसि न पिशाचास्तरन्ति देवानामोजः प्रथमजꣳह्येतत्।
यो बिभर्ति दाक्षायणꣳ हिरण्यꣳ स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु
कृणुते दीर्घमायुः॥५१॥

यदाबध्नन्दाक्षायणा हिरण्यꣳ शतानीकाय सुमनस्यमानाः।
तन्मऽआ बध्नामि शतशारदायायुष्माञ्जरदष्टिर्यथासम्॥५२॥

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वजऽएकपात्पृथिवी समुद्रः।
विश्वेदेवाऽऋतावृधो हुवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ताऽअवन्तु॥५३॥

इमा गिरऽआदित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा जुहोमि।
शृणोतु मित्रोऽअर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षोऽअꣳशः॥५४॥

सप्तऽऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सदमप्रमादम्। सप्तापः
स्वपतो लोकमीयुस्तत्र जागृतोऽअस्वप्नजौ सत्रसदौ च देवौ॥५५॥

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे।
उप प्र यन्तु मरुतः सुदानवऽइन्द्र प्राशूर्भवा सचा॥५६॥

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्थ्यम्।
यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रोऽअर्यमा देवाऽओकाꣳसि चक्रिरे॥५७॥

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व।
विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः॥५८॥

इति चतुस्त्रिंशोऽध्यायः॥

ebrary.thearyasamaj.org

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः

—:०:—

[क]अपेतो यन्तु पणयोऽसुम्ना देवपीयवः। अस्य लोकः सुतावतः।
[र]द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै॥१॥
सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्यां लोकमिच्छतु। तस्मै युज्यन्तामुस्त्रियाः॥२॥
वायुः पुनातु सविता पुनात्वग्नेर्भ्राजसा सूर्यस्य वर्चसा।
वि मुच्यन्तामुस्त्रियाः॥३॥
अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता।
गोभाजऽइत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम्॥४॥
सविता ते शरीराणि मातुरुपस्थऽआ वपतु। तस्मै पृथिवि शं भव॥५॥
प्रजापतौ त्वा देवतायामुपोदके लोके निदधाम्यसौ।
अप नः शोशुचदघम्॥६॥
परं मृत्योऽअनु परेहि पन्थां यस्तेऽअन्यऽइतरो देवयानात्।
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजाᳯं रीरिषो मोत वीरान्॥७॥
शं वातः शᳯं हि ते घृणिः शं ते भवन्त्विष्टकाः।
शं ते भवन्त्वग्नयः पार्थिवासो मा त्वाभि शूशुचन्॥८॥
कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्यमापः शिवतमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः।
अन्तरिक्षᳯं शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः॥९॥
अश्मन्वती रीयते सᳯं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः।
अत्रा जहीमोऽशिवा येऽअसञ्छिवान्वयमुत्तरेमाभि वाजान्॥१०॥
अपाघमप किल्बिषमप कृत्यामपो रपः।

अपामार्ग त्वमस्मदप दुःष्वप्न्यं सुव॥११॥

सुमित्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्
द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः॥१२॥

अनड्वाहमन्वारभामहे सौरभेयꣳस्वस्तये।
स नऽइन्द्रऽइव देवेभ्यो वह्निः सन्तारणो भव॥१३॥

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्तऽउत्तरम्।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम्॥१४॥

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरोऽअर्थमेतम्।
शतं जीवन्तु शरदः पुरूचीरन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेन॥१५॥

अग्नऽआयूꣳषि पवसऽआ सुवोर्जमिषं च नः ।
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१६॥

आयुष्मानग्ने हविषा वृधानो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि।
घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमान्त्स्वाहा ॥१७॥

परीमे गामनेषत पर्यग्निमहृषत ।
देवेष्वक्रत श्रवः कऽइमाँ२॥ऽआ दधर्षति ॥१८॥

क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्यं गच्छतु रिप्रवाहः।
इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्॥१९॥

वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यत्रैनान्वेत्थ निहितान् पराके। मेदसः
कुल्याऽउप तान्त्स्रवन्तु सत्याऽएषामाशिषः सं नमन्ताꣳ स्वाहा ॥२०॥

कस्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथाः ।
रअप नः शोशुचदघम्॥२१॥

अस्मात्त्वमधि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः।
असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा॥२२॥

इति पञ्चत्रिंशोऽध्यायः॥

aryasamaj.org

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः

—:०:—

ऋचं वाचं प्र पद्ये मनो यजुः प्र पद्ये साम प्राणं प्र पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प्र पद्ये। वागोजः सहौजो मयि प्राणापानौ॥१॥

यन्मे छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वातितृण्णं बृहस्पतिर्मे तद्दधातु।
शं नो भवतु भुवनस्य यस्पतिः॥२॥

[क]भूर्भुवः स्वः। [ख]तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि।
धियो यो नः प्रचोदयात्॥३॥

कया नश्चित्रऽआ भुवदूती सदावृधः सखा।
कया शचिष्ठया वृता॥४॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मꣳहिष्ठो मत्सदन्धसः। दृढा चिदारुजे वसु॥५॥

अभी षु णः सखीनामविता जरितॄणाम्। शतं भवास्यूतिभिः॥६॥

कया त्वं नऽऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन्। कया स्तोतृभ्यऽआ भर॥७॥

इन्द्रो विश्वस्य राजति। शन्नोऽअस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे॥८॥

शन्नो मित्रः शं वरुणः शन्नो भवत्वर्यमा।
शन्नऽइन्द्रो बृहस्पतिः शन्नो विष्णुरुरुक्रमः॥९॥

शन्नो वातः पवताꣳ शन्नस्तपतु सूर्यः।
शन्नः कनिक्रदद्देवः पर्जन्योऽअभि वर्षतु॥१०॥

अहानि शं भवन्तु नः शꣳरात्रीः प्रति धीयताम्। शन्नऽइन्द्राग्नी भवतामवोभिः शन्नऽइन्द्रावरुणा रातहव्या। शन्नऽइन्द्रापूषणा वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय शंयोः॥११॥

शन्नो देवीरभिष्टयऽआपो भवन्तु पीतये। शँयोरभि स्रवन्तु नः॥१२॥

elibrary.thearyasamaj.org

स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथाः॥१३॥

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता नऽऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे॥१४॥

यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः॥१५॥

तस्माऽअरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ।

आपो जनयथा च नः ॥१६॥

द्यौः शान्तिरन्तरिक्षꣳ शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिः। वनस्पतयः शान्तिर्विश्वेदेवाः शान्तिर्ब्रह्म शान्तिः सर्वꣳशान्तिः शान्तिरेव शान्तिः सा मा शान्तिरेधि॥१७॥

दृते दृꣳह मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम्। मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥१८॥

दृते दृꣳह मा। ज्योक्ते संदृशि जीव्यासं ज्योक्ते संदृशि जीव्यासम् ॥१९॥

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्तेऽअस्त्वर्चिषे।

अन्याँस्तेऽअस्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवो भव ॥२०॥

नमस्तेऽअस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयित्नवे।

नमस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहसे॥२१॥

यतो यतः समीहसे ततो नोऽअभयं कुरु।

शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः॥२२॥

सुमित्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः॥२३॥

तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत्। पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतꣳ शृणुयाम शरदः शतं प्र ब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूयश्च शरदः शतात्॥२४॥

इति षट्त्रिंशोऽध्यायः॥

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः

—:०:—

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्।
आ ददे नारिरसि॥१॥

युञ्जते मनऽउत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेकऽइन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः॥२॥

देवी द्यावापृथिवी मखस्य वामद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥३॥

देव्यो वम्र्यो भूतस्य प्रथमजा मखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने
पृथिव्याः। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥४॥

इयत्यग्रऽआसीन्मखस्य तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥५॥

इन्द्रस्यौजः स्थ मखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय
त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥६॥

प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता। अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं
देवा यज्ञं नयन्तु नः। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा
मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥७॥

मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखस्य शिरोऽसि ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य
त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा
शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥८॥

अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥९॥

ऋजवे त्वा साधवे त्वा सुक्षित्यै त्वा। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे। मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे॥१०॥

यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्यस्य त्वा तपसे। देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु पृथिव्याः सꣳस्पृशस्पाहि। अर्चिरसि शोचिरसि तपोऽसि॥११॥

अनाधृष्टा पुरस्तादग्नेराधिपत्यऽआयुर्मे दाः पुत्रवती दक्षिणतऽइन्द्रस्याधिपत्ये प्रजां मे दाः। सुषदा पश्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये चक्षुर्मे दाऽआश्रुतिरुत्तरतो धातुराधिपत्ये रायस्पोषं मे दाः। विधृतिरुपरिष्टाद् बृहस्पतेराधिपत्यऽओजो मे दा विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यस्पाहि मनोरश्वासि॥१२॥

स्वाहा मरुद्भिः परि श्रीयस्व दिवः सꣳस्पृशस्पाहि।
मधु मधु मधु॥१३॥

गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम्।
सं देवो देवेन सवित्रा गत सꣳ सूर्येण रोचते॥१४॥

समग्निरग्निना गत सं दैवेन सवित्रा सꣳसूर्येणारोचिष्ट।
स्वाहा समग्निस्तपसा गत सं दैव्येन सवित्रा सꣳसूर्येणारूरुचत॥१५॥

धर्त्ता दिवो वि भाति तपसस्पृथिव्यां धर्त्ता देवो देवानाममर्त्यस्तपोजाः।
वाचमस्मे नि यच्छ देवायुवम्॥१६॥

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिभिश्चरन्तम्।
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसानऽआ वरीवर्त्ति भुवनेष्वन्तः॥१७॥

विश्वासां भुवां पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते। देवश्रुत्त्वं देव घर्म देवो देवान् पाह्यत्र प्रावीरनु वां देववीतये। मधु माध्वीभ्यां मधु माधूचीभ्याम्॥१८॥

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा।

ऊर्ध्वोऽअध्वरं दिवि देवेषु धेहि॥१९॥

पिता नोऽसि पिता नो बोधि नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः। त्वष्टृमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्पशून् मयि धेहि प्रजामस्मासु धेह्यरिष्टाहꣳसह पत्या भूयासम्॥२०॥

अहः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा।

रात्रिः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा॥२१॥

इति सप्तत्रिंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथाष्टात्रिंशोऽध्यायः

—:0:—

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वे॒ऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्यां॑ पू॒ष्णो हस्ता॑भ्याम्।
आ द॒दे ऽदि॑त्यै॒ रास्ना॑सि॥१॥

इड॒ऽ एह्यदि॑त॒ऽ एहि॒ सर॑स्व॒त्येहि॑ । अस॒ावेह्यस॒ावेह्यस॒ावेहि॑॥२॥

अदि॑त्यै॒ रास्ना॑सीन्द्रा॒ण्याऽ उ॒ष्णीष॑ः । पू॒षासि॑ घ॒र्माय॑ दीष्व॥३॥

अ॒श्विभ्यां॑ पिन्वस्व॒ सर॑स्वत्यै पिन्व॒स्वेन्द्रा॑य पिन्वस्व।
स्वाहेन्द्र॑व॒त् स्वाहेन्द्र॑व॒त् स्वाहेन्द्र॑वत्॥४॥

यस्ते॒ स्तन॑ः शश॒यो यो म॑यो॒भूर्यो र॑त्न॒धा व॑सु॒विद्यः सु॒दत्र॑ः। येन॒ विश्वा॒ पुष्य॑सि॒ वार्या॑णि॒ सर॑स्वति॒ तमि॒ह धात॑वेऽकः। उ॒र्व॒न्तरि॑क्ष॒मन्वे॑मि॥५॥

गा॒य॒त्रं छन्दो॑ऽसि॒ त्रैष्टु॑भ॒ं छन्दो॑ऽसि॒ द्यावा॑पृथि॒वीभ्यां॑ त्वा॒ परि॑ गृह्णाम्य॒न्तरि॑क्षे॒णोप॑ यच्छामि । इन्द्रा॑श्विना॒ मधु॑नः सा॒र॒घस्य॑ घ॒र्मं पा॑त॒ वस॑वो॒ यज॑त॒ वाट्। स्वाहा॒ सूर्य॑स्य र॒श्मये॑ वृ॒ष्टि॒वन॑ये॥६॥

स॒मु॒द्राय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ सरि॒राय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑। अ॒ना॒धृ॒ष्याय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑प्रतिधृ॒ष्याय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑। अ॒व॒स्यवे॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑शिमि॒दाय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑॥७॥

इन्द्रा॑य त्वा॒ वसु॑मते रु॒द्रव॑ते॒ स्वाहेन्द्रा॑य त्वादि॒त्यव॑ते॒ स्वाहेन्द्रा॑य त्वाभिमाति॒घ्ने स्वाहा॑ । स॒वि॒त्रे त्व॑ऽऋभु॒मते॑ विभु॒मते॒ वाज॑वते॒ स्वाहा॒ बृ॒ह॒स्पत॑ये त्वा वि॒श्वदे॑व्यावते॒ स्वाहा॑॥८॥

य॒माय॒ त्वाङ्गि॑रस्वते पितृ॒मते॒ स्वाहा॑ ।
स्वाहा॑ घ॒र्माय॒ स्वाहा॑ घ॒र्मः पि॒त्रे॥९॥

विश्वा॒ऽआशा॑ दक्षिण॒सद्विश्वा॑न्दे॒वानया॑डि॒ह।
स्वाहा॑कृतस्य घ॒र्मस्य॒ मधो॑ः पिबतमश्विना॥१०॥

दिवि धाऽइमं यज्ञमिमं यज्ञं दिवि धाः।
स्वाहाग्नये यज्ञियाय शं यजुर्भ्यः॥११॥
अश्विना घर्मं पातꣳहार्द्वानमहर्दिवाभिरूतिभिः।
तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम्॥१२॥
अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवीऽअमꣳसाताम्।
इहैव रातयः सन्तु॥१३॥

इषे पिन्वस्वोर्जे पिन्वस्व ब्रह्मणे पिन्वस्व क्षत्राय पिन्वस्व द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्व। धर्मासि सुधर्मामेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय॥१४॥

स्वाहा पूष्णे शरसे स्वाहा ग्रावभ्यः स्वाहा प्रतिरवेभ्यः। स्वाहा पितृभ्यऽऊर्ध्वबर्हिर्भ्यो घर्मपावभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः॥१५॥

स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः। अहः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा। रात्रिः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा। मधु हुतमिन्द्रतमेऽअग्नावश्याम ते देव घर्म नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः॥१६॥

अभीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सप्रथाः। उत श्रवसा पृथिवीꣳ-सꣳसीदस्व महाँ२॥ऽअसि रोचस्व देववीतमः। वि धूममग्नेऽअरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम्॥१७॥

या ते घर्म दिव्या शुग्या गायत्र्याꣳ हविर्धाने। सा तऽआ प्यायता-न्निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा। या ते घर्मान्तरिक्षे शुग्या त्रिष्टुभ्याग्नीध्रे। सा तऽआ प्यायतान्निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा। या ते घर्म पृथिव्याꣳ शुग्या जगत्याꣳसदस्या। सा तऽआ प्यायतान्निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा॥१८॥

क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्वं पाहि।
विशस्त्वा धर्मणा वयमनु क्रामाम सुविताय नव्यसे॥१९॥

चतुःस्त्रक्तिर्नाभिर्ऋतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सर्वायुः सप्रथाः । अप द्वेषोऽअप ह्वरोऽन्यव्रतस्य सश्चिम॥२०॥

घर्मैतत्ते पुरीषं तेन वर्द्धस्व चा च प्यायस्व।
वर्द्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि॥२१॥

अचिक्रदद् वृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः।
सꣳसूर्येण दिद्युतदुदधिर्निधिः॥२२॥

सुमित्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः॥२३॥

उद्वयन्तमसस्परि स्वः पश्यन्तऽउत्तरम्।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम्॥२४॥

एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि॥२५॥

यावती द्यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे।
तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम्॥२६॥

मयि त्यदिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः।
घर्मस्त्रिशुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह॥२७॥

पयसो रेतऽआभृतं तस्य दोहमशीमह्युत्तरामुत्तराꣳ समाम्। त्विषः संवृक्क्रत्वे दक्षस्य ते सुषुम्णस्य ते सुषुम्णाग्निहुतः। इन्द्रपीतस्य प्रजापतिभक्षितस्य मधुमतऽउपहूतऽउपहूतस्य भक्षयामि॥२८॥

इत्यष्टात्रिंशोऽध्यायः॥

library.thearyasamaj.org

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः

–:०:–

स्वाहा प्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः। पृथिव्यै स्वाहाग्नये स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा वायवे स्वाहा। दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा॥१॥

दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः स्वाहा वरुणाय स्वाहा। नाभ्यै स्वाहा पूताय स्वाहा॥२॥

वाचे स्वाहा प्राणाय स्वाहा प्राणाय स्वाहा।

चक्षुषे स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा॥३॥

मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीय।

पशूनाꣳरूपमन्नस्य रसो यशः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहा॥४॥

प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सम्राट् सम्भृतो वैश्वदेवः सꣳसन्नो घर्मः प्रवृक्तस्तेजऽउद्यतऽआश्विनः पयस्यानीयमाने पौष्णो विष्यन्दमाने मारुतः क्लथन्। मैत्रः शरसि सन्ताय्यमाने वायव्यो ह्रियमाणऽआग्नेयो हूयमानो वाग्घुतः॥५॥

सविता प्रथमेऽहन्नग्निर्द्वितीये वायुस्तृतीयऽआदित्यश्चतुर्थे चन्द्रमाः पञ्चमऽऋतुः षष्ठे मरुतः सप्तमे बृहस्पतिरष्टमे। मित्रो नवमे वरुणो दशमऽइन्द्रऽएकादशे विश्वेदेवा द्वादशे॥६॥

उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च धुनिश्च।

सासह्वाँश्चाभियुग्वा च विक्षिपः स्वाहा॥७॥

अग्निꣳहृदयेनाशनिꣳहृदयाग्रेण पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन भवं यक्ना। शर्वं मतस्नाभ्यामीशानं मन्युना महादेवमन्तःपर्शव्येनोग्रं देवं वनिष्ठुना वसिष्ठहनुः शिङ्गीनि कोश्याभ्याम्॥८॥

उग्रं लोहितेन मित्रꣳसौव्रत्येन रुद्रं दौर्व्रत्येनेन्द्रं प्रक्रीडेन मरुतो बलेन साध्यान् प्रमुदा। भवस्य कण्ठ्यꣳरुद्रस्यान्तः पार्श्व्यं महादेवस्य यकृच्छर्वस्य वनिष्ठुः पशुपतेः पुरीतत्॥९॥

लोमभ्यः स्वाहा लोमभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिताय स्वाहा लोहिताय स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा। माꣳसेभ्यः स्वाहा माꣳसेभ्यः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा। रेतसे स्वाहा पायवे स्वाहा॥१०॥

आयासाय स्वाहा प्रायासाय स्वाहा संयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहा। शुचे स्वाहा शोचते स्वाहा शोचमानाय स्वाहा शोकाय स्वाहा॥११॥

तपसे स्वाहा तप्यते स्वाहा तप्यमानाय स्वाहा तप्ताय स्वाहा घर्माय स्वाहा। निष्कृत्यै स्वाहा प्रायश्चित्यै स्वाहा भेषजाय स्वाहा॥१२॥

यमाय स्वाहान्तकाय स्वाहा मृत्यवे स्वाहा। ब्रह्मणे स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳस्वाहा॥१३॥

इत्येकोनचत्वारिंशोऽध्यायः॥

elibrary.thearyasamaj.org

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः॥

—:0:—

ई॒शा वा॒स्य॒मि॒दꣳ सर्वं॒ यत्किञ्च॒ जग॑त्यां॒ जग॑त्।
तेन॑ त्य॒क्तेन॑ भुञ्जीथा॒ मा गृ॑धः॒ कस्य॑ स्वि॒द्धन॑म्॥१॥
कु॒र्वन्ने॒वेह कर्मा॑णि जिजीवि॒षेच्छ॒तꣳ समाः॑।
ए॒वं त्वयि॒ नान्यथे॒तो॒ऽस्ति॒ न कर्म॑ लिप्यते॒ नरे॑॥२॥
अ॒सु॒र्या॒ नाम॒ ते लो॒काऽअ॒न्धेन॒ तम॒सावृ॑ताः।
ताँस्ते प्रेत्यापि॑ गच्छन्ति॒ ये के चा॑त्म॒हनो॒ जनाः॑॥३॥
अने॑ज॒देकं॒ मन॑सो॒ जवी॑यो॒ नैन॑द्दे॒वाऽआ॑प्नुव॒न् पूर्व॒मर्श॑त्।
तद्धाव॑तो॒ऽन्यानत्ये॑ति॒ तिष्ठ॒त्तस्मि॑न्न॒पो मा॑त॒रिश्वा॑ दधाति॥४॥
तदे॑जति॒ तन्नैज॑ति॒ तद् दू॒रे तद्व॑न्ति॒के।
तद॒न्तर॑स्य॒ सर्व॑स्य॒ तदु॒ सर्व॑स्यास्य बाह्य॒तः॥५॥
यस्तु सर्वा॑णि भू॒तान्या॒त्मन्ने॒वानु॒पश्य॑ति।
स॒र्व॒भू॒तेषु॑ चा॒त्मानं॒ ततो॒ न वि चि॑कित्सति॥६॥
यस्मि॒न्त्सर्वा॑णि भू॒तान्या॒त्मैवाभू॑द्विजान॒तः।
तत्र॒ को मोहः॒ कः शोक॑ऽएक॒त्वम॑नु॒पश्य॑तः॥७॥
स पर्य॑गाच्छु॒क्रम॑का॒यम॑व्र॒णम॑स्ना॒वि॒रꣳ शु॒द्धमपा॑पविद्धम्। क॒विर्म॑नी॒षी
प॑रि॒भूः स्व॑य॒म्भूर्या॑थातथ्य॒तोऽर्था॒न् व्य॑दधाच्छाश्व॒तीभ्यः॒ समा॑भ्यः॥८॥
अ॒न्धन्तमः॒ प्र वि॑शन्ति॒ येऽस॑म्भूतिमु॒पास॑ते।
ततो॒ भूय॑ऽइव॒ ते तमो॒ यऽउ॒ सम्भू॒त्याꣳ र॒ताः॥९॥
अ॒न्यदे॒वाहुः स॑म्भ॒वाद॒न्यदा॑हु॒रस॑म्भवात्।
इति॑ शुश्रुम॒ धीरा॑णां॒ ये न॒स्तद्वि॑चचक्षि॒रे॥१०॥

सम्भूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयꣳसह।
विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते॥११॥
अन्धन्तमः प्र विशन्ति येऽविद्यामुपासते।
ततो भूयऽइव ते तमो यऽउ विद्यायाꣳरताः॥१२॥
अन्यदेवाहुर्विद्यायाऽअन्यदाहुरविद्यायाः।
इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे॥१३॥
विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयꣳसह।
अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतमश्नुते॥१४॥
वायुरनिलममृतमथेदं भस्मान्तꣳशरीरम्। ओ३म् क्रतो स्मर।
क्लिबे स्मर। कृतꣳस्मर॥१५॥
अग्ने नय सुपथा रायेऽअस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमऽउक्तिं विधेम ॥१६॥
हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम्।
योऽसावादित्ये पुरुषः सोऽसावहम्। ओ३म् खं ब्रह्म ॥१७॥

इति चत्वारिंशोऽध्यायः॥
इत्युत्तरविंशतिः समाप्ता॥
समाप्ता यजुर्वेद-संहिता॥

elibrary.thearyasamaj.org

यजुर्वेद–मन्त्रानुक्रमणिका

अ

अक्रन्कर्म कर्मकृतः	३.४७
अक्रन्ददग्नि स्तनयन्	१२.६,१२.२१, १२.३३
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव	३. ५१
अक्षराजाय कितवं	३०.१८
अग्न आयूꣳषि	१९.३८,३५.१६
अग्नऽ इन्द्र वरुण	३३.४८
अग्नये कव्यवाहनाय	२.२९
अग्नये कुटरून्	२४.२३
अग्नये गायत्राय	२९.६०
अग्नये गृहपतये	१०.२३
अग्नये त्वा मह्यं	७.४७
अग्नयेऽ नीकवते	२४.१६, २९.५९
अग्नये पीवानं	३०.२१
अग्नये स्वाहा	२२.६,२७
अग्ना३ इ पत्नीन्त्सजूः	८.१०
अग्नावग्निश्चरति	५.४
अग्निमद्य होतारम्	२१.५९, २८.२३,४६
अग्निरस्मि जन्मना	१८.६६
अग्निरेकाक्षरेण प्राणम्	९.३१
अग्निर्ऋषिः पवमानः	२६.९
अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः	३.९
अग्निर्ज्योतिषा ज्योति०	१३.४०
अग्निर्देवता वातो	१४.२०
अग्निर्मूर्धा दिवः	३.१२,१३.१४, १५.२०
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनत्	३३.९
अग्निश्च पृथिवी च	२६.१
अग्निश्च म आपश्च	१८.१४
अग्निश्च म इन्द्रश्च	१८.१६
अग्निश्च मे घर्मश्च	१८.२२
अग्निष्वात्तानृतुमतः	१९.६१
अग्निष्वात्ताः पितरः	१९.५९
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	१७.१६
अग्निं तं मन्ये	१५.४१
अग्निं दूतं पुरो	२२.१७
अग्निं युनज्मि	१८.५१
अग्निꣳ स्तोमेन	२२.१५
अग्निꣳ हृदयेन	३९.८
अग्निꣳ होतारं मन्ये	१५.४७
अग्निः पशुरासीत्	२३.१७
अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिः	१०.२९
अग्निः प्रियेषु	१२.११७
अग्नीषोमायोरुज्जितिम्	२.१५
अग्ने अङ्गिरः शतम्	१२.८
अग्ने अच्छा वदेह	९.२८
अग्नेऽदब्धायोऽ शीतम	२.२०
अग्नेऽभ्यावर्त्तिन्नभि	१२.७
अग्ने गृहपते सुगृह	२.२७
अग्ने जातान् प्रणुदा	१५.१
अग्ने तमद्याश्वं	१५.४४, १७.७७
अग्ने तव श्रवो	१२.१०६
अग्ने त्वन्नो अन्तमः	३.२५, १५.४८, २५.४७
अग्ने त्वं पुरीष्यः	१२.५९
अग्ने त्वꣳ सुजागृहि	४.१४
अग्ने दिवोऽ अर्णमच्छा	१२.४९
अग्ने नय सुपथा	५.३६, ७.४३, ४०.१६
अग्ने पत्नीरिहा वह	२६.२०
अग्ने पवस्व स्वपाः	८.३८
अग्ने पावक रोचिषा	१७.८
अग्ने प्रेहि प्रथमः	१७.६९
अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व	१.१८
अग्ने यत्ते दिवि	१२.४८
अग्ने यत्ते शुक्रं	१२.१०४
अग्ने युङ्क्ष्वा हि ये	१३.३६
अग्नेरनीकमप	८.२४
अग्नेर्जनित्रमसि	५.२
अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाया	१४.२४
अग्नेर्वोऽ पन्नगृहस्य	६.२४
अग्ने वाजजिद्वाजम्	२.७
अग्ने वाजस्य गोमतः	१५.३५
अग्ने वेर्होत्रं	२.९
अग्ने व्रतपते	१.५
अग्ने व्रतपते व्रतमचा	२.२८
अग्ने व्रतपास्त्वे	५.४०
अग्ने व्रतपास्त्वे	५.६
अग्ने शर्ध महते	३३.१२
अग्ने सहस्राक्ष	१७.७१
अग्ने सहस्व	९.३७
अग्नेस्तनूरसि वाचोः	१.१५
अग्नेस्तनूरसि विष्णवे	५.१
अग्ने स्वाहा कृणुहि	२७.२२
अग्नेः पक्षतिर्वायोर्नि	२५.४
अग्रेणीरसि स्वावेश	६.२
अग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो	१२.१३
अङ्गान्यात्मन् भिषजा	१९.९३
अङ्गिरसो नः पितरः	१९.५०
अचिक्रदद् वृषा हरिः	३८.२२
अच्छायमेति शवसा	२७.१४
अच्छिन्नस्य ते देव	७.१४
अजस्रमिन्दुमरुषं	१३.४३
अजारे पिशङ्गिला	२३.५६
अजीजनो हि पवमान	२२.१८
अजो ह्यग्नेरजनिष्ट	१३.५१
अति निहो अति स्रिधः	२७.६
अति विश्वाः	१२.८४
अत्यन्याँ२ ।।ऽ अगान्	५.४२
अत्र पितरो मादयध्वं	२.३१
अत्रा ते रूपमुत्तमम्	२९.१८
अथैतानष्टौ विरूपाना	३०.२२
अदब्धेभिः सवितः	३३.६९, ८४
अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षम्	२५.२३
अदितिष्ट्वा देवी	११.६१
अदित्यास्त्वगस्यदित्यै	४.३०

elibrary.thearyasamaj.org

अदित्यास्त्वा पृष्ठे	१४.५
अदित्यास्त्वा मूर्धन्ना	४.२२
अदित्यै रास्नासि	१.३०,११.५९
	३८.३
अदित्यै व्युन्दनमसि	२.२
अदृश्रमस्य केतवः	८.४०
अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत्	१९.७३
अद्भ्यः सम्भृतः	३१.१७
अद्भ्यः स्वाहा	२२.२५
अद्या देवा उदिता	३३.४२
अधा यथा नः	१९.६९
अधा ह्यग्ने क्रतोः	१५.४५
अधि न इन्द्रैषाम्	३३.४७
अधिपत्न्यसि बृहती	१५.१४
अध्यवोचदधिवक्ता	१६.५
अध्वर्योऽअद्रिभिः	२०.३१
अनड्वान्वयः पङ्क्तिः	१४.१०
अनड्वाहमन्वारभामहे	३५.१३
अनाधृष्टा पुरस्तात्	३७.१२
अनाधृष्यो जातवेदाः	२७.७
अनु ते शुष्मम्	३३.६७
अनुत्तमा ते मघवन्	३३.७९
अनु त्वा माता	४.२०
अनु त्वा रथो	२९.१९
अनु नोऽद्यानुमतिः	३४.९
अनु वीरैरनु	२६.१९
अनेजदेकं मनसोः	४०.४
अन्तरग्ने रुचा	१२.१६
अन्तरा मित्रावरुणा	२९.६
अन्तश्चरति रोचना	३.७
अन्तस्ते द्यावापृथिवी	७.५
अन्धन्तम प्र विशन्ति	४०.९,१२
अन्ध स्थान्धः	३.२०
अन्नपतेऽन्नस्य	११.८३
अन्नात्परिस्त्रुतः	१९.७५
अन्यदेवाहुर्विद्यायाः	४०.१३
अन्यदेवाहुःसम्भवात्	४०.१०
अन्यवापोऽ र्धमासानाम्	२४.३७
अन्या वोऽ अन्याम्	१२.८८
अन्वग्निरुषसाम्	११.१७
अन्विदनुमते त्वं	३४.८
अपश्यं गोपामनि	३७.१७
अपाघमप किल्बिषम्	३५.११
अपातामश्विना घर्मम्	३८.१३
अपाधमदभिशस्तीः	३३.९५
अपामिदं न्ययनं	१७.७
अपाररुं पृथिव्यै	१.२६
अपां गम्भन्त्सीद	१३.३०
अपां त्वेमन्त्सादयामि	१३.५३
अपां पृष्ठमसि	११.२९; १३.२
अपां पेरुरस्यापः	६.१०
अपां फेनेन नमुचेः	१९.७१
अपाꣳ रसमुद्वयसम्	९.३
अपि तेषु त्रिषु	२३.५०
अपेत वीत वि	१२.४५
अपेतो यन्तु पणयोः	३५.१
अपोऽ अद्यान्वचारिषं	२०.२२
अपो देवा मधुमतीः	१०.१
अपो देवीरुप सृज	११.३८
अप्रस्वतीमश्विना	३४.२९
अप्स्वग्ने सधिष्टव	१२.३६
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजं	९.६
अबोध्यग्निः समिधा	१५.२४
अभि गोत्राणि सहसा	१७.३९
अभि त्यं देवं सवितारं	४.२५
अभि त्वा शूर	२७.३५
अभिधाऽ असि भुवनम्	२२.३
अभि प्रवन्त समनेव	१७.९६
अभिभूरस्येतास्ते	१०.२८
अभि यज्ञं गृणीहि	१६.२१
अभीमं महिमा	३८.१७
अभी षु णः सखीनां	२७.४१,३६.६
अभ्यर्षत सुष्टुतिम्	१७.९८
अभ्यादधामि समिधम्	२०.२४
अभ्यावर्तस्व पृथिवि	१२.१०३
अभ्रिरसि नार्यसि	११.१०
अमीषां चित्तं प्रति	१७.४४
अमुत्र भूयादध	२७.९
अमेव नः सुहवा	२६.२४
अयमग्निर्गृहपतिः	३.३९
अयमग्निर्वीरतमः	१५.५२
अयमग्निः पुरीष्यः	३.४०
अयमग्निः सहस्त्रिणः	१५.२१
अयमिह प्रथमो धायि	३.१५
	१५.२६; ३३.६
अयमुत्तरात्संयद्	१५.१८
अयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्य	१५.१९
अयं ते योनिर्ऋत्वियः	३.१४,१२.५२
	१५.५६
अयं दक्षिणा विश्वकर्मा	१३.५५
	१५.१६
अयं नो अग्निः	५.३७, ७.४४
अयं पश्चाद्विश्वव्यचा	१३.५६;१५.१७
अयं पुरो भुवः	१३.५४
अयं पुरो हरिकेशः	१५.१५
अयं वां मित्रावरुणा	७.९
अयं वेनश्चोदयत्	७.१६
अयꣳ सहस्रमृषिभिः	३३.८३
अयꣳ सो अग्निर्यस्मिन्	१२.४७
अर्थेत स्थ राष्ट्रदा	१०.३
अर्धऽ ऋचैरुक्थानां	१९.२५
अर्धमासाः परूꣳषि	२३.४१
अर्मेभ्यो हस्तिपं	३०.११
अर्यमणं बृहस्पतिं	९.२७
अर्वाञ्चोऽ अद्या	३३.५१
अवतत्य धनुष्ट्वं	१६.१३
अवपतन्तीरवदत्	१२.९१
अवभृथ निचुम्पुणः	३.४८, ८.२७
अव रुद्रमदीमह्यव	३.५८
अवसृष्टा परापत	१७.४५
अविर्न मेषो नसि	१९.९०
अवेष्टा दन्दशूकाः	१०.१०
अवोचाम कवये	१५.२५
अश्मन्नूर्जं पर्वते	१७.१
अश्मन्वती रीयते	३५.१०
अश्मा च मे	१८.१३
अश्याम तं काम	१८.७४
अश्वत्थे वो निषदनं	१२.७९, ३५.४
अश्वस्तूपरो गोमृगः	२४.१
अश्वस्य त्वा वृष्णः	३७.९

elibrary.thearyasamaj.org

अश्वावतीर्गोमतीर्न ३४.४०
अश्वावतीꣳ सोमावतीम् १२.८१
अश्विनकृतस्य ते २०.३५
अश्विना गोभिः २०.७३
अश्विना घर्मं ३८.१२
अश्विना तेजसा २०.८०
अश्विना नमुचेः २०.५९
अश्विना पिबतां मधु० २०.९०
अश्विना भेषजं २०.६४
अश्विना हविरिन्द्रियम् २०.६७
अश्विभ्यां चक्षुरमृतम् १९.८९
अश्विभ्यां पच्यस्व १०.३१
अश्विभ्यां पिन्वस्व ३८.४
अश्विभ्यां प्रातःसवनम् १९.२६
अश्वो घृतेन त्मन्या २९.१०
अषाढं युत्सु ३४.२०
अषाढासि सहमाना १३.२६
अष्टौ व्यख्यत् ३४.२४
असवे स्वाहा २२.३०
असंख्याता सहस्राणि १६.५४
असि यमो अस्यादित्यः २९.१४
असुन्वन्तमयजमानम् १२.६२
असुर्या नाम ते ४०.३
असौ यस्ताम्रोऽ अरुणः १६.३
असौ या सेना १७.४७
असौ योऽ वसर्पति १६.७
अस्कन्नमद्य देवेभ्यः २.८
अस्ताव्यग्निर्नराꣳ सुशेवः १२.२९
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १७.४३
अस्मात्त्वमधि जातः ३५.२२
अस्मिन्महत्यर्णवे १६.५५
अस्मे रुद्रा मेहनां ३३.५०
अस्मे वो अस्त्विन्द्रियम् ९.२२
अस्य प्रत्नामनु द्युतं ३.१६
अस्याजरासो दमाम् ३३.१
अस्येदिन्द्रो वावृधे ३३.९७
अहरहरप्रयावं ११.७५
अहः केतुना जुषतां ३७.२१
अहानि शं भवन्तु ३६.११
अहाव्यग्ने हविरास्ये २०.७९
अहिरिव भोगैः २९.५१
अह्ने पारावतान् २४.२५
अह्रुतमसि हविर्धानम् १.९
अꣳशुना ते अꣳशु २०.२७
अꣳशुरꣳशुष्टे देव ५.७
अꣳशुश्च मे रश्मिश्च १८.१९

आ

आकूतिमग्निं प्रयुजं ११.६६
आकूत्यै प्रयुजेऽ ग्नये ४.७
आ कृष्णेन रजसा ३३.४३, ३४.३१
आ क्रन्दय बलम् २९.५६
आक्रम्य वाजिन् ११.१९
आगत्य वाज्यध्वानम् ११.१८
आगन्म विश्ववेदसम् ३.३८
आग्नेयः कृष्णग्रीवः २९.५८
आग्रयणश्च मे १८.२०
आ घा येऽ अग्निम् ७.३२
आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः १५.५
आच्या जानु दक्षिणतः १९.६२
आ जङ्घन्ति सान्वेषां २९.५०
आजिघ्र कलशं ८.४२
आजुह्वानऽ ईड्यो वन्द्यः २९.२८
आजुह्वानः सुप्रतीकः १७.७३
आजुह्वाना सरस्वती २०.५८
आ तत्तऽ इन्द्रायवः ३३.२८
आ तं भज सौश्रवेषु १२.२७
आतिथ्यरूपं मासरं १९.१४
आतिष्ठन्तं परि विश्वे ३३.२२
आतिष्ठ वृत्रहन् ८.३३
आ तू नऽ इन्द्र वृत्रहन् ३३.६५
आ ते वत्सो मनो १२.११५
आत्मने मे वर्चोदा ७.२८
आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य १९.९२
आत्मानं ते मनसा २९.१७
आ त्वा जिघर्मि ११.२३
आ त्वाऽहार्षमन्तरभूः १२.११
आदित्यं गर्भम् १३.४१
आदित्यैर्नो भारती २९.८
आधत्त पितरो २.३३
आ नऽ इडाभिर्विदथे ३३.३४
आ न इन्द्रो दूरादा २०.४८
आ न इन्द्रो हरिभिर्या २०.४९
आ नऽ एतु मनः ३.५४
आ नासत्या त्रिभिः ३४.४७
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिः २७.२८
आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु २५.१४
आ नो मित्रावरुणा घृतैः २१.८
आ नो यज्ञं दिविस्पृशं ३३.८५
आ नो यज्ञं भारती २९.३३
आन्त्राणि स्थालीर्मधु १९.८६
आपतये त्वा परि ५.५
आपये स्वाहा स्वापये ९.२०
आपवस्व हिरण्यवत् ८.६३
आपश्चित्पिप्युः ३३.१८
आपो अस्मान्मातरः ४.२
आपोऽ देवीः प्रतिगृभ्णीत १२.३५
आपो ह यद् बृहतीः २७.२५
आपो हि ष्ठा मयो ११.५०, ३६.१४
आ प्यायस्व मदिन्तम १२.११४
आ प्यायस्व समेतु १२.११२
आ ब्रह्मन् ब्राह्मणः २२.२२
आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिः २०.५३
आ मा वाजस्य प्रसवः ९.१९
आमूरज प्रत्यावर्त्तयेमाः २९.५७
आ यदिषे नृपतिम् ३३.११
आ यन्तु नः पितरः १९.५८
आयं गौः पृश्निरक्रमीत् ३.६
आ यातमुप भूषतम् ३३.८८
आ यात्विन्द्रोऽ वस उप २०.४७
आयासाय स्वाहा ३९.११
आयुर्मे पाहि प्राणं मे १४.१७
आयुर्यज्ञेन कल्पतां ९.२१, १८.२९, २२.३३
आयुष्मानग्ने हविषा ३५.१७
आयुष्यं वर्चस्यम् ३४.५०
आयोष्ट्वा सदने १५.६३
आ रात्रि पार्थिवम् ३४.३२
आ रोदसीऽ अपृणदा ३३.७५
आ वाचो मध्यमरुहद् १५.५१
आ वायो भूष शुचिपा ७.७

elibrary.thearyasamaj.org

आविर्मर्या आवित्तो	१०.९
आ विश्वतः प्रत्यञ्चम्	११.२४
आ वो देवास ईमहे	४.५
आशुस्त्रिवृद् भान्तः	१४.२३
आशुः शिशानो वृषभः	१७.३३
आ श्रयवयेति	१९.२४
आसन्दी रूपꣳ राजा	१९.१६
आसीनासोऽ अरुणीनाम्	१९.६३
आ सुते सिञ्चत	३३.२१
आ सुष्वयन्ती यजते	२९.३१
आहं पितर्न्सुविदत्रान्	१९.५६

इ

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः	३४.१८
इडऽ एह्यदितऽ एहि	३.२७, ३८.२
इडाभिरग्निरीड्यः	२१.१४
इडाभिर्भक्षानाप्नोति	१९.२९
इडामग्ने पुरुदꣳस	१२.५१
इडायास्त्वा पदे	३४.१५
इडे रन्ते हव्ये काम्ये	८.४३
इदमापः प्रवहत	६.१७
इदमुत्तरात् स्वस्तस्य	१३.५७
इदं पितृभ्यो नमः	१९.६८
इदं मे ब्रह्म च	३२.१६
इदं विष्णुर्विचक्रमे	५.१५
इदं हविः प्रजननम्	१९.४८
इन्दुर्दक्षः श्येन	१८.५३
इन्द्र आसां नेता	१७.४०
इन्द्र गोमन्निहा	२६.४
इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः	५.११
इन्द्र मरुत्व इह	७.३५
इन्द्रमिद्धरी वहतो	८.३५
इन्द्रवायूऽ इमे सुता	७.८, ३३.५६
इन्द्रवायू बृहस्पतिम्	३३.४५
इन्द्रवायू सुसन्दृशा	३३.८६
इन्द्रश्च मरुतश्च	८.५५
इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च	८.३७
इन्द्रस्य क्रोडोऽ दित्यै	२५.८
इन्द्रस्य रूपमृषभः	१९.९१
इन्द्रस्य वज्रो मरुताम्	२९.५४
इन्द्रस्य वज्रोऽसि	९.५, १०.२१
इन्द्रस्य वृष्णो वरुण	१७.४१
इन्द्रस्य स्यूरसि	५.३०
इन्द्रस्यौजः स्थ	३७.६
इन्द्रं दुरः कवष्यः	२०.४०
इन्द्रं दैवीर्विशः	१७.८६
इन्द्रं विश्वाऽ अवीवृधन्	१२.५६
	१५.६१, १७.६१
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ	२०.५१
इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन	१९.८५
इन्द्राग्नीऽ अपादियम्	३३.९३
इन्द्राग्नीऽ अव्यथमानाम्	१४.११
इन्द्राग्नीऽ आगतं सुतं	७.३१
इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिम्	३३.४९
इन्द्राग्न्योः पक्षतिः	२५.५
इन्द्राय त्वा वसुमते	६.३२, ३८.८
इन्द्रा याहि चित्रभानो	२०.८७
इन्द्रा याहि तूतुजानः	२०.८९
इन्द्रा याहि धियेषितो	२०.८८
इन्द्रा याहि वृत्रहन्	२६.५
इन्द्रायेन्दुꣳ सरस्वती	२०.५७
इन्द्रेमं प्रतरां नय	१७.५१
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसः	३३.२५
इन्द्रो विश्वस्य राजति	३६.८
इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः	३३.२६
इन्धानास्त्वा शतꣳ हिमा	३.१८
इममूर्णायुं वरुणस्य	१३.५०
इमं जीवेभ्यः परिधिम्	३५.१५
इमं देवाऽ असपत्नम्	९.४०, १०.१८
इमं नो देव सवितः	११.८
इमं मा हिꣳसीरेकशफं	१३.४८
इमं मा हिंसीर्द्विपादं	१३.४७
इमं मे वरुण श्रुधी	२१.१
इमं साहस्रं शतधारम्	१३.४९
इमꣳ स्तनमूर्जस्वन्तम्	१७.८७
इमाऽ उ त्वा पुरूवसः	३३.८१
इमा गिरऽ आदित्येभ्यः	३४.५४
इमा ते वाजिन्नव	२९.१६
इमा नु कं भुवना	२५.४६
इमामगृभ्णन् रशना	२२.२
इमा मे अग्न इष्टकाः	१७.२
इमा रुद्राय तवसे	१६.४८
इमां ते धियं	३३.२९
इमौ ते पक्षावजरौ	१८.५२
इयत्यग्रऽ आसीत्	३७.५
इयदस्यायुरसि	१०.२५
इयमुपरि मतिस्तस्यै	१३.५८
इयं ते यज्ञिया	४.१३
इयं वेदिः परो	२३.६२
इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व	१२.१०९
इरावती धेनुमती	५.१६
इषमूर्जमहमित	१२.१०५
इषश्चोर्जश्च शारदौ	१४.१६
इषिरो विश्वव्यचा	१८.४१
इषे त्वोर्जे त्वा	१.१
इषे पिन्वस्वोर्जे	३८.१४
इषे राये रमस्व	१३.३५
इष्कर्तारमध्वरस्य	१२.११०
इष्कृतिर्नाम वो माता	१२.८३
इष्टोऽ अग्निराहुतः	१८.५७
इष्टो यज्ञो भृगुभिः	१८.५६
इह रतिरिह रमध्वम्	८.५१
इहैवाग्नेऽ अधिधारया	२७.४

ई

ईडितो देवैर्हरिवाँ	२०.३८
ईड्यश्चासि वन्द्यश्च	२९.३
ईदृक्षासऽ एतादृक्षास	१७.८४
ईदृङ् चान्यादृङ् च	१७.८१
ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमा	२९.२१
ईशानाय परस्वतः	२४.२८
ईशावास्यमिदम्	४०.१

उ

उक्ताः सञ्चराः	२४.१५, २४.१७
	२४.१९
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा	३३.७६
उक्षा समुद्रो अरुणः	१७.६०
उखां कृणोतु शक्त्या	११.५७
उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तः	३९.७
उग्रं लोहितेन मित्रं	३९.९
उग्रा विघनिना मृध	३३.६१

elibrary.thearyasamaj.org

उच्चा ते जातमन्धसः	२६.१६
उच्छुष्माऽ ओषधीनाम्	१२.८२
उत नोऽहिर्बुध्न्यः	३४.५३
उत स्मास्य द्रवतस्तुर	९.१५
उतेदानीं भगवन्तः	३४.३७
उत्क्राम महते सौभगाय	११.२१
उत्तानायामव भरा	३४.१४
उत्तिष्ठन्नोजसा सह	८.३९
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	३४.५६
उत्थाय बृहती भव	११.६४
उत्सक्थ्याऽ अव गुदम्	२३.२१
उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमुदे	३०.१०
उदक्रमीद् द्रविणोदा	११.२२
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व	१३.१२
उदीचीमा रोह	१०.१३
उदीरतामवर उत	१९.४९
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा	११.४१
उदुत्तमं वरुण	१२.१२
उदु त्यं जातवेदसं	७.४१; ८.४१; ३३.३१
उदु त्वा विश्वेदेवाः	१२.३१;१७.५३
उदेनमुत्तरां नयाग्ने	१७.५०
उदेषां बाहू अति०	११.८२
उद् ग्राभं च निग्राभम्	१७.६४
उद्दिवꣳ स्तभानान्तरिक्षम्	५.२७
उद्धर्षय मघवन्	१७.४२
उद्बुध्यस्वाग्ने प्रति	१५.५४, १८.६१
उद्वयं तमसस्परि	२०.२१; २७.१०; ३५.१४, ३८.२४
उन्नतऽ ऋषभो वामनः	२४.७
उप ज्मन्नुप वेतसे	१७.६
उप त्वाऽग्ने हविष्मतीः	३.४
उप नः सूनवो गिरः	३३.७७
उप प्रयन्तो अध्वरम्	३.११
उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा	२९.२३
उप प्रागात्परमं यत्सधस्थं	२९.२४
उप प्रागात्सुमन्मे धायि	२५.३०
उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवो	७.२५
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये	२३.२,४
उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पति	८.९
उपयामगृहीतो ऽ सि मधवे	७.३०
उपयामगृहीतोऽसि सावित्रो	८.७
उपयामगृहीतोऽ सि सुशर्मा	८.८
उपयामगृहीतोऽ सि हरिः	८.११
उपयामगृहीतोऽ सीन्द्राय	७.२२
उपयामगृहीतो ऽ स्यग्रये	८.४७
उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ	७.४
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां	२०.३३
उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणः	७.२०
उपयामगृहीतोऽस्यादित्येभ्यः	८.१
उपमायगृहीतोऽस्याश्विनम्	१९.८
उप श्वासय पृथिवीम्	२९.५५
उपहूताऽइह गावः	३.४३
उपहूताः पितरः सोमयासः	१९.५७
उपहूतो द्यौष्पितोप	२.११
उपह्वरे गिरीणाम्	२६.१५
उपावसृज त्मन्या	२९.३५
उपावीरस्युप देवान्	६.७
उपास्मै गायता नरः	३३.६२
उभा पिबतमश्विना	३४.२८
उभाभ्यां देव सवितः	१९.४३
उभा वामिन्द्राग्नी	३.१३
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषः	१५.४३
उरु विष्णो विक्रमस्व	५.३८,४१
उशन्तस्त्वा नि धीमहि	१९.७०
उशिक्त्वं देव सोमाग्नेः	८.५०
उशिक्पावको अरतिः	१२.२४
उशिगसि कविः	५.३२
उषस्तच्चित्रमा भरा	३४.३३
उषासानक्तमश्विना	२०.६१
उषासानक्ता बृहती	२०.४१
उषे यह्वी सुपेशसा	२१.१७
उस्त्रावेतं धूर्षाहौ	४.३३
ऊ	
ऊर्क् च मे सूनृता	१८.९
ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा	४.१०
ऊर्जं वहन्तीरमृतम्	२.३४
ऊर्जो नपाज्जातवेदः	१२.१०८
ऊर्जो नपातꣳ स हिनायं	२७.४४
ऊर्ध्व उ षु ण ऊतये	११.४२
ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद्गिरौ	२३.२७
ऊर्ध्वाऽ अस्य समिधो	२७.११
ऊर्ध्वामारोह	१०.१४
ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रापय	२३.२६
ऊर्ध्वो भव प्रतिविध्या	१३.१३
ऋ	
ऋक्सामयोः शिल्पे	४.९
ऋचं वाचं प्रपद्ये	३६.१
ऋचे त्वा रुचे त्वा	१३.३९
ऋचो नामास्मि	१८.६७
ऋजवे त्वा साधवे	३७.१०
ऋजीते परि वृङ्धि	२९.४९
ऋतजिच्च सत्यजिच्च	१७.८३
ऋतये स्तेनहृदयम्	३०.१३
ऋतवस्त ऋतुथा	२३.४०
ऋतवस्ते यज्ञं	२६.१४
ऋतवः स्थ ऋतावृध	१७.३
ऋतश्च सत्यश्च	१७.८२
ऋतं च मे ऽ मृतम्	१८.६
ऋतꣳ सत्यमृतम्	११.४७
ऋतावानं महिषम्	१२.१११
ऋतावानं वैश्वानरम्	२६.६
ऋताषाडृतधामाग्निः	१८.३८
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः	२०.६५
ऋधगित्था स मर्त्यः	३३.८७
ए	
एकया च दशभिश्च	२७.३३
एकयाऽ स्तुवत प्रजाः	१४.२८
एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ता	२५.४२
एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां	२२.३४
एका च मे तिस्रश्च	१८.२४
एजतु दशमास्यो गर्भः	८.२८
एण्यह्नो मण्डूको मूषिका	२४.३६
एतत्ते रुद्रावसन्तेन	३.६१
एतं जनाथ परमे	१८.६०
एतं ते देव सवितः	२.१२
एतꣳ सधस्थ परि	१८.५९
एता अर्षन्ति हृद्यात्	१७.९३
एता उ वः सुभगा	२९.५

elibrary.thearyasamaj.org

एताऽ ऐन्द्राग्ना द्विरूपा २४.८
एतावद्रूपं यज्ञस्य १९.३१
एतावानस्य महिमा ३१.३
एदमगन्म देव ४.१
एधोऽस्येधिषीमहि २०.२३, ३८.२५
एना विश्वान्यर्य आ २६.१८
एना वो अग्निं नमसोः १५.३२
एभिर्नो अर्कैर्भवा १५.४६
एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः १५.४
एवेदिन्द्रं वृषणम् २०.५४
एष छागः पुरः २५.२६
एष ते गायत्रो भागः ४.२४
एष ते निर्ऋते भागः ९.३५
एष ते रुद्र भागः ३.५७
एष व स्तोमो मरुत इयं ३४.४८
एष स्य वाजी क्षिपणिम् ९.१४
एषा तेऽ अग्ने समित्तया २.१४
एषा ते शुक्र तनूः ४.१७
एषा वः सा सत्या ९.१२
एषो ह देवः प्रदिशः ३२.४
एह्यु षु ब्रवाणि २६.१३

ऐ

ऐन्द्रः प्राणोऽ अङ्गेअङ्गे ६.२०

ओ

ओजश्च मे सहश्च १८.३
ओमासश्चर्षणीधृतः ७.३३
ओषधयः प्रतिगृभ्णीत ११.४८
ओषधयः समवदन्त १२.९६
ओषधीः प्रतिमोदध्वम् १२.७७
ओषधीरिति मातरः १२.७८

क

ककुभꣳरूपं वृषभस्य ८.४९
कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि २३.५७
कदा चन प्रयुच्छसि ८.३
कदा चन स्तरीरसि ३.३४; ८.२
कन्याऽ इव वहतुम् १७.९७
कया त्वं न ऊत्याभि ३६.७
कया नश्चित्रऽ आ २७.३९
३६.४
कल्पन्तां ते दिशः ३५.९
कवष्यो न व्यचस्वतीः २०.६०
कस्त्वा छ्यति कस्त्वा २३.३९
कस्त्वा युनक्ति स त्वा १.६
कस्त्वा विमुञ्चति २.२३
कस्त्वा सत्यो मदानाम् २७.४०
३६.५
कः स्विदेकाकी चरति २३.९, ४५
काऽ ईमरे पिशङ्गिला २३.५५
काण्डात्काण्डात् प्ररोहन्ति १३.२०
कामं कामदुघे धुक्ष्व १२.७२
काय स्वाहा कस्मै २२.२०
कार्षिरसि समुद्रस्य ६.२८
काव्ययोराजानेषु ३३.७२
का स्विदासीत् पूर्वचित्तिः २३.११
२३.५३
किꣳ स्वित्सूर्यसमम् २३.४७
किꣳ स्विदासीदधिष्ठानमारम्भ १७.१८
किꣳ स्विद्वनं क उ स वृक्ष १७.२०
कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व १.१६
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः ३३.२७
कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता १९.८७
कुर्वन्नेवेह कर्माणि ४०.२
कुलायिनी घृतवती १४.२
कुविदङ्ग यवमन्तो १०.३२
१९.६; २३.३८
कृणुष्व पाजः प्रसितिं १३.९
कृष्णग्रीवाऽ आग्नेयः २४.६;२४.९;
२४.१४
कृष्णा भौमा धूम्राः २४.१०
कृष्णोऽ स्याखरेष्ठः २.१
केतुं कृण्वन्नकेतवे २९.३७
केष्वन्तः पुरुष आ २३.५१
कोऽअस्य वेद २३.५९
कोऽ दात्कस्माऽ अदात् ७.४८
कोऽ सि कतमोऽसि ७.२९, २०.४
क्रमध्वमग्निना १७.६५
क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि ३५.१९
क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ३८.१९
क्षत्रस्य योनिरसि २०.१
क्षत्रस्योल्बमसि १०.८
क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सं २७.५
क्षपो राजन्नुत १५.३७

ख

खड्गो वैश्वदेवः श्वा २४.४०

ग

गणानां त्वा गणपतिम् २३.१९
गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः २.३
गर्भोऽ अस्योषधीनाम् १२.३७
गर्भो देवानां पिता ३७.१४
गायत्रं छन्दोऽ सि ३८.६
गायत्री त्रिष्टुब्जगती २३.३३
गायत्रेण त्वा छन्दसा १.२७
गावऽ उपावतावतं ३३.१९, ३३.७१
गृहा मा बिभीत ३.४१
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुम् १७.३८
गोभिर्न सोममश्विना २०.६६
गोमदू षु णासत्या २०.८१
ग्रहाऽ ऊर्जाहुतयः ९.४
ग्रीष्मेणऽ ऋतुना देवा २१.२४

घ

घर्मैतत्ते पुरीषम् ३८.२१
घृतवती भुवनानामभिश्रि ३४.४५
घृतं घृतपावानः ६.१९
घृतं मिमिक्षे घृतमस्य १७.८८
घृताची स्थो धुर्यौ २.१९
घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना २.६
घृतेन सीता १२.७०
घृतेनाक्तौ पशूंस्त्रायेथाम् ६.११
घृतेनाञ्जन्त्सं पथः २९.२

च

चक्षुषः पिता मनसा १७.२५
चतस्रश्च मेऽ ष्टौ च १८.२५
चतुस्त्रिꣳशत्तन्तवो ८.६१
चतुस्त्रिꣳशद्वाजिनो देव २५.४१
चतुः स्रक्तिर्नाभिः ३८.२०
चत्वारि शृङ्गा त्रयः १७.९१
चन्द्रमाऽ अप्स्वन्तरा ३३.९०

elibrary.thearyasamaj.org

चन्द्रमा मनसो जातः ३१.१२
चित्तिं जुहोमि मनसा १७.७८
चित्पतिर्मा पुनातु ४.४
चित्रं देवानामुदगादनीकं ७.४२
१३.४६
चिदसि तया देवतया १२.५३
चिदसि मनासि धीरसि ४.१९
चोदयित्री सूनृतानाम् २०.८५

ज

जनयत्यै त्वा संयौमि १.२२
जनस्य गोपाऽ अजनिष्ट १५.२७
जनिष्ठाऽ उग्रः सहसे तुरा
३३.६४
जवो यस्ते वाजिन्निहितः ९.९
जिह्वा मे भद्रं वाङ् महो २०.६
जीमूतस्येव भवति २९.३८
जुषाणो बर्हिर्हरिवान् २०.३९
ज्यैष्ठ्यं च मऽ आधिपत्यम् १८.४
ज्योतिरसि विश्वरूपम् ५.३५

त

तऽ आयजन्त द्रविणं समस्या १७.२८
तच्चक्षुर्देवहितम् ३६.२४
ततो विराडजायत ३१.५
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १८.४९; २१.२
तत्सवितुर्वरेण्यम् ३.३५; २२.९;
३०.३
तत्सूर्यस्य देवत्वम् ३३.३७
तदश्विना भिषजा १९.८२
तदस्य रूपममृतम् १९.८१
तदिदास भुवनेषु ३३.८०
तदेजति तन्नैजति ४०.५
तदेवाग्निस्तदादित्यः ३२.१
तद्विप्रासो विपन्यवः ३४.४४
तद्विष्णोः परमं पदम् ६.५
तनूनपाच्छुचिव्रतः २१.१३
तनूनपात्पथऽ ऋतस्य २९.२६
तनूनपादसुरो विश्व २७.१२
तनूपाऽ अग्नेऽ सि तन्वं ३.१७
तनूपा भिषजा सुते २०.५६
तन्तुना रायस्पोषेण १५.७
तन्नस्तुरीपमद्भुतम् २७.२०
तन्नो वातो मयोभु २५.१७
तन्मित्रस्य वरुणस्याभि ३३.३८
तपश्च तपस्यश्च १५.५७
तपसे कौलालं मायायै ३०.७
तपसे स्वाहा तप्यते ३९.१२
तप्तायनी मेऽ सि ५.९
तमिद् गर्भं प्रथमं दध्र आपः १७.३०
तमिन्द्रं पशवः सचा २०.६९
तमीशानं जगतः २५.१८
तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः ११.३३
तमु त्वा पाथ्यो वृषा ११.३४
तरणिर्विश्वदर्शतः ३३.३६
तव भ्रमासऽ आशुया १३.१०
तव वायवृतस्पते २७.३४
तव शरीरं पतयिष्ण्वर्वन् २९.२२
तवायꣳ सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् २६.२३
तस्मा अरं गमाम वः ११.५२
३६.१६
तस्मादश्वाऽ अजायन्त ३१.८
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः ३१.७
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतम् ३१.६
तस्य वयꣳ सुमतौ २०.५२
तस्यास्ते सत्यसवसः ४.१८
तं त्वा शोचिष्ठ ३.२६
तं त्वा समिद्भिरङ्गिरः ३.३
तं पत्नीभिरनु गच्छेम १५.५०
तं प्रत्नथा पूर्वथा ७.१२
तं यज्ञं बर्हिषि ३१.९
तं वो दस्ममृतीषहम् २६.११
ताऽ अस्य सूददोहसः १२.५५; १५.६०
ता उभौ चतुरः पदः २३.२०
ता नऽ आ वोढमश्विना २०.८३
ता नासत्या सुपेशसा २०.७४
तान्पूर्वया निविदा २५.१६
ता भिषजा सुकर्मणा २०.७५
ताꣳ सवितुर्वरेण्यस्य १७.७४
तिरश्चीनो विततः ३३.७४
तिस्रऽ इडा सरस्वती २१.१९
तिस्रस्त्रेधा सरस्वती २०.६३
तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं २७.१९
तिस्रो देवीर्हविषा २०.४३
तीव्रान्घोषान्कृण्वते २९.४४
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम १२.११६
तेऽ अस्य योषणे २७.१७
तेऽ आचरन्ती समनेव २९.४१
तेजः पशूनाꣳ हविः १९.९५
तेजोऽ सि तेजो मयि १९.९
तेजोऽ सि शुक्रममृतम् २२.१
ते नोऽ अर्वन्तो हवन ९.१७
ते हि पुत्रासोऽ अदितेः ३.३३
त्रया देवाऽ एकादश २०.११
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रम् २०.५०
त्रिधा हितं पणिभिः १७.९२
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ३१.४
त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा १५.९
त्रिꣳशद्धाम वि राजति ३.८
त्रीणि तऽ आहुर्दिवि २९.१५
त्रीणि पदा विचक्रमे ३४.४३
त्रीणि शता त्री सहस्राणि ३३.७
त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत् १३.३१
त्र्यम्बकं यजामहे ३.६०
त्र्यवयो गायत्र्यै पञ्च २४.१२
त्र्यविश्च मे त्र्यवी च १८.२६
त्र्यायुषं जमदग्नेः ३.६२
त्वमग्न ईडितः कव्य १९.६६
त्वमग्ने द्युभिस्त्वमा ११.२७
त्वमग्ने प्रथमोऽ अङ्गिराः ३४.१२
त्वमग्ने व्रतपाऽ असि ४.१६
त्वमङ्ग प्रशꣳसिषः ६.३७
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिषु ३३.६६
त्वमिमाऽ ओषधीः सोम ३४.२२
त्वमुत्तमास्योषधे १२.१०१
त्वया हि नः पितरः १९.५३
त्वष्टा तुरीपोऽ अद्भुतः २१.२०
त्वष्टा दधच्छुष्मम् २०.४४
त्वष्टा वीरं देवकामम् २९.९
त्वं नो अग्ने तव देव ३४.१३
त्वं नोऽअग्ने वरुणस्य २१.३

त्वं यविष्ठ दाशुषः १३.५२; १८.७७
त्वꣳ सोम पितृभिः संविदानो १९.५४
त्वꣳ सोम प्रचिकितः १९.५२
त्वामग्नेऽ अङ्गिरसो गुहा १५.२८
त्वामग्ने पुष्करादधि १५.२२
त्वामग्ने यजमानाः १२.२८
त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा २७.३
त्वामद्यऽ ऋषऽ आर्षेयः २१.६१
त्वामिद्धि हवामहे साता २७.३७
त्वां गन्धर्वा अखनंस्त्वा १२.९८
त्वां चित्रश्रवस्तम १५.३१
त्वाꣳ हि मन्द्रतममर्कशोकैः ३३.१३
त्वे अग्ने स्वाहुत ३३.१४

द

दक्षिणामारोह १०.११
दधिक्राव्णोऽ अकारिषम् २३.३२
दस्रा युवाकवः सुता ३३.५८
दꣳ ष्ट्राभ्याम् ११.७८
दिग्भ्यः स्वाहा ३९.२
दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निः १२.१८
दिवि धाऽ इमं यज्ञम् ३८.११
दिवि पृष्ठोऽ अरोचत ३३.९२
दिवि विष्णुर्व्यक्रꣳस्त २.२५
दिवो मूर्धाऽसि पृथिव्या १८.५४
दिवो वा विष्ण उत ५.१९
दिवः स्पृथिव्याः पर्योज २९.५३
दीक्षायै रूपꣳ शष्पाणि १९.१३
दीर्घायुस्तऽ ओषधे १२.१००
दुरो देवीर्दिशो महीः २१.१६
दृते दृꣳह मा ज्योक्ते ३६.१९
दृते दृꣳह मा मित्रस्य ३६.१८
दृशानो रुक्म उर्विया १२.१;१२.२५
दृष्ट्वा परिस्रुतो रसम् १९.७९
दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् १९.७७
दृꣳहस्व देवि पृथिवि ११.६९
देवऽ इन्द्रो नराशꣳसः २१.५५
२८.१९
देवकृतस्यैनसोऽव ८.१३
देवश्रुतौ देवेष्वा ५.१७
देव सवितरेष ते ५.३९
देव सवितः प्रसुवः ९.१; ११.७
३०.१
देव सवितरेष ते ५.३९
देवस्त्वा सवितोद्वपतु ११.६३
देवस्य चेततो महीम् २२.११
देवस्य त्वा सवितुः १.१०,२१,२४;
५.२२,२६; ६.१, ९, ३०;
९.३०, ३८; ११.९, २८;
१८.३७; २०.३; ३७.१; ३८.१
देवस्य सवितुर्मतिम् २२.१४
देवस्याहꣳ सवितुः ९.१०,१३
देवहूर्यज्ञ आ च १७.६२
देवंदेवं वोऽवसे देवं देवम् ३३.९१
देवं बर्हिरिन्द्रꣳ सुदेवं २८.१२
देवं बर्हिर्वयोधसम् २८.३५
देवं बर्हिर्वारितीनाम् २१.५७
२८.२१;२८. ४४
देवं बर्हिः सरस्वती २१.४८
देवा गातुविदो गातुम् ८.२१
देवा देवानां भिषजा २१.५३
देवा दैव्या होतारा २८.१७;२८.४०
देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजू २५.१५
देवान्दिवमगन्यज्ञः ८.६०
देवा यज्ञमतन्वत १९.१२
देवासो हि ष्मा ३३.९४
देवीऽ उषासानक्ता देवं २८.३७
देवीऽ उषासानक्तेन्द्रम् २८.१४
देवीऽ उषासावश्विना २१.५०
देवीऽ ऊर्जाहुती दुघे २१.५२
२८.१६;२८.३९
देवी जोष्ट्री वसुधिती २८.१५,२८.३८
देवी जोष्ट्री सरस्वती २१.५१
देवी द्यावापृथिवी ३७.३
देवीरापऽ एष वो ८.२६
देवीरापो अपां नपाद्यऽ ६.२७
देवीरापः शुद्धा वोढ्वम् ६.१३
देवीर्द्वार इन्द्रꣳ सङ्घाते २८.१३
देवीर्द्वारोऽ अश्विना २१.४९
देवीर्द्वारो वयोधसम् २८.३६
देवीस्तिस्रस्तिस्रः २१.५४;२८.१८
२८.४१
देवेन नो मनसा देव ३४.२३
देवेभ्यो हि प्रथमं ३३.५४
देवो अग्निः स्विष्टकृत् २१.५८
२८.२२;२८.४५
देवो देवैर्वनस्पतिः २१.५६, २८.२०
देवो नराशꣳसो देवम् २८.४२
देवो वनस्पतिर्देवम् २८.४३
देव्यो वम्र्यो भूतस्य ३७.४
देहि मे ददामि ते ३.५०
दैव्याऽ अध्वर्यवस्त्वा २३.४२
दैव्या मिमाना मनुषः २०.४२
दैव्याय धर्त्रे जोष्ट्रे १७.५६
दैव्यावध्वर्यू आ गतं ३३.३३;३३.७३
दैव्या होताराऽ ऊर्ध्वम् २७.१८
दैव्या होतारा प्रथमा २९.३२
दैव्या होतारा भिषजा २१.१८
द्यां मा लेखीरन्तरिक्षं ५.४३
द्युभिरक्तुभिः परिपातम् ३४.३०
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिः २३.१२;२३.५४
द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षम् २३.४३
द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी ११.२०
द्यौः शान्तिरन्तरिक्षम् ३६.१७
द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीम् १३.५
द्रविणोदाः पिपीषति २६.२२
द्रापेऽ अन्धसस्पते १६.४७
द्रुपदादिव मुमुचानः २०.२०
द्रवन्नः सर्पिरासुतिः ११.७०
द्वारो देवीरन्वस्य २७.१६
द्विपदा याश्चतुष्पदाः २३.३४
द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे ३३.५
द्वे सृतीऽ अशृण्वं पितॄणाम् १९.४७

ध

धन्वना गा धन्वनाजिम् २९.३९
धर्ता दिवो वि भाति ३७.१६
धाता रातिः सवितेदम् ८.१७
धानानाꣳ रूपं कुवलं १९.२२
धानावन्तं करम्भिणम् २०.२९
धानाः करम्भः सक्तवः १९.२१
धान्यमसि धिनुहि १.२०
धामच्छदग्निरिन्द्रः १८.७६

elibrary.thearyasamaj.org

धामन्ते विश्वं भुवनमधि १७.९९
धूम्रान्वसन्तायालभते २४.११
धूम्रा बभ्रु नीकाशाः २४.१८
धूरसि धूर्व धूर्वन्तम् १.८
धष्ट्रिरस्यपाऽग्नेऽ अग्निम् १.१७
ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः १४.१
ध्रुवसदं त्वा नृषदं ९.२
ध्रुवाऽ सि धरुणास्तृता १३.१६
ध्रुवाऽ सि धरुणेतः १३.३४
ध्रुवाऽ सि ध्रुवोऽ यं ५.२८
ध्रुवोऽ सि पृथिवीं दृꣳह ५.१३

न

नक्तोषासा समनसा १२.२; १७.७०
नक्षत्रेभ्यः स्वाहा २२.२८
न तद्रक्षाꣳसि न ३४.५१
न तस्य प्रतिमा ३२.३
न तं विदाथ य इमा १७.३१
न ते दूरे परमा ३४.१९
न त्वावाँ२ ॥ऽ अन्यो दिव्यः २७.३६
नदीभ्यः पौञ्जिष्ठम् ३०.८
नभश्च नभस्यश्च १४.१५
नमऽ आशवे च १६.३१
नमऽ उष्णीषिणे १६.२२
नमस्तऽ आयुधाय १६.१४
नमस्तक्षभ्यः १६.२७
नमस्तेऽ अस्तु विद्युते ३६.२१
नमस्ते रुद्र मन्यव १६.१
नमस्ते हरसे शोचिषे १७.११;३६.२०
नमः कपर्दिने च १६.२९
नमः कूप्याय च १६.३८
नमः कृत्स्नायतया १६.२०
नमः पर्णाय च पर्णशदाय १६.४६
नमः पार्याय च वार्याय च १६.४२
नमः शङ्गवे च १६.४०
नमः शम्भवाय च १६.४१
नमः शुष्क्याय च १६.४५
नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यः १६.२८
नमः सभाभ्यः १६.२४
नमः सिकत्याय च १६.४३
नमः सु ते निर्ऋते १२.६३
नमः सेनाभ्यः १६.२६
नमः सोभ्याय च १६.३३
नमः स्रुत्याय च १६.३७
नमो गणेभ्यः १६.२५
नमो ज्येष्ठाय १६.३२
नमो धृष्णवे १६.३६
नमो बभ्लुशाय १६.१८
नमो बिल्मिने १६.३५
नमो मित्रस्य वरुणस्य ४.३५
नमो रोहिताय १६.१९
नमो वञ्चते परि १६.२१
नमो वन्याय च १६.३४
नमो वः पितरः २.३२
नमो वात्याय च १६.३९
नमो विसृजद्भ्यः १६.२३
नमो व्रज्याय च १६.४४
नमोऽ स्तु नीलग्रीवाय १६.८
नमोऽ स्तु रुद्रेभ्यो १६.६४-६६
नमोऽ स्तु सर्पेभ्यो ये १३.६
नमो हिरण्यबाहवे १६.१७
नमो ह्रस्वाय च १६.३०
न यत्परो नान्तरः २०.८२
नराशꣳसस्य महिमानमेषां २९.२७
नराशꣳसः प्रति शूरः २०.३७
नर्माय पुंश्चलूꣳ हसाय ३०.२०
नवदशभिरस्तुवत १४.३०
नवभिरस्तुवत १४.२९
नवविꣳशत्यास्तुवत १४.३१
न वाऽ उऽ एतन्म्रियसे २३.१६,२५.४४
नहि तेषाममा चन ३.३२
नहि स्पशमविदत् ३३.६०
नाना हि वां देव १९.७
नाभा पृथिव्याः ११.७६
नाभिर्मे चित्तं विज्ञानम् २०.९
नाभ्याऽ आसीदन्तरिक्षम् ३१.१३
नार्यस्ते पत्न्यो लोम २३.३६
नाशयित्री बलासस्या १२.९७
निक्रमणं निषदनम् २५.३८
नियुत्वान्वायवा गहि २७.२९
निवेशनः सङ्गमनः १२.६६
नि षसाद धृतव्रतः १०.२७, २०.२
नि होता होतृषदने ११.३६
नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः १६.५६, ५७
नृत्ताय सूतं गीताय ३०.६
नृषदे वेडप्सुषदे १७.१२

प

पञ्च दिशो दैवीः १७.५४
पञ्च नद्यः सरस्वतीम् ३४.११
पञ्चस्वन्तः पुरुषऽ आ २३.५२
पथस्पथः परिपतिम् ३४.४२
पयसा शुक्रममृतं १९.८४
पयसो रूपं यद्यवा १९.२३
पयसो रेतऽ आभृतम् ३८.२८
पयः पृथिव्यां पयः १८.३६
परमस्याः परावतः ११.७२
परमेष्ठी त्वा सादयतु १५.५८,६४
परमेष्ठ्यभिधीतः ८.५४
परस्याऽ अधि संवतः ११.७१
परं मृत्यो अनु ३५.७
परि ते दूडभो रथः ३.३६
परि ते धन्वनो हेतिः १६.१२
परि त्वा गिर्वणः ५.२९
परि त्वाग्ने पुरं वयम् ११.२६
परि द्यावापृथिवी ३२.१२
परि नो रुद्रस्य हेतिः १६.५०
परि माग्ने दुश्चरितात् ४.२८
परि वाजपतिः कविः ११.२५
परि वीरसि परि त्वा ६.६
परीतो षिञ्चता सुतम् १९.२
परीत्य भूतानि परीत्य ३२.११
परीमे गामनेषत ३५.१८
परो दिवा परऽ एना १७.२९
पवमानः सोऽ अद्यः नः १९.४२
पवित्रेण पुनीहि मा १९.४०
पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ १.१२, १०.६
पशुभिः पशूनाप्नोति १९.२०
पष्ठवाट् च मे पष्ठौही १८.२७
पष्ठवाहो विराजः २४.१३
पातं नोऽ अश्विना २०.६२
पावकया यश्चितयन्त्या १७.१०

elibrary.thearyasamaj.org

पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः १२.१०७
पावका नः सरस्वती २०.८४
पाहि नोऽ अग्नऽ एकया २७.४३
पिता नोऽ सि पिता नो ३७.२०
पितुं नु स्तोषं महः ३४.७
पितृभ्यः स्वाधयिभ्यः १९.३६
पीवोऽ अन्ना रयिवृधः २७.२३
पुत्रमिव पितरावश्विना १०.३४
२०.७७
पुनन्तु मा देवजनाः १९.३९
पुनन्तु मा पितरः १९.३७
पुनरासद्य सदनम् १२.३९
पुनरूर्जा नि वर्त्तस्व १२.९, ४०
पुनर्नः पितरो मनः ३.५५
पुनर्मनः पुनरायुर्म ४.१५
पुनस्त्वाऽऽ दित्या रुद्रा १२.४४
पुनाति ते परिस्रुतम् १९.४
पुरा क्रूरस्य विसृपः १.२८
पुरीष्यासोऽ अग्नयः १२.५०
पुरीष्योऽ सि विश्वभराः ११.३२
पुरुदस्मो विषुरूपः ८.३०
पुरुष एवेदꣳ सर्वम् ३१.२
पुरुषमृगश्चन्द्रमसः २४.३५
पूर्णा दर्वि परापत ३.४९
पूषणं वनिष्ठुनान् २५.७
पूषन्तव व्रते वयं ३४.४१
पूषा पञ्चाक्षरेण ९.३२
पृच्छामि त्वा चितये २३.४९
पृच्छामि त्वा परमन्तम् २३.६१
पृथिवि देवयजनि १.२५
पृथिवि च मऽ इन्द्रश्च १८.१८
पृथिवी छन्दोऽ न्तरिक्षम् १४.१९
पृथिव्याऽ अहमुदन्तरिक्षम् १७.६७
पृथिव्याः पुरीषमसि १४.४
पृथिव्याः सधस्थादग्निम् ११.१६
पृथिव्यै स्वाहाऽ न्तरिक्षाय २२.२९
पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निः २४.४
पृषदश्वा मरुतः पृश्निः २५.२०
पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदरम् २०.८
पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः १८.७३
प्रघासिनो हवामहे ३.४४
प्रजापतये च वायवे २४.३०
प्रजापतये त्वा जुष्टं २२.५
प्रजापतये पुरुषान् २४.२९
प्रजापतिर्विश्वकर्मा १८.४३
प्रजापतिश्चरति ३१.१९
प्रजापतिष्ट्वा सादयतु १३.१७
प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः ३९.५
प्रजापते न त्वदेता १०.२०; २३.६५
प्रजापतेस्तपसा २९.११
प्रजापतौ त्वा देवतायां ३५.६
प्र तद् विष्णु स्तवते ५.२०
प्र तद् वोचेदमृतं नु ३२.९
प्रति क्षत्रे प्रति २०.१०
प्रतिपदसि प्रतिपदे १५.८
प्रति पन्थामपद्महि ४.२९
प्रतिश्रुत्कायाऽ अर्तनम् ३०.१९
प्रति स्पशो वि सृज १३.११
प्रतीचीमारोह १०.१२
प्रतूर्तं वाजिन्ना द्रव ११.१२
प्रतूर्वन्नेह्यवक्रामन् ११.१५
प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टा १.७, २९
प्रथमा द्वितीयैः २०.१२
प्रथमा वाꣳ सरथिना २९.७
प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः ३४.५७
प्र नो यच्छत्वर्यमा ९.२९
प्र पर्वतस्य वृषभस्य १०.१९
प्र प्रायमग्निर्भरतस्य १२.३४
प्र बाहवा सिसृतम् २१.९
प्र मन्महे शवसानाय ३४.१६
प्रमुञ्च धन्वनस्त्वम् १६.९
प्र याभिर्यासि दाश्वान् २७.२७
प्र वऽ इन्द्राय बृहते ३३.९६
प्र वायुमच्छा बृहती ३३.५५
प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषाम् ३३.४४
प्र वीरया शुचयः ३३.७०
प्र वो महे मन्दमानायान्धसः ३३.२३
प्र वो महे महि नमो ३४.१७
प्रसद्य भस्मना योनिम् १२.३८
प्रस्तरेण परिधिना १८.६३
प्रागपागुदगधराक्सर्वतः ६.३६
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा २९.२९
प्राचीमनु प्रदिशम् १७.६६
प्राच्यै दिशे स्वाहा २२.२४
प्राणदाऽ अपानदा १७.१५
प्राणं मे पाह्यपानं १४.८
प्राणपा मेऽ अपानपाश्चक्षुः २०.३४
प्राणश्च मेऽ पानश्च १८.२
प्राणाय मे वर्चोदा ७.२७
प्राणाय स्वाहाऽ पानाय २२.२३
२३.१८
प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रम् ३४.३४
प्रातर्जितं भगमुग्रम् ३४.३५
प्रेता जयता नरः १७.४६
प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि १२.३२
प्रेद्धोऽ अग्ने दीदिहि पुरः १७.७६
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः ३३.८९, ३७.७
प्रैतु वाजी कनिक्रदत् ११.४६
प्रैषेभिः प्रैषानाप्नोति १९.१९
प्रोथदश्वो न यवसे १५.६२
प्रोह्यमाणः सोमऽ आगतो ८.५६

ब

बट् सूर्य श्रवसा ३३.४०
बण्महाँ२ ॥ऽ असि सूर्य ३३.३९
बर्हिषदः पितर ऊती १९.५५
बलविज्ञाय स्थविरः १७.३७
बह्वीनां पिता २९.४२
बाहू मे बलम् २०.७
बीभत्सायै पौल्कसं ३०.१७
बृहदिन्द्राय गायत २०.३०
बृहन्निदिध्मऽ एषाम् ३३.२४
बृहस्पतेऽ अति यदर्यो २६.३
बृहस्पते परि दीया १७.३६
बृहस्पते वाजं जय ९.११
बृहस्पते सवितर्बोधय २७.८
बोधा मे अस्य वचसो १२.४२
ब्रह्म क्षत्रं पवते १९.५
ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं १३.३
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता ३४.५८
ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय ३०.५

elibrary.thearyasamaj.org

ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिः	२३.४८
ब्रह्माणि मे मतयः	३३.७८
ब्राह्मणमद्य विदेयम्	७.४६
ब्राह्मणासः पितरः	२९.४७
ब्राह्मणोऽ स्य मुखम्	३१.११
भ	
भग एव भगवान्	३४.३८
भग प्रणेतर्भग सत्य	३४.३६
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम	२५.२१
भद्राऽ उत प्रशस्तयः	१५.३९
भद्रो नोऽ अग्निराहुतः	१५.३८
भद्रो मेऽ सि प्रच्यवस्व	४.३४
भवतन्नः समनसौ	५.३; १२.६०
भायै दार्वाहारम्	३०.१२
भुज्युः सुपर्णो यज्ञः	१८.४२
भुवो यज्ञस्य रजसश्च	१३.१५; १५.२३
भूताय त्वा नारातये	१.११
भूम्याऽ आखूनालभते	२४.२६
भूरसि भूमिरसि	१३.१८
भूर्भुवः स्वर्द्यौरिव	३.५
भूर्भुवः स्वः तत्सवितुः	३६.३
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः	३.३७
भेषजमसि भेषजम्	३.५९
म	
मखस्य शिरोऽ सि	३७.८
मधवे स्वाहा माधवाय	२२.३१
मधु नक्तमुतोषसः	१३.२८
मधुमतीर्नऽ इषस्कृधि	७.२
मधुमान्नो वनस्पतिः	१३.२९
मधु वाताऽ ऋतायते	१३.२७
मधुश्च माधवश्च	१३.२५
मध्वा यज्ञं नक्षसे	२७.१३
मनसः काममाकूतिम्	३९.४
मनस्तऽ आ प्यायतां	६.१५
मनो जूतिर्जुषताम्	२.१३
मनो न येषु हवनेषु	७.१७
मनो न्वाह्वामहे	३.५३
मनो मे तर्पयत	६.३१
मन्यवेऽ यस्तापं क्रोधाय	३०.१४
मयि गृह्णाम्यग्रे	१३.१
मयि त्यदिन्द्रियम्	३८.२७
मयीदमिन्द्रऽ इन्द्रियम्	२.१०
मयुः प्राजापत्यऽ उलः	२४.३१
मरुतांꣳ स्कन्धा विश्वेषाम्	२५.६
मरुतो यस्य हि क्षये	८.३१
मरुत्वन्तं वृषभम्	७.३६
मरुत्वाँ२ ।।ऽ इन्द्र वृषभः	७.३८
मर्माणि ते वर्मणा	१७.४९
मशकान् केशैरिन्द्रम्	२५.३
महानाम्न्यो रेवत्यः	२३.३५
महाँ२ ।।ऽ इन्द्रो नृवदा	७.३९
महाँ२ ।।ऽ इन्द्रो य ओजसा	७.४०
महाँ२ ।।ऽ इन्द्रो वज्रहस्तः	२६.१०
महि त्रीणामवोऽ स्तु	३.३१
मही द्यौः पृथिवी च नः८.३२;१३.३२	
महीनां पयोऽ सि	४.३
महीमू षु मातरम्	२१.५
महोऽ अग्नेः समिधानस्य	३३.१७
महोऽ अर्णः सरस्वती	२०.८६
मा छन्दः प्रमा छन्दः	१४.१८
मा तऽ इन्द्र ते वयम्	१०.२२
मता च ते पिता च	२३.२४, २५
मातेव पुत्रं पृथिवी	१२.६१
मा त्वाग्निर्ध्वनयीत्	२५.३७
मा त्वा तपत्प्रियः	२५.४३
मा नस्तोके तनये	१६.१६
मा नः शꣳसो अररुषः	३.३०
मा नो महान्तमुत	१६.१५
मा नो मित्रो वरुणः	२५.२४
मापो मौषधीर्हिꣳसीः	६.२२
मा भेर्मा संविक्था	१.२३; ६.३५
मा मा हिꣳसीज्जनिता	१२.१०२
मा वो रिषत्खनिता	१२.९५
मा सु भित्था मा सु	११.६८
माहिर्भूर्मा पृदाकुः	६.१२; ८.२३
मित्रश्च म इन्द्रश्च	१८.१७
मित्रस्य चर्षणीधृतः	११.६२
मित्रस्य मा चक्षुषा	५.३४
मित्रꣳ हुवे पूतदक्षं	३३.५७
मित्रः सꣳ सृज्य पृथिवीम्	११.५३
मित्रावरुणाभ्यां त्वा	७.२३
मित्रो न एहि	४.२७
मित्रो नवाक्षरेण	९.३३
मीढुष्टम शिवतम	१६.५१
मुखꣳ सदस्य शिरः	१९.८८
मुञ्चन्तु मा शपथ्यात्	१२.९०
मूर्धानं दिवो अरतिम्	७.२४, ३३.८
मूर्धा वयः प्रजापतिः	१४.९
मूर्धाऽसि राड् ध्रुवाऽ सि	१४.२१
मृगो न भीमः कुचरः	१८.७१
मेधां मे वरुणो	३२.१५
मो षू णऽ इन्द्रात्र	३.४६
य	
य आत्मदा बलदा	२५.१३
यऽ इन्द्रऽ इन्द्रियं दधुः	२०.७०
यऽ इमा विश्वा भुवनानि	१७.१७
यऽ इमे द्यावापृथिवी	२९.३४
य एतावन्तश्च भूयाꣳसः	१६.६३
यकासकौ शकुन्तिका	२३.२२
यकोऽ सकौ शकुन्तकः	२३.२३
यजा नो मित्रावरुणा	३३.३
यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहाः	१९.२८
यज्जाग्रतो दूरम्	३४.१
यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिम्	८.२२
यज्ञस्य दोहो विततः	८.६२
यज्ञायज्ञा वो अग्नये	२७.४२
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः	३१.१६
यज्ञो देवानां प्रत्येति	८.४; ३३.६८
यते स्वाहा धावते	२२.८
यतो यतः समीहसे	३६.२२
यत्ते गात्रादग्निना	२५.३४
यत्ते पवित्रमर्चिषि	१९.४१
यत्ते सादे महसा	२५.४०
यत्ते सोम दिवि ज्योतिः	६.३३
यत्पुरुषं व्यदधुः	३१.१०
यत्पुरुषेण हविषा	३१.१४
यत्प्रज्ञानमुत चेतो	३४.३
यत्र धारा अनपेता	१८.६५
यत्र बाणाः सम्पतन्ति	१७.४८

elibrary.thearyasamaj.org

यत्र ब्रह्म च क्षत्रम् २०.२५
यत्रेन्द्रश्च वायुश्च २०.२६
यत्रौषधीः समग्मत १२.८०
यथेमां वाचं कल्याणीम् २६.२
यदक्रन्दः प्रथमं जायमानः २९.१२
यदग्ने कानिकानि चित् ११.७३
यदत्त्युपजिह्विका ११.७४
यदत्र रिप्तꣳ रसिनः १९.३५
यदद्य कच्च वृत्रहन् ३३.३५
यदद्य सूरऽ उदिते ३३.२०
यदश्वस्य क्रविषो मक्षिका २५.३२
यदश्वाय वास उपस्तृणन्ति २५.३९
यदस्या अꣳहुभेद्याः २३.२८
यदाकूतात्समसुस्त्रोत् १८.५८
यदापिपेष मातरं १९.११
यदापो अघ्न्या इति २०.१८
यदा बध्नन् दाक्षायणा ३४.५२
यदि जाग्रद्यदि २०.१६
यदि दिवा यदि नक्तम् २०.१५
यदिमा वाजयन्नहम् १२.८५
यदूवध्यमुदरस्यापवाति २५.३३
यद् ग्रामे यदरण्ये ३.४५; २०.१७
यद् दत्तं यत्परादनम् १८.६४
यद्देवा देवहेडनम् २०.१४
यद्देवासो ललामगुम् २३.२९
यद्धरिणो यवमत्ति २३.३०, ३१
यद्धविष्यमृतुशो देवयानम् २५.२७
यद्वाजिनो दाम २५.३१
यद्वातोऽ अपोऽ अगनीगन् २३.७
यद्वाहिष्ठं तदग्नये २६.१२
यन्ता च मे धर्ता १८.७
यन्त्री राड् यन्त्र्यसि १४.२२
यन्निर्णिजा रेक्णसा २५.२५
यन्नीक्षणं माँस्पचन्या २५.३६
यन्मे छिद्रं चक्षुषः ३६.२
यमग्ने कव्यवाहन १९.६४
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा ६.२९
यमश्विना नमुचेरा १९.३४
यमश्विना सरस्वती २०.६८
यमाय त्वाऽ ङ्गिरस्वते ३८.९
यमाय त्वा मखाय ३७.११
यमाय यमसूमथर्वभ्यः ३०.१५
यमाय स्वाहान्तकाय ३९.१३
यमेन दत्तं त्रितः २९.१३
यवानां भागोऽ स्ययवानां १४.२६
यश्चिदापो महिना २७.२६
यस्तु सर्वाणि भूतानि ४०.६
यस्तेऽ अद्य कृणवद्भद्रशोचे १२.२६
यस्तेऽ अश्वसनिर्भक्षः ८.१२
यस्ते द्रप्स स्कन्दति ७.२६
यस्ते रसः सम्भृतः १९.३३
यस्ते स्तनः शशयः ३८.५
यस्माज्जातं न पुरा ३२.५
यस्मान्न जातः परः ८.३६
यस्मिन्त्सर्वाणि भूतानि ४०.७
यस्मिन्नश्वास ऋषभासः २०.७८
यस्मिन्नृचः साम ३४.५
यस्य कुर्मो गृहे १७.५२
यस्य प्रयाणमन्वन्य ११.६
यस्यायं विश्वः ३३.८२
यस्यास्ते घोरऽ आसन् १२.६४
यस्येमे हिमवन्तः २५.१२
यस्यै ते यज्ञियो गर्भः ८.२९
यस्यौषधीः प्रसर्पथा १२.८६
यं क्रन्दसी अवसा ३२.७
यं ते देवी निर्ऋतिः १२.६५
यं परिधिं पर्यधत्था २.१७
यः प्राणतो निमिषतो २३.३; २५.११
या इषवो यातुधानानाम् १३.७
याऽ ओषधीः पूर्वा १२.७५
याऽ ओषधीः सोमराज्ञी १२.९२
१२.९३
या तेऽ अग्नेऽयः शया ५.८
या ते घर्म दिव्या ३८.१८
या ते धामानि परमाणि १७.२१
या ते धामानि हविषा ४.३७
या ते धामान्युश्मसि ६.३
या ते रुद्र शिवा १६.२, ४९
या ते हेतिर्मीढुष्टम १६.११
यामिषुं गिरिशन्त १६.३
यावती द्यावापृथिवी ३८.२६
या वां कशा मधुमति ७.११
या वो देवाः सूर्ये १३.२३; १८.४७
या व्याघ्रं विषूचिकोभौ १९.१०
या शतेन प्रतनोषि १३.२१
याश्चेदमुपशृण्वन्ति १२.९४
यास्तेऽ अग्ने सूर्ये रुचः १३.२२, १८.४६
याँ२ ॥ऽ आवहऽ उशतो देव ८.१९
यां मेधां देवगणाः ३२.१४
याः फलिनीर्याः १२.८९
याः सेनाऽ अभीत्वरीः ११.७७
युक्तेन मनसा वयं ११.२
युक्त्वाय सविता देवान् ११.३
युक्ष्वा हि केशिना हरी ८.३४
युक्ष्वा हि देवहूतमान् १३.३७; ३३.४
युजे वां ब्रह्म ११.५
युञ्जते मन उत ५.१४; ११.४; ३७.२
युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषम् २३.५
युञ्जन्त्यस्य काम्या २३.६
युञ्जाथाꣳ रासभं रथे ११.१३
युञ्जानः प्रथमं मनः ११.१
युनक्त सीरा वि युगा १२.६८
युवं तमिन्द्रापर्वता ८.५३
युवꣳ सुराममश्विना १०.३३; २०.७६
युष्माऽ इन्द्रोऽ वृणीत १.१३
यूपव्रस्काऽ उत ये २५.२९
येऽ अग्निष्वात्ता १९.६०
ये चेह पितरो ये १९.६७
ये जनेषु मलिम्लवः ११.७९
ये तीर्थानि प्रचरन्ति १६.६१
ये ते पन्थाः सवितः ३४.२७
ये त्वाहिहत्ये मघवन् ३३.६३
ये देवाऽ अग्निनेत्राः ९.३६
ये देवा देवानाम् १७.१३
ये देवा देवेष्वधि १७.१४
ये देवासो दिव्येकादश ७.१९
येनऽ ऋषयस्तपसा १५.४९
येन कर्माण्यपसः ३४.२
येन द्यौरुग्रा पृथिवी ३२.६

elibrary.thearyasamaj.org

येन वहसि सहस्रम् १५.५५; १८.६२
ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासः १९.५१
ये नः सपत्नाऽ अप ते ३४.४६
येना पावक चक्षसा ३३.३२
येना समत्सु सासहः १५.४०
येनेदं भूतं भुवनम् ३४.४
येऽ न्नेषु विविध्यन्ति १६.६२
ये पथां पथिरक्षय १६.६०
ये भूतानामधिपतयः १६.५९
ये रूपाणि प्रति २.३०
ये वाजिनं परिपश्यन्ति २५.३५
ये वामी रोचने दिवो १३.८
ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा १६.५८
येषामध्येति प्रवसन्येषु ३.४२
ये समानाः समनसः १९.४५, ४६
योऽ अग्निरग्नेरध्यजायत १३.४५
योऽ अग्निः कव्यवाहनः १९.६५
यो अस्मभ्यमराती ११.८०
योगेयोगे तवस्तरम् ११.१४
यो देवेभ्यऽ आतपति ३१.२०
यो नः पिता जनिता १७.२७
यो भूतानामधिपतिः २०.३२
यो रेवान्यो अमीवहा ३.२९
यो वः शिवतमो रसः ११.५१; ३६.१५

र

रक्षसां भागोऽ सि ६.१६
रक्षोहणं बलगहनम् ५.२३
रक्षोहणो वो बलगहनः ५.२५
रक्षोहा विश्वचर्षणिः २६.२६
रजता हरिणीः सीसा २३.३७
रथवाहनꣳ हविरस्य २९.४५
रथे तिष्ठन्नयति २९.४३
रयिश्च मे रायश्च १८.१०
रश्मिना सत्याय सत्यम् १५.६
राजन्तमध्वराणाम् ३.२३
राज्यसि प्राची दिक् १४.१३,१५.१०
रातिꣳ सत्पतिं महे २२.१३
राया वयꣳ ससवाꣳसः ७.१०
राये नु यं जज्ञतु २७.२४
रुचं नो धेहि १८.४८
रुचं ब्राह्मं जनयन्तो ३१.२१
रुद्राः सꣳसृज्य पृथिवीम् ११.५४
रूपेण वो रूपमभ्यागाम् ७.४५
रेतो मूत्रं वि जहाति १९.७६
रेवती रमध्वम् ३.२१, ६.८
रोहितो धूम्ररोहितः २४.२

ल

लाङ्गलं पवीरवत् १२.७१
लोकं पृण छिद्रम् १२.५४; १५.५९
लोमभ्यः स्वाहा ३९.१०
लोमानि प्रयतिर्मम २०.१३

व

वक्ष्यन्ती वेदाः २९.४०
वनस्पतिरवसृष्टः २०.४५
वनस्पतेऽ वसृजा २७.२१
वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूयाः २९.५२
वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान ४.३१
वयं ते अद्य ररिमा १८.७५
वयं नाम प्र ब्रवामा १७.९०
वयꣳ सोम व्रते तव ३.५६
वयꣳ हि त्वा प्रयति ८.२०
वरुणस्योत्तम्भनमसि ४.३६
वरुणः क्षत्रमिन्द्रियम् २०.७२
वरुणः प्राविता भुवन् ३३.४६
वरूत्रीं त्वष्टुर्वरुणस्य १३.४४
वर्षाभिर्ऋतुनाऽऽदित्या २१.२५
वर्षाहूर्ऋतूनामाखुः २४.३८
वसन्ताय कपिञ्जलान् २४.२०
वसन्तेन ऋतुना देवा २१.२३
वसवस्त्रयोदशाक्षरेण ९.३४
वसवस्त्वा कृण्वन्तु ११.५८
वसवस्त्वाछृन्दतु ११.६५
वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण २३.८
वसवस्त्वा धूपयन्तु ११.६०
वसु च मे वसतिश्च १८.१५
वसुभ्य ऋश्यानालभते २४.२७
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यः २.१६
वसूनां भागोऽ सि रुद्राणाम् १४.२५
वसोः पवित्रमसि द्यौः १.२
वसोः पवित्रमसि शतधारम् १.३
वस्व्यस्यदितिरसि ४.२१
वह वपां जातवेदः ३५.२०
वाचस्पतये पवस्व ७.१
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं ८.४५;१७.२३
वाचं ते शुन्धामि ६.१४
वाचे स्वाहा प्राणाय ३९.३
वाजश्च मे प्रसवश्च १८.१
वाजस्य नु प्रसव आ ९.२५
वाजस्य नु प्रसवे १८.३०
वाजस्य मा प्रसव १७.६३
वाजस्येमं प्रसवः ९.२३
वाजस्येमां प्रसवः ९.२४
वाजः पुरस्तादुत १८.३४
वाजाय स्वाहा १८.२८; २२.३२
वाजेवाजेऽवत वाजिनः ९.१८,२१.११
वाजो नः सप्त प्रदिशः १८.३२
वाजो नोऽ अद्य १८.३३
वातरꣳहा भव वाजिन् ९.८
वातस्य जूतिं वरुणस्य १३.४२
वातं प्राणेनापानेन २५.२
वाताया स्वाहा धूमाय २२.२६
वातो वा मनो वा ९.७
वाममद्य सवितर्वामम् ८.६
वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोति १९.२७
वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः २७.३१
वायुरनिलममृतम् ४०.१५
वायुष्ट्वा पचतैरवतु २३.१३
वायुः पुनातु सविता ३५.३
वायो ये ते सहस्रिणः २७.३२
वायो शुक्रोऽ अयामि ते २७.३०
वायोः पूतः पवित्रेण १९.३
वार्त्रहत्याय शवसे १८.६८
विकिरिद्र विलोहितः १६.५२
विज्यं धनुः कपर्दिनः १६.१०
वित्तं च मे वेद्यं १८.११
विदद्यदी सरमा ३३.५९
विद्मा तेऽ अग्ने त्रेधा १२.१९
विद्यां चाविद्यां च ४०.१४
विधृतिं नाभ्या घृतम् २५.९

elibrary.thearyasamaj.org

विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने १७.७५
वि न इन्द्र मृधो जहि ८.४४;१८.७०
वि पाजसा पृथुना ११.४९
विभक्तारꣳ हवामहे ३०.४
विभूरसि प्रवाहणः ५.३१
विभूर्मात्राः प्रभूः पित्रा २२.१९
विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यम् ३३.३०
विमान एष दिवः १७.५९
वि मुच्यध्वमघ्न्या १२.७३
विराडसि दक्षिणा दिक् १५.११
विराड् ज्योतिरधारयत् १३.२४
विवस्वन्नादित्यैष ते ८.५
विश्वकर्मन् हविषा १७.२२
विश्वकर्मन् हविषा वर्द्धनेन ८.४६ १७.२४
विश्वकर्मा त्वा सादयतु १४.१२;१४.१४
विश्वकर्मा विमना १७.२६
विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट १७.३२
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतः १७.१९
विश्वस्मै प्राणायापानाय १३.१९
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १२.२३
विश्वस्य दूतममृतम् १५.३३
विश्वस्य मूर्धन्नधि १८.५५
विश्वाऽ आशा दक्षिण ३८.१०
विश्वानि देव सवितर्दुरितानि ३०.३
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते १२.३
विश्वासां भुवां पते ३७.१८
विश्वेऽ अद्य मरुतः १८.३१;३३.५२
विश्वेदेवा अꣳशुषु ८.५७
विश्वेदेवाश्चमसेषु ८.५८
विश्वेदेवासऽ आगत ७.३४
विश्वेदेवाः शृणुतेमम् ३३.५३
विश्वेभिः सोम्यम् ३३.१०
विश्वेषामदितिर्यज्ञियानाम् ३३.१६
विश्वो देवस्य नेतुः ४.८, ११.६७ २२.२१
विष्णो रराटमसि ५.२१
विष्णोर्नु कं वीर्याणि ५.१८
विष्णोः कर्माणि पश्यत ६.४; १३.३३
विष्णोः क्रमोऽ सि सपत्नहा १२.५
वीतꣳ हविः शमितम् १७.५७
वीतिहोत्रं त्वा कवे २.४
वृष्णऽ ऊर्मिरसि १०.२
वेदाहमस्य भुवनस्य २३.६०
वेदाहमेतं पुरुषम् ३१.१८
वेदेन रूपे व्यपिबत् १९.७८
वेदोऽ सि येन त्वम् २.२१
वेद्या वेदिः समाप्यते १९.१७
वेनस्तत्पश्यन्निहितम् ३२.८
वैश्वदेवी पुनती देव्या १९.४४
वैश्वानरस्य सुमतौ २६.७
वैश्वानरो न ऊतयः १८.७२, २६.८
व्यचस्वतिरुर्विया २९.३०
व्रत कृणुत व्रतं कृणुता ४.११
व्रतं च मे १८.२३
व्रतेन दीक्षामाप्नोति १९.३०
व्रीहयश्च मे यवाश्च १८.१२
व्रेशीनां त्वा पत्मन्ना ८.४८

श

शतमिन्नु शरदः २५.२२
शतं वो अम्ब १२.७६
शमिता नो वनस्पतिः २१.२१
शर्म च स्थो वर्म च ११.३०
शर्मास्यवधूतꣳ १.१४,१९
शं च मे मयश्च १८.८
शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः २३.४४
शं नो देवीरभिष्टये ३६.१२
शं नो भवन्तु वाजिनः ९.१६; २१.१०
शं नो मित्रः शं वरुणः ३६.९
शं नो वातः पवताम् ३६.१०
शं वातः शꣳ हि ते ३५.८
शादं दद्भिरवकाम् २५.१
शारदेनऽ ऋतुना देवा २१.२६
शिरो मे श्रीर्यशः २०.५
शिल्पा वैश्वदेव्यः २४.५
शिवेन वचसा त्वा १६.४
शिवो नामासि ३.६३
शिवो भव प्रजाभ्यः ११.४५
शिवो भूत्वा मह्यमग्ने १२.१७
शुक्रज्योतिश्च चित्र १७.८०
शुक्रश्च शुचिश्च १४.६
शुक्रं त्वा शुक्रेण ४.२६
शुद्धवालः सर्वशुद्धवालः २४.३
शुनꣳ सुफाला वि १२.६९
शैशिरेणऽ ऋतुना देवाः २१.२८
श्रायन्तऽ इव सूर्यम् ३३.४१
श्रीणामुदारः १२.२२
श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च ३१.२२
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिः ३३.१५
श्वात्रा स्थ वृत्रतुरः ६.३४
श्वात्राः पीता भवत ४.१२
श्वित्रऽ आदित्यानाम् २४.३९

ष

षडस्य विष्ठाः शतम् २३.५८
षोडशी स्तोमऽ ओजः १५.३

स

सऽ इधानो वसुष्कविः १५.३६
सऽ इषुहस्तैः स निषङ्गिभिः १७.३५
सखायः सं वः सम्यञ्च १५.२९
स जातो गर्भोऽ असि ११.४३
सजूरब्दोऽ अयवोभिः १२.७४
सजूर्ऋतुभिः सजूः १४.७
सजूर्देवेन सवित्रा ३.१०
सजोषाऽ इन्द्र सगणः ७.३७
सत्यं च मे श्रद्धा १८.५
सत्रस्यऽ ऋद्धिरसि ८.५२
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त २७.३८
स त्वं नोऽ अग्नेऽ वमः २१.४
सदसस्पतिमद्भुतम् ३२.१३
स दुद्रवत्स्वाहुतः १५.३४
सद्यो जातो व्यमिमीत २९.३६
सधमादो द्युम्निनीरापः १०.७
स नऽ इन्द्राय यज्यवे २६.१७
स नः पावक दीदिवः १७.९
स नः पितेव सूनवे ३.२४
स नो बन्धुर्जनिता ३२.१०
स नो भुवनस्य १८.४४

elibrary.thearyasamaj.org

सन्धये जारं गेहायोप	३०.९
सन्नः सिन्धुरवभृथाय	८.५९
स पर्यगाच्छुक्रम्	४०.८
सप्तऽ ऋषयः प्रति	३४.५५
सप्त तेऽ अग्ने समिधः	१७.७९
सप्तास्यासन्परिधयः	३१.१५
स प्रथमो बृहस्पतिः	७.१५
स बोधि सूरिर्मघवा	१२.४३
समख्ये देव्या धिया	४.२३
समग्निरग्निना गता	३७.१५
समध्वरायोषसः	३४.३९
समास्त्वाग्नऽ ऋतवः	२७.१
समितꣳ संकल्पेथां	१२.५७
समिदसि सूर्यस्त्वा	२.५
समिद्धऽ इन्द्रऽ उषसाम्	२०.३६
समिद्धेऽ अग्नावधि	१७.५५
समिद्धो अग्निरश्विना	२०.५५
समिद्धोऽ अग्निः समिधा	२१.१२
समिद्धोऽ अञ्जनकृदरं	२९.१
समिद्धोऽ अद्य मनुषो	२९.२५
समिधाग्निं दुवस्यत	३.१; १२.३०
समिन्द्र णो मनसा	८.१५
समुद्रस्य त्वावकयाग्ने	१७.४
समुद्रं गच्छ स्वाहा	६.२१
समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदारः	१७.८९
समुद्राय त्वा वाताय	३८.७
समुद्राय शिशुमारान्	२४.२१
समुद्रे ते हृदयम्	८.२५; २०.१९
समुद्रे त्वा नृमणाः	१२.२०
समुद्रोऽ सि नभस्वान्	१८.४५
समुद्रोऽ सि विश्वव्यचा	५.३३
सम्प्रच्यध्वमुप सम्	१५.५३
सम्भूतिं च विनाशं	४०.११
सम्यक्स्रवन्ति सरितो	१३.३८;१७.९४
सम्राडसि प्रतीची दिक्	१५.१२
स यक्षदस्य महिमा	२७.१५
सरस्वती मनसा	१९.८३
सरस्वती योन्याम्	१९.९४
सरोभ्यो धैवरम्	३०.१६
सर्वे निमेषा जज्ञिरे	३२.२
सविता ते शरीराणि	३५.५
सविता ते शरीरेभ्यः	३५.२
सविता त्वा सवानाम्	९.३९
सविता प्रथमेऽ हन्	३९.६
सविता वरुणो दधद्	२०.७१
सवितुस्त्वा प्रसव	१.३१
सवित्रा प्रसवित्रा	१०.३०
सहदानुम्पुरुहूत	१८.६९
सह रय्या निवर्त्तस्व	१२.१०;४१
स हव्यवाडमर्त्यः	२२.१६
सहश्च सहस्यश्च	१४.२७
सहसा जातान्	१५.२
सहस्तोमाः सह	३४.४९
सहस्रशीर्षा पुरुषः	३१.१
सहस्रस्य प्रमासि	१५.६५
सहस्राणि सहस्रशः	१६.५३
सहस्व मेऽ अरातीः	१२.९९
सं क्रन्दनेनानिमिषेण	१७.३४
सं चेध्यास्वाग्ने	२७.२
संज्ञानमसि	१२.४६
सं ते पयाꣳसि समु	१२.११३
सं ते मनो मनसा	६.१८
सं ते वायुर्मातरिश्वा	११.३९
सं त्वमग्ने सूर्यस्य	३.१९
सं बर्हिरङ्क्ताम्	२.२२
सं मा सृजामि	१८.३५
संवत्सरोऽ सि परि	२७.४५
सं वर्चसा पयसा	२.२४;८.१४,१६
सं वसाथाꣳ स्वर्विदा	११.३१
सं वां मनाꣳ सि	१२.५८
सꣳ शितं मे ब्रह्म	११.८१
सꣳशितो रश्मिना	२३.१४
सꣳ समिद्युवसे वृषन्	१५.३०
सꣳ सीदस्व महान्	११.३७
सꣳ सृष्टां वसुभिः	११.५५
सꣳ स्रवभागा	२.१८
सꣳ हितासि विश्व	३.२२
सꣳ हितो विश्वसामा	१८.३९
साकं यक्ष्म	१२.८७
सा विश्वायुः	१.४
सिꣳ ह्यसि सपत्नसाही	५.१०
सिꣳ ह्यसि स्वाहा	५.१२
सिञ्चति परिषिञ्चन्ति	२०.२८
सिनीवालि पृथुष्टुके	३४.१०
सिनीवाली सुकपर्दा	११.५६
सिन्धोरिव प्राध्वने	१७.९५
सीद त्वं मातुः	१२.१५
सीद होतः स्वऽ उ लोके	११.३५
सीरा युञ्जन्ति	१२.६७
सीसेन तन्त्रं मनसा	१९.८०
सुगव्यं नो वाजी	२५.४५
सुगा वो देवाः	८.१८
सुजातो ज्योतिषा	११.४०
सुत्रामाणं पृथिवीम्	२१.६
सुनावमा रुहेयम्	२१.७
सुपर्णं वस्ते मृगः	२९.४८
सुपर्णः पार्जन्यः	२४.३४
सुपर्णोऽ सि गरुत्मान्	१२.४
सुपर्णोऽ सि गरुत्मान् पृष्ठे	१७.७२
सुप्रजाः प्रजाः	७.१८
सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्	२१.१५
सुभूः स्वयम्भूः	२३.६३
सुमित्रिया नऽ आपः	३५.१२;३६.२३
	३८.२३
सुरावन्तं बर्हिषदम्	१९.३२
सुवीरो वीरान्	७.१३
सुषारथिरश्वानिव	३४.६
सुषुम्णः सूर्यरश्मिः	१८.४०
सुष्टुतिꣳ सुमतीवृधः	२२.१२
सुसन्दृशं त्वा वयं मघवन्	३.५२
सुसमिद्धाय शोचिषे	३.२
सूपस्थाऽ अद्य देवः	२१.६०
सूर्यऽ एकाकी चरति	२३.१०, ४६
सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा	१०.४
सूर्यरश्मिर्हरिकेशः	१७.५८
सूर्यस्य चक्षुरारोह	४.३२
सोऽ अग्निर्यो वसुर्गृणे	१५.४२
सोममद्भ्यो व्यपिबत्	१९.७४
सोम राजन् विश्वास्त्वम्	६.२६
सोमस्य त्वा द्युम्नेन	१०.१७

सोमस्य त्विषिरसि १०.५, १५
सोमस्य रूपं क्रीतस्य १९.१५
सोमꣳ राजानमवसे ९.२६
सोमः पवते सोमः ७.२१
सोमानाꣳ स्वरणम् ३.२८
सोमाय कुलङ्ग आरण्यः २४.३२
सोमाय लबानालभते २४.२४
सोमाय हꣳसानालभते २४.२२
सोमो धेनुं सोमः ३४.२१
सोमो राजामृतम् १९.७२
सौरी बलाका शार्गः २४.३३
स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरीमा २९.४
स्तोकानामिन्दुं प्रति २०.४६
स्थिरो भव वीड्वङ्ग ११.४४
स्योना पृथिवी नो भवा ३५.२१ ३६.१३
स्योनासि सुषदासि १०.२६
स्रुचश्च मे चमसाश्च १८.२१
स्वगा त्वा देवेभ्यः २२.४
स्वतवाँश्च प्रघासी च १७.८५
स्वयम्भूरसि श्रेष्ठो २.२६
स्वयं वाजिँस्तन्वं २३.१५
स्वराडसि सपत्नहा ५.२४
स्वराडस्युदीची दिक् १५.१३
स्वर्ण घर्मः स्वाहा १८.५०
स्वर्यन्तो नापेक्षन्तः १७.६८
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः २५.१९
स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्यः ७.३,६
स्वादिष्ठया मदिष्ठया २६.२५
स्वादुषꣳसदः पितरः २९.४६
स्वाद्वीं त्वा स्वादुना १९.१
स्वाहा पूष्णे शरसे ३८.१५
स्वाहा प्राणेभ्यः साधि ३९.१
स्वाहा मरुद्भिः परि ३७.१३
स्वाहा यज्ञं मनसः ४.६
स्वाहा यज्ञं वरुणः २१.२२
स्वाहा रुद्राय रुद्र ३८.१६
स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह १४.३

ह

हरयो धूमकेतवः ३३.२
हविर्धानं यदश्विना १९.१८
हविष्मतीरिमाऽआपः ६.२३
हस्तऽआधाय सविता ११.११
हंसः शुचिषद्वसु १०.२४; १२.१४
हिङ्काराय स्वाहा २२.७
हिमस्य त्वा जरायुणा १७.५
हिरण्मयेन पात्रेण ४०.१७
हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे १३.४; २३.१; २५.१०
हिरण्यपाणिमूतये २२.१०
हिरण्यपाणिः सविता ३४.२५
हिरण्यरूपाऽउषसः १०.१६
हिरण्यशृङ्गोऽयोऽअस्य २९.२०
हिरण्यहस्तोऽअसुरः ३४.२६
हृदे त्वा मनसे त्वा ६.२५, ३७.१९
हेमन्तेनऽऋतुना देवा २१.२७
होताध्वर्युरावयाः २५.२८
होता यक्षत्तनूनपातम् २८.२, २५
होता यक्षत्तनूनपात् २१.३०
होता यक्षत्तिस्रो देवीः २१.३७,२८.८
होता यक्षत्त्वष्टारम् २८.९
होता यक्षत्पेशस्वतीः २८.३१
होता यक्षत्प्रचेतसा २८.३०
होता यक्षत्प्रजापतिम् २३.६४
होता यक्षत्समिधाग्निम् २१.२९
होता यक्षत्समिधानम् २८.२४
होता यक्षत्समिधेन्द्रम् २८.१
होता यक्षत्सरस्वतीम् २१.४४
होता यक्षत्सुपेशसा २८.२९
होता यक्षत्सुपेशसोषे २१.३५
होता यक्षत्सुबर्हिषम् २८.२७
होता यक्षत्सुरेतसम् २८.३२
होता यक्षत्सुरेतसमृषभम् २१.३८
होता यक्षत्स्वाहाकृतीः २८.३४
होता यक्षदग्निꣳ स्वाहा २१.४०
होता यक्षदग्निꣳ स्विष्ट २१.४७
होता यक्षदश्विनौ २१.४१,४३
होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीम् २१.४२
होता यक्षदिडाभिः २८.३
होता यक्षदिडेडितः २१.३२
होता यक्षदिन्द्रम् २१.४५, २८.११
होता यक्षदीडेन्यम् २८.२६
होता यक्षदुषे २८.६
होता यक्षदोजो न २८.५
होता यक्षद्दुरो दिशः २१.३४
होता यक्षद्दैव्या होतारा: २१.३६,२८.७
होता यक्षद्बर्हिरूर्णं २१.३३
होता यक्षद्बर्हिषीन्द्रम् २८.४
होता यक्षद्वनस्पतिम् २१.३९, ४६; २८.१०, ३३
होता यक्षद् व्यचस्वतीः २८.२८
होता यक्षन्नराशꣳसम् २१.३१

—:: ० ::—

elibrary.thearyasamaj.org